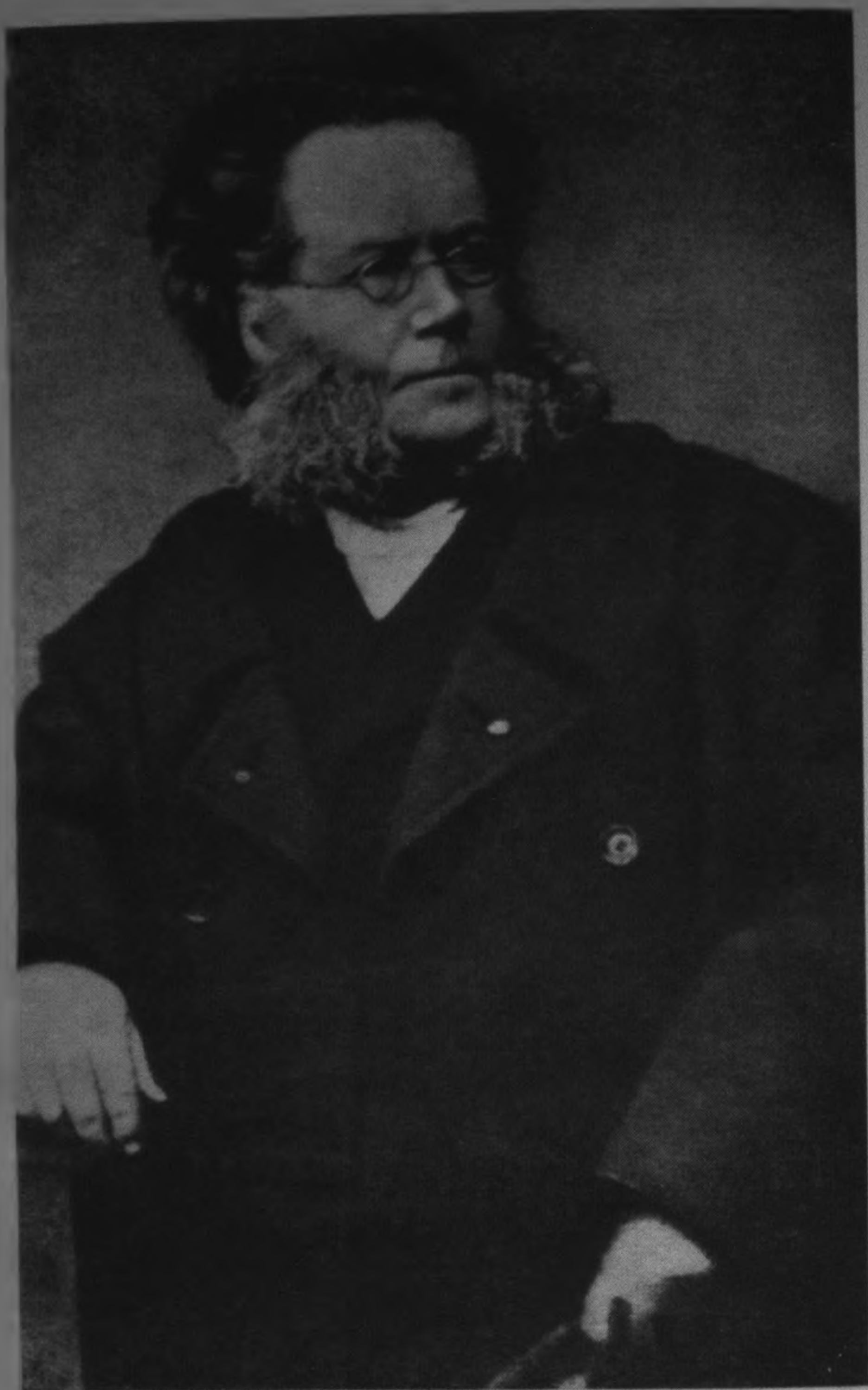

HENRIK IBSEN

Henrik Ibsen

Teatru

În trei volume

Volumul II

București 1966

Editura pentru Literatură Universală

Stîlpii societății

Piesă în patru acte

(1877)

În românește de

Radu Polizu-Micșunești *și* Maria-Alice Botez

Personajele

KARSTEN BERNICK, consul.
DOAMNA BERNICK, soția lui
OLAF, fiul lor, în vîrstă de 13 ani.
DOMNIȘOARA BERNICK, sora consulului.
JOHAN TØNNESEN, fratele mai mic al doamnei Bernick.
DOMNIȘOARA HESSEL, soră vitregă cu Betty Bernick, mai în vîrstă decît aceasta.
HILMAR TØNNESEN, nepotul doamnei Bernick.
RØRLUND, profesor.
RUMMEL, angrosist.
VIGELAND, comerciant.
SANDSTAD, comerciant.
DINA DORF, o fată tînără care locuiește în casa consulului.
KRAP, procurist.
AUNE, constructor de vase.
SOȚIA ANGROSISTULUI RUMMEL.
SOȚIA DIRECTORULUI POȘTELOR HOLT.
SOȚIA DOCTORULUI LYNGE.
DOMNIȘOARA RUMMEL.
DOMNIȘOARA HOLT.

Negustorime și diverși locuitori ai orașului, marinari străini, pasageri de pe un vas cu abur etc.

(Acțiunea se petrece în casa consulului Bernick, într-un orășel de pe coasta Norvegiei.)

Actul I

(O încăpere spaţioasă ce dă spre grădină, în casa consulului Bernick. În planul întîi, la stînga, o uşă duce către odaia consulului. Pe acelaşi perete, ceva mai în fund, o uşă asemănătoare. În mijlocul peretelui din dreapta, o uşă mare. Peretele din fund, care este aproape în întregime acoperit cu oglinzi, are o uşă deschisă care dă pe o verandă spaţioasă, acoperită de o marchiză. De pe verandă se vede o parte din grădină, împrejmuită de un grilaj prevăzut cu o portiţă. De-a lungul grilajului se află strada, peste care se văd căsuţe mici de lemn, vopsite în culori deschise.

Este o zi călduroasă de vară. Pe stradă se perindă grupuri de oameni; se opresc, conversează, fac cumpărături într-o prăvălie de coloniale situată în colţul străzii.

În încăpere, în jurul unei mese, sînt aşezate un grup de doamne. La mijloc stă doamna Bernick. La stînga ei, doamna Holt cu fiica, lîngă ele doamna Rummel şi domnişoara Rummel. La dreapta doamnei Bernick sînt doamna Lynge, domnişoara Bernick şi Dina Dorf. Toate lucrează, asamblînd, după cît se vede, lenjerie etc. Pe masă se află mormane de rufărie croită sau pe jumătate gata, precum şi părţi de îmbrăcăminte în curs de confecţionare. Ceva mai departe, spre fund, la o măsuţă pe care se află două glastre de flori şi un pahar cu apă stă profesorul Rørlund. Citeşte cu glas tare dintr-o carte cu margini aurite, în aşa fel încît numai

unele cuvinte pot fi auzite de către spectatori. Jos în curte aleargă de colo-colo Olaf Bernick și trage cu arbaleta într-o țintă.

După scurt timp, pe ușa din dreapta intră fără zgomot constructorul Aune. Lectura este oarecum deranjată. Doamna Bernick salută printr-o înclinație a capului și arată către ușa din stînga. Aune traversează cu băgare de seamă odaia și bate încet la ușa consulului, așteaptă puțin, apoi bate din nou. Procuristul Krap iese din odaie cu pălăria în mînă și cu un teanc de hîrtii sub braț.)

KRAP A, dumneata băteai la ușă?

AUNE Domnul consul a trimis după mine.

KRAP Da, știu, dar nu vă poate primi, m-a rugat să vă...

AUNE Pe dumneavoastră? Aș dori totuși...

KRAP M-a rugat să vă spun următoarele: trebuie să încetați conferințele pe care le țineți sîmbătă seara pentru muncitori.

AUNE Așa? Credeam că-mi este îngăduit să-mi întrebuințez timpul liber...

KRAP Nu vă este îngăduit să vă întrebuințați timpul liber făcînd oamenii inutilizabili în timpul orelor de lucru. Sîmbăta trecută le-ați vorbit despre dezavantajele materiale pricinuite de noul nostru sistem de lucru și de noile mașini aduse pe șantier. De ce faceți asta?

AUNE O fac în interesul societății.

KRAP Ciudat! Consulul spunea că aceste prelegeri dăunează „Societății".

AUNE Domnule procurist, societatea mea nu este totuna cu Societatea domnului consul. Ca președinte al asociației muncitorești, eu trebuie...

KRAP Înainte de toate sînteți conducătorul șantierului consulului Bernick. Înainte de toate aveți îndatoriri față de Societate; și aceasta este firma Bernick; căci de pe urma ei trăim cu toții. Da, acum știți ce avea să vă spună consulul.

AUNE Consulul nu cred că mi-ar fi spus-o în felul acesta, domnule procurist! Dar îmi închipui de unde provine totul: de la epava aceea, blestematul acela de vas american.

Oamenii ăia vor ca treaba să meargă aşa cum sînt obişnuiţi la ei şi asta...

KRAP Da, da, da; nu pot intra în amănunte. Acum cunoaşteţi părerea consulului şi cu asta, basta! Acum, desigur, vă întoarceţi la şantier! Cu siguranţă că e necesar. Eu însumi voi cobori îndată. Îmi cer iertare, doamnele mele.

(Salută şi iese. Trece prin grădină, apoi pe stradă în jos spre port. Aune se îndepărtează încet şi iese pe uşa din dreapta. Profesorul, care în timpul acestei conversaţii cu voce scăzută îşi continuase lectura, sfîrşeşte cartea şi o închide.)

RØRLUND Iată, stimatele mele ascultătoare, cu asta povestea s-a sfîrşit.

DOAMNA RUMMEL Ah, ce povestire plină de învăţăminte!

DOAMNA HOLT Şi cît de morală!

DOAMNA BERNICK O carte ca asta îţi dă multe de gîndit.

RØRLUND A, da. Şi, mai ales, constituie un contrast faţă de produsele literare pe care ni le oferă, din păcate zilnic, ziarele şi revistele. Toată această faţadă, aurită şi sulemenită, pe care înalta societate o etalează — ce ascunde ea oare? Goliciune şi putregai, dacă pot spune aşa. Nici o morală. Într-un cuvînt, această înaltă societate contemporană nu-i decît un cavou sinistru, bine spoit.

DOAMNA HOLT Da, ăsta-i adevărul.

DOAMNA RUMMEL N-avem decît să ne uităm la marinarii americani care se află acum la noi.

RØRLUND Ei, de această drojdie a societăţii nici nu vreau să mai vorbesc. Dar chiar şi în cercurile lor mai înalte, cum stau lucrurile? O stare de nesiguranţă şi de nelinişte care alterează totul; sentimente de nemulţumire în toate relaţiile. Şi viaţa de familie totalmente subminată! Şi ce porniri revoluţionare se dezlănţuie, şi cu ce neruşinare, pînă şi împotriva adevărurilor consacrate.

DINA *(fără să-şi ridice privirea)* Dar oare acolo nu se petrec şi lucruri măreţe?

RØRLUND Lucruri măreţe? Nu înţeleg.

DOAMNA HOLT *(mirată)* Doamne Dumnezeule, Dina!

DOAMNA RUMMEL *(concomitent)* Dina, cum poţi să...

RØRLUND Nu cred că ar fi sănătos dacă acel gen de fapte s-ar încetăţeni la noi. Nu, nu; trebuie să-i mulţumim Domnului că la noi toate sînt aşa cum sînt. Desigur, din păcate, şi aici mai există neghină prin grîu, dar ne străduim s-o smulgem pe cît putem. Important este, doamnelor, să ne apărăm societatea, respingînd valul de schimbări, de noutăţi, pe care epoca noastră nestatornică şi precipitată încearcă să ni le impună.

DOAMNA HOLT Şi care, din păcate, au apărut şi la noi, depăşind orice măsură.

DOAMNA RUMMEL Da, anul trecut puţin a lipsit să nu ne pomenim aici şi cu o cale ferată.

DOAMNA BERNICK Ei, dar pînă la urmă Karsten a respins ideea asta.

RØRLUND Providenţa, doamnă Bernick, providenţa. Trebuie să fiţi convinsă că soţul dumneavoastră a fost numai un instrument în mîna Celui-de-sus, atunci cînd a respins această născocire.

DOAMNA BERNICK Şi cu toate astea s-au scris atîtea lucruri dezagreabile despre el în ziare. Dar am uitat să vă mulţumim, domnule profesor. Sînteţi deosebit de amabil că ne jertfiţi atîta timp.

RØRLUND Mă rog, de altfel... în timpul vacanţelor...

DOAMNA BERNICK Da, da, dar tot e un sacrificiu, domnule profesor.

RØRLUND *(apropiindu-şi scaunul)* Vă rog, să nu mai vorbim despre asta, scumpă doamnă Bernick. Oare dumneavoastră, toate, nu vă devotaţi unei cauze superioare? Şi n-o faceţi din toată inima? Aceşti decăzuţi morali, pentru a căror redresare ne străduim cu toţii, trebuie să fie consideraţi, într-o anumită măsură, un fel de ostaşi răniţi pe cîmpul de luptă. Iar dumneavoastră, doamnele mele, sînteţi surorile de caritate, pline de milostivire, care destrămaţi pînză făcînd pansamente pentru aceşti nenorociţi schilozi; sînteţi acelea care pansaţi cu blîndeţe rănile celor pe care-i îngrijiţi şi-i vindecaţi.

DOAMNA BERNICK Este un har divin să poţi vedea totul într-o lumină atît de frumoasă.

RØRLUND În această privinţă, doamnelor, multe ne sînt date prin naştere, dar şi multe se pot cîştiga prin edu-

cație. E vorba numai să privești lucrurile în lumina lor reală, sub aspectul serios al vieții. Ce părere aveți, domnișoară Bernick? Nu găsiți că pînă și pămîntul pe care călcați vă pare mai ferm de cînd v-ați dăruit cu totul învățămîntului?

DOMNIȘOARA BERNICK O, nu știu ce să vă răspund. Cîteodată însă, cînd mă aflu acolo, în clasă, îmi doresc să fiu departe de aici, pe marea dezlănțuită.

RØRLUND Da, da. Vedeți, domnișoară, acestea sînt dorinți ascunse. Dar unor astfel de oaspeți nepoftiți și tulburători trebuie să le închideți ușa în nas. Marea sălbatică, dezlănțuită — desigur, e doar o figură de stil a dumneavoastră — reprezintă mirajul acelei societăți umane de peste Ocean, în plină frămîntare, în care atîția își găsesc pieirea sufletului. Puteți acorda vreo prețuire acelei vieți ce urlă sălbatic, dincolo de țărmuri, în depărtare? E suficient să-i vedeți numai pe stradă. Sub dogoarea soarelui de acolo, oamenii umblă clătinîndu-se și transpirînd sub greaua apăsare a grijilor. Nu, cîntărind lucrurile, tot noi o ducem mai bine — noi, care trăim aici, la răcoare; putem întoarce spatele direcției de unde vin perturbările.

DOAMNA BERNICK Dumnezeule, da, aveți deplină dreptate.

RØRLUND Iar într-o casă ca aceasta, într-un cămin fericit și pur, în care viața de familie apare în conținutul ei cel mai valoros, în care domnește pacea și înțelegerea... *(Către doamna Bernick.)* Ce ascultați?

DOAMNA BERNICK *(întorcîndu-se către ușa din stînga, în față)* Ce tare se vorbește acolo!

RØRLUND S-o fi întîmplat ceva deosebit?

DOAMNA BERNICK Nu știu. Aud pe cineva înăuntru, la soțul meu.

(Hilmar Tønnesen, cu o țigară de foi în gură, intră pe ușa din dreapta, dar văzînd atîtea doamne se oprește.)

HILMAR O, iertați-mă! *(Vrea să se retragă.)*

DOAMNA BERNICK Nu, Hilmar, vino, nu deranjezi. Doreai ceva?

HILMAR Nu, mulţumesc...Sînt numai în trecere. Bună dimineaţa, doamnele mele. *(Către doamna Bernick.)* Ei şi ce-o să iasă din chestiunea asta?

DOAMNA BERNICK Din care chestiune?

HILMAR Bernick a convocat o şedinţă specială.

DOAMNA BERNICK Aşa? Dar ce s-a întîmplat?

HILMAR A! Iarăşi şarlatania cu drumul de fier.

DOAMNA RUMMEL E posibil?

DOAMNA BERNICK Bietul Karsten, iar va avea neplăceri.

RØRLUND Dar mai are vreun rost, domnule Tønnesen? Consulul Bernick a lămurit încă de anul trecut că nu vrea să audă de nici un fel de cale ferată.

HILMAR Da, aşa ştiam şi eu, dar m-am întîlnit cu procuristul Krap care mi-a spus că povestea cu calea ferată ar fi fost din nou pusă pe tapet şi că Bernick ar ţine o conferinţă cu trei dintre financiarii noştri.

DOAMNA RUMMEL Mi s-a părut şi mie că aud glasul lui Rummel.

HILMAR Da, evident. Domnul Rummel este de faţă, de asemenea Sandstad angrosistul şi Mikkel Vigeland, „Sfîntul Mikkel" cum i se mai spune.

RØRLUND Hm!

HILMAR Vă cer iertare, domnule profesor.

DOAMNA BERNICK Şi era atîta linişte şi pace aici.

HILMAR Ei, din partea mea, n-au decît să se ciondănească. Ar fi în tot cazul o distracţie.

RØRLUND De o distracţie ca asta cred că ne-am putea lipsi.

HILMAR Depinde de firea fiecăruia. Unii au nevoie din cînd în cînd de dispute crîncene. Dar, din păcate, un orăşel ca al nostru oferă rareori astfel de prilejuri. *(Frunzăreşte cartea profesorului.)* „Femeia în slujba societăţii"... Ei, dar ce prostie o mai fi şi asta?

DOAMNA BERNICK Dumnezeule, Hilmar, cum poţi vorbi aşa? Cu siguranţă că n-ai citit cartea.

HILMAR Nu, şi nici n-am de gînd.

DOAMNA BERNICK Cred că nu te simţi tocmai bine azi.

HILMAR Nu, nu mi-e bine.

DOAMNA BERNICK Poate că n-ai dormit bine azi-noapte?

HILMAR Da, am dormit foarte prost. Şi fiindcă nu m-am simţit prea bine, am ieşit să iau puţin aer, apoi am trecut pe la club, unde am citit descrierea unei călătorii la Polul Nord. Credeam în efectul înviorător al peripeţiilor oamenilor în luptă cu elementele naturii.

DOAMNA RUMMEL Dar cu siguranţă că nu v-au făcut bine, domnule Tønnesen.

HILMAR Adevărat, mi-au făcut chiar rău, doamnă Rummel. Toată noaptea m-am zvîrcolit în aşternut, într-un fel de semi-somn; am visat că mă urmărea o morsă îngrozitoare.

OLAF *(care a urcat scările verandei)* Ai fost urmărit de o morsă, unchiule?

HILMAR Aşa am visat, prostuţule! Ce, te mai joci cu arcul ăsta ridicol? De ce nu-ţi faci rost de o puşcă adevărată?

OLAF O, cum aş vrea, dar...

HILMAR Cu o puşcă e altceva, are un rost. Ai o senzaţie deosebită cînd tragi.

OLAF Atunci aş putea împuşca urşi, unchiule. Dar tata nu-mi dă voie.

DOAMNA BERNICK Hilmar, nu-i băga în cap de-alde astea.

HILMAR Hm, ai dreptate. Ce generaţie se formează acum?! Se trăncăneşte într-una despre sport şi iarăşi sport, care în definitiv nu e decît o joacă; de ce nu se găseşte însă un sistem de educaţie care să călească omul, să-i dea curajul de a înfrunta bărbăteşte pericolele? *(Precipitat către Olaf, arătînd spre arbaleta pe care acesta o ţine îndreptată spre Hilmar.)* Nu mai ţine arbaleta spre mine, nătăfleaţă, ar putea să se descarce.

OLAF Nu, unchiule, n-are nici o săgeată în ea!

HILMAR Asta n-o poţi şti, ar putea totuşi să aibă vreo săgeată! Dă-o în lături, cînd îţi spun! De ce dracu n-ai plecat niciodată cu unul din vapoarele tatălui tău în America? Acolo ai fi putut asista la vînători de bizoni sau la vreo luptă cu pieile roşii.

DOAMNA BERNICK Nu, asta nu, Hilmar!

OLAF Vai, grozav mi-ar plăcea, unchiule; şi atunci poate i-aş întîlni pe unchiul Johan şi pe mătuşa Lona.

HILMAR Hm, asta ar mai lipsi!

DOAMNA BERNICK Acum te poţi duce în grădină, Olaf.

OLAF *(îndrăzneţ, bărbăteşte)* Mamă, aş vrea să ies şi pe stradă!

DOAMNA BERNICK Da, dar nu prea departe.

(Olaf iese repede pe portiţa grilajului.)

RØRLUND Domnule Tønnesen, n-ar trebui să băgaţi în capul băiatului bazaconii de-astea.

HILMAR Da, sigur. Găsiţi că e mai bine să rămînă aici şi să devină, ca toţi ceilalţi, un sedentar.

RØRLUND Dar de ce nu plecaţi dumneavoastră în America?

HILMAR Eu? Cu boala mea? Sigur, aici în oraş nu prea e luată în consideraţie. Şi în plus, mai sînt şi anumite îndatoriri faţă de societatea căreia îi aparţii. Şi aici trebuie să fie cineva care să ţină sus stindardul ideii. Hm, acum iar strigă!

DOAMNELE Cine strigă?

HILMAR Nu ştiu, acolo înăuntru vorbesc puţin cam tare şi asta mă enervează.

DOAMNA RUMMEL Cu siguranţă, trebuie să fie soţul meu, domnule Tønnesen. Dar am să vă explic: s-a obişnuit să vorbească în mari adunări publice.

RØRLUND Nici ceilalţi nu par să vorbească mai domol.

HILMAR Nu, ferească Domnul; cînd este vorba să-ţi aperi punga cu bani... Şi aici totul se reduce la socoteli băneşti! Uf!

DOAMNA BERNICK În tot cazul, e mult mai bine acum; înainte prea se luau toate în glumă.

DOAMNA LYNGE Chiar atît de rău stăteau lucrurile pe-aici?

DOAMNA RUMMEL Da, puteţi să mă credeţi, doamnă doctor. Mulţumiţi lui Dumnezeu că pe-atunci nu locuiaţi aici.

DOAMNA HOLT Da, într-adevăr, multe s-au schimbat! Cînd îmi amintesc de timpurile cînd eram tînără!

DOAMNA RUMMEL Amintiţi-vă numai ce viaţă era acum 14-15 ani. Ferească-ne Dumnezeu! Existau, în acelaşi timp, o asociaţie muzicală şi o asociaţie pentru organizarea balurilor.

DOMNIȘOARA BERNICK Plus cercul dramatic; îmi amintesc perfect.

DOAMNA RUMMEL Exact, acolo s-a jucat piesa dumneavoastră, domnule Tønnesen.

HILMAR *(îndreptîndu-se spre fundul încăperii)* O, lăsați astea, lăsați!

RØRLUND Piesa de teatru a studentului Tønnesen?

DOAMNA RUMMEL Da, dar de mult. Înainte de venirea dumneavoastră aici, domnule profesor. De altfel, nu s-a jucat decît o singură dată.

DOAMNA LYNGE Nu era piesa în care, după cum mi-ați spus, ați jucat rolul îndrăgostitei, doamnă Rummel?

DOAMNA RUMMEL *(aruncînd o privire fugară spre profesor)* Eu? Nu mai țin minte, doamnă Lynge. Dar îmi amintesc foarte bine ce viață exuberantă era în familie.

DOAMNA HOLT Ah! Și acum țin minte casele unde, de cîte două ori pe săptămînă, se dădeau dineuri fastuoase.

DOAMNA LYNGE Am auzit că era și o trupă de actori ambulanți.

DOAMNA RUMMEL Ah! A fost cel mai oribil lucru.

DOAMNA HOLT *(agitată)* Hm! Hm!

DOAMNA RUMMEL Cum, actorii? Nu. Nu-mi amintesc.

DOAMNA LYNGE O, ba da. Am auzit că au făcut o mulțime de... nebunii; era ceva adevărat în toate poveștile acelea?

DOAMNA RUMMEL În fond, absolut nimic, doamnă Lynge.

DOAMNA HOLT Dina, dă-mi te rog pînza de acolo.

DOAMNA BERNICK *(în același moment)* Dragă copilă, du-te pînă la bucătărie și roag-o pe Katrine să vină cu cafeaua.

DOMNIȘOARA BERNICK Mă duc și eu cu Dina.

(Dina și domnișoara Bernick ies pe ușa din fund, stînga.)

DOAMNA BERNICK *(ridicîndu-se)* Vă rog să mă scuzați o clipă, doamnele mele; propun să bem cafeaua afară. *(Iese pe verandă și așază una dintre mese. Profesorul Rørlund stă în picioare în cadrul ușii și vorbește cu ea. Hilmar stă afară, fumînd.)*

DOAMNA RUMMEL *(încet, către doamna Lynge)* Dumnezeule, doamnă Lynge, cum m-aţi mai speriat!

DOAMNA LYNGE Eu?

DOAMNA HOLT Dar chiar dumneavoastră aţi început discuţia asta, doamnă Rummel.

DOAMNA RUMMEL Eu? Cum puteţi să susţineţi aşa ceva, doamnă Holt? N-am spus nici un cuvînt.

DOAMNA LYNGE Dar ce s-a întîmplat?

DOAMNA RUMMEL Cum v-a putut da în gînd să pomeniţi de artişti? Nu v-aţi dat seama că Dina era aici?

DOAMNA LYNGE Dina? Doamne sfinte, dar ce legătură poate fi...

DOAMNA HOLT Şi, culmea! Aici, în casa asta! Nu ştiaţi că fratele doamnei Bernick, a fost cel care...

DOAMNA LYNGE Cel care ce? Dar nu ştiu absolut nimic, sînt de puţină vreme aici.

DOAMNA RUMMEL Oare n-aţi auzit, că... Hm! *(Către fiica ei)* Ai putea să te plimbi puţin în grădină, Hilda.

DOAMNA HOLT Du-te şi tu Netta. Cînd va veni Dina, caută să fii cît mai prietenoasă cu biata fată.

(Domnişoara Rummel şi domnişoara Holt se duc în grădină.)

DOAMNA LYNGE Ei, şi ce-a fost cu fratele doamnei Bernick?

DOAMNA RUMMEL N-aţi ştiut că el a fost amestecat în chestiunea aceea oribilă?

DOAMNA LYNGE Studentul Tønnesen a fost acela?

DOAMNA RUMMEL Vai! Doamne Dumnezeule, nu. Hilmar este vărul ei, doamnă Lynge. Eu vorbeam de fratele ei.

DOAMNA HOLT Tønnesen, decăzutul!

DOAMNA RUMMEL Îl cheamă Johan. A fugit în America.

DOAMNA HOLT Nici nu se putea altfel. Trebuia să fugă.

DOAMNA LYNGE După cît înţeleg, a fost amestecat într-o chestiune urîtă.

DOAMNA RUMMEL Da, cam aşa. Cum să spun, a fost ceva cu mama Dinei. O, îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri. Johan Tønnesen lucra pe atunci în birourile bătrînei doamne Bernick. Karsten Bernick tocmai se întorsese de la Paris. Nu era încă logodit.

DOAMNA LYNGE Ei, dar ce e cu povestea...urîtă?

DOAMNA RUMMEL Da, vedeţi dumneavoastră, în iarna aceea tocmai se afla aici compania dramatică Møller.

DOAMNA HOLT Şi din companie făceau parte actorul Dorf şi soţia lui. Toţi tinerii erau înnebuniţi după ea.

DOAMNA RUMMEL Da, Dumnezeu ştie de ce o puteau găsi atît de frumoasă. Dar într-o seară, actorul Dorf s-a întors acasă la o oră neobişnuită.

DOAMNA HOLT Cu totul pe neaşteptate.

DOAMNA RUMMEL Şi găseşte...a, nu! Asta chiar că nu se mai poate povesti.

DOAMNA HOLT Nu, doamnă Rummel, n-a găsit nimic, căci uşa era încuiată pe dinăuntru.

DOAMNA RUMMEL Păi tocmai asta voiam să spun şi eu: a găsit uşa încuiată pe dinăuntru. Şi, închipuiţi-vă, cel care se afla înăuntru a trebuit să sară pe fereastră.

DOAMNA HOLT Tocmai de sus, de la mansardă.

DOAMNA LYNGE Şi acela era fratele doamnei Bernick?

DOAMNA RUMMEL Da, el.

DOAMNA LYNGE Deci, cel care a fugit în America!

DOAMNA HOLT Doar vă daţi seama că trebuia să dispară.

DOAMNA RUMMEL Iar mai tîrziu s-a aflat încă ceva, aproape tot atît de grav; închipuiţi-vă şi-a însuşit conţinutul casei de bani.

DOAMNA HOLT Dar asta nu se ştie precis, doamnă Rummel; poate că au fost numai zvonuri.

DOAMNA RUMMEL Ei, nu, găsesc că trebuie să vă spun! Oare nu ştia tot oraşul? Şi nu din cauza asta era să dea faliment bătrîna doamnă Bernick? Chiar Rummel mi-a povestit. Ah, Dumnezeu să mă ierte, nu trebuia să vorbesc.

DOAMNA HOLT Ei, în tot cazul, banii n-au ajuns la doamna Dorf, căci ea...

DOAMNA LYNGE Da, şi ce s-a întîmplat după aceea între părinţii Dinei?

DOAMNA RUMMEL Dorf şi-a părăsit nevasta şi copilul. Dar doamna a avut atîta tupeu încît a mai rămas încă un an aici. Pe scenă, desigur, n-a mai îndrăznit să apară. Îşi cîştiga pîinea spălînd şi cosînd pe la oameni.

DOAMNA HOLT Apoi a încercat să deschidă o şcoală de dans.

DOAMNA RUMMEL Şi, natural, n-a mers. Ce părinţi şi-ar fi încredinţat copiii uneia ca ea? Dar n-a dus-o mult; distinsa doamnă nu era învăţată cu munca, a căpătat o aprindere de plămîni şi a murit.

DOAMNA LYNGE O, într-adevăr, urîtă poveste!

DOAMNA RUMMEL Da, vă puteţi închipui prin ce a trecut familia Bernick. E singura pată întunecoasă pe soarele fericirii lor, precum se exprima odată Rummel. De aceea să nu vorbiţi niciodată despre lucrurile astea, aici în casă, doamnă Lynge!

DOAMNA LYNGE Dar doamna Bernick nu are cumva şi o soră vitregă?

DOAMNA RUMMEL Din fericire, putem spune că a avut. Acum s-a isprăvit cu rudenia lor. Da, şi asta e alt specimen! Închipuiţi-vă: îşi tăiase părul scurt, iar pe timp de ploaie umbla încălţată cu cizme bărbăteşti.

DOAMNA HOLT Iar cînd fratele ei vitreg — individul acela decăzut — a luat-o din loc şi tot oraşul era indignat împotriva lui, ştiţi ce a găsit cu cale? Să plece acolo după el!

DOAMNA RUMMEL Da. Şi nu uitaţi scandalul pe care l-a făcut cu ocazia plecării, doamnă Holt!

DOAMNA HOLT Sst, nu vorbiţi de asta!

DOAMNA LYNGE Dumnezeule, şi ea a pricinuit un scandal?

DOAMNA RUMMEL Da, doamnă Lynge, ascultaţi: Karsten Bernick tocmai se logodise cu Betty Tønnesen; cînd a venit cu ea la braţ la mătuşa ei, pentru a-i anunţa logodna...

DOAMNA HOLT Trebuie să mai ştiţi că Tønnesenii erau orfani...

DOAMNA RUMMEL ...Lona Hessel se ridică de pe scaunul pe care şedea şi-i trage o palmă lui Karsten Bernick, omul acela fin, cult, o palmă de i s-a făcut negru înaintea ochilor.

DOAMNA LYNGE Eu niciodată n-am...

DOAMNA HOLT Da, e absolut sigur.

DOAMNA RUMMEL Pe urmă şi-a făcut bagajele şi a plecat în America.

DOAMNA LYNGE Atunci, asta înseamnă că şi Lona pusese ochii pe Karsten...

DOAMNA RUMMEL Vă închipuiți. Lona spera că se vor căsători după întoarcerea lui de la Paris.

DOAMNA HOLT Da, închipuiți-vă, credea asta! Bernick, tînărul om de lume, plin de viață, desăvîrșitul cavaler, favoritul tuturor doamnelor...

DOAMNA RUMMEL Și totuși, doamnă Holt, atît de cumsecade, și atît de moral.

DOAMNA LYNGE Și cu ce se ocupă în America această domnișoară Hessel?

DOAMNA RUMMEL Vedeți dumneavoastră, după cum s-a exprimat odată soțul meu, asupra acestui lucru planează un văl pe care nu ne e îngăduit să-l ridicăm.

DOAMNA LYNGE Cum adică?

DOAMNA RUMMEL Lona nu mai are legături cu familia, totuși s-a aflat prin oraș că ar fi fost angajată să cînte prin localuri.

DOAMNA HOLT Și că ar fi ținut conferințe în public...

DOAMNA RUMMEL Și că a scris o carte cu totul dementă.

DOAMNA LYNGE Nu-i cu putință!

DOAMNA RUMMEL Ba da, Lona Hessel este și ea un fel de pată pe fericirea familiei Bernick. Și acum știți totul, doamnă Lynge. Dumnezeu mi-e martor că am vorbit despre lucrurile acestea numai ca să vă atrag atenția.

DOAMNA LYNGE O, fiți liniștită, voi fi atentă. Dar sărmana Dina Dorf. De ea îmi pare cu adevărat rău.

DOAMNA RUMMEL Ei, pentru Dina a fost mai bine că s-a întîmplat așa. Gîndiți-vă numai ce se alegea de ea dacă rămînea pe mîinile părinților! Desigur, cu toții ne-am ocupat de ea și am sfătuit-o cît am putut mai bine. Pînă la urmă, grație domnișoarei Bernick, a ajuns aici în casă.

DOAMNA HOLT Dina a fost întotdeauna un copil dificil. Puteți să vă închipuiți; atîtea exemple rele! O fată ca ea nu poate fi ca ale noastre; trebuie luată cu binișorul, doamnă Lynge.

DOAMNA RUMMEL Ssst! Iat-o că vine! *(Tare.)* Da, într-adevăr, Dina este o fată iscusită. A, aici erai, Dina? Tocmai terminasem lucrul de mînă.

DOAMNA HOLT A, ce cafea aromată ai făcut, dragă Dina! O cafea ca asta, de dimineață...

DOAMNA BERNICK *(de pe verandă)* Vă rog să poftiţi, doamnele mele!

(Între timp, domnişoara Bernick şi Dina au ajutat servitoarei să aducă serviciul de cafea. Toate doamnele iau loc afară. Îi vorbesc Dinei excepţional de prietenos. Puţin după aceea Dina se întoarce şi-şi caută lucrul de mînă.)

DOAMNA BERNICK *(afară, lîngă masa pusă)* Dina, nu vii şi tu?

DINA Nu, mulţumesc, nu vin. *(Se aşază şi lucrează. Doamna Bernick şi profesorul schimbă cîteva cuvinte; o clipă mai tîrziu, acesta intră în odaie.)*

RØRLUND *(îşi face de lucru în apropierea mesei; cu voce scăzută)* Dina.

DINA Da?

RØRLUND De ce nu vrei să vii afară?

DINA Cînd am sosit cu cafeaua mi-am dat seama după privirea doamnei celei străine că se vorbise de mine.

RØRLUND Dar n-ai văzut cît de prietenoasă s-a arătat faţă de dumneata acolo, afară?

DINA Da, dar tocmai asta nu mai pot îndura.

RØRLUND Ai un spirit rebel, Dina.

DINA Adevărat.

RØRLUND De ce eşti aşa?

DINA Fiindcă nu sînt altfel.

RØRLUND N-ai încercat să te schimbi?

DINA Nu.

RØRLUND De ce nu?

DINA *(privindu-l)* Eu fac parte din categoria fiinţelor corupte moralmente.

RØRLUND Ptiu, ruşine, Dina!

DINA Şi mama mea aparţinea aceleiaşi categorii... moralmente corupte.

RØRLUND Cine ţi-a spus trăsnăile astea?

DINA Nimeni! Despre asta ei nu vorbesc niciodată. De ce nu mi se spune nimic? Toţi umblaţi cu atîta grijă cu mine de parcă m-aş sparge în bucăţele dacă... O, cît urăsc compasiunea asta!

RØRLUND Dragă Dina, înţeleg destul de bine că te simţi deprimată aici, dar...

DINA O, de-aş putea fi cît mai departe. M-aş putea descurca singură prin lume, numai de n-aş mai trăi printre oameni atît de...

RØRLUND Care sînt atît de... Cum?

DINA Atît de cumsecade şi de morali!

RØRLUND Dar, Dina, nu crezi că sînt realmente aşa?

DINA O, dumneavoastră înţelegeţi foarte bine ce vreau să spun. Hilda şi Netta sînt zilnic aici pentru a-mi servi ca modele, ca exemple. Atît de binecrescută ca ele n-am să fiu niciodată. Şi nici nu vreau să fiu! Ah, dacă aş fi departe, sînt sigură că aş deveni o fată cumsecade.

RØRLUND Dar eşti cumsecade, dragă Dina.

DINA La ce bun, aici?

RØRLUND Va să zică, vrei să pleci. Te gîndeşti serios?

DINA N-aş mai sta nici o zi, dacă n-aţi fi dumneavoastră.

RØRLUND Spune-mi, Dina, de fapt de ce-ţi place să fii împreună cu mine.

DINA Pentru că dumneavoastră mă învăţaţi atît de multe lucruri frumoase.

RØRLUND Frumoase? Numeşti frumoase cele ce te învăţ eu?

DINA Da. Sau, de fapt, dumneavoastră nu mă învăţaţi nimic; dar atunci cînd vă aud vorbind, ajung să văd partea frumoasă a vieţii.

RØRLUND La drept vorbind, ce înţelegi prin frumos?

DINA Nu m-am gîndit niciodată.

RØRLUND Atunci gîndeşte-te acum. Ce înţelegi printr-un lucru frumos?

DINA Un lucru frumos este ceva măreţ şi foarte îndepărtat... parcă de neatins.

RØRLUND Hm! Dragă Dina, sînt adînc îngrijorat din pricina dumitale.

DINA Numai atît?

RØRLUND Cred că ştii foarte bine cît de nespus de dragă îmi eşti.

DINA Dacă aş fi Hilda sau Netta, nu v-ar fi teamă că se observă.

RØRLUND O, Dina, nici nu-ţi poţi închipui de cîte lucruri trebuie să ţin seama. Cînd un om este sprijinitorul moralei în societatea în care trăieşte, niciodată nu este

destul de precaut. Dacă aş fi sigur cel puţin că oamenii vor să înţeleagă şi să interpreteze just motivele mele. Dar fie, îmi e totuna; dumneata trebuie să fii ajutată să te ridici, Dina; asta să ne fie înţelegerea atunci cînd voi veni, cînd circumstanţele îmi vor îngădui, şi cînd voi spune: Iată mîna mea, vrei s-o accepţi şi să fii soţia mea? Eşti de acord, Dina?

DINA Da.

RØRLUND Mulţumesc, mulţumesc! Asta o fac pentru mine, Dina, fiindcă-mi eşti dragă. Sst, vine cineva. Dina, de dragul meu, du-te afară, la ceilalţi.

(Dina se duce la masa unde se serveşte cafeaua. În aceeaşi clipă, angrosistul Rummel, comerciantul Sandstad şi comerciantul Vigeland ies din prima odaie din stînga, urmaţi de consulul Bernick, care are un teanc de hîrtii în mînă.)

CONSULUL BERNICK Aşa, atunci ne-am înţeles, afacerea e tranşată.

VIGELAND Da, cu ajutorul lui Dumnezeu, aşa-i.

RUMMEL S-a hotărît, Bernick. Cuvîntul unui norvegian este neclintit ca stîncile de la Dover, ştii asta!

CONSULUL BERNICK Şi nimeni nu dă înapoi: nimeni nu renunţă; orice opoziţie ar fi să întîmpinăm.

RUMMEL Stăm pe poziţie şi de-om cădea, cădem împreună, Bernick.

HILMAR *(care a păşit în uşa verandei)* Să cadă? Dacă-mi îngăduiţi, oare nu drumul de fier e cel care cade?

CONSULUL BERNICK Nu, dimpotrivă; el va ajunge să fie dat în circulaţie.

RUMMEL Cu abur, domnule Tønnesen.

HILMAR *(apropiindu-se)* Aşa?

RØRLUND *(mirat)* Cum?

DOAMNA BERNICK *(în uşa ce dă spre verandă)* Dar, dragă, Karsten, în definitiv, despre ce este vorba?

CONSULUL BERNICK O, dragă Betty, nu cred să te poată interesa chestiunea asta. *(Către cei trei domni.)* Acum să întocmim lista; cu cît mai degrabă, cu-atît mai bine. Evident, noi patru subscriem primii. Poziţia pe care o ocupăm în societate ne-o impune ca pe o datorie. Noi trebuie să ne extindem cît mai mult posibil.

SANDSTAD Se înţelege, domnule consul.

RUMMEL Se va face, Bernick, ne-am legat doar.

CONSULUL BERNICK Nu sînt de loc îngrijorat de rezultat. Trebuie numai să avem grijă ca fiecare dintre noi să acţioneze în cercul propriu de cunoscuţi; şi o dată ce am trasat calea prin subscrierile noastre majoritare, urmează de la sine ca fondul comunal să contribuie cu restul; astfel nu vor mai putea subscrie cei ce nu fac parte din combinaţie.

DOAMNA BERNICK Hai, Karsten, vino, trebuie neapărat să ne povesteşti.

CONSULUL BERNICK O, dragă Betty, asta nu-i ceva care să intereseze doamnele.

HILMAR Va să zică totuşi ţii să întreprinzi afacerea cu drumul de fier?

CONSULUL BERNICK Da, natural.

RØRLUND Dar anul trecut, domnule consul?

CONSULUL BERNICK Anul trecut era cu totul altceva. Pe-atunci era vorba de o linie de-a lungul coastei.

VIGELAND Şi care ar fi fost de prisos, domnule profesor, deoarece avem vasele cu abur.

SANDSTAD În timp ce transportul cu trenul ar fi revenit extrem de scump.

RUMMEL Da. Şi ar fi zdruncinat oarecare interese importante aici în oraş.

CONSULUL BERNICK Principalul a fost că nu era spre binele colectivităţii. De aceea m-am opus atunci, şi de aceea acceptăm linia ce va trece prin interiorul ţinutului.

HILMAR De acord, totuşi linia nu va trece prin oraşele din apropierea noastră.

CONSULUL BERNICK Dar va trece prin oraşul nostru, dragul meu Hilmar, căci vom construi o linie secundară pînă aici.

HILMAR Aha, va să zică un alt proiect.

RUMMEL Şi nu-i o idee excelentă? Ce?

RØRLUND Hm!

VIGELAND Nu se poate contesta că terenul este excepţional de potrivit pentru o linie secundară. Parcă providenţa însăşi l-a întocmit astfel.

RØRLUND Într-adevăr, aşa să fie, domnule Vigeland?

CONSULUL BERNICK Da, trebuie să recunosc că şi eu consider ca un semn al providenţei împrejurarea de a fi făcut o călătorie de afaceri — chiar în primăvara aceasta — cu care ocazie am trecut printr-o depresiune naturală pe care nu o cunoscusem pînă atunci. Imediat mi-am dat seama că ar fi locul cel mai indicat pentru o linie secundară care să ducă pînă la noi. Am şi cerut unui inginer să exploreze terenul; am aici devizul estimativ; nu se poate prevedea o dificultate.

DOAMNA BERNICK *(stînd în uşă cu celelalte doamne)* Dar, dragă Karsten, nu ne-ai spus nimic!

CONSULUL BERNICK O, draga mea Betty, doamnele nici nu ar fi înţeles adevăratul aspect al problemei. De altfel, nu am vorbit despre acest proiect absolut nimănui pînă în ziua de azi. Dar acum e momentul hotărîtor; acum se va acţiona deschis, la lumina zilei, şi cu toată energia. Da, chiar de-ar fi să-mi pun toată existenţa mea în joc, o voi duce pînă la capăt.

RUMMEL Şi noi sîntem alături de tine, Bernick.

RØRLUND Această întreprindere este într-adevăr atît de promiţătoare pentru dumneavoastră, domnii mei?

CONSULUL BERNICK Da, aşa sper. Nu va însemna oare o adevărată pîrghie pentru ridicarea întregului oraş?! Gîndiţi-vă numai la imensele ţinuturi împădurite care vor deveni accesibile exploatării; gîndiţi-vă la bogăţia straturilor de minereu ce vor fi puse şi ele în exploatare; gîndiţi-vă la rîu: cascade una după alta. Cîte exploatări industriale nu se pot înfiinţa la noi?!

RØRLUND Şi dumneavoastră nu vă temeţi că un contact atît de strîns cu străinii, cu stricăciunea lor...

CONSULUL BERNICK Nu, fiţi fără grijă, domnule profesor, vrednicul nostru orăşel are, slavă Domnului, o temelie morală sănătoasă. Şi dacă afirm acest lucru, este pentru motivul că absolut cu toţii am contribuit la asta; şi-o vom face şi de aici înainte, fiecare după posibilităţile lui. Dumneavoastră, domnule profesor, vă veţi continua opera, atît de valoroasă şi de lăudabilă, la şcoală şi în căminuri. Noi, oamenii de afaceri, vom sprijini societatea prin răspîndirea bunăstării în cercuri cît mai largi; iar femeile noastre — dar veniţi mai aproape, doamnelor, trebuie să auziţi acest lucru — femeile noastre, soţiile şi fiicele noastre vor fi mai

departe în fruntea operelor de binefacere, aducînd sprijin și îmbărbătare celor dragi și apropiați lor, așa cum pentru mine și Olaf sînt dragile mele Betty și Marta. *(Uitîndu-se în jur.)* Dar pe unde-o fi Olaf?

DOAMNA BERNICK O, acum, în timpul vacanței, nu-l mai prinzi pe-acasă.

CONSULUL BERNICK Sînt sigur că iar s-a dus la debarcader. Ai să vezi că n-o să se învețe minte pînă n-o păți ceva.

HILMAR Ei! O mică luptă cu forțele naturii.

DOAMNA RUMMEL O! Ce minunat simțămînt de familie aveți, domnule Bernick.

CONSULUL BERNICK Ei, familia este doar sîmburele societății, doamnă. E un cămin fericit, cu un cerc restrîns de prieteni onorabili și credincioși, în care nimic dinafară nu aruncă vreo umbră.

(Pe ușa din dreapta, intră Krap; în mînă are scrisori și ziare.)

KRAP Poșta din străinătate, domnule consul; și o telegramă din New York.

CONSULUL BERNICK *(luînd-o)* Aha, de la armatorul lui „Indian Girl".

RUMMEL Va să zică a venit poșta? În cazul acesta, am onoarea să vă salut.

VIGELAND Da, și eu de asemenea.

SANDSTAD Cu bine, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Cu bine, cu bine, domnii mei. Și, nu uitați, azi după-amiază la orele cinci avem întîlnire.

CEI TREI DOMNI Da, da, desigur; se înțelege! *(Ies prin dreapta.)*

CONSULUL BERNICK Ei, nu, asta-i ceva cu adevărat americănesc! De-a dreptul revoltător!

DOAMNA BERNICK Vai, Doamne, dar ce este?

CONSULUL BERNICK Iată, domnule Krap, citiți vă rog!

KRAP *(citind)* „Faceți reparații cît mai puține posibil; dispuneți reîntoarcerea lui «Indian Girl» de îndată ce poate pluti pe mare calmă; la caz de nevoie, va pluti pînă la linia maximă de încărcare." Ei, că asta n-am mai...

CONSULUL BERNICK Va pluti la linia de încărcare? Dar aceşti domni ştiu prea bine că în atare situaţie vaporul se duce la fund ca un pietroi dacă se loveşte de ceva.

RØRLUND Da, se demonstrează încă o dată cum stau lucrurile în această mare şi mult cîntată „nouă societate".

CONSULUL BERNICK Aici aveţi dreptate; nu există nici o consideraţie — nici măcar pentru vieţile omeneşti — din momentul în care e vorba de beneficii. *(Către Krap.)* E posibil ca „Indian Girl" să fie lansat la apă în patru-cinci zile?

KRAP Da, întrerupînd însă lucrările la „Palmier"; bineînţeles, dacă nu se opune Vigeland.

CONSULUL BERNICK Asta n-o va face. Examinează te rog şi corespondenţa. Ascultaţi! Nu cumva l-aţi văzut pe Olaf la debarcader?

KRAP Nu, domnule consul. *(Se duce în prima odaie din stînga.)*

CONSULUL BERNICK *(citind din nou telegrama)* Domnii ăştia nu iau în seamă că pun în joc optsprezece vieţi omeneşti.

HILMAR Ei, asta-i chemarea marinarului, să sfideze elementele; trebuie să fie emoţionant să ştii că între tine şi abisurile mării ai doar o scîndură subţire.

CONSULUL BERNICK Da, aş dori să văd dacă la noi ar exista vreun armator care să consimtă la asemenea poveste! Nici unul, nici măcar unul! *(Zărindu-l pe Olaf.)* Ei, slavă ţie, Doamne, e teafăr!

(Olaf, cu o undiţă de pescuit în mînă, a venit fugind în susul străzii; apoi prin poarta grădinii.)

OLAF *(încă din grădină)* Unchiule Hilmar, am fost la debarcader şi am văzut vasul cu abur...

CONSULUL BERNICK Ai fost din nou la debarcader?

OLAF Nu, am stat numai într-o barcă. Dar închipuie-ţi, unchiule Hilmar, a debarcat o trupă de călărie şi dresură artistică, au cai şi animale, şi erau şi mulţi pasageri.

DOAMNA RUMMEL De necrezut, ne va fi dat să vedem şi noi dresură artistică.

RØRLUND Noi? Nu credem că aţi vrut să spuneţi asta.

DOAMNA RUMMEL Nu, natural, nu noi, dar...

DINA Mie mi-ar face plăcere să văd dresură de cai.

OLAF Da, şi mie.

HILMAR Tu eşti cam prostuţ. Ei, şi ce-ai avea de văzut acolo? Numai dresură. Da, ar fi cu totul altceva să vezi pe *gauchos*, în Pampas, vinind călare pe mustangii lor focoşi. Dar, aici, în oraşele mici, n-ai nimic de văzut.

OLAF *(trăgînd-o de mînă pe domnişoara Bernick)* Uită-te, mătuşă Marta, priveşte, iată-i că vin!

DOAMNA HOLT Da! Dumnezeule! Sînt chiar aici!

DOAMNA LYNGE Uf, ce figuri antipatice!

(Un grup mare de pasageri şi de localnici vin pe stradă.)

DOAMNA RUMMEL Da, sînt clovni autentici. Ia uitaţi-vă la aceea cu fusta cenuşie, doamnă Holt; poartă sacul de voiaj pe spate.

DOAMNA HOLT Da, inchipuiţi-vă, ba încă şi l-a atîrnat de mînerul umbrelei de soare! Pare a fi soţia directorului.

DOAMNA RUMMEL Şi ăla trebuie să fie directorul, cel cu barbă. Ei, da, arată ca un bandit. Nu te uita la el, Hilda!

DOAMNA HOLT Nici tu, Netta!

OLAF Mamă, directorul ne salută.

CONSULUL BERNICK Ce face?

DOAMNA BERNICK Ce spui, copile?

DOAMNA RUMMEL Da, Dumnezeule, uite acum salută şi femeia!

CONSULUL BERNICK Ei, nu! Asta-i curată neruşinare!!

DOMNIŞOARA BERNICK *(cu un strigăt involuntar)* Ah!

DOAMNA BERNICK Ce-i, Marta?

DOMNIŞOARA BERNICK O, nu. Mi s-a părut numai.

OLAF *(strigînd de bucurie)* Priviţi, priviţi, uite că vin şi ceilalţi, cu caii şi cu animalele! Iată-i şi pe americani! Toţi marinarii de pe „Indian Girl" *(Se aude cîntînd „Yankee Doodle"[1] cu acompaniament de clarinet şi tobă.)*

HILMAR *(astupîndu-şi urechile)* Uf, uf, uf.

RØRLUND Cred că ar trebui să ne retragem puţin, doamnele mele, asta nu-i pentru noi. Haideţi să ne reluăm lucrul.

DOAMNA BERNICK N-ar fi bine să tragem perdelele?

RØRLUND Da, da, la asta mă gîndeam şi eu.

---

[1] Cunoscut cîntec popular american.

(Doamnele își reiau locurile la masă; profesorul închide ușa ce dă spre grădină și trage perdelele din fața ușii, apoi a ferestrelor; în salon se face semiîntuneric.)

OLAF *(care trage cu ochiul afară)* Mamă, nevasta directorului se spală pe față la fîntînă.

DOAMNA BERNICK Cum? În mijlocul pieții?

DOAMNA RUMMEL Şi asta ziua namiaza mare!

HILMAR Ei, dacă m-aş găsi prin deşert şi aş da de o cisternă, nici eu n-aş ține cont... Uf, clarinetul acela afurisit!

RØRLUND Într-adevăr, poliția ar avea toate motivele să intervină.

CONSULUL BERNICK Ah! Nu! Cu străinii nu trebuie să fii atît de riguros. Aceşti oameni nu au bună-cuviința înnăscută, care pentru noi este măsura a ceea ce se face sau nu se face. Lăsați-i să ajungă rău. Ce ne priveşte pe noi? Din fericire, toate aceste manifestări împotriva bunei-cuviințe şi tradițiilor nu au nici o contingență cu societatea noastră, dacă pot îndrăzni să spun aşa. Ce mai e şi asta?

(Doamna străină intră repede pe ușa din dreapta.)

FEMEILE *(speriate, dar cu voce scăzută)* Călăreața! Soția directorului!

DOAMNA BERNICK Doamne, ce să însemne asta?

DOMNIŞOARA BERNICK *(tresărind)* Ah!

DOAMNA Bună ziua, dragă Betty! Bună ziua, Marta! Bună ziua cumnate!

DOAMNA BERNICK *(cu un strigăt)* Lona!

CONSULUL BERNICK *(dîndu-se înapoi un pas; zăpăcit)* Pe viața mea! Nu mă înşel!

DOAMNA HOLT Milostiveşte-ne, Doamne!

DOAMNA RUMMEL Asta nu e posibil!

HILMAR Eh! Uff!

DOAMNA BERNICK Lona! Adevărat?

DOMNIŞOARA HESSEL Dacă eu sînt aceea? Da, pe viața mea, eu sînt! Ei, mai bine îmbrățişați-mă cu ocazia asta.

HILMAR Uff! Uff!

DOAMNA BERNICK Şi ai venit aici ca...

CONSULUL BERNICK Şi vrei într-adevăr să apari?

DOMNIŞOARA HESSEL Să apar? Cum aşa, să aţ
CONSULUL BERNICK Da, vreau să zic, cu... dresorii?
DOMNIŞOARA HESSEL Ha, ha, ha! Eşti nebun, cumnate? Ce, tu crezi că aparţin trupei de circ? Nu! E adevărat că am încercat multe şi felurite meserii şi că m-am făcut ridicolă în fel şi chip...
DOAMNA RUMMEL Hm!
DOMNIŞOARA HESSEL ...dar exhibiţii artistice pe crupa cailor n-am făcut niciodată.
CONSULUL BERNICK Va să zică: nu!
DOAMNA BERNICK Ah! Slavă ţie, Doamne!
DOMNIŞOARA HESSEL Nu, am venit cu toţi ceilalţi oameni cumsecade — e adevărat, în clasa a doua, dar noi sîntem obişnuiţi cu asta.
DOAMNA BERNICK Noi? Ai spus, noi?
CONSULUL BERNICK *(apropiindu-se cu un pas)* Care noi?
DOMNIŞOARA HESSEL Natural, eu şi copilul.
DOAMNELE *(într-un glas)* Cu copilul!
HILMAR Cum?
RØRLUND Ei, văd că trebuie să intervin.
DOMNIŞOARA BERNICK Dar ce vrei să spui, Lona?
DOMNIŞOARA HESSEL Prin „copil" îl înţeleg, evident, pe Johan, doar nu am după cît ştiu alt copil decît pe John — sau Johan, după cum ziceţi voi.
DOAMNA BERNICK Johan!
DOAMNA RUMMEL *(încet, către doamna Lynge)* Fratele fugit.
CONSULUL BERNICK *(ezitînd)* E şi Johan cu tine?
DOMNIŞOARA HESSEL Da, sigur, sigur; doar n-oi călători fără el. Dar arătaţi grozav de îndureraţi. Şi staţi şi în semiobscuritate şi coaseţi la ceva alb. Nu cumva e un deces în familie?
RØRLUND Domnişoară, vă aflaţi în mijlocul Societăţii pentru salvarea celor corupţi moralmente.
DOMNIŞOARA HESSEL *(cam tare)* Ce spuneţi dumneavoastră? Aceste liniştite şi drăgălaşe doamne ar fi...
DOAMNA RUMMEL Ei nu, acum trebuie să spun şi eu...
DOMNIŞOARA HESSEL A, înţeleg, înţeleg! Dar la dracu, asta-i doamna Rummel! Şi acolo, doamna şi domnişoara Holt! Ei, noi trei n-am putea spune că am mai înti-

nerit de cînd nu ne-am văzut. Dar ia ascultați, oameni buni! Ia mai lăsați-le pe cele decăzute moralmente să mai aștepte o zi, doar n-or ajunge mai rău din cauza asta. Un prilej de bucurie ca acesta...

RØRLUND O reîntoarcere printre ai săi nu este întotdeauna un prilej de bucurie.

DOMNIȘOARA HESSEL Așa? În ce fel înțelegeți dumneavoastră Biblia, domnule pastor?

RØRLUND Eu nu sînt pastor.

DOMNIȘOARA HESSEL Ei, atunci cu siguranță că veți deveni. Dar ptiu, lenjeria asta „morală" îmi cam duhnește a putreziciune de parcă ar fi un giulgiu. Eu, să vă spun drept, sînt obișnuită cu aerul preriilor. Da, v-o repet, cu aerul curat.

CONSULUL BERNICK *(ștergîndu-și fruntea)* Da, într-adevăr, aici e aerul cam greu.

DOMNIȘOARA HESSEL Așteaptă, așteaptă puțin; ieșim îndată din acest cavou. *(Dînd perdelele în lături.)* Aici trebuie să intre lumina zilei cînd va sosi băiatul. Da, veți vedea aici un băiat care s-a spălat.

HILMAR Uff!

DOMNIȘOARA HESSEL *(deschizînd fereastra și ușa)* Da, adică se va fi spălat la hotel, căci pe vapor s-a murdărit ca un porc.

HILMAR Uf, uf!

DOMNIȘOARA HESSEL Uf? Da, nu-i chiar așa! *(Arătînd spre Hilmar, întreabă pe ceilalți.)* Ăsta tot mai umblă fără nici un rost și face: uf?

HILMAR Eu nu umblu fără nici un rost și mă aflu aici din cauza sănătății.

RØRLUND Hm, doamnelor, nu cred că...

DOMNIȘOARA HESSEL *(care l-a zărit pe Olaf)* Ăsta-i al tău, Betty? Întinde-mi laba, băiete! Sau ți-e frică de mătușă-ta cea bătrînă și urîtă?

RØRLUND *(luîndu-și cartea sub braț)* Doamnele mele, nu cred că azi mai există condițiuni favorabile pentru lucru. Mîine ne vom aduna din nou.

DOMNIȘOARA HESSEL *(în timp ce doamnele străine se ridică să-și ia rămas bun)* Da, așa vom face. Voi fi la datorie.

RØRLUND Dumneavoastră? Dacă-mi îngăduiţi, domnişoară, ce vreţi dumneavoastră să faceţi în instituţia noastră?

DOMNIŞOARA HESSEL Aerisire, domnule pastor.

Actul II

(Acelaşi decor. Doamna Bernick stă singură la masă, cu un lucru de mînă. Puţin după aceea vine din dreapta consulul Bernick cu pălăria pe cap, cu mănuşi în mînă şi baston.)

DOAMNA BERNICK Te-ai şi întors, Karsten?

CONSULUL BERNICK Da, am aici o întîlnire cu cineva.

DOAMNA BERNICK *(cu un suspin)* O, da, bănuiam; iarăşi va veni John pe aici.

CONSULUL BERNICK Nu, nu. De data asta aştept un „om". *(Atîrnîndu-şi pălăria.)* Dar doamnele din Societate n-au venit?

DOAMNA BERNICK Nu, azi n-au putut să vină.

CONSULUL BERNICK Aha! S-au decomandat!

DOAMNA BERNICK Da, aveau cam multe treburi pe-acasă.

CONSULUL BERNICK Înţeleg. Iar celelalte nu vor veni, desigur, nici ele.

DOAMNA BERNICK Nu; şi ele au cîte un motiv care le împiedică.

CONSULUL BERNICK Nu era greu de prevăzut. Dar Olaf unde-i?

DOAMNA BERNICK L-am lăsat să iasă puţin cu Dina.

CONSULUL BERNICK Hm, Dina, o fire cam uşuratică. Nu-i permis ca... atît de repede... şi atît de mult... să se ocupe de John.

DOAMNA BERNICK Dar, dragă Karsten, Dina nu ştie absolut nimic.

CONSULUL BERNICK În situaţia asta, Johan ar fi trebuit să aibă tact şi să nu-i dea nici un fel de atenţie. L-am

văzut foarte bine pe Vigeland cum îi urmărea cu ochii holbați.

DOAMNA BERNICK *(cu lucrul de mînă în poală)* Karsten, nu bănuiești ce caută ei aici?

CONSULUL BERNICK Hm, el are acolo o fermă care probabil că nu merge prea bine, iar ea, chiar ieri, a lăsat să se înțeleagă că au trebuit să călătorească în clasa a doua.

DOAMNA BERNICK Da, din păcate cam asta trebuie să fie realitatea. Dar să vină și ea! Tocmai ea! După ce te-a jignit atît de grav!

CONSULUL BERNICK O, nu te mai gîndi la poveștile acelea. Au trecut!

DOAMNA BERNICK Cum să nu mă gîndesc? Mai ales acum. Johan este totuși fratele meu; dar nu el mă preocupă, ci toate neplăcerile pe care le vei îndura din cauza lor, prin venirea lor aici. Karsten, mi-e îngrozitor de frică...

CONSULUL BERNICK De ce ți-e frică?

DOAMNA BERNICK S-ar putea oare să fie arestat acum, pentru banii care i-au dispărut mamei tale?

CONSULUL BERNICK O, ce prostie! Cine poate dovedi că banii au dispărut?

DOAMNA BERNICK Doamne, din păcate tot orașul știe; chiar tu spuneai.

CONSULUL BERNICK Eu n-am spus nimic. Orașul nu știe nimic precis despre chestiunea asta. N-au fost decît zvonuri.

DOAMNA BERNICK Cît de mărinimos ești, Karsten!

CONSULUL BERNICK Ascultă ce-ți spun! Nu mai răscoli chestiunile astea! Nici nu-ți închipui cît mă îndurerezi scormonindu-le. *(Se plimbă încolo și încoace prin odaie; apoi aruncă bastonul)*. Și ei, să se întoarcă în țară tocmai acum — acum, cînd am atîta nevoie de o atmosferă cît mai favorabilă, pe care nimic să n-o tulbure, nici clevetirile din oraș, nici, mai ales, nici presa. Nu m-ar mira să se trimită articole și ziarelor din celelalte orașe. Totul se va interpreta și se va cîntări, fie că-i primesc bine, fie că-i primesc rău. Vor răscoli trecutul; cum faci și tu de altfel. Și tocmai într-o societate ca a noastră! *(Aruncă mănușile pe masă.)* Și n-am un singur om căruia să-i pot vorbi, la care să găsesc sprijin.

DOAMNA BERNICK Chiar pe nimeni, Karsten?

CONSULUL BERNICK Nu! Cine-ar putea fi? Oh, să-mi cadă pe cap tocmai acum. Nu mai există nici o îndoială, vor scandal; într-un fel sau altul — mai ales ea. Ce noroc să ai o familie ca asta!

DOAMNA BERNICK Da, dar eu nu am nici o vină dacă...

CONSULUL BERNICK Cum nici o vină? A, pentru că le ești rudă? Într-adevăr, pentru asta sigur, nu.

DOAMNA BERNICK Și nici nu i-am poftit să se întoarcă în țară.

CONSULUL BERNICK Ia te uită, am ajuns și aici! *Eu* nu i-am poftit să se reîntoarcă acasă, *eu* nu le-am scris, *eu* nu i-am tras de mînecă să vie în țară! O, cunosc toată litania pe dinafară.

DOAMNA BERNICK *(izbucnind în plîns)* Dar și tu ești atît de puțin îngăduitor.

CONSULUL BERNICK Ei, asta-i bună. Pune-te pe bocete acum, ca să mai aibă orașul încă ceva de bîrfit. Termină cu prostiile, Betty. Mai bine du-te în verandă, aici poate intra oricine. Sau vrei să fii văzută cu ochii roșii? Asta ar mai lipsi, ca oamenii să afle că... Aud pe cineva în coridor. *(Se aude bătînd.)* Intră!

(Doamna Bernick iese cu lucrul de mînă pe verandă. Constructorul Aune intră prin dreapta.)

CONSTRUCTORUL AUNE Bună ziua, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Bună ziua. Ei, ai ghicit probabil pentru ce am vrut să te văd?

AUNE Procuristul spunea ieri că domnul consul nu ar fi mulțumit de...

CONSULUL BERNICK Sînt nemulțumit de întreaga situație de pe șantier, Aune. Nu ați ajuns la nici un rezultat cu reparațiile la vasele avariate. „Palmier" ar fi trebuit să navigheze de mult. Vigeland vine aici în fiecare zi și mă cicălește. Este un om greu de suportat, mai ales în calitate de coarmator.

AUNE „Palmier" poate fi lansat la apă poimîine.

CONSULUL BERNICK În sfîrșit. Dar „Indian Girl" zace aici de cinci săptămîni.

AUNE Vasul american? Credeam că înainte de toate trebuie să depunem toate sforțările pentru propriul dumneavoastră vas.

CONSULUL BERNICK Nu v-am dat nici un motiv ca să credeți asta. Trebuiau depuse aceleași diligențe și pentru americani, dar văd că nu s-a întîmplat așa.

AUNE Vasul are bordurile, pînă la chilă, complet putrezite, domnule consul. Cu cît le peticim mai mult, cu atît e mai rău.

CONSULUL BERNICK Nu asta e cauza. Procuristul Krap mi-a spus realitatea. Nu vă pricepeți să lucrați cu noile mașini pe care le-am procurat, sau, mai bine zis, dumneavoastră nu vreți să lucrați cu ele.

AUNE Domnule consul, am acum cincizeci de ani, și din copilărie sînt deprins cu metodele vechi de lucru...

CONSULUL BERNICK Acum nu le mai putem aplica, Aune; și să nu-ți închipui că susțin asta de dragul profitului, fiindcă din fericire nu am nevoie de el, ci pentru faptul că trebuie să țin pasul cu timpul și cu lumea în care trăim, și de asemenea, să țin seama și de Societatea pe care o conduc. Progresul va veni, adus de mine, sau nu va veni niciodată.

AUNE Și eu doresc progresul, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Știu, pentru cercul vostru limitat, pentru muncitorime. O, cunosc foarte bine agitațiile dumitale: ții cuvîntări, instigi oamenii la răscoală; dar atunci cînd vi se oferă, ca în cazul nostru, mașini noi — adică un progres real, palpabil — atunci dați înapoi; atunci vi se face frică.

AUNE Da, mi se face într-adevăr frică, domnule consul; mi se face frică în numele celor mulți, cărora mașinile le iau pîinea de la gură. Domnul consul vorbește atît de des despre deosebita considerație ce trebuie acordată intereselor Societății, dar gîndesc că și Societatea are îndatoririle ei. Cum îndrăznesc capitalul și știința să dea în producție noile descoperiri înainte ca Societatea să fi pregătit o generație care să le poată folosi?

CONSULUL BERNICK Dumneata, Aune, citești și meditezi prea mult. Nu-ți priește; asta nu te face decît să fii și mai nemulțumit de situația dumitale.

AUNE Nu acesta este motivul, domnule consul, ci acela că nu mă rabdă inima să văd concediindu-se muncitorii buni, unii după alții, și cum sînt lăsați fără pîine, din cauza mașinilor.

CONSULUL BERNICK Hm, atunci cînd s-a descoperit tiparul, mulți scribi au rămas pe drumuri, au fost reduși la foamete.

AUNE Dacă domnul consul ar fi fost pe atunci unul dintre acei scribi, ar fi fost tot atît de încîntat de descoperire?

CONSULUL BERNICK Nu te-am chemat pentru a avea o discuție în contradictoriu cu dumneata. Te-am chemat pentru a-ți spune că „Indian Girl" trebuie să fie gata poimîine.

AUNE Dar, domnule consul...

CONSULUL BERNICK Mă auzi? Poimîine; o dată cu vasul nostru. Nici un ceas mai tîrziu; am motive întemeiate pentru a pretinde asta. Dumneata ai citit ziarele de azi-dimineață? Ei, atunci știi că americanii au provocat din nou scandaluri. Acești derbedei au întors orașul pe dos. Nu trece nici o noapte fără bătăi în cabarete, în birturi și pe străzi; fără să mai vorbesc de celelalte infamii.

AUNE Da, asta e adevărat, sînt oameni de soi rău.

CONSULUL BERNICK Și știi asupra cui cade vina? Asupra mea. Da, asupra mea se răsfrînge totul. Ziariștii mă iau la rost, deocamdată cu mănuși, acuzîndu-ne că ne ocupăm numai de „Palmier". Tocmai asupra mea, care trebuie să fiu un exemplu pentru concetățenii mei! Nu trebuie și nu pot lăsa să mi se arunce în față de-alde astea. Nu am nici un interes să mi se păteze numele.

AUNE O, numele domnului consul are o reputație prea bună pentru a putea fi zdruncinat de atîta lucru, și nici de altele măcar.

CONSULUL BERNICK Nu acum însă. Tocmai în momentul de față am nevoie de toată stima și toată încrederea concetățenilor mei. Proiectez o mare întreprindere, despre care desigur ai auzit; dar dacă oameni rău intenționați vor reuși să clintească încrederea absolută în persoana mea, atunci îmi vor pricinui cele mai mari neplăceri. De aceea vreau cu orice preț să evit articolele echivoce și calomnioase din ziare; de aceea am fixat termenul pentru poimîine.

AUNE Domnul consul ar fi putut tot atît de bine să-l fixeze și pentru azi după-amiază.

CONSULUL BERNICK Vrei să zici că cer imposibilul?

AUNE Cu numărul de muncitori de care dispunem acum, da!...

CONSULUL BERNICK Bine; atunci ne vom vedea obligaţi să ne adresăm în altă parte.

AUNE Vreţi realmente să mai concediaţi şi alţi muncitori dintre cei vechi?

CONSULUL BERNICK Nu, nu la asta mă gîndesc.

AUNE Dacă aţi face aşa, cred că aţi supăra şi oraşul şi ziarele.

CONSULUL BERNICK E foarte posibil, de aceea mai aştept... deocamdată. Dar dacă „Indian Girl“ nu pleacă poimîine, atunci te concediez pe dumneata.

AUNE *(tresărind)* Pe mine? *(Rîzînd.)* Ei, domnul consul glumeşte!

CONSULUL BERNICK Nu te bizui pe asta.

AUNE V-aţi putea gîndi să mă concediaţi pe mine? Pe mine, al cărui tată şi bunic au fost în serviciul şantierului cît au trăit, iar eu de asemenea...

CONSULUL BERNICK Cine mă va împiedica?

AUNE Dar cereţi un lucru imposibil, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Bunăvoinţa nu cunoaşte imposibilul. Da sau nu? Răspunde-mi precis, sau eşti concediat pe loc.

AUNE Domnul consul s-a gîndit cu adevărat ce înseamnă să concediezi un vechi lucrător? Vă închipuiţi că el îşi va căuta un loc altundeva? Nu? Desigur că ar putea, dar cu asta ce rezolvă? Ar trebui să fiţi de faţă în casa unui muncitor concediat, în seara cînd se întoarce acasă şi-şi aşază în spatele uşii lădiţa cu uneltele de lucru.

CONSULUL BERNICK Dumneata crezi că te concediez cu inima uşoară? N-am fost oare, întotdeauna, un patron înţelegător?

AUNE Cu-atît mai mult, domnule consul. Tocmai de aceea cei de acasă nu vor da vina pe dumneavoastră; evident, nu-mi vor spune nimic, pentru că nu vor îndrăzni; dar atunci cînd eu nu-i voi observa se vor uita la mine şi vor gîndi cam aşa: „Probabil că ceva tot o fi făcut el“. Vedeţi, asta n-aş putea îndura. Cît de neînsemnat oi fi eu ca om, am fost totuşi obişnuit să fiu socotit ca primul printre ai mei. Căminul meu, cît de modest ar fi, este la rîndul său o mică societate omenească, domnule consul. Iar dacă am reuşit să consolidez şi să menţin această mică societate, s-a datorat fap-

tului că soţia mea a crezut în mine, copiii meu au crezut în mine. Iar acum totul se va prăbuşi.

CONSULUL BERNICK Exact. Dacă nu se va găsi altă soluţie, atunci cel mai mic va trebui să cadă făcînd loc celui mai mare. Interesul particular va fi jertfit interesului general, aşa a lăsat Dumnezeu. Altceva nu văd ce-aş mai putea spune; asta este aşezarea lumii. Dar dumneata eşti doar un încăpăţînat, Aune! Dumneata nu mi te împotriveşti fiindcă nu se poate face lucrarea, ci pentru că nu vrei să se vădească superioritatea maşinilor asupra muncii manuale.

AUNE Iar dumneavoastră, domnule consul, ţineţi la asta fiindcă ştiţi că prin concedierea mea dovediţi presei că sînteţi pentru progres.

CONSULUL BERNICK Ei, şi dacă ar fi aşa? Cunoşti, probabil, ce importanţă prezintă pentru mine opinia presei, acum, cînd lucrez la realizarea unei afaceri deosebit de importante pentru binele social, pentru progres. În atare situaţie, trebuie să aleg. Sau mi-o fac ostilă, sau o atrag de partea mea. Atunci, te întreb: pot acţiona într-altfel? Problema se pune aşa: sau să susţin căminul dumitale, după cum spui, sau să frînez întemeierea a noi cămine, sute de cămine, care nu se vor mai putea întemeia în caz că nu realizez afacerea la care lucrez acum. De aceea ţi-am dat să alegi.

AUNE Da, dacă-i aşa, nu mai am nimic de spus.

CONSULUL BERNICK Hm, dragul meu Aune, sincer îmi pare rău că trebuie să ne despărţim.

AUNE Nu ne despărţim, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Cum adică?

AUNE Un om simplu are şi el ceva de apărat în lumea asta.

CONSULUL BERNICK Da, desigur, desigur; va să zică, ai curajul să-mi garantezi...

AUNE „Indian Girl“ va fi gata poimîine. *(Salută şi iese prin dreapta.)*

CONSULUL BERNICK Aha, tot i-am venit de hac încăpăţînatului ăstuia. E semn bun...

(Hilmar Tønnesen intră pe poarta grădinii, cu o ţigară de foi în gură.)

HILMAR *(de pe treptele verandei)* Bună ziua, Betty! Bună ziua, Bernick!

DOAMNA BERNICK *(din verandă)* Bună ziua.

HILMAR Ei, dar văd că ai plîns. Va să zică ai aflat?

DOAMNA BERNICK Ce să aflu?

HILMAR Că scandalul a ajuns la culme. Uf!

CONSULUL BERNICK Ce vrei să spui?

HILMAR *(intrînd în odaie)* Ei bine, cei doi americani se afișează pe străzile orașului în tovărășia Dinei Dorf.

DOAMNA BERNICK *(urmîndu-l în odaie)* Dar, Hilmar, este cu putință?...

HILMAR Ei, din păcate, e purul adevăr. Lona a avut atîta lipsă de tact, încît m-a strigat în gura mare; bineînțeles, m-am făcut că n-aud.

CONSULUL BERNICK Și, desigur, faptul n-a trecut neobservat.

HILMAR Evident. Oamenii se opreau în loc și se uitau după ei. Vestea s-a lățit ca focul, în tot orașul — ca un incendiu în preriile din Vest. La toate casele oamenii așteptau la ferestre să vadă cortegiul trecînd: capete lîngă capete în dosul perdelelor — uf! Da, scuză-mă, Betty, oftez pentru că toate astea mă fac mai nervos; dacă lucrurile o să continue tot așa, voi fi silit să plec într-o călătorie mai lungă.

DOAMNA BERNICK Ar fi trebuit, totuși, să-i vorbești și să-i explici.

HILMAR În plină stradă? Ei, nu; să am iertare! Ce îndrăzneală, să se arate aici în oraș! Acum vom vedea dacă nu-l va astîmpăra presa. Da, scuză-mă Betty, dar...

CONSULUL BERNICK Presa, spui? Ai auzit vreo aluzie în legătură cu asta?

HILMAR Nu-i exclus. Cînd am plecat aseară, am trecut pe la club, știți, din cauza bolii. Am remarcat foarte bine, după tăcerea care s-a lăsat în momentul intrării mele, că se vorbise pînă atunci despre cei doi americani. Și tocmai atunci vine și Hammer, redactorul acela obraznic, să mă felicite ostentativ, în gura mare, pentru reîntoarcerea bogatului meu văr.

CONSULUL BERNICK Bogat?...

HILMAR Da, așa s-a exprimat. Natural, l-am măsurat cu o privire... binemeritată și l-am făcut să înțeleagă că nu știu nimic despre pretinsa lui bogăție. „Așa, a zis el, atunci e ciudat. De obicei, în America, toți se ridică atunci cînd au

cu ce începe, iar vărul dumneavoastră doar n-a plecat acolo cu mîna goală".

CONSULUL BERNICK Dar, spune-mi, te rog...

DOAMNA BERNICK *(îngrijorată)* Ei, vezi, Karsten?...

HILMAR În orice caz, am avut o noapte de insomnie din cauza acestei persoane. Se mai şi plimbă pe străzi cu o expresie de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. De ce n-a rămas acolo pentru totdeauna? E de-a dreptul enervant cum răzbat astfel de oameni!

DOAMNA BERNICK Doamne, Hilmar, ce vrei să spui?

HILMAR O, nimic. Dar uite-l; scapă teafăr din nu ştiu cîte catastrofe de cale ferată, din nu ştiu cîte atacuri ale urşilor din California, din nu ştiu cîte atacuri — prin surprindere — ale pieilor roşii; nici scalpat măcar. Uf, şi acum uite-i; vin încoace.

CONSULUL BERNICK *(privind spre stradă)* Şi Olaf era cu ei?

HILMAR Natural. Ţin să amintească oamenilor că fac parte din familia cea mai de vază din oraş. Priveşte, priveşte cum ies din farmacie toţi derbedeii, holbîndu-se după ei şi făcînd tot felul de aprecieri. Nervii mei nu mai pot suporta. Cum să mai poată un om ridica stindardul moralei, în asemenea condiţii?...

CONSULUL BERNICK Parcă s-ar îndrepta încoace... ascultă, Betty, doresc foarte mult să te arăţi cît mai prietenoasă cu ei.

DOAMNA BERNICK Îngădui, Karsten, îngădui tu asta?

CONSULUL BERNICK Da, sigur, şi tu, Hilmar. Sper că nu vor sta prea mult şi cît timp ne aflăm numai între noi, nici o aluzie; nu trebuie să-i jignim în nici un fel.

DOAMNA BERNICK O, Karsten, cît eşti de mărinimos!

CONSULUL BERNICK Ei, lasă asta acum.

DOAMNA BERNICK Nu, lasă-mă să-ţi mulţumesc şi iartă-mă că am putut fi atît de nervoasă adineauri; ai avea destule motive să priveşti...

CONSULUL BERNICK Lasă, lasă acum!

HILMAR Uf!

(Intră Johan Tonnesen cu Dina, apoi domnişoara Hessel şi Olaf, venind prin grădină.)

DOMNIȘOARA HESSEL Bună ziua, bună ziua, dragilor!

JOHAN Am fost prin împrejurimi, în căutarea vechilor imagini, Karsten.

CONSULUL BERNICK Da, am aflat. Multe schimbări, nu-i așa?

DOMNIȘOARA HESSEL Pretutindeni, marile și frumoasele realizări ale consulului Bernick. Am fost și sus, în grădina publică pe care ai dăruit-o orașului.

CONSULUL BERNICK A, acolo?

DOMNIȘOARA HESSEL „Donat de Karsten Bernick" — așa scrie deasupra intrării. Da, tu ești omul căruia i se datorează totul.

JOHAN Ai și niște nave minunate. M-am întîlnit cu vechiul meu camarad de școală, căpitanul „Palmier"-ului...

DOMNIȘOARA HESSEL Da, și-ai construit și o școală nouă. Conductele de gaz și instalația de apă, aud că tot ție ți se datorează.

CONSULUL BERNICK Ei, nimic nu-i prea mult pentru binele societății în care trăiești.

DOMNIȘOARA HESSEL Da, asta-i foarte frumos, cumnate, dar ceea ce-i mai îmbucurător, e felul în care ești apreciat de oameni. Eu nu sînt încrezută, cel puțin așa sper, totuși nu m-am putut abține să amintesc celor cu care am stat de vorbă că noi aparținem familiei.

HILMAR Uf!

DOMNIȘOARA HESSEL La asta găsești de răspuns: uf?

HILMAR Nu, am făcut: hm!

DOMNIȘOARA HESSEL Ei, asta ți-e îngăduit. Dar astăzi sînteți singuri?

DOAMNA BERNICK Da, azi sîntem singuri.

DOMNIȘOARA HESSEL În piață, am întîlnit cîteva dintre acele specimene morale. Făceau impresia că sînt foarte grăbite. Dar, la drept vorbind, n-am reușit încă să stăm de vorbă pe îndelete. Ieri erau aici cei trei pionieri ai progresului și în plus acel pastor...

HILMAR Profesor.

DOMNIȘOARA HESSEL Eu îi zic pastor. *(Arătînd spre Johan.)* Dar ia spuneți, cum vi se pare opera mea, înfăptuită în timpul celor cincisprezece ani? Nu s-a făcut un flăcău strașnic de voinic? Cine-ar mai putea recunoaște în el pe nebunul care a fugit de acasă?

HILMAR Hm!

JOHAN O, Lona, nu prea ai cu ce să te lauzi.

DOMNIŞOARA HESSEL Ba da, sînt într-adevăr mîndră. Doamne, Dumnezeule, este singurul lucru pe care l-am înfăptuit în lume. Iar asta îmi justifică existenţa. Da, Johan, cînd mă gîndesc cum am început noi acolo; doar cu cele patru labe ale noastre...

HILMAR Mîini.

DOMNIŞOARA HESSEL Eu spun labe, fiindcă erau murdare...

HILMAR Uf!

DOMNIŞOARA HESSEL ...şi erau şi goale.

HILMAR Goale? Nu, că trebuie să spun...

DOMNIŞOARA HESSEL Ce trebuie să spui?

CONSULUL BERNICK Hm!

HILMAR Acum trebuie să zic — uf! *(Iese pe verandă.)*

DOMNIŞOARA HESSEL Ce l-a apucat pe ăsta?

CONSULUL BERNICK Nu te sinchisi de el; e cam nervos în ultima vreme. Dar nu vrei să vizitezi grădina? N-ai fost încă acolo, şi eu am o oră liberă.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, cu plăcere. Credeţi-mă, adeseori am fost cu gîndul aici, în grădină, lîngă voi.

DOAMNA BERNICK Vei vedea, şi acolo am făcut schimbări mari.

(Consulul, soţia şi domnişoara Hessel coboară în grădină, unde, în timpul celor ce vor urma, sînt văzuţi din cînd în cînd.)

OLAF *(în poarta grădinii)* Unchiule Hilmar, ştii ce m-a întrebat unchiul Johan? M-a întrebat dacă aş vrea să plec cu el în America.

HILMAR Tu, nătăfleţule? Tu, care umbli tot timpul atîrnat de fustele mamei?...

OLAF Da, dar de-acum încolo nu mai vreau. Ai să vezi cînd oi fi mare... *(Coboară împreună în grădină.)*

HILMAR Trăncăneşti şi flecăreşti! Nu-i nimic de capul tău. N-ai stofă de bărbat oţelit!

JOHAN *(către Dina, care şi-a scos pălăria şi stă în uşa din dreapta, scuturîndu-şi praful de pe fustă)* Plimbarea asta, cam lungă, v-a încălzit grozav.

DINA A fost minunată. Niciodată pînă acum nu mi-a fost dat să fac o plimbare atît de încîntătoare.

JOHAN Nu obişnuiţi să faceţi plimbări dimineaţa?

DINA Da, dar numai cu Olaf.

JOHAN Aşa? Poate v-ar face mai multă plăcere să coborîţi în grădină decît să rămîneţi aici?

DINA Nu, prefer să stau aici.

JOHAN Şi eu. Atunci rămîne stabilit să facem în fiecare dimineaţă o plimbare ca asta.

DINA Nu, domnule Tønnesen, nu trebuie.

JOHAN Ce nu trebuie? Mi-aţi promis doar.

DINA Da, am promis, dar gîndindu-mă mai bine... Nu trebuie să mai ieşiţi cu mine.

JOHAN De ce nu?

DINA Dumneavoastră sînteţi străin; dumneavoastră nu aveţi de unde să ştiţi, dar eu am să vă spun.

JOHAN Ei?

DINA Nu, prefer să nu mai vorbesc.

JOHAN O, ba da. Puteţi să-mi spuneţi orice.

DINA Vedeţi? Trebuie să ştiţi că eu nu sînt ca celelalte fete tinere; cu mine e altceva. De aceea nu trebuie să mai ieşim împreună.

JOHAN Dar nu înţeleg nimic. Doar n-aţi făcut ceva rău?

DINA Nu, eu nu, dar... nu... acum nu mai vreau să vorbesc despre asta. O veţi afla, desigur, de la ceilalţi.

JOHAN Hm!

DINA Dar e altceva despre care grozav aş vrea să vă întreb.

JOHAN Ce anume?

DINA S-ar părea că acolo, în America, ar fi mult mai uşor să devii alt om, poate chiar... capabil.

JOHAN Ei, nu-i întotdeauna chiar atît de uşor; în mod obişnuit, e nevoie să trudeşti din greu la început.

DINA Da, aş face-o bucuros.

JOHAN Dumneavoastră?

DINA Pot munci. Sînt voinică şi sănătoasă, iar mătuşa Marta m-a învăţat multe.

JOHAN Atunci, la dracu, veniţi cu noi.

DINA O, acum glumiţi; i-aţi spus la fel şi lui Olaf. Dar eu voiam să ştiu numai dacă oamenii de acolo sînt tot ca

aici, adică, ei, cum să spun... tot așa de... foarte, foarte, morali?

JOHAN Morali?

DINA Da, vreau să zic dacă sînt tot așa... cumsecade și respectabili ca la noi.

JOHAN Ei, în tot cazul nu sînt atît de stricați cum se crede pe-aici. De asta nu trebuie să vă temeți.

DINA Nu mă înțelegeți. Eu aș vrea să nu fie chiar atît de cumsecade și de morali.

JOHAN Să nu fie? Și cum ați vrea să fie atunci?

DINA Aș dori să fie naturali.

JOHAN Da, da, iată poate tocmai ceea ce sînt.

DINA Atunci m-aș simți bine, dacă aș ajunge acolo.

JOHAN Da, desigur, de aceea ar trebui să plecați cu noi.

DINA Nu, cu dumneavoastră nu vreau să plec; ar fi mai bine să călătoresc singură. O, voi răzbate odată ajunsă acolo; va fi spre binele meu.

CONSULUL BERNICK *(în josul scării, către cele două doamne)* Rămîi, rămîi, mă duc să ți-l aduc, dragă Betty, ai putea să răcești. *(Intră în sală și caută șalul soției.)*

DOAMNA BERNICK *(de afară, din grădină)* Vino cu noi, Johan, coborîm la grotă.

CONSULUL BERNICK Nu, Johan, rămîi aici. Ține, Dina; ia șalul soției mele și du-te și tu cu ele. Johan rămîne cu mine, dragă Betty. Trebuie să aflu și eu cîte ceva despre situația de acolo.

DOAMNA BERNICK Bine, bine; dar vino și tu după aceea, știi unde ne găsești.

(Doamna Bernick, domnișoara Hessel și Dina coboară prin grădină, spre stînga.)

CONSULUL BERNICK *(se uită o clipă după ele, apoi se duce și închide ușa din fund stînga, după care se îndreaptă către Johan, îi apucă ambele mîini, i le scutură și i le strînge)* Johan, acum sîntem singuri; dă-mi voie să-ți mulțumesc.

JOHAN De ce?

CONSULUL BERNICK Casa și căminul meu, fericirea mea, familia, întreaga mea situație în societate — toate ți le datorez ție.

JOHAN Ei, mă bucură, dragă Karsten; va să zică tot a folosit la ceva povestea aceea nebunească.

CONSULUL BERNICK *(strîngîndu-i din nou mîinile)* Mulţumesc, orişicum, mulţumesc! Nici unul dintr-o mie n-ar fi făcut atunci ceea ce ai făcut tu pentru mine.

JOHAN Ce vorbe mari pentru atîta lucru! Eram amîndoi tineri şi luam viaţa uşor! Unul dintre noi trebuia să ia vina asupra lui.

CONSULUL BERNICK Dar cine ar fi fost mai indicat?... Nu cel vinovat?

JOHAN Stop! Pe atunci, nevinovatul era cel mai indicat. Eram orfan, liber şi nelegat de nimeni şi de nimic. Iar faptul că am scăpat de munca aceea stupidă de birou, am considerat că este un adevărat noroc. Tu, în schimb, aveai în viaţă pe bătrîna ta mamă şi pe deasupra tocmai atunci te logodiseşi în secret cu Betty, care ţinea atît de mult la tine. Ce s-ar fi întîmplat cu ea dacă ar fi aflat?

CONSULUL BERNICK Adevărat, adevărat, adevărat, dar...

JOHAN Şi oare nu de dragul lui Betty rupseseşi legătura cu doamna Dorf? Iar în seara de-atunci nu te aflai la ea tocmai ca să rupi definitiv?

CONSULUL BERNICK Da, tocmai în seara aceea nenorocită în care Dorf s-a întors acasă beat! Da, Johan, am făcut-o de dragul lui Betty; dar, oricum, ca tu să dai dovadă de atîta mărinimie, să iei totul asupra ta şi să fugi de aici ca un adevărat vinovat...

JOHAN Lasă scrupulele astea, dragă Karsten, am fost amîndoi de acord şi altă soluţie nu era: tu trebuia să scapi şi erai doar prietenul meu, nu? Ei, da, de această prietenie sînt într-adevăr mîndru! Aici nu aş fi făcut altceva decît să trudesc ca oricare biet localnic. Îmi amintesc, parcă ar fi fost ieri; te-ai întors din îndelungata ta călătorie în străinătate, un om elegant şi distins: fuseseşi la Londra şi la Paris. Atunci m-ai ales să-ţi fiu prieten intim, cu toate că eram cu patru ani mai mic decît tine; da, acum înţeleg, fiindcă-i făceai curte lui Betty. Acum se explică foarte bine. Dar cît de mîndru eram! Şi cine n-ar fi fost mîndru? Cine nu s-ar fi jertfit bucuros pentru tine, mai ales că nu era vorba decît de cîteva luni de vîlvă, fără să mai pui la socoteală prilejul de a o şterge în lumea largă.

CONSULUL BERNICK Hm, dragul meu Johan, trebuie să-ţi mărturisesc cinstit că povestea nu este încă dată uitării.

JOHAN Nu încă? Ei, şi ce-mi pasă mie, din moment ce eu voi pleca din nou acolo, la ferma mea...

CONSULUL BERNICK Va să zică te întorci în America?

JOHAN Se-nţelege.

CONSULUL BERNICK Dar nu chiar atît de curînd, sper?

JOHAN Cît de curînd posibil. Am venit încoace numai ca să-i fac pe plac Lonei.

CONSULUL BERNICK Aşa? Cum adică?

JOHAN Vezi tu, Lona nu mai este tînără şi în ultimul timp o chinuia dorul de casă, dar ea nu voia s-o recunoască. *(Surîde.)* Nu avea curajul să mă lase singur acolo, pe mine, fire uşuratică, pe mine, care încă de la nouăsprezece ani mă dedasem la...

CONSULUL BERNICK Şi atunci?

JOHAN Da, Karsten, uite, îţi fac o destăinuire de care mă ruşinez.

CONSULUL BERNICK Nu cumva i-ai spus cum stau lucrurile?

JOHAN Ba da. N-a fost frumos din partea mea, dar n-am avut încotro. Nu-ţi poţi închipui ce a însemnat Lona pentru mine. Tu n-ai putut-o suferi niciodată, dar pentru mine a fost ca o mamă. Acolo, în primii ani, cînd eram atît de strîmtoraţi, ce n-a făcut ea? Apoi, cînd am zăcut bolnav o bună bucată de vreme şi n-am putut cîştiga nici un ban, şi nu mai aveam nici o ieşire din impas, s-a apucat să cînte prin cafenele; a ţinut conferinţe de care oamenii îşi băteau joc; a scris o carte de care se rîdea şi se plîngea deopotrivă; şi toate astea numai ca să mă ţină în viaţă. Puteam oare s-o văd cum se consuma, ea, care trudise atîta pentru mine? Nu, asta n-o puteam face, Karsten. Şi atunci i-am spus: pleacă tu, Lona; nu trebuie să-ţi fie frică pentru mine; nu sînt atît de uşuratic precum crezi. Ei, şi atunci... atunci... a aflat.

CONSULUL BERNICK Şi cum a luat lucrurile?

JOHAN Ei, a fost de părere, şi consider că avea dreptate, că din moment ce mă ştiam nevinovat, nimic nu mă oprea să fac şi eu călătoria încoace. Dar, fii liniştit, Lona nu trădează, iar eu, eu îmi voi ţine gura şi de-acum încolo.

CONSULUL BERNICK Da, da. Mă pot bizui pe voi.

JOHAN Dă-mi mîna! Să nu mai vorbim de povestea asta veche; din fericire, sper că este singura poznă de care vreunul dintre noi s-a făcut vinovat. Acum vreau să mă

bucur din plin de cele cîteva zile pe care le voi petrece aici. Nu-ţi poţi închipui ce extraordinară plimbare am făcut azi-dimineaţă. Cine-ar fi crezut că fetiţa aceea micuţă care alerga pe-aici şi juca roluri de îngeraşi la teatru... Dar ia spune-mi, ce s-a mai întîmplat după aceea cu părinţii ei?

CONSULUL BERNICK O, dragul meu, nu ştiu nimic mai mult decît ceea ce ţi-am scris îndată după plecarea ta. Ai primit, sper, cele două scrisori?

JOHAN Da, sigur, le am pe amîndouă. Beţivanul ei de soţ a părăsit-o, nu-i aşa?

CONSULUL BERNICK Şi şi-a găsit mai tîrziu moartea, beat turtă.

JOHAN Da, şi ea a murit puţin după aceea. Desigur c-ai făcut tot ce se putea face, cu discreţie, pentru ea.

CONSULUL BERNICK Era mîndră, n-a divulgat nimic şi n-a vrut să primească nimic.

JOHAN În tot cazul, ai procedat bine luînd-o pe Dina în casă.

CONSULUL BERNICK Da, sigur. De altfel, Marta a fost cea care a dus la capăt chestiunea asta.

JOHAN Va să zică Marta? Dar Marta pe unde se află azi?

CONSULUL BERNICK O, ea cînd nu-i la şcoală, unde predă, este la bolnavii ei.

JOHAN Va să zică Marta s-a ocupat de ea.

CONSULUL BERNICK Da, Marta a avut întotdeauna o înclinaţie spre pedagogie. De aceea şi-a luat un post la şcoala primară. Asta a fost greşeala capitală a vieţii ei.

JOHAN Da, ieri arăta foarte surmenată; mi-e teamă că nu-i destul de rezistentă pentru o asemenea ocupaţie.

CONSULUL BERNICK În ceea ce priveşte sănătatea, ar putea face faţă. Dar pentru mine este dezagreabil; dă impresia că eu, fratele ei, n-aş fi dispus s-o întreţin.

JOHAN S-o întreţii? Credeam că are averea ei personală.

CONSULUL BERNICK Nici un ban. Îţi aminteşti ce strîmtorată era mama atunci cînd ai plecat. Cu ajutorul meu, a mai încercat un timp să ţie piept, dar natural că nu-mi putea fi de folos multă vreme. Aşa că m-am lăsat cooptat în firmă în asociaţie cu mama. Dar nici aşa n-a mers. De aceea am preluat eu tot fondul comercial şi cînd am încheiat bilanţul s-a constatat că partea mamei se cifra aproape la

zero. Ei, şi cum mama a murit curînd după aceea, natural că Marta s-a aflat într-o situaţie precară.

JOHAN Biata Marta!

CONSULUL BERNICK Biata? De ce? Îţi închipui poate c-o las să-i lipsească ceva? O, nu, îndrăznesc să spun că sînt un frate bun. Natural, locuieşte cu noi şi mănîncă la masa noastră. Iar salariul ei de profesoară îi este suficient ca să se îmbrace; ei, şi o femeie singură ce să facă în definitiv cu mai mulţi bani?

JOHAN Hm, noi în America nu gîndim aşa.

CONSULUL BERNICK Da, cred; nici nu ar fi posibil într-o societate atît de agitată ca cea americană. Dar aici, în cercul nostru restrîns unde, slavă ţie, Doamne, depravarea, cel puţin pînă în prezent, nu şi-a obţinut drept de azil, aici femeile se mulţumesc cu o situaţie onorabilă, chiar dacă e modestă. De altfel, chiar Marta are o vină; s-ar fi putut căpătui de mult, dacă ar fi vrut.

JOHAN Vrei să spui că avea posibilitatea să se mărite?

CONSULUL BERNICK Da, putea să se mărite chiar foarte convenabil; de cîteva ori a fost cerută în căsătorie. Dar e de-a dreptul ciudată! O fată fără avere, care nu mai este tînără, şi pe deasupra destul de oarecare, şi totuşi...

JOHAN Destul de oarecare?

CONSULUL BERNICK De asta nu e vinovată. Eu, unul, nici nu doresc să fie altfel. Cred că-ţi dai seama că într-o casă mare, ca a noastră, e bine să ai un astfel de om, ceva mai simplu, pe care să-l întrebuinţezi în caz de nevoie la tot ce se nimereşte.

JOHAN Da, dar ea?

CONSULUL BERNICK Ea? Cum adică? Ei da, are, evident, destule preocupări. Mă are pe mine, pe Betty şi pe Olaf. În orice caz, oamenii nu trebuie să se gîndească numai la ei înşişi, mai cu seamă femeile. În definitiv, cu toţii avem un cerc, o colectivitate socială la scară redusă, căreia ne dăruim. Cel puţin aşa procedez eu. *(Arătînd spre procuristul Krap, care vine din dreapta.)* Vei avea imediat o dovadă. Crezi că mă preocup de afacerile mele personale? Nicidecum. *(Repede, către Krap.)* Ei?

KRAP *(cu glas scăzut, arătînd un teanc de hîrtii)* Toate contractele de cumpărare sînt în ordine.

CONSULUL BERNICK Splendid! Excelent! Acum, cumnate, da, cu adevărat trebuie să mă ierţi... pentru cîteva clipe. *(Şoptit şi cu o strîngere de mînă.)* Mulţumesc, mulţumesc, Johan, şi fii convins că oricînd aş putea să-ţi fiu de folos — ei, mă înţelegi, nu? Vino, domnule Krap. *(Intră amîndoi în odaia consulului.)*

JOHAN *(privind o clipă după el).* Hm! *(Vrea să coboare în grădină. În aceeaşi clipă soseşte din dreapta domnişoara Bernick, cu un coşuleţ pe braţ.)* Ei nu, ia te uită, Marta!

DOMNIŞOARA BERNICK Ah, Johan, tu eşti?

JOHAN Te-ai sculat şi tu atît de devreme!

DOMNIŞOARA BERNICK Da. Aşteaptă puţin, acum trebuie să vină şi ceilalţi. *(Vrea să iasă prin stînga.)*

JOHAN Ascultă, Marta, totdeauna eşti atît de grăbită?

DOMNIŞOARA BERNICK Eu?

JOHAN Ieri, parcă dinadins dispăreai din calea mea; n-am reuşit să schimb un cuvînt cu tine, iar azi...

DOMNIŞOARA BERNICK Da, dar...

JOHAN Înainte eram nedespărţiţi, noi, doi vechi prieteni de joacă.

DOMNIŞOARA BERNICK Vai, Johan, au trecut mulţi, mulţi ani de-atunci.

JOHAN Ei, Doamne Dumnezeule, sînt cincisprezece ani de atunci, nici mai mult nici mai puţin. Ţi se pare cumva că m-am schimbat prea mult?

DOMNIŞOARA BERNICK Tu? O da, şi tu, cu toate că...

JOHAN Ce vrei să spui?

DOMNIŞOARA BERNICK O nu, nimic.

JOHAN Nu pari încîntată de revederea cu mine.

DOMNIŞOARA BERNICK Am aşteptat atît de mult timp, Johan, prea mult.

JOHAN Ai aşteptat? Să mă întorc?

DOMNIŞOARA BERNICK Da.

JOHAN Şi ce te făcea să crezi că aş dori să mă întorc?

DOMNIŞOARA BERNICK Pentru a-ţi ispăşi greşeala.

JOHAN Eu?

DOMNIŞOARA BERNICK Ai uitat că din pricina ta o femeie a murit în mizerie şi ruşine? Ai uitat că din pricina ta cei mai frumoşi ani din viaţa unui copil au fost nespus de amărîţi?

JOHAN Şi asta trebuie s-o aflu de la tine? Marta, va să zică fratele tău niciodată...

DOMNIŞOARA BERNICK Ce-i cu el?

JOHAN Cum? Niciodată n-a... Adică nu! Vream doar să întreb: el n-a găsit niciodată cel puţin o scuză pentru mine?

DOMNIŞOARA BERNICK Vai, Johan, cunoşti doar severitatea principiilor lui Karsten.

JOHAN Hm, desigur, cunosc destul de bine principiile vechiului meu prieten Karsten. Dar asta e doar... În fine. Am vorbit de curînd cu el şi am impresia că între timp s-a schimbat cu totul.

DOMNIŞOARA BERNICK Cum poţi spune asta? Karsten a fost întotdeauna un om eminent.

JOHAN Da, ştiu. Altceva voiam să spun. Dar să lăsăm. Hm, abia acum înţeleg în ce lumină m-ai văzut; da, aşteptai întoarcerea şi îndreptarea păcătosului.

DOMNIŞOARA BERNICK *(arătînd în jos, către grădină)* O vezi pe fata care se joacă în iarbă, cu Olaf? E Dina. Îţi mai aduci aminte de scrisoarea aceea confuză pe care mi-ai scris-o atunci, cînd ai plecat? Îmi cereai să am încredere în tine. Am crezut în tine, Johan. Dar toate... lucrurile urîte ce trebuie să se fi întîmplat... atunci, în clipele de rătăcire... despre care au circulat atîtea zvonuri...

JOHAN Ce vrei să spui?

DOMNIŞOARA BERNICK O, mă înţelegi prea bine; să nu mai vorbim despre asta. Dar de plecat, trebuia să pleci; să începi o viaţă nouă. Vezi tu, Johan, aici, acasă, eu, vechea ta prietenă de joacă, am fost locţiitoarea ta. Eu am îndeplinit toate îndatoririle de care tu nu-ţi mai aminteai sau, poate, pe care nu le puteai îndeplini. Ţi-am spus-o ca să-ţi reproşezi şi acest lucru... Am fost ca o mamă pentru copilul acesta nedreptăţit, crescîndu-l cît am putut mai bine.

JOHAN Dar irosindu-ţi întreaga viaţă din cauza...

DOMNIŞOARA BERNICK Nu, nu mi-am irosit-o. Dar... ai venit tîrziu, Johan.

JOHAN Marta, mai întîi — ah, dacă ţi-aş putea spune! — lasă-mă să-ţi mulţumesc pentru prietenia ta neclintită.

DOMNIŞOARA BERNICK *(cu un surîs deznădăjduit)* Da, acum ne-am spus tot ce aveam să ne spunem, Johan. Sst, vine cineva. Cu bine, nu mai pot...

(Iese pe ușa din stînga, din fund. Domnișoara Hessel vine din grădină, urmată de doamna Bernick.)

DOAMNA BERNICK *(încă în grădină)* Dar, pentru Dumnezeu, Lona, ce-ți trece prin minte!

DOMNIȘOARA HESSEL Lasă-mă-n pace, îți spun; vreau și trebuie să vorbesc cu el.

DOAMNA BERNICK Dar nu-ți dai seama că asta ar provoca un adevărat scandal? Ah, Johan, ești aici?

DOMNIȘOARA HESSEL Afară, afară, băiatule. Nu mai sta în aerul ăsta închis, du-te în grădină și stai cu Dina.

JOHAN Da, da, chiar aveam de gînd.

DOAMNA BERNICK Dar...

DOMNIȘOARA HESSEL Ascultă, Johan, te-ai uitat bine la Dina?

JOHAN Da, așa cred.

DOMNIȘOARA HESSEL Da, băiete, trebuie să te uiți bine la ea. Ar fi ceva pentru tine!

DOAMNA BERNICK Dar, Lona...

JOHAN Ceva pentru mine?

DOMNIȘOARA HESSEL Da, voiam ca ea să fie aceea la care să te uiți. Du-te acum!

JOHAN Da, da, mă duc mai mult decît bucuros. *(Coboară în grădină.)*

DOAMNA BERNICK Lona, sînt consternată de purtările tale. Nu poate fi serios ceea ce îți dă prin minte.

DOMNIȘOARA HESSEL Ba da, pe onoarea mea că e serios. Ce, nu-i plină de prospețime, sănătoasă și sinceră? E cea mai potrivită soție pentru Johan. Da, de una ca ea are nevoie acolo. Ar fi cu totul altceva... decît o soră vitregă și bătrînă.

DOAMNA BERNICK E Dina! E Dina Dorf! Gîndește-te puțin...

DOMNIȘOARA HESSEL Mă gîndesc mai întîi la fericirea băiatului; în chestii de-astea tot eu trebuie să-l ajut, singur nu-i capabil. Niciodată nu s-a priceput la femei.

DOAMNA BERNICK El? Johan? Mi se pare totuși că a dat o dovadă... destul de nefericită că...

DOMNIȘOARA HESSEL Mai dă-o dracului povestea aia stupidă. Unde-i Bernick? Vreau să vorbesc cu el.

DOAMNA BERNICK Lona, eu știu ce spun: nu vorbi nimic cu Bernick!

DOMNIȘOARA HESSEL Ba da. Dacă băiatul o place — și ea îl place pe Johan — atunci își vor aparține unul altuia. Bernick e un om inteligent, va găsi o soluție.

DOAMNA BERNICK Și tu crezi că aceste... concepții americane pot fi tolerate la noi...

DOMNIȘOARA HESSEL Nerozii, Betty...

DOAMNA BERNICK ...că un om ca Bernick, cu severitatea lui, cu strictețea lui morală...

DOMNIȘOARA HESSEL Ei, aș! Nu-i el chiar atît de strict.

DOAMNA BERNICK Ce îndrăznești să insinuezi?

DOMNIȘOARA HESSEL Că Bernick nu-i cu mult mai moral decît ceilalți bărbați.

DOAMNA BERNICK Va să zică tot atît de profund îl urăști! Atunci ce mai cauți aici, din moment ce n-ai putut uita niciodată că... Nu înțeleg cum ai îndrăznit să i te înfățișezi, după jignirea pe care i-ai adus-o.

DOMNIȘOARA HESSEL Da, Betty, ai dreptate, atunci m-am lăsat în voia unei regretabile izbucniri.

DOAMNA BERNICK Și cît de mărinimos ți le-a iertat, cu toate că nu-ți dăduse nici un motiv de supărare. Ce vină avea el dacă îți făuriseși speranțe? De atunci mă urăști și pe mine. *(Izbucnind în lacrimi.)* Niciodată nu mi-ai putut ierta fericirea. Iar acum, te-ai întors aici ca să lovești în mine, arătînd lumii în ce familie l-am introdus pe Karsten. Da, tot asupra mea se răsfrînge și ceea ce ți-ai pus acum în gînd. O, e oribil din partea ta! *(Iese plîngînd pe ușa din stînga, din primul plan.)*

DOMNIȘOARA HESSEL *(uitîndu-se după ea)* Biata Betty!

(Consulul Bernick iese din odaia lui.)

CONSULUL BERNICK *(încă din pragul ușii)* Da, da, e bine, domnule Krap, e splendid. Trimite patru sute de coroane pentru cantina săracilor. *(Întorcîndu-se.)* Lona! *(Apropiindu-se.)* Ești singură? Betty nu vine pe-aici?

DOMNIȘOARA HESSEL Nu. Să mă duc s-o chem?

CONSULUL BERNICK Nu, nu, lasă! Lona, nici nu știi cît de mult căutam ocazia să vorbesc deschis cu tine, pentru a încerca să-ți obțin iertarea.

DOMNIȘOARA HESSEL Ascultă, Karsten, hai să nu devenim sentimentali. Nu ne șade bine.

CONSULUL BERNICK Trebuie să mă asculți, Lona. Acum, că ai aflat povestea cu mama Dinei, știu în ce lumină îți apar. Dar îți jur, n-a fost decît o rătăcire de scurtă durată. Cîndva însă, am ținut mult la tine, sincer și adevărat.

DOMNIȘOARA HESSEL Tu ce crezi? De ce am venit aici, acasă?

CONSULUL BERNICK Orice gînd ai avea, te implor să nu faci nimic înainte de a-mi da prilejul să mă justific. Există explicații, Lona; în orice caz, am dreptul să mă dezvinovățesc.

DOMNIȘOARA HESSEL Aha, acum ți-e frică. Zici că m-ai iubit, cîndva. Da, în scrisorile tale îmi dădeai mereu asigurări; poate că era și adevărat într-o anumită măsură, cel puțin cît timp ai trăit în străinătate, într-o lume mare și liberă, care-ți dădea curajul să gîndești singur, liber și demn. Ai găsit poate la mine ceva mai mult caracter, mai multă voință și mai multă independență decît la toate femeile de-aici, de la voi. Și în plus, fiind numai un secret al nostru, nimeni nu putea rîde de prostul tău gust.

CONSULUL BERNICK Lona, cum poți gîndi așa?

DOMNIȘOARA HESSEL Dar cînd te-ai întors, cînd ai auzit zeflemelile care plouau pe socoteala mea, cînd ai aflat ironiile ce se făceau pe seama pretinselor mele ciudățenii...

CONSULUL BERNICK Nu li se dădea nici o importanță, pe atunci.

DOMNIȘOARA HESSEL ...ciudățenii ce nu aveau alt scop decît de a-i necăji pe acei fandosiți, fie îmbrăcați în fuste, fie în pantaloni, care se vînzoleau pe-aici. După aceea, ai întîlnit-o pe tînăra și atrăgătoarea actriță...

CONSULUL BERNICK Asta a fost ceva cu totul trecător, fără importanță. Îți jur, nici a zecea parte n-a fost adevărat din toate zvonurile și bîrfelile care s-au vînturat.

DOMNIȘOARA HESSEL Fie și așa. Dar cînd Betty s-a întors acasă, frumoasă, primăvăratică, adorată de toți — și mai ales, cînd s-a aflat că va moșteni toți banii mătușii, în timp ce eu nu voi căpăta nimic...

CONSULUL BERNICK Lona, ai pomenit fapte precise, dureroase poate. De aceea îți voi spune fără înconjur: pe atunci n-o iubeam pe Betty; nu am rupt cu tine pentru vreo nouă dragoste, ci numai pentru bani. Am fost nevoit să procedez astfel. Trebuia să-i obțin.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi asta mi-o spui aşa, de la obraz.

CONSULUL BERNICK Da, aşa. Ascultă-mă, Lona...

DOMNIŞOARA HESSEL Şi totuşi, mi-ai scris că o dragoste de neînvins — pentru Betty — a pus stăpînire pe tine; făceai apel la mărinimia mea, implorîndu-mă să nu divulg ceea ce fusese între noi; de dragul lui Betty, fiindcă ştiai cît țin la ea.

CONSULUL BERNICK Trebuia s-o fac, îți jur...

DOMNIŞOARA HESSEL Jur că astăzi nu mai regret violența mea de atunci.

CONSULUL BERNICK Ascultă la rece şi liniştit care era situația: după cum îți aminteşti, mama conducea întreprinderea, dar nu avea absolut de loc simțul afacerilor. Am fost rechemat în grabă de la Paris. Timpurile erau critice. Trebuia să pun întreprinderea pe picioare. Şi ce-am găsit? Am găsit exact ceea ce aici trebuia ținut în cel mai mare secret, adică o firmă ca şi ruinată. Da. Vechea şi respectabila firmă, veche de trei generații, era falimentară. Eu, fiul, unicul fiu, ce alta aveam de făcut decît să găsesc o salvare?

DOMNIŞOARA HESSEL Şi astfel ai salvat casa Bernick; pe punga unei femei.

CONSULUL BERNICK Ştii bine că Betty mă iubea.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar eu?

CONSULUL BERNICK Crede-mă, Lona, tu nu ai fi fost niciodată fericită cu mine...

DOMNIŞOARA HESEL ...Şi atunci? M-ai părăsit din grija de a nu-mi rata fericirea?

CONSULUL BERNICK Crezi că am procedat astfel din interese exclusiv personale? De-aş fi fost de capul meu, aş fi luat-o bucuros de la început. Dar nici nu poți să-ți dai seama în ce măsură se identifică un om de afaceri cu întreprinderea pe care a moştenit-o; răspunderi şi obligații incomensurabile îl domină, i se impun ca o poruncă. Ştii că bunăstarea sau nenorocirea a sute, a mii de oameni depinde

de el? Nu te gîndeşti ce zdruncinată ar fi fost această colectivitate, această societate, oraşul nostru de baştină, prin prăbuşirea firmei Bernick?

DOMNIŞOARA HESSEL Desigur, din cauza „colectivității" ai trăit în minciună aceşti cincisprezece ani!

CONSULUL BERNICK În minciună?

DOMNIŞOARA HESSEL Da. Ai putea să-mi spui ce ştie Betty despre toate astea?

CONSULUL BERNICK Ascultă-mă, Lona! Crezi că ar fi folosit la ceva s-o rănesc mărturisindu-i totul?

DOMNIŞOARA HESSEL Să fi folosit la ceva? Asta ai spus, nu? Da, da, tu doar eşti un om de afaceri; te pricepi la ceea ce-i de folos sau nu. Dar ascultă, Karsten, acum vreau şi eu să-ţi vorbesc la rece şi liniştit. Spune-mi, eşti cu adevărat fericit?

CONSULUL BERNICK În familie, vrei să zici?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, desigur.

CONSULUL BERNICK Da, sînt fericit, Lona; să ştii că nu te-ai jertfit inutil. Aş îndrăzni să spun că an de an am fost din ce în ce mai fericit. Betty este deopotrivă bună şi docilă. Şi în decursul anilor şi-a adaptat total felul de a fi după particularităţile mele...

DOMNIŞOARA HESSEL Hm!

CONSULUL BERNICK La început îşi făurise o imagine de-a dreptul exaltată despre dragoste; nu se putea împăca la gîndul că încetul cu încetul dragostea se transformă în căldura blîndă a prieteniei.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi acum s-a împăcat cu ideea asta?

CONSULUL BERNICK Întru totul, iar contactul permanent cu felul meu de a fi nu a rămas fără rezultat. A maturizat-o. Oamenii trebuie să-şi armonizeze reciproc caracterele, dacă vor să-şi împlinească menirea în societatea din care fac parte. Acest lucru l-a învăţat şi Betty, încetul cu încetul; de aceea casa noastră este un model pentru concetăţeni.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar concetăţenii nu cunosc minciuna?

CONSULUL BERNICK Minciuna?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, minciuna în care te-ai complăcut timp de cincisprezece ani.

CONSULUL BERNICK Şi asta numeşti tu...

DOMNIŞOARA HESSEL Exact, minciună! O întreită minciună! Mai întîi, minciuna faţă de mine, apoi minciuna faţă de Betty, apoi minciuna faţă de Johan.

CONSULUL BERNICK Betty nu mi-a cerut niciodată să vorbesc.

DOMNIŞOARA HESSEL Fiindcă nu ştia nimic.

CONSULUL BERNICK Iar tu nu-mi vei pretinde să vorbesc; dacă nu pentru mine, măcar pentru ea — n-ai să mi-o ceri.

DOMNIŞOARA HESSEL O, sigur că nu; va trebui să car în spinare ridicolul şi de acum încolo. Eu am un spate lat.

CONSULUL BERNICK Şi nici Johan nu mi-o va pretinde; mi-a promis.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar tu însuţi nu ţi-o pretinzi, Karsten? Nu există nimic în tine care să-ţi pretindă să ieşi din minciună?

CONSULUL BERNICK Adică să jertfesc de bunăvoie fericirea mea familială şi poziţia mea în societate!

DOMNIŞOARA HESSEL Cu ce drept te afli acolo unde eşti?

CONSULUL BERNICK Timp de cincisprezece ani mi-am plătit, zilnic, un pic de drept, prin conduita mea şi prin ceea ce am înfăptuit şi am ajutat să se înfăptuiască.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, într-adevăr, ai înfăptuit şi ai ajutat mult, atît pentru tine cît şi pentru alţii. Eşti omul cel mai bogat şi mai puternic din oraş. Nimeni nu cutează nimic; cu toţii nu fac altceva decît să se plece voinţei tale, fiindcă treci drept un om ireproşabil. Căminul tău trece drept un cămin model, purtările tale drept purtări model. Dar toată această splendoare, şi tu împreună cu ea, sînteţi aşezaţi pe un teren şubred, care se clatină. Într-o clipă, doar un cuvînt şi te duci de rîpă, tu şi întreaga splendoare, în caz că nu te pui, din timp, la adăpost.

CONSULUL BERNICK Lona, ce vrei de la mine?

DOMNIŞOARA HESSEL Vreau să te ajut să stai pe un teren solid, Karsten.

CONSULUL BERNICK Răzbunare! Vrei să te răzbuni? Bănuiam eu. Dar nu vei izbuti. Aici nu-i decît un singur om care poate vorbi şi care poate fi crezut; acela însă este mut.

DOMNIȘOARA HESSEL Johan?

CONSULUL BERNICK Da, Johan. Oricine altul ar încerca să mă învinuiască, neg totul. De va vrea cineva să mă distrugă, voi lupta pe viață și pe moarte; și asta nu-ți va reuși niciodată, ți-o spun eu! Iar Johan, singurul care ar putea să mă doboare, tace și pleacă din nou.

(Angrosistul Rummel și comerciantul Vigeland vin din dreapta.)

RUMMEL Bună ziua, bună ziua, dragă Bernick, trebuia să vii la Camera de Comerț. Avem consfătuirea cu privire la drumul de fier.

CONSULUL BERNICK Nu pot. Imposibil acum.

VIGELAND Dar, domnule consul, realmente ar trebui...

RUMMEL Trebuie, Bernick. Sînt unii care lucrează împotriva noastră. Redactorul Hammer și ceilalți, care susțineau linia de coastă, pretind că în spatele noii întreprinderi s-ar ascunde interese personale.

CONSULUL BERNICK Ei, atunci explică-le...

VIGELAND Explicațiile noastre nu ajută, domnule consul.

RUMMEL Nu, nu, trebuie să vii chiar tu; pe tine, natural, nu va îndrăzni nimeni să te suspecteze.

DOMNIȘOARA HESSEL Nu, îmi închipui și eu că nu...

CONSULUL BERNICK Îți spun, nu pot. Nu mă simt bine; sau, în orice caz, așteaptă, lasă-mă să mă reculeg.

(Profesorul Rørlund vine din dreapta.)

RØRLUND Scuzați-mă, domnule consul, că sînt în culmea agitației, dar...

CONSULUL BERNICK Dar ce-i cu dumneavoastră?

RØRLUND Trebuie să vă pun o întrebare, domnule consul. Oare cu învoirea dumneavoastră se afișează în public acea tînără fată care și-a găsit azil în casa dumneavoastră, cu un om pe care...

DOMNIȘOARA HESSEL Care om, domnule pastor?

RØRLUND Cu acel om pe care ea, mai mult decît oricine pe lume, e datoare să-l evite.

DOMNIȘOARA HESSEL Oho!

RØRLUND Cu învoirea dumneavoastră, domnule consul?

CONSULUL BERNICK *(căutîndu-şi pălăria şi mănuşile)* Nu ştiu nimic. Scuzaţi-mă, sînt grăbit, trebuie să mă duc la Camera de Comerţ.

HILMAR *(vine din grădină şi se duce spre uşa din faţă, din stînga)* Betty, Betty, ascultă!

DOAMNA BERNICK *(apărînd în prag)* Ce-i?

HILMAR Ar trebui să te duci în grădină şi să pui capăt flirtului dintre o anumită persoană şi Dina Dorf. Am devenit foarte nervos auzind ce-i spunea.

DOMNIŞOARA HESSEL Aşa? Şi ce-i spunea persoana?

HILMAR O, nimic altceva decît că ar dori ca ea să-l urmeze în America. Uf!

RØRLUND E posibil asemenea lucru?

DOAMNA BERNICK *(către Lona)* Tu ce spui?

DOMNIŞOARA HESSEL Că ar fi minunat.

CONSULUL BERNICK Imposibil! Trebuie să fi auzit greşit.

HILMAR Atunci întreabă-l chiar pe el. Iată, soseşte perechea. Dar pe mine nu mă băga în povestea asta.

CONSULUL BERNICK *(către Rummel şi Vigeland)* Vă urmez imediat.

(Comerciantul Vigeland şi angrosistul Rummel ies prin dreapta. Johan Tønnesen şi Dina vin din grădină.)

JOHAN Uraa, Lona, Dina a acceptat să plece cu noi!

DOAMNA BERNICK Bine, Johan! Nechibzuitule!

RØRLUND Cum? Adevărat? Dar e un scandal nemaipomenit! Prin ce mijloace de seducţie aţi...

JOHAN Ei, ei... ce vrei să spui?

RØRLUND Răspunde-mi, Dina: asta-i hotărîrea dumitale liber consimţită?

DINA Da. Trebuie să plec de-aici.

RØRLUND Dar cu el, cu el?

DINA Numeşte-mi dumneata pe cineva de aici care ar avea curajul să mă ia cu el.

RØRLUND Ei, atunci va trebui să afli cine este dumnealui.

JOHAN Taci din gură!

CONSULUL BERNICK Nici un cuvînt, Rørlund!

RØRLUND Ar însemna să fac un prost serviciu societăţii, a cărei morală şi obiceiuri sînt pus să le păzesc şi, în

plus, aș dovedi lipsă de răspundere față de această tînără, la a cărei educație am și eu o contribuție substanțială și care mi-este...

JOHAN Luați seama la ce faceți.

RØRLUND Ba o va afla acum. Dina, acesta este omul care a pricinuit nenorocirea și rușinea mamei dumitale.

CONSULUL BERNICK Domnule profesor!

DINA El? *(Către Johan Tønnesen.)* E adevărat?

JOHAN Răspunde tu, Karsten.

CONSULUL BERNICK Nici un cuvînt mai mult! Azi, aici se va tăcea.

DINA Va să zică-i adevărat.

RØRLUND E adevărat, e adevărat. Și mai mult încă. Acest om, în care ai atîta încredere, nu a fugit de-aici cu miinile goale; a devalizat casa de bani a văduvei Bernick; domnul consul poate confirma!

DOMNIȘOARA HESSEL Minciuni!

CONSULUL BERNICK O, Doamne, o, Doamne!

JOHAN *(mergînd înspre Rørlund, cu brațul ridicat)* Îndrăznești...

DOMNIȘOARA HESSEL *(apărîndu-l)* Nu-l lovi, Johan!

RØRLUND Da, poți ridica mîna împotriva mea. Dar adevărul va ieși la suprafață, și acesta este adevărul. Însuși consulul Bernick l-a povestit și întreg orașul îl știe. Acum, Dina, acum îl cunoști.

(Scurtă pauză.)

JOHAN *(cu voce scăzută, apucîndu-l pe Bernick de braț)* Karsten, Karsten, ce-ai făcut?

DOAMNA BERNICK *(înăbușit și plîngînd)* O, Karsten, tocmai eu să te vîr în toată povestea asta compromițătoare!

SANDSTAD *(vine repede din dreapta și strigă, cu mîna pe sonerie)* Trebuie neapărat să veniți, domnule consul. Afacerea cu drumul de fier atîrnă de un fir de păr.

CONSULUL BERNICK *(dus pe gînduri, distrat)* Ce este? Ce trebuie ca eu...

DOMNIȘOARA HESSEL *(gravă și energică)* Te vei duce și vei sprijini Societatea, cumnate.

SANDSTAD Da, veniți, avem nevoie de întreaga dumneavoastră superioritate morală.

JOHAN *(foarte aproape de el)* Bernick, noi doi... vorbim mîine.

(Johan iese prin grădină, consulul Bernick pleacă parcă lipsit de voinţă prin dreapta, cu comerciantul Sandstad.)

Actul III

(Sera casei Bernick. Consulul Bernick, cu un baston de trestie în mînă, iese extrem de agitat din odaia din fund, în stînga, lăsînd uşa pe jumătate deschisă în urma lui.)

CONSULUL BERNICK Iacă aşa, de data asta n-o va mai lua în glumă. Cred că bătaia asta o s-o ţină minte! *(Către cineva din odaie.)* Ce spui? Şi eu spun că eşti o mamă nesăbuită! Îl aperi şi-i aprobi toate poznele astea ştrengăreşti. Niciodată nu eşti de acord cu mine. Nu sînt pozne de ştrengar? Dar atunci cum le numeşti? Auzi! Să fugă noaptea de-acasă, să iasă în larg cu o barcă pescărească, să lipsească pînă tîrziu, namiaza mare şi să-mi tragă o spaimă de moarte, mie, care am atîtea pe cap. Şi-apoi mai îndrăzneşte băieţandrul ăsta să mai şi ameninţe că vrea s-o şteargă! Da, să încerce numai! Tu? Da, de asta te cred în stare; nu te sinchiseşti prea mult de soarta lui. Îmi închipui că dacă şi-ar pierde viaţa... Aşa? Da, dar pe urma mea trebuie să rămînă ceea ce am realizat aici; eu n-am interes să rămîn fără copil. Fără obiecţii, Betty; rămîne aşa cum am spus; va sta la arest în casă. *(Ascultînd.)* Sst, să nu se afle ceva!!

(Procuristul Krap vine din dreapta.)

KRAP Aveţi timp o clipă, domnule consul?

CONSULUL BERNICK *(aruncînd băţul de trestie)* Da, cum nu, cum nu. Veniţi de pe şantier?

KRAP Acum am sosit. Hm!

CONSULUL BERNICK Ei? Nu cumva s-a întîmplat ceva cu „Palmier"?

KRAP „Palmier" poate naviga şi mîine, dar...

CONSULUL BERNICK Va să zică iarăşi „Indian Girl". Bănuiam eu că încăpăţînatul acela...

KRAP Şi „Indian Girl" poate naviga mîine; dar cu siguranţă că nu va ajunge departe.

CONSULUL BERNICK Ce vreţi să spuneţi?

KRAP Scuzaţi-mă, domnule consul; uşa aceea este întredeschisă. Am impresia că e cineva înăuntru.

CONSULUL BERNICK *(închide uşa)* Poftim! Am închis-o. Dar ce poate fi, că nu trebuie să audă nimeni?

KRAP Aune are de gînd să lase ca „Indian Girl" să se scufunde. Cu oameni şi încărcătură; cu totul.

CONSULUL BERNICK Dar, Doamne iartă-mă, cum puteţi crede asemenea lucru?

KRAP Nu există altă explicaţie, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Hai, spuneţi-mi imediat.

KRAP Vă spun îndată. Ştiţi şi dumneavoastră cît se tărăgăneau lucrările pe şantier de cînd am adus maşinile cele noi, şi am mai angajat şi muncitorii aceia fără experienţă.

CONSULUL BERNICK Da, ştiu.

KRAP Ei bine, azi-dimineaţă cînd am coborît, mi-au atras atenţia reparaţiile vasului american. Înaintaseră în mod de-a dreptul uluitor. Spărtura de la fund, ştiţi dumneavoastră, partea complet putrezită...

CONSULUL BERNICK Da, da, ce-i cu ea?

KRAP Complet reparată; la prima vedere arată ca nouă. Am auzit că Aune personal a lucrat acolo toată noaptea.

CONSULUL BERNICK Bine, bine, ei şi?

KRAP Am stat şi m-am gîndit: cum a fost posibil? Oamenii tocmai se odihneau, aşa că am profitat de ocazie şi am cercetat neobservat cum se prezintă situaţia, şi la exterior şi la interior. Mi-a fost destul de greu să ajung jos, în cabotierul încărcat. Am obţinut însă dovada palpabilă. Acolo se petrec lucruri stranii, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Nu pot crede, domnule Krap. Nu, nu pot, nu vreau să cred asemenea lucruri despre Aune.

KRAP Îmi pare rău, dar e adevărul gol-goluț; vă spun, se petrec lucruri stranii. Pe cît mi-am putut da seama, nu s-a pus cherestea nouă, numai s-a călăfătuit, s-a astupat, s-a înfundat și s-a cîrpit cu tot felul de resturi. Curat treabă de mîntuială. „Indian Girl“ nu va ajunge niciodată la New York; pică la fund ca un pietroi.

CONSULUL BERNICK Dar e înfiorător! Și cum vă explicați asta? Ce poate să aibă de gînd?

KRAP Cred că vrea să discrediteze mașinile; vrea să se răzbune; vrea să dovedească superioritatea vechilor muncitori și a vechilor metode.

CONSULUL BERNICK Și pentru acest motiv acceptă jertfa atîtor vieți?...

KRAP Spunea mai zilele trecute că pe bordul lui „Indian Girl“, nu se află oameni, ci bestii.

CONSULUL BERNICK Da, da, se poate, dar nu ține seama nici de pierderea unui capital atît de mare?

KRAP Aune nu vede cu ochi prea buni marele capital, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Foarte adevărat. E un agitator și un instigator la dezordine; dar nu e de conceput o acțiune atît de lipsită de scrupule. Ascultați, domnule Krap: cele ce mi-ați adus la cunoștință trebuie cercetate de două ori. Nimănui, nici un cuvînt despre asta. Șantierul nostru ar fi discreditat dacă s-ar afla.

KRAP Se înțelege, dar...

CONSULUL BERNICK În timpul pauzei de prînz trebuie să faceți în așa fel încît să ajungeți din nou acolo, jos. Trebuie să am certitudinea absolută.

KRAP O veți avea, domnule consul, dar îngăduiți-mi: atunci ce veți face?

CONSULUL BERNICK Natural, denunț imediat totul. Nu putem fi părtașii unei astfel de crime. Nu vreau să am conștiința încărcată; în afară de asta, denunțul meu va face o impresie bună în presă; toată lumea își va da seama că-mi sacrific interesele personale, lăsînd ca justiția să-și urmeze cursul.

KRAP Foarte adevărat, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Dar mai întîi de toate, certitudine deplină. Iar pînă atunci, tăcere.

KRAP Nici o grijă, domnule consul. Iar certitudinea o veți avea.

(Pleacă prin grădină, și apoi pe stradă, la vale.)

CONSULUL BERNICK *(cu jumătate voce)* Revoltător! Adică nu, e doar imposibil, inimaginabil!

(În timp ce vrea să intre în odaia lui, Hilmar Tønnesen vine din dreapta.)

HILMAR Bună ziua, Bernick! Te felicit pentru victoria pe care ai obținut-o ieri la Camera de Comerț.

CONSULUL BERNICK O, mulțumesc.

HILMAR Am auzit că a fost o victorie strălucită, victoria spiritului burghez, inteligent, asupra egoismului și a prejudecăților. Ceva asemănător cu incursiunea francezilor împotriva algerienilor. De mirare, după scena dezagreabilă de aici.

CONSULUL BERNICK Să lăsăm asta.

HILMAR Dar bătălia cea mare nu s-a dat încă.

CONSULUL BERNICK Privitor la afacerea cu drumul de fier, vrei să zici?

HILMAR Da. Ai aflat ce pune la cale redactorul Hammer?

CONSULUL BERNICK *(cu încordare)* Nu, ce?

HILMAR S-a agățat de zvonul care circulă și vrea să scrie un articol.

CONSULUL BERNICK Ce zvon?

HILMAR Natural, cel în legătură cu achiziționarea terenurilor din lungul viitoarei căi ferate.

CONSULUL BERNICK Ce spui? Circulă zvonul ăsta?

HILMAR Da, în tot orașul. Eu l-am auzit la club. Se pare că unul dintre avocații noștri ar fi cumpărat în secret, prin intermediari, toate pădurile, toate zăcămintele de minereu, toate căderile de apă.

CONSULUL BERNICK Și nu se spune și pentru cine anume?

HILMAR La club se pretindea că pentru o societate străină, din alt oraș, și care, aflînd de proiectul tău, s-a grăbit cu achizițiile înainte de a se urca prețurile. Nu-i josnic? Uf!

CONSULUL BERNICK Josnic?

HILMAR Desigur. Ca niște străini să se vîre, în felul acesta, pe pămîntul nostru? Și tocmai unul dintre avocații orașului să se preteze la asta! Va să zică acum străinii vor pune mîna pe beneficii!

CONSULUL BERNICK Totuși nu-i decît un zvon lipsit de orice temei.

HILMAR Căruia însă între timp i se dă crezare, iar mîine sau poimîine, redactorul Hammer îl va publica, desigur, ca un fapt cert. La club era o deziluzie generală. Mulți spuneau că dacă zvonul se va adeveri, se vor retrage.

CONSULUL BERNICK Imposibil!

HILMAR Așa? De ce crezi tu că acești oameni, în stare să se vîndă oricui, adevărați mercenari, au fost gata să se asocieze cu tine în afacerea pe care ai organizat-o? Crezi oare că n-ar fi preferat să se înfrupte singuri?

CONSULUL BERNICK Imposibil, îți spun; atîta spirit civic va mai exista doar și în mica noastră societate.

HILMAR Aici? Da, ești un optimist; îi vezi și pe ceilalți după chipul și asemănarea ta. Dar eu, eu sînt un observator cu suficientă experiență... Aici nu-i nici unul — natural, cu excepția noastră — nici unul, îți spun, care să lupte pentru o idee. *(Îndreptîndu-se spre fund.)* Uf, iar vin ăștia!

CONSULUL BERNICK Cine?

HILMAR Cei doi americani. *(Se uită afară, spre dreapta.)* Și cine-o mai fi cel care-i cu ei? Da, pe Dumnezeul meu, nu-i cumva căpitanul de pe „Indian Girl"? Uf!

CONSULUL BERNICK Ce-or fi vrînd cu el?

HILMAR O, e o tovărășie cu adevărat potrivită pentru ei. Se pare că este un negustor de sclavi, sau un pirat; iar ceilalți, cine știe ce-or fi învîrtit în toți anii ăștia.

CONSULUL BERNICK Îți repet, ești nedrept dacă gîndești astfel despre ei.

HILMAR Și tu ești un optimist. Dar iată-i din nou pe capul nostru; de aceea plec cît mai e timp... *(Pleacă spre ușa din stînga.)*

DOMNIȘOARA HESSEL *(intrînd prin dreapta)* Ei, Hilmar, eu te gonesc din odaie?

HILMAR Nicidecum; mă grăbeam; am de spus cîteva cuvinte lui Betty.

(Intră în odaia din fund, la stînga.)

CONSULUL BERNICK *(după o scurtă tăcere)* Şi acum, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL Da?

CONSULUL BERNICK Ce gîndeşti despre mine, astăzi?

DOMNIŞOARA HESSEL Ce-am gîndit şi ieri. O minciună în plus sau în minus, nu mai prezintă importanţă.

CONSULUL BERNICK Trebuie să-ţi explic, Lona! Unde a rămas Johan?

DOMNIŞOARA HESSEL Vine şi el. Avea de vorbit cu cineva.

CONSULUL BERNICK După cele ce-ai auzit ieri, sper că ai înţeles de ce toată existenţa mea va fi literalmente distrusă în cazul în care adevărul ar ieşi la lumină.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, am înţeles foarte bine.

CONSULUL BERNICK Este clar că nu eu am făcut spargerea despre care au circulat atîtea zvonuri.

DOMNIŞOARA HESSEL Asta se înţelege de la sine. Dar cine a fost hoţul?

CONSULUL BERNICK Nimeni. Nu a existat nici un hoţ. Nu s-a furat nici un ban. N-a lipsit nici un bănuţ.

DOMNIŞOARA HESSEL Adică... cum?

CONSULUL BERNICK Nici un bănuţ, am spus.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar zvonul? Cum a apărut acest zvon infamant despre Johan?

CONSULUL BERNICK Lona, am impresia că ţie îţi pot vorbi deschis, ca nimănui altuia. Nu vreau să-ţi ascund nimic. Eu am contribuit la răspîndirea acestui zvon.

DOMNIŞOARA HESSEL Tu? Ai putut face asta, împotriva lui?... El doar pentru tine a...

CONSULUL BERNICK Nu mă judeca încă. Întîi trebuie să-ţi amintesc cum stăteau lucrurile pe-atunci. Ţi-am povestit chiar ieri. M-am întors acasă şi am găsit-o pe mama încurcată într-o serie de afaceri dezastruoase; pe deasupra ne-au lovit tot felul de nenorociri; parcă toate nenorocirile din lume se năpustiseră asupra noastră. Firma Bernick era ca şi ruinată; iar eu eram un tînăr, pe jumătate uşuratic, pe jumătate desperat. Lona, cred că mai ales pentru a uita totul m-am lăsat prins în acea legătură care a pricinuit... călătoria lui Johan.

DOMNIŞOARA HESSEL Hm!...

CONSULUL BERNICK Vezi? Acum cred că-ți dai seama cum s-au putut răspîndi fel de fel de zvonuri după ce ați plecat. Se povestea că nu fusese prima lui faptă ușuratică. Se zicea că Dorf ar fi primit de la el o mare sumă de bani ca să tacă și să plece. Alții susțineau că ea primise bani. În același timp, erau binecunoscute greutățile firmei Bernick în ceea ce privește respectarea scadențelor și angajamentelor. Ca urmare, nu era natural ca bîrfitorii să facă legătura între aceste două zvonuri? Și cum ea rămăsese aici, trăind atît de greu, s-a tras concluzia că Johan plecase cu banii în America, și zvonul amplifica suma la cifre din ce în ce mai mari.

DOMNIȘOARA HESSEL Iar tu, Karsten?

CONSULUL BERNICK Eu, eu m-am agățat de acest zvon ca de un colac de salvare.

DOMNIȘOARA HESSEL Și l-ai răspîndit mai departe?

CONSULUL BERNICK Nu. Dar nici nu l-am dezmințit. Creditorii începuseră să ne dea asalt. Important pentru mine era să-i liniștesc; nu trebuia, în nici un caz, să devină bănuitori în ce privește soliditatea firmei; ne lovise o nenorocire de moment. Trebuia doar să nu fim presați cu cereri de plată; trebuia să cîștigăm timp și astfel fiecare avea să-și capete dreptul lui.

DOMNIȘOARA HESSEL Și și-a căpătat fiecare dreptul lui?

CONSULUL BERNICK Da, Lona, acest zvon ne-a salvat casa și m-a făcut omul care sînt azi.

DOMNIȘOARA HESSEL Va să zică o minciună te-a făcut omul care ești acum.

CONSULUL BERNICK Cui îi dăuna, pe atunci? Lui Johan, nu. El nu mai intenționa să se mai întoarcă vreodată.

DOMNIȘOARA HESSEL Întrebi cui i-ar fi dăunat? Caută în conștiința ta și spune-mi dacă ție nu ți-a dăunat.

CONSULUL BERNICK Privește înlăuntrul oricărui om vrei; vei găsi la fiecare cel puțin un punct negru pe care încearcă să-l ascundă.

DOMNIȘOARA HESSEL Și voi vă numiți stîlpii societății!

CONSULUL BERNICK Societatea nu are alții mai buni.

DOMNIȘOARA HESSEL Și ce contează dacă o societate ca asta se bucură de sprijin sau nu? Ce este valoros în ea?

Doar spoială şi minciună! În această societate trăieşti tu, căpetenia oraşului, în bucurii şi lux, avînd putere şi bucurîndu-te de stimă, tu, care ai înfierat cu stigmatul crimei pe un nevinovat.

CONSULUL BERNICK Crezi că nu regret adeseori nedreptatea pe care i-am pricinuit-o? Şi nu crezi că aş fi gata să îndrept ceea ce am făcut?

DOMNIŞOARA HESSEL În ce fel? Mărturisind?

CONSULUL BERNICK Ai putea să-mi pretinzi asta?

DOMNIŞOARA HESSEL Dar cu ce altceva s-ar putea repara o astfel de nedreptate?

CONSULUL BERNICK Sînt bogat, Lona; Johan poate să-şi formuleze orice pretenţie.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, oferă-i bani, şi... să nu te mire ce îţi va răspunde.

CONSULUL BERNICK Îi cunoşti intenţiile?

DOMNIŞOARA HESSEL Nu. De ieri e foarte tăcut, ca şi cum toate acestea l-ar fi maturizat brusc.

CONSULUL BERNICK Trebuie să vorbesc cu el.

DOMNIŞOARA HESSEL Iată-l.

[*(Johan Tønnesen intră prin dreapta.)*

CONSULUL BERNICK *(mergînd către el)* Johan!

JOHAN *(respingîndu-l) Eu* am de vorbit mai întîi! Ieri dimineaţă îţi dădusem cuvîntul că voi tăcea.

CONSULUL BERNICK Da, aşa ai făcut.

JOHAN Dar pe atunci nu ştiam încă...

CONSULUL BERNICK Johan, lasă-mă să-ţi explic numai în două cuvinte cum s-au petrecut lucrurile.

JOHAN Nu-i nevoie; îmi dau perfect seama de ceea ce s-a întîmplat. Firma era pe-atunci într-o situaţie mai mult decît grea şi cum eu tot eram plecat... iar tu aveai un nume şi o reputaţie nepătată... Dar nu te învinuiesc prea mult din cauza asta; eram tineri şi fără minte pe-atunci. Dar acum mi-e necesar adevărul şi acum trebuie să vorbeşti.

CONSULUL BERNICK Şi tocmai acum am mai multă nevoie de toată platforma mea morală, şi de aceea acum nu pot vorbi.

JOHAN Nu mă sinchisesc prea mult de ultimele scorneli pe care le-ai pus în circulaţie despre mine; dar despre celălalt lucru, cel dintîi, trebuie să-ţi recunoşti vina. Dina

va fi soția mea și vreau să mă stabilesc cu ea aici, aici, în oraș.

DOMNIȘOARA HESSEL Asta-i ceea ce vrei?

CONSULUL BERNICK Cu Dina? Ca soție? Aici, în oraș?

JOHAN Da, chiar aici; rămîn ca să-i bravez pe toți acești mincinoși și calomniatori. Dar pentru a o putea cîștiga pe Dina, trebuie ca tu să mă descarci de ceea ce mi s-a aruncat în spinare.

CONSULUL BERNICK Te-ai gîndit că dacă recunosc prima faptă, implicit o preiau asupra mea și pe-a doua? Știu, iți spui că voi dovedi cu registrele că nu a existat nici un fel de lipsă. Dar n-o pot face; pe atunci registrele noastre nu erau ţinute suficient de riguros. Şi chiar de-aş putea-o face, ce s-ar realiza prin asta? N-aş apărea, în tot cazul, în postura aceluia care — salvîndu-se pe atunci printr-o minciună — a lăsat ca timp de cincisprezece ani acest neadevăr şi toate urmările lui să se consolideze, fără să facă vreun gest? Ai uitat mentalitatea societății noastre. Altfel ţi-ai da seama că m-ar strivi complet.

JOHAN Îţi răspund numai atît: vreau s-o iau de soție pe fiica doamnei Dorf şi să trăiesc cu ea aici, în oraş.

CONSULUL BERNICK *(ștergîndu-și sudoarea de pe frunte)* Ascultă-mă, Johan — şi tu, Lona! Situaţia în care mă aflu în aceste zile este cu totul specială. Dacă-mi dați lovitura asta, mă distrugeţi. Şi nu numai pe mine, dar și viitorul acestui oraş, care este totuşi leagănul copilăriei voastre.

JOHAN Şi dacă nu-ţi dau lovitura, atunci îmi distrug eu însumi fericirea viitoare.

DOMNIŞOARA HESSEL Continuă, Karsten.

CONSULUL BERNICK Da. Ascultaţi-mă. Este vorba de realizarea căii ferate şi chestiunea nu-i atît de simplă cum credeți voi. Aţi auzit, desigur, că anul trecut s-au dus tratative pentru un drum de fier în lungul coastei. Proiectul întrunise destule voturi — şi aici, şi în oraşele din apropiere; iar presa îl susţinea în mod special. Eu însă am reuşit să împiedic proiectul, deoarece ar fi dăunat navigaţiei noastre de-a lungul coastei.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar tu personal eşti cointeresat în această linie de navigație?

CONSULUL BERNICK Da. Dar nimeni n-a îndrăznit să mă bănuiască pentru această opoziţie. Numele meu respec-

tat mi-a fost pavăză şi adăpost. De altfel, eu unul aş fi putut suporta pierderea, dar nu şi oraşul. Ca urmare, s-a luat în discuţie ipoteza unei linii secundare. Cînd am aflat despre aceasta, m-am informat în secret despre toate posibilităţile de realizare.

DOMNIŞOARA HESSEL De ce în seceret, Karsten?

CONSULUL BERNICK N-aţi auzit vorbindu-se de marile achiziţii de terenuri, păduri, mine şi căderi de apă?

JOHAN Da, de către o societate străină.

CONSULUL BERNICK Prin poziţia actuală, aceste terenuri sînt fără valoare pentru proprietarii lor, răsfiraţi la distanţe mari unul de altul, de aceea au şi fost vîndute relativ ieftin. Dacă s-ar fi întîrziat, s-ar fi aflat şi despre proiect şi ca atare proprietarii ar fi dublat preţurile.

JOHAN Desigur, desigur, şi mai departe?

CONSULUL BERNICK Acum urmează un fapt care ar putea fi interpretat în fel şi chip — un fapt pe care un om din societatea noastră îl poate mărturisi numai dacă are un nume nepătat şi onorat, pe care să se sprijine.

DOMNIŞOARA HESSEL Ei?

CONSULUL BERNICK Eu sînt acela care le-am cumpărat pe toate.

DOMNIŞOARA HESSEL Tu?

JOHAN Pe cont propriu?

CONSULUL BERNICK Pe cont propriu. Dacă se adoptă proiectul liniei ferate, sînt milionar; dacă nu... sînt ruinat.

DOMNIŞOARA HESSEL E foarte riscant, Karsten.

CONSULUL BERNICK Mi-am riscat toată averea în treaba asta.

DOMNIŞOARA HESSEL Nu la avere mă gîndeam, ci la momentul în care va ieşi la iveală că...

CONSULUL BERNICK Da, acela e momentul crucial; însă cu numele nepătat pe care l-am purtat pînă acum — îl pot înfrunta. Pot să spun concetăţenilor mei: Iată, am cutezat spre binele societăţii.

DOMNIŞOARA HESSEL Al societăţii?

CONSULUL BERNICK Şi nici unul nu se va îndoi de intenţiile mele.

DOMNIŞOARA HESSEL Totuşi, aici mai sînt oameni care s-au asociat fără a avea intenţiile tale ascunse, mai dezinteresaţi decît tine.

CONSULUL BERNICK Cine?

DOMNIȘOARA HESSEL Cine? Rummel, Sandstad și Vigeland.

CONSULUL BERNICK Pentru a-i convinge, am fost nevoit să-i pun la curent cu treaba asta.

DOMNIȘOARA HESSEL Și atunci?

CONSULUL BERNICK Și atunci... și-au rezervat douăzeci la sută din beneficiul net.

DOMNIȘOARA HESSEL O, ce stîlpi ai societății!

CONSULUL BERNICK Dar nu însăși această societate ne silește să pășim pe căi lăturalnice? Ce s-ar fi întîmplat aici, dacă n-aș fi acționat pe tăcute? Să vă spun eu: toți s-ar fi repezit la împărțeală, la profituri; irosind, stricînd, producînd o anarhie care ar fi distrus totul. Nu există în oraș nici un om, în afară de mine, capabil să conducă o afacere de amploarea acesteia. Mai cu seamă aici, numai familiile imigrate au aptitudini comerciale pentru afaceri de mare anvergură. Iată de ce, în privința asta am conștiința împăcată. Aceste proprietăți numai în mîinile mele vor putea asigura pîinea de mîine a celor mulți.

DOMNIȘOARA HESSEL Aici cred că ai dreptate, Karsten.

JOHAN Dar ce mă interesează acești mulți, din moment ce propria mea fericire este în joc?

CONSULUL BERNICK Prosperitatea orașului tău natal este și ea în joc. Dacă se vor da la iveală lucruri ce mi-ar umbri trecutul, atunci toți cei ce-mi sînt potrivnici se vor uni și se vor arunca asupra mea. În mentalitatea societății noastre o faptă nesăbuită din tinerețe nu se șterge niciodată. Se va scormoni întreaga mea viață din acest interval de timp, se vor descoperi mii de mici fapte sau gesturi și se vor interpreta în lumina celor ce-au ieșit la iveală. Voi fi zdrobit sub greutatea zvonurilor și a calomniilor. Va trebui să mă retrag din afacerea căii ferate — și de-o las eu din mînă, cade. Voi cădea și eu, în același timp și ruinat și compromis ca cetățean.

DOMNIȘOARA HESSEL Johan, după cele auzite acum, trebuie să pleci și să taci.

CONSULUL BERNICK Da, da, Johan, așa trebuie să faci.

JOHAN Da, plec și tac; dar mă voi întoarce și atunci... voi vorbi.

CONSULUL BERNICK Rămîi acolo, Johan; taci şi sînt gata să împart cu tine.

JOHAN Păstrează-ţi banii, dar redă-mi cinstea numelui meu.

CONSULUL BERNICK Jertfind pe al meu!

JOHAN Da... tu şi societatea ta o să vă descurcaţi. Eu trebuie, vreau, şi o voi cîştiga pe Dina mea. De aceea plec cu „Indian Girl"... chiar mîine dimineaţă.

CONSULUL BERNICK Cu „Indian Girl"?

JOHAN Da. Căpitanul mi-a făgăduit să mă ia cu el. Mă duc, îmi vînd ferma şi-mi pun ordine în treburi. Peste două luni sînt aici.

CONSULUL BERNICK Şi atunci... vei vorbi?

JOHAN Atunci vinovatul va vorbi singur.

CONSULUL BERNICK Uiţi că trebuie să iau asupra mea şi acele lucruri de care nu sînt vinovat?

JOHAN Dar cine a tras foloase de pe urma lor?

CONSULUL BERNICK Mă impingi la desperare! Dacă vorbeşti, neg totul! Voi spune că este un complot împotriva mea; ~~o răzbunare; că~~ ai venit aici ca să storci bani de la mine!

DOMNIŞOARA HESSEL Să-ţi fie ruşine, Karsten!

CONSULUL BERNICK Îţi spun, sînt desperat şi lupt pe viaţă şi pe moarte. Neg totul, totul!

JOHAN Am cele două scrisori ale tale. Le-am găsit în cufărul meu, printre celelalte hîrtii. Le-am recitit azi-dimineaţă; sînt suficient de clare.

CONSULUL BERNICK Şi vrei să le arăţi?

JOHAN Dacă va fi nevoie.

CONSULUL BERNICK Şi peste două luni, eşti din nou aici?

JOHAN Sper. Vîntul e bun. Peste trei săptămîni sînt la New York — dacă „Indian Girl"... nu se scufundă.

CONSULUL BERNICK *(mirîndu-se)* Să se scufunde? De ce să se scunfunde „Indian Girl"?

JOHAN Nu, o simplă vorbă.

CONSULUL BERNICK *(abia audibil)* Să se scufunde?

JOHAN Da, Bernick, acum ştii deci la ce să te aştepţi; vezi, poate te răzgîndeşti între timp. Cu bine! Poţi s-o saluţi pe Betty din partea mea, cu toate că nu m-a primit

ca o soră; dar pe Marta vreau totuși s-o văd. Îi va vorbi Dinei... sînt sigur *(Iese pe ușa din stînga, fund.)*

CONSULUL BERNICK *(aparte)* „Indian Girl"? *(Precipitat)* Lona, trebuie să împiedici asta!

DOMNIȘOARA HESSEL Ai văzut singur, Karsten, nu mai am nici o putere asupra lui. *(Se duce după Johan în odaia din fund, stînga.)*

CONSULUL BERNICK *(pe gînduri, neliniștit)* Să se scufunde?

(Aune vine din dreapta.)

AUNE Cu voia dumneavoastră, domnul consul permite?

CONSULUL BERNICK *(întorcîndu-se brusc)* Dumneata ce vrei?

AUNE Să cer permisiunea de a pune o întrebare domnului consul.

CONSULUL BERNICK Hai, fie; grăbește-te. Ce vrei să întrebi?

AUNE Voiam să întreb dacă... dacă a rămas hotărît... ca să fiu concediat mîine, în cazul cînd „Indian Girl" nu ar putea ieși la larg.

CONSULUL BERNICK Ce mai e și asta acum? Vaporul e doar gata de plecare.

AUNE Da, așa-i. Dar dacă nu ar fi gata, eu aș fi concediat?

CONSULUL BERNICK La ce bun întrebările astea fără rost?

AUNE Aș dori foarte mult să știu, domnule consul. Răspundeți-mi: atunci voi fi concediat?

CONSULUL BERNICK Obișnuiesc sau nu, să mă țin de cuvînt?

AUNE Va să zică mîine îmi voi pierde prestigiul în casa mea și în fața celor ce-mi sînt mai apropiați; îmi voi pierde influența în fața muncitorilor; voi pierde orice posibilitate de a sluji celor mulți și slabi, celor de jos.

CONSULUL BERNICK Aune, cu această chestiune am lichidat.

AUNE Da, atunci „Indian Girl" va trebui... să fie gata...

(Scurtă tăcere.)

CONSULUL BERNICK Ascultă-mă. Nu pot să supraveghez totul, nu pot răspunde pentru toate. Dumneata mă asiguri că reparațiile au fost efectuate ireproşabil?

AUNE Mi-ați impus un termen foarte scurt, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Dar susţii că sînt făcute cu conştiinciozitate?

AUNE Avem doar vreme bună şi e vară.

(Din nou tăcere.)

CONSULUL BERNICK Mai ai şi altceva să-mi spui?

AUNE Nu, altceva nu, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Va să zică „Indian Girl" iese în larg...

AUNE Mîine?

CONSULUL BERNICK Da.

AUNE Bine. *(Salută şi pleacă. Consulul Bernick stă o clipă în cumpănă; apoi se duce repede către uşa de ieşire, ca şi cum ar vrea să-l recheme pe Aune, dar se opreşte tulburat, cu mîna pe clanţa uşii. În aceeaşi clipă, uşa este deschisă dinafară şi procuristul Krap intră în odaie.)*

KRAP Aha, a fost aici. A mărturisit?

CONSULUL BERNICK Hm, aţi descoperit ceva?

KRAP Mai e nevoie? N-aţi descoperit vinovăţia în ochii lui?

CONSULUL BERNICK Aşa ceva nu se vede. Eu vă întreb: aţi descoperit ceva?

KRAP N-am reuşit; era prea tîrziu; vasul era tras la chei. Însă şi această grabă dovedeşte limpede că...

CONSULUL BERNICK Nu dovedeşte nimic. Va să zică recepţia a avut loc?

KRAP Se înţelege, dar...

CONSULUL BERNICK Vedeţi bine. Şi, natural, nu s-a găsit nici o defecţiune.

KRAP Domnule consul, dumneavoastră ştiţi foarte bine cum se fac recepţiile, mai ales pe un şantier cu un renume ca al nostru.

CONSULUL BERNICK Indiferent; va să zică, sîntem descărcaţi de răspundere.

KRAP Domnule consul, cu adevărat nu aţi remarcat la Aune că...

CONSULUL BERNICK Aune m-a liniştit pe deplin.
KRAP Şi eu vă spun, sînt moralmente convins că...
CONSULUL BERNICK Ce vrea să însemne asta, domnule Krap? Îmi dau seama că aveţi un dinte împotriva lui. Dacă doriţi să-i căutaţi pricină, alegeţi-vă altă ocazie. Dumneavoastră ştiţi cît de important este pentru mine, sau mai exact pentru şantierul nostru, ca „Indian Girl" să ia largul mîine.
KRAP Bine, bine; fie şi aşa, dar peste cîtva timp vom mai auzi despre acest vas, hm!

(Comerciantul Vigeland vine din dreapta.)

VIGELAND Vă salut cît se poate de respectuos, domnule consul. Aveţi timp o clipă?
CONSULUL BERNICK La dispoziţia dumneavoastră, domnule Vigeland.
VIGELAND Voiam numai să aflu dacă nici dumneavoastră nu sînteţi de acord ca „Palmier" să ridice mîine ancora.
CONSULUL BERNICK Ba da, e lucru hotărît.
VIGELAND Pentru că a venit căpitanul la mine şi m-a înştiinţat că se semnalează o furtună.
KRAP Barometrul a coborît mult de azi-dimineaţă.
CONSULUL BERNICK Aşa? Ne putem aştepta la o furtună?
VIGELAND În tot cazul, un vînt zdravăn; dar nici un fel de ciclon, dimpotrivă.
CONSULUL BERNICK Hm, şi atunci ce propuneţi dumneavoastră?
VIGELAND Eu spun ceea ce am spus şi căpitanului, că „Palmier" se află în mîna providenţei. Şi afară de asta, nu face decît o traversare a Mării Nordului, iar în Anglia navlul se află acum la un preţ atît de favorabil încît...
CONSULUL BERNICK Da, după toate aparenţele, am suferi o pierdere dacă am mai aştepta.
VIGELAND Şi doar vasul este solid şi pe deasupra complet asigurat. De fapt, este riscant doar pentru „Indian Girl".
CONSULUL BERNICK Ce înţelegeţi prin asta?
VIGELAND Şi „Indian Girl" tot mîine pleacă.
CONSULUL BERNICK Armatorii ei s-au grăbit atît de mult şi de altfel...

VIGELAND Ei, cînd hardughia aceea bătrînă îndrăznește să se aventureze în larg — și pe deasupra cu un astfel de echipaj, ar fi o rușine pentru noi dacă n-am...

CONSULUL BERNICK Bine, bine. Aveți la dumneavoastră hîrtiile vasului?

VIGELAND Da, aici.

CONSULUL BERNICK Bine. Poftiți vă rog în birou cu domnul Krap.

KRAP Da, vă rog; îndată va fi totul gata.

VIGELAND Mulțumesc. Iar rezultatul final, domnule consul, îl lăsăm în mîinile celui atotputernic. *(Intră în prima odaie din față, în stînga, cu procuristul Krap.)*

(Profesorul Rørlund vine prin grădină.)

RØRLUND Ah, sînteți acasă la această oră, domnule consul?

CONSULUL BERNICK *(pe gînduri)* După cum vedeți.

RØRLUND De fapt, o căutam pe soția dumneavoastră. Îmi închipui că are nevoie de un cuvînt de îmbărbătare.

CONSULUL BERNICK Desigur, s-ar putea să aibă nevoie. Dar și eu aș dori să vorbesc ceva cu dumneavoastră.

RØRLUND Cu plăcere, domnule consul. Dar... nu vă simțiți bine? Sînteți foarte palid și păreți tulburat.

CONSULUL BERNICK Așa? Arăt rău? Dar nu sînt destule motive... cîte s-au îngrămădit pe capul meu în ultimul timp? Răspunderea întregii întreprinderi, și apoi problema căii ferate. Dați-mi voie să vă pun o întrebare.

RØRLUND Foarte bucuros, domnule consul.

CONSULUL BERNICK O îndoială îmi frămîntă conștiința: atunci cînd te afli în fața unei lucrări de vaste proporții pe care vrei s-o realizezi, și care vizează bunăstarea a mii de oameni... dacă s-ar pretinde o jertfă... imensă...

RØRLUND Ce înțelegeți prin... jertfă?

CONSULUL BERNICK De exemplu, un om se gîndește să fondeze o mare fabrică. Știe cu siguranță — bazat pe experiența acumulată — că mai devreme sau mai tîrziu, în timpul exploatării, se vor pierde vieți omenești.

RØRLUND Da, asta este foarte probabil.

CONSULUL BERNICK Sau un altul deschide o mare exploatare minieră. Angajează deopotrivă capi de familie

şi tineri, la începutul vieţii lor. Oare nu se ştia cu certitudine că nu toţi vor scăpa cu viaţă?

RØRLUND Ba da, din păcate aşa-i, cu siguranţă.

CONSULUL BERNICK Deci, un astfel de om ştie dinainte că ceea ce vrea să realizeze va costa, fără îndoială, vieţi omeneşti. Dar această realizare este spre folosul general; fiecare viaţă sacrificată va fi tot atît de neindoielnic premisa bunăstării altor multe sute de vieţi.

RØRLUND Aha, vă gîndiţi la calea ferată; la toate acele săpături primejdioase şi dinamitări de stînci şi... toate astea...

CONSULUL BERNICK Da, da, sigur; mă gîndesc la calea ferată, dar afară de asta, calea ferată va genera construirea de fabrici şi de exploatări miniere. Dar... nu sînteţi de părere că oricum...

RØRLUND Dragă domnule consul, dumneavoastră sînteţi... exagerat de scrupulos. Vreau să vă spun: dacă aţi lăsa totul pe seama providenţei...

CONSULUL BERNICK Da, da, desigur, providenţa...

RØRLUND ... Atunci aţi fi scutit de multe frămîntări. Construiţi cu toată încrederea calea ferată.

CONSULUL BERNICK Da, dar eu presupun şi un caz mai aparte. Presupun că o gură de foraj ar trebui dinamitată dintr-un punct primejdios; fără dinamitarea ei, calea ferată nu s-ar putea realiza. Presupun, în continuare, că inginerii ştiu din primul moment că dinamitarea ei va costa viaţa muncitorului care va aprinde fitilul; dar e absolut necesar să se dea foc, iar datoria inginerului este să trimită acolo un muncitor care s-o facă.

RØRLUND Hm!...

CONSULUL BERNICK Ştiu ce vreţi să spuneţi. Ar fi sublim dacă însuşi inginerul ar aprinde fitilul. Dar asta este absurd; deci, trebuie să jertfească un muncitor.

RØRLUND La noi însă, niciodată, nici un inginer n-ar face asta.

CONSULUL BERNICK În ţările mari, nici un inginer n-ar sta la îndoială.

RØRLUND În ţările mari? Da, cred. În acele societăţi lipsite de conştiinţă.

CONSULUL BERNICK O, acele societăţi au şi unele lucruri bune.

RØRLUND Şi dumneavoastră spuneţi asta, dumneavoastră, care singur...

CONSULUL BERNICK Numai în ţările mai mari există condiţiuni favorabile rentabilităţii marilor întreprinderi; acolo există curajul de a jertfi cîţiva pentru o cauză mare. Dar aici eşti îngrădit de tot felul de scrupule şi de consideraţii mărunte.

RØRLUND Oare o viaţă omenească este o consideraţie măruntă?

CONSULUL BERNICK Da, din moment ce este o piedică pentru bunăstarea miilor de oameni.

RØRLUND Dar dumneavoastră, domnule consul, aţi sugerat numai cazuri inimaginabile. Pur şi simplu, nu vă mai înţeleg azi. Apoi aţi adus vorba de ţările mari, de societăţile mari. Da... acolo? Ce contează acolo o viaţă omenească? Acolo se socotesc vieţile omeneşti după valoarea lor materială. Dar noi, îmi închipui cel puţin, avem cu totul altă concepţie morală. Priviţi la onorabilii armatori pe care dumneavoastră îi prezidaţi. Numiţi-mi un singur armator care pentru un infam cîştig ar accepta să jertfească o viaţă omenească! Şi gîndiţi-vă acum la acei escroci din „marile societăţi" care de dragul cîştigurilor trimit în larg, unul după celălalt, vase inapte de navigaţie...

CONSULUL BERNICK Nu, nu vorbeam despre vase inapte să navigheze!

RØRLUND Dar eu despre ele vorbesc, domnule consul!

CONSULUL BERNICK Da, dar de ce? Nu au nici o legătură cu povestea mea. O, aceste mărunte preocupări, urmări ale fricii! Dacă la noi un general ar trebui să-şi conducă oamenii în foc şi să-i piardă, ar avea nopţi de insomnie. În alte părţi e altfel! Ar trebui să auziţi ce povesteşte el alături, chiar el...

RØRLUND El? Cine? Americanul?...

CONSULUL BERNICK Da, sigur. Ar trebui să auziţi în ce fel... în America se...

RØRLUND Se află alături, înăuntru? Şi asta nu mi-aţi spus-o mai curînd. Chiar acum vreau să...

CONSULUL BERNICK Nu vă va folosi la nimic; cu el n-o veţi scoate la capăt în nici un fel.

RØRLUND Asta o vom vedea. Ei, iată-l că vine.

(Johan Tønnesen intră din odaia de pe stînga.)

JOHAN *(vorbește în urma lui prin ușa deschisă)* Da, da, Dina, fie şi aşa. Dar, oricum, eu nu renunţ la tine. Voi reveni şi atunci toate vor fi luminoase între noi.

RØRLUND Îmi daţi voie, în ce scop vorbele astea? Ce voiţi dumneavoastră?

JOHAN Doresc ca acea tînără fată, in faţa căreia m-aţi ponegrit ieri, să devină soţia mea.

RØRLUND A dumneavoastră? Şi vă închipuiţi că...

JOHAN O vreau de soţie.

RØRLUND Ei bine, atunci să aflaţi şi dumneavoastră. *(Se duce către ușa pe jumătate deschisă.)* Doamnă Bernick, aveţi bunătatea să fiţi martoră. Şi dumneavoastră, domnişoară Marta. Şi chemaţi-o şi pe Dina. *(O zărește pe domnişoara Hessel.)* A, sînteţi şi dumneavoastră aici?

DOMNIŞOARA HESSEL *(în prag)* Să vin şi eu?

RØRLUND Să vină toţi cei care vor; cu cît mai mulţi, cu-atît mai bine.

CONSULUL BERNICK Ce aveţi de gînd?

(Domnișoara Hessel, doamna Bernick, domnișoara Bernick, Dina și Hilmar Tønnesen vin din odaia alăturată.)

DOAMNA BERNICK Domnule profesor, cu toate eforturile mele nu l-am putut împiedica...

RØRLUND Îl voi împiedica eu... Dina, eşti o fată nechibzuită. Dar nu te dojenesc într-atît pe dumneata. Ai fost prea mult timp fără un sprijin moral. Mă dojenesc pe mine însumi că nu ţi-am oferit eu acel sprijin.

DINA Dumneavoastră să nu spuneţi nimic!

DOAMNA BERNICK Dar ce-i asta?

RØRLUND Tocmai acum trebuie să spun, Dina, cu toate că atitudinea dumitale de ieri şi de azi mi-a îngreuiat înzecit sarcina. Dar pentru că e vorba de salvarea dumitale, toate celelalte considerente trebuie să dispară. Îţi aminteşti cuvîntul pe care ţi l-am dat? Îţi aminteşti ce mi-ai promis să răspunzi atunci cînd voi socoti că a sosit momentul? Acum nu mai este cazul să mai chibzuiesc şi de aceea spun: *(către Johan Tønnesen)* Această fată, la mîna căreia aspiraţi, este logodnica mea.

DOMNIȘOARA BERNICK Ce spuneți?

CONSULUL BERNICK Dina!

JOHAN Ea? A dumneavoastră?

DOMNIȘOARA BERNICK Nu, nu, Dina!

DOMNIȘOARA HESSEL Minciună!

JOHAN Dina, omul acesta spune adevărul?

DINA *(după o scurtă pauză)* Da!

RØRLUND Iată toată arta de seducție redusă la neputință. Pasul pe care m-am decis să-l fac spre binele Dinei, trebuie să fie cunoscut de întreaga noastră societate. Hrănesc speranța că nu va fi interpretat greșit. Iar acum, doamnă, cred că cel mai bun lucru ar fi s-o luăm de aici și să căutăm să aducem din nou liniștea și echilibrul în sufletul ei.

DOAMNA BERNICK Da, vino. O, Dina, ce fericire pentru tine! *(O conduce pe Dina spre stînga și iese cu ea. Profesorul Rørlund le urmează.)*

DOMNIȘOARA BERNICK Drum bun, Johan! *(Iese.)*

HILMAR *(din pragul ușii ce duce spre grădină)* Hm!... Într-adevăr, trebuie să spun...

DOMNIȘOARA HESSEL *(care a urmărit-o cu privirea pe Dina)* Nu-ți pierde curajul, băiete! Eu rămîn aici, să-l supraveghez pe pastor. *(Iese prin dreapta.)*

CONSULUL BERNICK Johan, rămîi. Acum nu mai trebuie să pleci cu „Indian Girl".

JOHAN Ba da, tocmai acum plec.

CONSULUL BERNICK Și... nu te mai întorci?

JOHAN Mă voi întoarce.

CONSULUL BERNICK După povestea asta? Ce să mai cauți aici?

JOHAN Să mă răzbun pe voi toți; să strivesc cît pot mai mulți dintre voi. *(Iese prin dreapta. Comerciantul Vigeland și procuristul Krap vin din odaia consulului.)*

VIGELAND Așa, acum hîrtiile sînt în ordine, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Bine, bine...

KRAP *(cu voce scăzută)* Și va să zică rămîne stabilit: „Indian Girl" pleacă mîine.

CONSULUL BERNICK Da, pleacă. *(Intră în odaia lui. Comerciantul Vigeland și procuristul Krap ies prin dreapta. Hilmar Tønnesen vrea să-i urmeze, dar în clipa aceea Olaf scoate cu băgare de seamă capul pe ușa din stînga.)*

OLAF Unchiule! Unchiule Hilmar!

HILMAR Uf, tu erai? De ce nu rămîi sus? Doar ești la arest.

OLAF *(înaintează cu cîțiva pași)* Sst! Unchiule Hilmar, ai aflat vestea?

HILMAR Da, știu c-ai mîncat bătaie azi.

OLAF *(privind amenințător spre odaia tatălui)* Nu va mai avea multe ocazii să mă bată. Dar știi că unchiul Johan pleacă mîine cu americanii?

HILMAR Și ce te privește pe tine? Vezi să nu ajungi iar la arest.

OLAF Poate c-o să iau parte și eu o dată la o vînătoare de bizoni, unchiule.

HILMAR Prostii, un fricos ca tine!...

OLAF Da, așteaptă numai, mîine o să afli și tu ceva!

HILMAR Nepricopsitule. *(Iese prin grădină. Olaf fuge din nou și închide ușa cînd îl vede venind din dreapta pe procuristul Krap.)*

KRAP *(se duce către ușa odăii consulului și o întredeschide)* Scuzați-mă că vin din nou, dar... izbucnește o furtună violentă... *(așteaptă o clipă; nici un răspuns)*... „Indian Girl" ridică totuși ancora?

(O lungă pauză.)

CONSULUL BERNICK *(din odaie)* În orice caz, „Indian Girl" ridică ancora.

(Procuristul Krap închide ușa și iese din nou prin dreapta.)

Actul IV

(Același decor ca în actul I. Masa de lucru a fost scoasă. Este o după-amiază furtunoasă și domnește o semiobscuritate care se întețește în timpul celor ce vor urma. Un servitor aprinde candelabrul; cîteva fete în casă aduc glastre cu flori, lămpi și lumînări

pe care le pun pe mese şi pe etajerele aşezate de-a lungul pereţilor. Angrosistul Rummel, în frac, cu mănuşi şi cravată albă, dă ordine.)

RUMMEL *(către servitori)* Aprindeţi lumînările numai din două în două. Nu trebuie să pară ceva pregătit, trebuie să lase impresia de surpriză. Şi atîtea flori? O, ba da, lăsaţi-le; să se creadă că se află aici în mod obişnuit.

(Consulul Bernick iese din odaia lui.)

CONSULUL BERNICK *(în pragul uşii)* Ce înseamnă asta?

RUMMEL O, o, aici erai? *(Către servitori)*. Da, puteţi pleca deocamdată.

(Servitorul şi fetele în casă ies prin odaia din fund, stînga.)

CONSULUL BERNICK *(apropiindu-se)* Bine, Rummel, dar ce înseamnă toate astea?

RUMMEL Înseamnă că a sosit cea mai glorioasă zi a ta. Astă-seară oraşul vine în alai la primul lui cetăţean.

CONSULUL BERNICK Ce tot spui?

RUMMEL Alai, drapele şi muzică. Erau programate şi torţe, dar n-am vrut să riscăm pe vremea asta de furtună. Ei, aici va fi o manifestaţie şi va face o foarte bună impresie cînd va apărea în ziare.

CONSULUL BERNICK Ascultă, Rummel, nu vreau să ştiu nimic despre toate astea.

RUMMEL Da, dar acum e prea tîrziu. Peste o jumătate de ceas, vor fi aici.

CONSULUL BERNICK De ce nu mi-ai spus pînă acum?

RUMMEL Tocmai fiindcă mi-era teamă că te vei împotrivi. Dar am vorbit cu soţia ta, care mi-a îngăduit să aranjez un pic în timp ce ea va îngriji de bufet.

CONSULUL BERNICK *(ascultînd)* Ce-i asta? Au şi venit? Mi se pare că aud cîntece.

RUMMEL *(din uşa ce dă spre grădină)* Cîntece? O, nu. Sînt americanii. „Indian Girl“ a tras la chei.

CONSULUL BERNICK Aşa, a tras la chei? Nu, astă-seară nu pot. Sînt bolnav.

RUMMEL Da, într-adevăr, arăţi rău. Dar acum trebuie să-ţi vii în fire. La toţi dracii, sus capul. Atît eu cît şi Sand-

stad şi Vigeland punem cel mai mare preţ pe reuşita acestei manifestaţii. Opozanţii noştri trebuie să fie striviţi sub greutatea opiniei publice. În oraş se vîntură tot felul de zvonuri. Ştirea despre cumpărarea de terenuri nu mai poate fi ascunsă. Ar trebui ca chiar în seara asta, o dată cu osanalele şi discursurile, în clinchet de pahare, pe scurt, în mijlocul entuziasmului general, să-i informezi despre... ce ai riscat tu pentru binele obştesc. Sub influenţa unei dispoziţii entuziaste, după cum mă exprimam adineauri, se pot obţine extraordinar de multe, aici la noi. De aceea trebuie să organizăm şi asta, altfel nu merge.

CONSULUL BERNICK Da, da, da...

RUMMEL Şi mai ales atunci cînd un punct atît de delicat şi de spinos trebuie dat în vileag. Şi, slavă ţie, Doamne, numele tău, Bernick, îţi poate permite asta. Dar ascultă, ar trebui să ne punem puţin de acord. Hilmar Tønnesen a compus un cîntec în cinstea ta. Începe foarte frumos, cu cuvintele: „Înalţă sus stindardul ideii". Iar profesorul Rørlund are însărcinarea să ţie discursul festiv, căruia va trebui, natural, să-i răspunzi.

CONSULUL BERNICK Nu pot în seara asta, Rummel. N-ai putea tu...

RUMMEL Imposibil, chiar dacă aş vrea. După cum s-a aranjat, cuvîntarea ţi se adresează ţie, în mod special. Chestiunea asta am stabilit-o cu Vigeland şi cu Sandstad. Ne-am gîndit că ai putea răspunde printr-o urare pentru prosperitatea oraşului. Sandstad vrea să spună cîteva cuvinte despre armonia dintre clasele societăţii. Vigeland va arăta pe scurt cît este de dorit ca noua întreprindere să nu zdruncine principiile morale ce stau la temelia societăţii noastre şi cred că ar trebui, în cîteva cuvinte potrivite, să reamintească de femei, a căror acţiune mai modestă nu este totuşi lipsită de importanţă în societate. Dar văd că nu mă asculţi...

CONSULUL BERNICK Ba da, ba da, te ascult. Dar ia spune-mi, crezi că în larg marea este furioasă?

RUMMEL O, te temi pentru „Palmier"? Este doar asigurat la tarif maxim.

CONSULUL BERNICK Asigurat, da, dar...

RUMMEL Şi în bună stare, şi asta-i cel mai important.

CONSULUL BERNICK Hm! Dacă unui vapor i se întîmplă ceva, încă nu e sigur că vor fi şi victime omeneşti. Se

poate pierde încărcătura, chiar şi vasul, pot dispărea actele şi bagajele...

RUMMEL La dracu, cuferele şi hîrtiile nu contează cine ştie ce.

CONSULUL BERNICK Nu, nu contează! Nu! Îmi ziceam numai... Sst, iată, se cîntă din nou.

RUMMEL La bordul „Palmier"-ului.

VIGELAND *(intrînd din dreapta)* Da, acum iese „Palmier"-ul. Bună seara, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Şi dumneavoastră, care sînteţi un cunoscător al mării, mai susţineţi cu tărie că...

VIGELAND Cred cu tărie în providenţă, domnule consul. În afară de asta, am fost eu însumi la bord şi am împărţit cîteva cărţi de rugăciuni; sper că vor avea un efect salutar.

(Sandstad şi Krap vin din dreapta.)

SANDSTAD *(încă din prag)* Aşa, de-o merge şi asta bine, toate vor merge bine. O, ia te uită, bună seara, bună seara.

CONSULUL BERNICK S-a întîmplat ceva, domnule Krap?

KRAP Nu mai spun nimic, domnule consul.

SANDSTAD Întregul echipaj de pe „Indian Girl" este beat. Să nu-mi mai spuneţi pe nume dacă aceste bestii ajung vii la destinaţie.

DOMNIŞOARA HESSEL *(intrînd din dreapta)* Da, acum vă pot saluta din partea lui.

CONSULUL BERNICK S-a şi îmbarcat?

DOMNIŞOARA HESSEL Curînd, în orice caz. Ne-am despărţit în faţa hotelului.

CONSULUL BERNICK Şi hotărîrea lui a rămas definitivă?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, neclintită ca stînca.

RUMMEL *(în fund, lîngă fereastră)* La naiba cu aceste inovaţii după ultima modă; nu reuşesc să trag perdelele!

DOMNIŞOARA HESSEL Vreţi să le lăsaţi? Credeam că dimpotrivă!

RUMMEL Mai întîi am să le las, domnişoară. Dar... dumneavoastră ştiţi ce se pregăteşte?

DOMNIŞOARA HESSEL Sigur. Îngăduiţi-mi să vă ajut. *(Pune mîna pe şnururi)*. Voi lăsa perdelele în jos pentru cumnatul meu, cu toate că mai degrabă le-aş ridica.

RUMMEL Puteți s-o și faceți, mai pe urmă. Atunci cînd grădina va fi plină de oameni, storurile se vor ridica și ei vor vedea o familie fericită; un cămin burghez trebuie să fie transparent ca o cutie de sticlă.

(Consulul Bernick pare că ar vrea să spună ceva, dar se întoarce repede și se duce în odaia lui.)

RUMMEL Hai să ținem ultima noastră consfătuire. Domnule Krap, trebuie să ne veniți în ajutor cu unele lămuriri.

(Cei cinci se duc în odaia consulului. Domnișoara Hessel a tras perdelele și tocmai vrea să facă același lucru cu draperiile din fața glasvandului deschis, cînd Olaf, de sus, sare jos, direct pe treptele ce dau spre grădină. Are un pled peste umeri și o legăturică în mînă.)

DOMNIȘOARA HESSEL Ah! Doamne ferește! Vai, cum m-ai speriat!

OLAF *(ascunzînd legăturica)* Sst, mătușico!

DOMNIȘOARA HESSEL Ai sărit pe fereastră? Unde vrei să te duci?

OLAF Sst, să nu mă spui nimănui. Mă duc la unchiul Johan, numai pînă la debarcader, să-mi iau rămas bun de la el. Noapte bună, mătușă! *(Fuge prin grădină).*

DOMNIȘOARA HESSEL Nu, Olaf! Olaf! Rămîi aici!

(Johan Tønnesen îmbrăcat în haine de călătorie, cu o tașcă peste umăr, intră cu băgare de seamă pe ușa din dreapta.)

JOHAN Lona!

DOMNIȘOARA HESSEL Cum? Te-ai întors?

JOHAN Mai am cîteva minute. Trebuie s-o mai văd o dată. Nu putem să ne despărțim în felul acesta.

(Domnișoara Bernick și Dina, amîndouă cu mantalele pe ele, iar cea din urmă purtînd o valiză mică, intră pe ușa din fund, stînga.)

DINA Mă duc la el; la el!

DOMNIȘOARA BERNICK Da, Dina, vei ajunge la el!

DINA Uite-l!
JOHAN Dina!
DINA Ia-mă cu tine!
JOHAN Cum?...
DOMNIȘOARA HESSEL Dina... vrei tu?
DINA Da, ia-mă cu tine! Celălalt mi-a scris, spunînd că astă-seară va anunța oficial logodna, față de toată lumea.
JOHAN Dina... nu-l iubești?
DINA Nu l-am iubit niciodată. Prefer să mă arunc în adîncul fiordului decît să fiu logodnica lui. O, ce umilită am fost ieri; cum m-a îngenuncheat apăsîndu-mă sub trufia lui! A arătat că-mi face cinstea de a mă ridica pînă la el, pe mine, o ființă demnă de dispreț. Nu mai vreau să fiu disprețuită. Vreau să plec. Îmi dai voie să te urmez?
JOHAN Da, da, de o mie de ori da!
DINA N-am să-ți fiu mult timp povară. Ajută-mă doar să ajung acolo, ajută-mă doar să mă descurc la început...
JOHAN Uraa, se aranjează, Dina!
DOMNIȘOARA HESSEL *(arătînd spre odaia consulului)* Sst, încet, încet!
JOHAN Dina, am să te port pe brațe.
DINA Asta nu-ți voi îngădui. Vreau să mă descurc singură; acolo voi reuși foarte bine. Numai să plec de-aici cît mai repede. O, femeile astea, tu nu știi încă, mi-au și scris azi. M-au sfătuit să-mi binecuvîntez norocul, explicîndu-mi cît de generos s-a arătat cu mine, și că în toate zilele mă vor supraveghea, să vadă dacă mă arăt demnă de el. Mi-e groază de atîta cumsecădenie.
JOHAN Spune-mi, Dina, numai de aceea pleci? Eu nu însemn nimic pentru tine?
DINA Ba da, Johan, îmi ești... mai mult decît toți ceilalți oameni.
JOHAN O, Dina!...
DINA Toți îmi spuneau că trebuie să te urăsc. Să am oroare de tine. Îmi spuneau că e o datorie pentru mine; dar eu nu înțeleg povestea asta cu datoria; niciodată nu voi fi în stare s-o înțeleg.
DOMNIȘOARA HESSEL Nici să nu fii în stare, Dina!
DOMNIȘOARA BERNICK Nu, să nu fii în stare; și de aceea să-l urmezi ca soție.

JOHAN Da, da!

DOMNIŞOARA HESSEL Ce-ai spus? Ei, acum trebuie să te sărut, Marta! La asta nu m-aş fi aşteptat niciodată din partea ta.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, te cred; eu însămi nu m-am aşteptat la asta. Dar o dată trebuia să izbucnesc şi eu. O, cît de mult suferim aici. Ne martirizează principiile şi obiceiurile! Revoltă-te împotriva lor, Dina. Fii soţia lui. Bine că cineva sfarmă, în sfîrşit, toate aceste convenţii şi obiceiuri.

JOHAN Tu ce răspunzi, Dina?

DINA Da, vreau să fiu soţia ta.

JOHAN Dina!

DINA Dar mai întii vreau să muncesc. Vreau să devin eu însămi cineva, aşa cum eşti tu. Nu vreau să fiu un obiect pe care-l iei cu tine.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, adevărat, aşa să fie.

JOHAN Bine, voi aştepta şi voi spera.

DOMNIŞOARA HESSEL... Şi vei cîştiga, băiete! Acum însă, la bord!

JOHAN Da, la bord! Ah, Lona, sora mea dragă, vreau să-ţi spun ceva. *(O conduce spre fundul odăii vorbindu-i precipitat.)*

DOMNIŞOARA BERNICK Dina, fericito; lasă-mă să te sărut încă o dată — ultima oară.

DINA Nu pentru ultima oară, nu, dragă şi scumpă mătuşă; ne vom revedea.

DOMNIŞOARA BERNICK Niciodată! Promite-mi, Dina, că nu te vei întoarce niciodată. *(Îi apucă amîndouă mîinile şi se uită la ea.)* Acum tu, copilă iubită, mergi către fericire, peste Ocean. O, de cîte ori, în clasă, nu mi-am dorit să fiu şi eu acolo! Acolo trebuie să fie frumos; sub un cer mai vast, norii se înalţă mai sus decît aici, un aer mai proaspăt răcoreşte frunţile oamenilor.

DINA O, mătuşă Marta, într-o zi vei veni şi tu după noi.

DOMNIŞOARA BERNICK Eu? Niciodată, aici am de îndeplinit măruntele mele îndatoriri zilnice, iar de-acum încolo nu cred că voi mai putea deveni ceea ce ar fi trebuit să fiu.

DINA Nu-mi vine a crede că trebuie să mă despart de tine.

DOMNIŞOARA BERNICK Vai, Dina, omul se poate despărţi de multe. *(Sărutînd-o)*. Dar asta să nu-ţi fie dat niciodată, dulce copilă. Promite-mi că-l vei face fericit.

DINA Nu vreau să promit nimic. Nu-mi place să promit. Totul trebuie să vie aşa, de la sine.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, aşa trebuie, rămîi aşa cum eşti: cinstită şi credincioasă ţie-însăţi.

DINA Aşa voi rămîne, mătuşă.

DOMNIŞOARA HESSEL *(ascunzînd în buzunar cîteva hîrtii pe care Johan i le dăduse)* Bine, bine, dragul meu băiat. Acum luaţi-o din loc.

JOHAN Da, nu mai avem timp de pierdut. Rămîi cu bine, Lona! Îţi mulţumesc pentru toată dragostea ta. Rămîi cu bine, Marta, şi-ţi mulţumesc şi ţie pentru prietenia ta credincioasă.

DOMNIŞOARA BERNICK Cu bine, Johan! Cu bine, Dina! Şi fericirea să se aştearnă peste toate zilele vieţii voastre.

(Marta şi Lona îi împing către uşa din fund. Johan şi Dina ies grăbiţi prin grădină. Domnişoara Hessel închide uşa şi trage perdelele.)

DOMNIŞOARA HESSEL Acum sîntem singure, Marta. Tu ai pierdut-o pe Dina iar eu pe Johan.

DOMNIŞOARA BERNICK Tu... pe Johan?

DOMNIŞOARA HESSEL O, îl pierdusem pe jumătate încă acolo. Băiatul dorea să stea pe propriile-i picioare; de aceea l-am lăsat să creadă că sufeream de dorul de casă.

DOMNIŞOARA BERNICK De aceea? Da, atunci înţeleg de ce ai venit. Dar nu-ţi va cere să te întorci, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL O soră vitregă bătrînă; ce nevoie să aibă de ea? Bărbaţii sfîşie mult şi multe în bucăţi, ca să ajungă la fericire.

DOMNIŞOARA BERNICK Se întîmplă cîteodată.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar ne vom susţine una pe alta, Marta.

DOMNIŞOARA BERNICK Pot eu să însemn ceva pentru tine?

DOMNIŞOARA HESSEL Cine, mai mult decît tine? Noi, două mame vitrege... Nu ne-am pierdut amîndouă copiii? Acum sîntem singure.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, singure. Şi de aceea trebuie să ştii: pe el l-am iubit mai mult decît orice pe lume.

DOMNIŞOARA HESSEL Marta! *(Apucînd-o de braţ.)* Adevărat?

DOMNIŞOARA BERNICK Toată viaţa mea este cuprinsă în aceste cuvinte. L-am iubit şi l-am aşteptat. În fiecare vară îl aşteptam să vie. Şi iată, a venit, dar nu m-a văzut.

DOMNIŞOARA HESSEL L-ai iubit! Pe el! Şi tu singură i-ai dat altă fericire în braţe.

DOMNIŞOARA BERNICK Cum să nu-i fi dat fericirea în braţe, cînd îl iubeam? Da, l-am iubit. Întreaga mea viaţă i-am dăruit-o lui, de atunci, de cînd a plecat. Nu-i aşa că n-aveam nici un temei să sper? O, şi totuşi cred că am avut un temei. Dar cînd s-a întors, parcă totul pierise din amintirea lui. El... nu m-a văzut.

DOMNIŞOARA HESSEL Te-a umbrit Dina.

DOMNIŞOARA BERNICK Bine-a făcut. Atunci cînd a plecat, eram de aceeaşi vîrstă; cînd l-am revăzut — o, clipa aceea cumplită! — mi-am dat seama că eram cu zece ani mai în vîrstă decît el. Acolo, afară, a umblat în lumina tremurătoare a unui soare strălucitor şi a inhalat tinereţe şi sănătate cu fiecare gură de aer inspirată, iar eu, în timpul acesta, am stat aici înăuntru şi am tors, am tors...

DOMNIŞOARA HESSEL... firul fericirii lui, Marta.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, am tors fir de aur. Nu simt nici o amărăciune! Nu-i aşa, Lona, că i-am fost două surori bune?

DOMNIŞOARA HESSEL *(cuprinzînd-o în braţe)* Marta!

(Consulul Bernick iese din odaia lui.)

CONSULUL BERNICK *(către cei dinăuntru)* Da, da, aranjaţi totul cum doriţi. Cînd va sosi timpul, voi... *(Închide uşa.)* A, aici eraţi? Ascultă, Marta, trebuie să te aranjezi puţin şi spune-i şi lui Betty. Evident, nu doresc nici un fel de lux, doar o toaletă de casă drăguţă. Dar să vă grăbiţi.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi o mină fericită şi veselă, Marta; trebuie să te arăţi cu ochii strălucitori de veselie.

CONSULUL BERNICK Să coboare şi Olaf, vreau să-l am lîngă mine.

DOMNIŞOARA HESSEL Hm, Olaf...

DOMNIȘOARA BERNICK O s-o anunț pe Betty. *(Iese prin odaia din fund, stînga.)*

DOMNIȘOARA HESSEL Da, va să zică a sosit clipa cea mare.

CONSULUL BERNICK *(mergînd neliniștit de colo-colo prin odaie)* Da, așa-i.

DOMNIȘOARA HESSEL Într-un astfel de moment, îmi închipui că un om trebuie să se simtă fericit și mîndru.

CONSULUL BERNICK *(privind-o)* Hm!

DOMNIȘOARA HESSEL Aud că întreg orașul va fi iluminat.

CONSULUL BERNICK Da, le-a dat prin gînd să facă așa ceva.

DOMNIȘOARA HESSEL Toate asociațiile vor veni cu drapelele. Numelui tău îi va fi dat să strălucească în litere de foc. În noaptea asta, telegraful va anunța în toată țara: „Înconjurat de fericita lui familie, consulul Bernick a primit omagiul concetățenilor, ca unul dintre stîlpii societății".

CONSULUL BERNICK Exact așa va fi. Și afară se va striga ura, iar mulțimea își va manifesta entuziasmul chemîndu-mă să apar în ușa de colo, și eu voi fi nevoit să mă înclin și să mulțumesc.

DOMNIȘOARA HESSEL O, *nevoit?*

CONSULUL BERNICK Crezi că mă simt fericit în ceasul ăsta?

DOMNIȘOARA HESSEL Nu, eu, una, nu cred că te poți simți chiar atît de fericit.

CONSULUL BERNICK Lona, mă disprețuiești.

DOMNIȘOARA HESSEL Nu încă.

CONSULUL BERNICK N-ai dreptul să mă disprețuiești! Lona, nu ai putea înțelege cu adevărat cît de nespus de singur mă aflu în societatea asta închistată și diformată; în ce fel, an de an, a trebuit să renunț la visurile mele de a realiza ceva măreț, care să-mi încununeze viața. Oricît de variat s-ar prezenta domeniul activității mele, în esență ce am înfăptuit? Fleacuri! Dar altceva, ceva mare, aici nici nu s-ar concepe măcar. Dacă aș fi încercat să depășesc — măcar cu un pas — obiceiurile și principiile care formau mentalitatea acestei societăți, sau măcar problemele aflate la ordinea zilei, atunci s-ar fi sfîrșit cu puterea mea. Știi tu ce sîntem

noi, noi, care sîntem socotiţi stîlpii societăţii? Sîntem instrumentele societăţii, atît şi nimic mai mult.

DOMNIŞOARA HESSEL De ce vezi abia acum lucrurile astea?

CONSULUL BERNICK Pentru că abia de cînd te-ai întors tu am început să mă gîndesc la ele şi mai ales în seara asta. Ah, Lona, de ce nu te-am cunoscut mai bine atunci, demult?

DOMNIŞOARA HESSEL Şi ce s-ar fi întîmplat... atunci?

CONSULUL BERNICK Nu te-aş fi pierdut; şi dacă te-aş fi avut pe tine, nu aş fi... aşa cum sînt acum.

DOMNIŞOARA HESSEL De ce nu te gîndeşti la ce ar fi putut însemna *ea* pentru tine, *ea* cea pe care ai ales-o în locul meu?

CONSULUL BERNICK În tot cazul, nu a fost pentru mine aceea de care aveam nevoie.

DOMNIŞOARA HESSEL Fiindcă niciodată nu ai împărţit cu ea greutăţile vieţii tale, fiindcă niciodată nu ai considerat-o, în relaţiile dintre voi, ca pe un om egal cu tine; fiindcă ai lăsat-o să se prăbuşească sub povara reproşurilor ce-şi făcea inutil, deşi în realitate, tu şi nu ea ai adus ruşinea în familia ei.

CONSULUL BERNICK Da, da, da, toate astea sînt consecinţa minciunii şi a tăcerii mele.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi atunci de ce nu rupi cu această minciună şi cu tot ce-i putred?

CONSULUL BERNICK Acum? Acum e prea tîrziu, Lona.

DOMNIŞOARA HESSEL Spune-mi, Karsten, ce satisfacţie îţi dă ţie înşelătoria asta?

CONSULUL BERNICK Mie? Nici una! Eu trebuie să dispar, o dată cu toată societatea asta ticăloasă. Dar după noi va veni altă generaţie; pentru fiul meu muncesc. Pentru el pregătesc opera vieţii mele. Va veni un timp cînd — în sfîrşit — adevărul va domni în societate şi pe el îşi va întemeia fiul meu o existenţă mai fericită decît aceea a tatălui său.

DOMNIŞOARA HESSEL Întemeiată pe o minciună? Gîndeşte-te ce moştenire laşi fiului tău.

CONSULUL BERNICK *(cu o desperare stăpînită)* Îi las o moştenire de o mie de ori mai urîtă decît ştii tu. Dar o dată trebuie să înceteze şi blestemul. Şi totuşi, indiferent de ce trebuie... *(izbucnind)* Cum aţi putut să mă aduceţi în situaţii

atît de îngrozitoare! Dar acum, dacă s-a întîmplat, sînt nevoit să merg înainte. Nu veți reuși să mă zdrobiți.

(Hilmar Tønnesen, cu un bilețel în mînă, vine repede și tulburat din dreapta.)

HILMAR Dar asta-i doar... Betty, Betty!

CONSULUL BERNICK Ce mai e? Au venit?

HILMAR Nu, nu, dar trebuie neapărat să vorbesc cu cineva. *(Iese pe ușa din fund, stînga.)*

DOMNIȘOARA HESSEL Karsten, vorbești ca și cum am fi venit să te distrugem. Atunci lasă-mă să-ți spun ce fel de om este acel fiu rătăcitor de care societatea și morala voastră se îngrozea ca de un ciumat. Acum se poate lipsi de voi; a plecat.

CONSULUL BERNICK Dar se va întoarce.

DOMNIȘOARA HESSEL Johan nu se va mai întoarce. A plecat pentru totdeauna... cu Dina.

CONSULUL BERNICK Nu se mai întoarce? Și Dina a plecat cu el?

DOMNIȘOARA HESSEL Da, ca să-i fie soție. În felul acesta pălmuiesc ei doi societatea voastră rătăcită; ca și mine, de altfel... atunci, de mult.

CONSULUL BERNICK Au plecat!... Și ea!... Cu „Indian Girl"!

DOMNIȘOARA HESSEL Nu, o marfă atît de scumpă n-a îndrăznit s-o încredințeze bandei aceleia de nelegiuiți. Johan și Dina au plecat cu „Palmier".

CONSULUL BERNICK Ah! Atunci va să zică... totul e zadarnic... *(Se duce repede către odaia lui, smulge în lături ușa și strigă înăuntru.)* Krap, opriți „Indian Girl"-ul. Nu trebuie să mai plece astă seară.

KRAP *(dinăuntru)* „Indian Girl"... este în larg, domnule consul.

CONSULUL BERNICK *(închide ușa și spune tare)* Prea tîrziu și zadarnic.

DOMNIȘOARA HESSEL Ce vrei să spui?

CONSULUL BERNICK Nimic, nimic. Pleacă, lasă-mă singur!

DOMNIȘOARA HESSEL Hm! Ascultă, Karsten! Johan îți trimite vorbă că mi-a încredințat soarta numelui său, pe care ți l-a împrumutat cu dragă inimă... atunci, și pe care,

pe deasupra, l-ai şi furat în timp ce era plecat. Johan tace... În această chestiune pot acţiona, sau pot rămîne pasivă. Deci, totul depinde de mine. Priveşte, sînt deţinătoarea ambelor scrisori.

CONSULUL BERNICK Le ai? Şi vrei ca în seara asta... poate chiar cînd alaiul...

DOMNIŞOARA HESSEL N-am venit aici ca să te denunţ, ci ca să te scutur în aşa fel încît să te convingi singur că trebuie să vorbeşti. N-am reuşit. Rămîi mai departe cufundat în mocirla minciunii. Uite, rup scrisorile tale în bucăţele. Ţine resturile, iată-le aici! Acum nu mai există nici o mărturie împotriva ta, Karsten. Acum eşti liniştit, fii şi fericit — dacă poţi.

CONSULUL BERNICK *(cutremurat)* Lona, de ce n-ai făcut asta mai înainte! Acum e prea tîrziu; acum... viaţa mi-a devenit insuportabilă. Din clipa asta nu mai pot trăi.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar ce s-a întîmplat?

CONSULUL BERNICK Nu mă întreba. Dar trebuie să trăiesc! Vreau să trăiesc — de dragul lui Olaf. El va îndrepta totul, el îmi va răscumpăra păcatele.

DOMNIŞOARA HESSEL Karsten!...

HILMAR *(venind repede înapoi)* Nimeni nu-i de găsit; toţi sînt plecaţi, nici Betty.

CONSULUL BERNICK Ce vrei?

HILMAR N-am curajul să-ţi spun.

CONSULUL BERNICK Ce s-a întîmplat? Spune îndată! Trebuie să-mi spui!

HILMAR Atunci... fie! Olaf a plecat cu „Indian Girl".

CONSULUL BERNICK *(se dă, împleticindu-se, înapoi)* Olaf... cu „Indian Girl"! Nu! Nu!

DOMNIŞOARA HESSEL Da, da, sigur! Acum înţeleg, l-am văzut sărind pe fereastră.

CONSULUL BERNICK *(din pragul odăii lui strigă desperat)* Krap, opreşte cu orice preţ pe „Indian Girl"!

KRAP *(ieşind)* Imposibil, domnule consul. Cum vă puteţi închipui dumneavoastră...

CONSULUL BERNICK Trebuie să-l oprim; Olaf e la bord!

KRAP Ce spuneţi?...

RUMMEL *(ieşind)* Olaf a fugit? Nu-i posibil!

SANDSTAD *(venind de afară)* Va fi trimis înapoi cu vasul pilot, domnule consul.

HILMAR Nu, imposibil, mi-a scris *(arătînd biletul)* că va sta ascuns în cală pînă vor ajunge în largul mării.

CONSULUL BERNICK Nu-l voi mai vedea niciodată!

RUMMEL A, ce prostie. E un vas bun, rezistent, reparat chiar acum...

VIGELAND *(care a intrat între timp)*... în propriul dumneavoastră șantier, domnule consul!

CONSULUL BERNICK Vă spun, nu-l voi mai vedea niciodată. L-am pierdut, Lona, și acum îmi dau seama că nu l-am avut niciodată. *(Ascultînd.)* Asta ce-i?

RUMMEL Muzică. Se apropie manifestația.

CONSULUL BERNICK Nu vreau, nu pot primi pe nimeni!

RUMMEL Cum îți închipui? Imposibil să mai schimbăm ceva.

SANDSTAD Imposibil, gîndiți-vă ce ați mizat, domnule consul!

CONSULUL BERNICK Ce mai contează acum pentru mine? Mai am pentru cine munci?

RUMMEL Cum poți pune o întrebare ca asta? Doar ne ai pe noi... și societatea.

VIGELAND Da, iată o vorbă înțeleaptă.

SANDSTAD Dar, domnule consul, nu uitați că noi...

(Domnișoara Bernick intră pe ușa din stînga, fund. Se aude înăbușit muzica, venind de departe, din josul străzii.)

DOMNIȘOARA BERNICK Îndată sosește alaiul și Betty nu-i acasă, nu înțeleg unde e...

CONSULUL BERNICK Nu-i acasă? Vezi tu, Lona; nu am nici un sprijin, nici la bucurie, nici la durere.

RUMMEL Dați la o parte perdelele! Ajutați-mi, domnule Krap. Și dumneavoastră, domnule Sandstad. Ce păcat că tocmai acum familia nu e la un loc; e împotriva programului.

(Perdelele sînt date în lături, atît la ferestre cît și la uși. Se vede strada iluminată. Pe casa de vizavi, un panou mare purtînd inscripția „Trăiască domnul consul Bernick, stîlpul societății noastre!“)

CONSULUL BERNICK *(dîndu-se intimidat înapoi)* Terminaţi cu toate astea. Nu vreau să văd nimic! Stingeţi! Stingeţi!

RUMMEL Te întreb cu tot respectul, nu ţi-e bine?

DOMNIŞOARA BERNICK Ce-i cu el, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL Sst! *(Vorbeşte în şoaptă cu ea.)*

CONSULUL BERNICK Daţi jos această inscripţie batjocoritoare! Nu vedeţi că toate făcliile astea scot limba la noi?

RUMMEL Ei, nu, acum îmi vine să cred că...

CONSULUL BERNICK O, ce ştiţi voi!... Toate acestea îmi par luminări la căpătîiul unui mort!

KRAP Hm!...

RUMMEL Ei nu, prea ţi le pui toate la inimă.

SANDSTAD Băiatul face o plimbare peste Ocean şi după aceea îl veţi avea iarăşi înapoi.

VIGELAND Aveţi încredere în Atotputernicul, domnule consul.

RUMMEL Şi vasul, după cîte ştiu, nu e în pericol să se scufunde.

KRAP Hm!...

RUMMEL Aş înţelege dacă ar fi vorba de unul dintre acele coşciuge plutitoare, pe care am auzit că le-ar folosi marile societăţi de navigaţie.

CONSULUL BERNICK Simt cum încărunţesc.

(Doamna Bernick, cu un şal mare pe cap, intră pe uşa de la grădină.)

DOAMNA BERNICK Karsten, Karsten, ştii?

CONSULUL BERNICK Da, ştiu, dar tu, tu, care nu vezi nimic, tu care nu veghezi asupra lui...

DOAMNA BERNICK O, ascultă numai!...

CONSULUL BERNICK De ce nu l-ai păzit? Acum l-am pierdut. Dă-mi-l înapoi dacă poţi!

DOAMNA BERNICK Da, pot, îl am!

CONSULUL BERNICK Îl ai?

HILMAR
RUMMEL
VIGELAND
SANDSTAD
KRAP } *(cu un suspin de uşurare)* Ah!

HILMAR Ei, mi-am închipuit eu.

DOMNIȘOARA BERNICK L-ai recăpătat, Karsten!

DOMNIȘOARA HESSEL Dar acum, recîștigă-l!

CONSULUL BERNICK Îl ai? E adevărat ceea ce spui? Unde-i?

DOAMNA BERNICK Nu-ți spun pînă nu-l ierți.

CONSULUL BERNICK O, te mai îndoiești?... Îl iert! Dar cum ai aflat?

DOAMNA BERNICK Crezi că o mamă nu vede? Eram îngrozită să nu afli tu. Cîteva cuvinte care-i scăpaseră ieri, și apoi... odaia goală și hainele și sacul dispărute...

CONSULUL BERNICK Da, da, înțeleg.

DOAMNA BERNICK Am alergat, am reușit să pun mîna pe Aune. Am ieșit la larg cu barca lui cu vele; vasul era gata să plece. Domnul fie lăudat, am ajuns totuși la timp, ne-am urcat la bord, am pus să se cerceteze peste tot, l-am găsit. Karsten, nu trebuie să-l pedepsești.

CONSULUL BERNICK Betty!

DOAMNA BERNICK Și nici pe Aune!

CONSULUL BERNICK Aune? Ce știi despre el? „Indian Girl" n-a pornit mai departe?

DOAMNA BERNICK Nu, tocmai asta-i.

CONSULUL BERNICK Vorbește, vorbește o dată!

DOAMNA BERNICK Aune era tot atît de zguduit ca și mine; cercetările ne-au răpit timp, se lăsase noaptea; pilotul făcea dificultăți, așa că Aune s-a încumetat, în numele tău...

CONSULUL BERNICK Ei?

DOAMNA BERNICK Să-l oprească pînă mîine.

KRAP Hm!

CONSULUL BERNICK O, ce fericire!

DOAMNA BERNICK Nu ești furios?

CONSULUL BERNICK O, Betty, ce fericire!

RUMMEL Și tu, ești prea conștiincios.

HILMAR Adevărat, din moment ce era vorba doar de o mică răfuială cu natura, atunci — uf!

KRAP *(în fund, lîngă fereastră)* Alaiul a pătruns pe poarta grădinii, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Da, acum poate veni.

RUMMEL Toată grădina se umple de oameni.

SANDSTAD Toată strada e plină.

RUMMEL Tot orașul e în picioare, Bernick. E cu adevărat o clipă înălțătoare.

VIGELAND Să primim această clipă cu sufletul plin de modestie, domnule Rummel.

RUMMEL Toate drapelele au fost scoase. Ce alai! Iată şi comitetul serbării, în frunte cu profesorul Rørlund.

CONSULUL BERNICK Lăsaţi-i să vină!

RUMMEL Ascultă, în gradul de emoţie în care te afli...

CONSULUL BERNICK Ei, ce?

RUMMEL Aş înclina să iau eu cuvîntul în locul tău.

CONSULUL BERNICK Nu, mulţumesc. În seara asta vreau să vorbesc chiar eu.

RUMMEL Dar mai ştii ce ai de spus?

CONSULUL BERNICK Da, fii liniştit, Rummel, acum ştiu ce am de spus.

(Între timp, muzica s-a oprit. Uşa dinspre grădină se deschide. Profesorul Rørlund, în fruntea comitetului de organizare, intră, condus de cîţiva servitori care poartă un coş acoperit. În urma lor vin cetăţeni ai oraşului din toate clasele, atîţi cîţi poate cuprinde holul. O mulţime imensă cu drapele se zăreşte afară, în grădină şi pe stradă.)

RØRLUND Multstimate domnule consul! Văd, din surpriza întipărită pe chipul dumneavoastră, că am pătruns ca oaspeţi neaşteptaţi în fericitul dumneavoastră cămin, in care sînteţi înconjurat de familia şi de prietenii dumneavoastră — onorabili şi activi concetăţeni ai noştri. Dar îndemnul inimilor ne-a îmboldit să vă aducem omagiul nostru. Aceasta nu vi se întîmplă pentru prima oară; totuşi, pentru prima oară ia o asemenea amploare. V-am adus adeseori mulţumirile noastre pentru solida temelie morală pe care, ca să spunem aşa, aţi construit societatea noastră. De această dată însă, vă aducem omagii în special pentru calitatea dumneavoastră de cetăţean clarvăzător, neobosit, dezinteresat, gata să se jertfească pe sine şi a cărui inţiativă, după părerea tuturor specialiştilor, va da un puternic avînt prosperităţii şi bunăstării societăţii noastre.

VOCI DIN MULŢIME Bravo, bravo!

RØRLUND Domnule consul, ani de-a rîndul aţi fost un luminos exemplu pentru oraşul nostru. Nu vorbesc de exemplara dumneavoastră viaţă de familie, şi nici despre trecutul dumneavoastră fără pată. Astfel de calităţi sînt rezervate

elogiilor familiale, nu celor publice. Eu mă refer la activitatea dumneavoastră cetăţenească, aşa cum s-a prezentat întotdeauna: desfăşurată în văzul întregii lumi. Vapoare bine echipate ies de pe şantierele dumneavoastră şi îşi fîlfîie pavilionul pe oceanele cele mai îndepărtate. Numeroşi şi fericiţi muncitori vă privesc ca pe un părinte al lor. Prin faptul că aţi creat noi ramuri de activitate, aţi pus temelia bunăstării a sute de familii. Cu alte cuvinte, dumneavoastră sînteţi — în înţelesul cel mai direct al cuvîntului — sînteţi stîlpul de bază al acestei societăţi.

VOCI Aşa-i, aşa-i, bravo!

RØRLUND Şi tocmai într-o astfel de dezinteresare, care inspiră toate acţiunile dumneavoastră, trebuie să căutăm factorul ce are un efect atît de pozitiv, în special în această epocă. Dumneavoastră sînteţi pe cale de a ne înzestra acum cu — şi nu preget să rostesc acest cuvînt prozaic şi simplu — o cale ferată.

MULTE VOCI Bravo! Bravo!

RØRLUND Dar această înfăptuire pare că s-ar lovi de greutăţi dictate esenţialmente de consideraţiuni meschine, egoiste.

VOCI Să auzim, să auzim!

RØRLUND Şi anume, e lucru cunoscut că anumiţi indivizi, care nu aparţin societăţii noastre, au luat-o înainte cetăţenilor activi de aici şi au intrat în posesia anumitor avantaje, care de drept ar fi trebuit să ne revină nouă.

VOCI Da, da! Să auzim!

RØRLUND Această regretabilă situaţie de fapt a ajuns desigur şi la cunoştinţa dumneavoastră, domnule consul. Cu toate acestea, dumneavoastră rămîneţi de neclintit în hotărîrea luată, deşi ştiţi foarte bine că un cetăţean al statului nu trebuie să aibă în vedere decît interesul oraşului său.

DIFERITE VOCI Hm! Nu, nu! Ba da, ba da!

RØRLUND Iată, iată omul şi cetăţeanul căruia îi aducem în seara aceasta omagiile noastre. Să dea Domnul ca întreprinderea dumneavoastră să fie o adevărată şi durabilă binefacere pentru societate! Drumul de fier poate constitui desigur, calea ce ne-ar expune pătrunderii — în mijlocul nostru — a unor specimene dăunătoare dinafară; dar va fi şi o cale la fel de rapidă ca să ne descotorosim de ele. Astfel de elemente dinafară, chiar fără existenţa căii ferate, au pătruns

de curînd la noi, şi n-am putut să le împiedicăm. Socotesc ca o prevestire fericită pentru izbînda întreprinderii faptulcă tocmai în această seară de sărbătoare ne-am descotorosit — mai degrabă decît ne-am fi aşteptat — de anumite specimene de acest fel...

VOCI Sst! Sst!

RØRLUND Faptul că am atins acest punct aici, în acest loc, demonstrează că ne aflăm într-o casă în care exigenţele etice sînt aşezate mai presus decît legăturile de familie.

VOCE Auziţi! Bravo!

CONSULUL BERNICK *(concomitent)* Daţi-mi voie...

RØRLUND Numai cîteva cuvinte încă, domnule consul. Ceea ce aţi înfăptuit pentru oraşul nostru, desigur că nu a avut la bază vreo dorinţă ascunsă de a realiza foloase materiale. Dar nu aveţi dreptul, acum mai puţin ca oricînd, de a refuza un modest semn de preţuire din partea concetăţenilor dumneavoastră recunoscători, tocmai în momentul solemn în care — după cum au spus-o oamenii de afaceri — ne aflăm în faţa unei ere noi.

MULTE VOCI Bravo! Auziţi, auziţi!

(Se face un semn servitorilor, aceştia se apropie aducînd coşul; membrii din comitetul festiv îl preiau şi îi prezintă obiectele despre care se va vorbi în continuare.)

RØRLUND Iată, avem aici, domnule consul, un serviciu de cafea din argint. Fie ca el să vă împodobească masa, atunci cînd în viitor, ca şi de atîtea ori în trecut, vom avea bucuria să ne adunăm în această casă primitoare. Iar pe dumneavoastră, domnii mei, care sînteţi gata să fiţi alături de primul stîlp al societăţii noastre, vă rugăm să primiţi ca amintire un mic dar. Acest pocal de argint este pentru dumneavoastră, domnule angrosist Rummel. Dumneavoastră aţi fost acela care atît de des, în clinchetul vesel al cupelor, aţi apărat cu elocvenţă interesele cetăţeneşti. Fie-vă dat ca ocazii fericite să prilejuiască închinarea şi golirea acestui pocal. Dumneavoastră, domnule comerciant Sandstad, vă înmînez acest album cu fotografiile concetăţenilor noştri. Umanitatea dumneavoastră cunoscută şi recunoscută v-a pus în situaţia fericită de a avea prieteni în toate păturile societăţii. Iar dumneavoastră, domnule comerciant Vigeland,

vă ofer această carte de rugăciuni tipărită pe hîrtie velină și cu legătură de lux, spre a împodobi camera dumneavoastră personală. Sub influența maturizantă a anilor, ați dobîndit o concepție de viață plină de austeritate. Comportarea dumneavoastră în toate problemele zilnice, a fost purificată și innobilată, în decursul anilor, de gîndul la Cel-de-sus și la viața de apoi. *(Adresîndu-se mulțimii.)* Și cu acestea, prieteni, un „Mulți ani trăiască" pentru consulul Bernick și pentru cei care luptă alături de el! Un „ura" pentru stîlpii societății noastre!

ÎNTREAGA MULȚIME Trăiască domnul consul Bernick! Trăiască stîlpii societății! Uraa! Uraa! Uraa!

DOMNIȘOARA HESSEL Noroc, cumnate!

(Tăcere plină de așteptare.)

CONSULUL BERNICK *(Începe grav și rar)* Concetățenii mei! S-a spus de către purtătorul vostru de cuvînt că în astă-seară ne aflăm în pragul unei epoci noi; și sper că așa va fi. Dar pentru ca asta să se poată realiza, trebuie să cultivăm adevărul. Adevărul, căci pînă în această seară el nu era cultivat în societate. Nici în lucrurile mari, nici în cele mărunte. *(Stupefacție printre cei de față.)* Trebuie deci să încep prin a respinge cuvintele de laudă pe care dumneavoastră, domnule profesor, mi le-ați adresat după cum este uzanța în circumstanțe asemănătoare. Nu le merit, deoarece pînă în ziua de azi n-am fost un om dezinteresat. Chiar dacă n-am urmărit întotdeauna avantaje materiale, în tot cazul, acum sînt conștient că cele mai multe dintre acțiunile mele s-au datorat unei dorinți de putere, de influență și de considerație.

RUMMEL *(cu jumătate glas)* Ce-o mai fi și asta?

CONSULUL BERNICK Față de concetățenii mei nu-mi fac însă nici un reproș în legătură cu asta, căci mai cred încă și acum că pot să mă așez în primele rînduri, printre cei mai capabili oameni ai orașului nostru.

MULTE VOCI Da, da, da.

CONSULUL BERNICK Dar, de ceea ce mă acuz eu însumi, este că am fost de multe ori atît de slab, încît m-am pretat s-o iau pe căi lăturalnice. Și aceasta deoarece cunoșteam și mă temeam de tendința societății noastre de a presupune motive necurate în tot ce se întreprindea la noi. Acum ajung la un fapt care exemplifică acest lucru.

RUMMEL *(neliniştit)* Hm, hm!
CONSULUL BERNICK Pe-aici circulă tot felul de zvonuri despre mari cumpărări de terenuri pe tot întinsul ţinutului. Aceste terenuri le-am cumpărat eu, pe toate, de unul singur.
VOCI ÎNĂBUŞITE Ce spune? Consulul? Consulul Bernick?
CONSULUL BERNICK Deocamdată, ele sînt în mîinile mele. Natural, m-am destăinuit colaboratorilor mei, domnilor Rummel, Vigeland şi Sandstad şi am căzut de acord să...
RUMMEL Nu-i adevărat! Dovezi, dovezi!
VIGELAND Noi n-am căzut de acord asupra nici unui lucru!
HILMAR Nu, că acum trebuie să spun...
CONSULUL BERNICK E foarte adevărat, n-am căzut de acord asupra a ceea ce vreau să spun acum. Dar, sper, aceşti trei domni vor fi fără îndoială de acord cu mine cînd voi declara că astă-seară m-am înţeles cu mine însumi ca aceste terenuri să fie preschimbate în acţiuni la îndemîna tuturor, încît oricine doreşte să poată avea acces la ele.
MULTE VOCI Uraa! Trăiască consulul Bernick!
RUMMEL *(încet, consulului Bernick)* E o trădare josnică!
SANDSTAD *(încet, aparte)* Va să zică ne-a tras pe sfoară!
VIGELAND Să-l ia dracu! Vai, Dumnezeule, ce-am spus?
MULŢIMEA *(afară)* Uraa! Uraa! Uraa!
CONSULUL BERNICK Tăcere, domnii mei. N-am nici un drept la aceste urale, pentru că ceea ce am hotărît acum nu a fost şi intenţia mea iniţială. Intenţia mea a fost de a păstra totul pentru mine. Şi sînt şi acum de părere că aceste proprietăţi pot fi la maximum fructificate numai dacă rămîn concentrate într-o singură mînă. Rămîne să alegeţi. Dacă doriţi, sînt gata să le administrez cu cea mai mare pricepere...
VOCI Da! Da! Da!
CONSULUL BERNICK ...dar mai întîi concetăţenii mei trebuie să mă cunoască temeinic. Propun ca de acum înainte fiecare să se cunoască pe sine însuşi şi haideţi să hotărîm ca din seara aceasta să începem o nouă eră. Iar pe cea veche cu sulimanurile ei, cu făţărnicia ei, cu goliciunea ei, cu acea

cumsecădenie mincinoasă, s-o expunem într-un muzeu permanent deschis, pentru a ne fi de învăţătură; iar acestui muzeu, îi vom dărui — nu-i aşa, domnii mei? — deopotrivă serviciul de cafea, şi pocalul, şi albumul, şi cartea de rugăciuni pe hîrtie velină, cu legătură de lux.

RUMMEL Da, natural.

VIGELAND *(mormăie)* Din moment ce ne-aţi luat totul, atunci...

SANDSTAD Vă rog...

CONSULUL BERNICK Şi acum, voi lichida cea mai importantă socoteală pe care o am cu societatea. S-a spus aici că anumite elemente detracate ne-au părăsit chiar în seara asta. Mai pot adăuga, ceea ce încă nu se ştie: cel vizat nu a părăsit ţara singur; el este urmat, pentru a-i deveni soţie, de...

DOMNIŞOARA HESSEL *(tare)* Dina Dorf!

RØRLUND Cum?

DOAMNA BERNICK Ce spui?

(Mare agitaţie.)

RØRLUND S-a dus? A fugit... cu el! Imposibil!

CONSULUL BERNICK Spre a-i deveni soţie, domnule profesor. Şi mai am ceva de adăugat *(Încet.)* Betty, stăpîneşte-te şi suportă ceea ce va urma. *(Tare.)* Spun: jos pălăria în faţa acestui om, căci el, cu mărinimie a luat asupra lui vina altuia. Concetăţeni ai mei, vreau să se termine cu minciuna, care otrăveşte fiecare fibră din mine. Trebuie să aflaţi totul: *eu* am fost, acum cincisprezece ani, vinovatul.

DOAMNA BERNICK *(încet şi tremurînd)* Karsten!

DOMNIŞOARA BERNICK *(acelaşi joc)* O, Johan!...

DOMNIŞOARA HESSEL În sfîrşit, abia acum eşti tu însuţi!

(Nesfîrşită stupoare printre cei de faţă.)

CONSULUL BERNICK Da, concetăţeni ai mei, eu am fost vinovatul şi el a fost cel care a ispăşit. Nici o putere umană nu ar fi reuşit să dovedească falsitatea atîtor zvonuri, urîte şi mincinoase, cîte s-au răspîndit după aceea. Dar nici nu îndrăznesc să mă plîng. Graţie acestor zvonuri, m-am

ridicat acum cincisprezece ani; dacă acum va trebui să mă prăbuşesc din cauza lor, asta o veţi hotărî voi, dar numai după ce veţi chibzui bine.

RØRLUND Ce lovitură de trăsnet! Primul cetăţean al oraşului! *(Cu glas înăbuşit, către doamna Bernick.)* Vai, cît vă deplîng, doamnă.

HILMAR O, ce mărturisire! Ei nu, că trebuie să... Hm!

CONSULUL BERNICK Dar nici un fel de hotărîre în seara asta. Rog pe fiecare să se ducă la ale lui, să se concentreze, să privească înlăuntrul său. Atunci cînd spiritele se vor fi liniştit, se va vedea dacă am pierdut sau dacă am cîştigat prin faptul că v-am mărturisit totul. Cu bine! Eu mai am încă multe, multe de care să mă căiesc; dar acestea nu mă privesc decît pe mine. Noapte bună. Să renunţăm la fast. Sînteţi de acord cu mine că nu-şi are rostul acum?

RØRLUND Certamente, nu. *(Încet către doamna Bernick.)* A fugit. Va să zică, totuşi, era totalmente nedemnă de mine. *(Încet, către comitetul manifestaţiei.)* Da, domnii mei, acum cred că cel mai bun lucru este să ne împrăştiem în tăcere.

HILMAR Cum se va mai putea ţine sus stindardul principiilor? Uf!

(Între timp, comunicarea a mers pe şoptite din gură în gură. Toţi participanţii la alai se îndepărtează, plecînd prin grădină. Rummel, Sandstad şi Vigeland pleacă certîndu-se violent, însă cu voce înăbuşită. Hilmar se strecoară afară prin dreapta. În tăcerea care s-a lăsat în urmă, rămîn in hol consulul Bernick, doamna Bernick, domnişoara Bernick, domnişoara Hessel şi procuristul Krap.)

CONSULUL BERNICK Betty, mă vei putea ierta?

DOAMNA BERNICK *(privindu-l surîzătoare)* Ştii, Karsten, acum mi-ai deschis cea mai frumoasă perspectivă din cîte am avut în toţi aceşti ani.

CONSULUL BERNICK Cum adică?

DOAMNA BERNICK Ani de zile am crezut că odinioară ai fost al meu şi te-am pierdut după aceea. Acum ştiu că n-ai fost al meu niciodată, dar te voi cîştiga.

CONSULUL BERNICK *(cuprinzînd-o în brațe)* O, Betty, m-ai cîștigat! Prin Lona, am învățat să te cunosc cu adevărat. Acum, spune-i lui Olaf să vină.

DOAMNA BERNICK Da, acum îl vei avea. Domnule Krap!

(Se retrage și vorbește încet cu el, în fund. Krap iese pe ușa ce dă în grădină. În timpul celor ce urmează, încetul cu încetul toate luminile de la case se sting.)

CONSULUL BERNICK *(înăbușit)* Mulțumesc, Lona, ai salvat tot ce mai era bun în mine și mi-ai salvat și fericirea.

DOMNIȘOARA HESSEL Am vrut eu altceva?

CONSULUL BERNICK Da, oare asta ai vrut, sau altceva? Nu mă pot dumiri ce-i cu tine.

DOMNIȘOARA HESSEL Hm!...

CONSULUL BERNICK Va să zică: ură, nu; răzbunare, nu! Atunci de ce ai venit încoace?

DOMNIȘOARA HESSEL O veche prietenie nu ruginește.

CONSULUL BERNICK Lona!

DOMNIȘOARA HESSEL Cînd Johan mi-a povestit ce s-a întîmplat... atunci mi-am jurat: eroul tinereții mele trebuie să fie descătușat și autentic erou.

CONSULUL BERNICK O, și cît de puțin am meritat asta din partea ta! Eu doar nu mai reprezint nimic!

DOMNIȘOARA HESSEL Da, Karsten, așa ar fi dacă pe noi, femeile, ne-ar călăuzi numai interesul.

(Aune vine din grădină cu Olaf.)

CONSULUL BERNICK *(întîmpinîndu-l)* Olaf!

OLAF Tată, îți promit că niciodată nu voi mai...

CONSULUL BERNICK ...fugi de aici?

OLAF Da, da, ți-o promit, tată.

CONSULUL BERNICK Și eu îți promit că nu vei mai avea de ce s-o faci. De acum încolo îți este îngăduit să crești nu ca moștenitorul operei vieții mele, ci ca acel care-și va făuri singur opera.

OLAF Și voi avea voie să fac ceea ce vreau eu?

CONSULUL BERNICK Da, vei avea voie.

OLAF Mulțumesc. Atunci nu vreau să devin un stilp al societății.

CONSULUL BERNICK Așa? De ce nu?

OLAF Cred că trebuie să fie plicticos.

CONSULUL BERNICK Să devii tu insuți, Olaf, iar restul va merge de la sine. Iar dumneata, Aune...

AUNE Știu, domnule consul, sînt concediat.

CONSULUL BERNICK Rămînem împreună, Aune, și iartă-mă...

AUNE Cum adică? Vasul nu trebuie să plece astă-seară?

CONSULUL BERNICK Și nici mîine. Ți-am dat un termen prea scurt. Trebuie controlat cît mai temeinic.

AUNE Așa se va face, domnule consul; și asta, cu noile mașini!

CONSULUL BERNICK Așa, Aune. Dar temeinic și cinstit. Aici, la noi, multe au nevoie de reparații temeinice și cinstite. Ei, noapte bună, Aune.

AUNE Noapte bună, domnule consul și mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc! *(Iese prin dreapta.)*

DOAMNA BERNICK Acum au plecat cu toții.

CONSULUL BERNICK Iar noi sîntem singuri. Numele meu nu mai strălucește cu litere de foc. Pe la ferestre, s-au stins toate luminile.

DOMNIȘOARA HESSEL Ți-ai dori să se aprindă din nou?

CONSULUL BERNICK Pentru nimic în lume. Dar ce spuneam? Ați rămîne îngrozite dacă ați ști. Acum, parcă mi-aș fi revenit în simțiri după o boală lungă. Dar simt că pot redeveni tînăr și sănătos. O, veniți mai aproape, mai strîns împrejurul meu. Vino, Betty! Vino, Olaf, băiatul meu! Și tu, Marta; îmi pare că nici nu te-am văzut în toți acești ani.

DOMNIȘOARA HESSEL Într-adevăr, nu. Societatea voastră are o mentalitate de celibatari; voi nu vedeți femeile.

CONSULUL BERNICK Adevărat, adevărat și tocmai de aceea — da, asta rămîne hotărît, Lona — tu nu mai pleci de lîngă Betty și de lîngă mine.

DOAMNA BERNICK Da, Lona, nu mai pleci.

DOMNIȘOARA HESSEL Da, nu mai plec. De altfel, cum aș putea să vă părăsesc pe voi — doi tineri care abia

vă întemeiați un cămin? Nu sînt eu mama adoptivă? Eu și cu tine Marta, noi două, bătrînele mătuși. La ce te uiți?

DOMNIȘOARA BERNICK Mă uit cum se limpezește cerul, cum se însenineazâ deasupra mării. „Palmier" are norocul de partea lui.

DOMNIȘOARA HESSEL Și fericirea la bord.

CONSULUL BERNICK Iar noi — noi avem în față o zi serioasă de muncă, eu mai ales. Dar — să vină! Fiți doar cît mai aproape de mine, voi, credincioase și sincere femei. Abia acum am învățat: voi, femeile, sînteți stîlpii societății.

DOMNIȘOARA HESSEL Atunci n-ai învățat mare lucru. *(Punînd apăsat mîna pe umărul lui.)* Nu, adevărul și libertatea, iată stîlpii societății.

O casă de păpuşi

Piesă în trei acte

(1879)

În româneşte de
Radu Polizu-Micşuneşti *şi* Florin Murgescu

Personajele

AVOCATUL HELMER.
NORA, soţia lui.
DOCTORUL RANK.
DOAMNA LINDE.
AVOCATUL KROGSTAD.
CEI TREI COPII AI LUI HELMER.
ANNE-MARIE, bonă la soţii Helmer.
SERVITOAREA.
UN COMISIONAR.

(Acţiunea se desfăşoară în locuinţa familiei Helmer.)

Actul I

(Un interior confortabil, mobilat cu gust, fără însă a fi luxos. În dreapta, în fund, o ușă dă în antreu; o altă ușă în fund, la stînga, dă în biroul lui Helmer. Între aceste două uși, un pian. În mijlocul peretelui din stînga, o ușă și mult mai în față, spre scenă, o fereastră. Lîngă fereastră, o masă rotundă cu fotolii și o canapeluță. Pe peretele din dreapta, ceva mai spre fund, o ușă și, pe același perete, mai spre primul plan, un șemineu cu două fotolii și un balansoar în față. Între șemineu și ușa laterală, o măsuță. Pe pereți, gravuri de aramă. O etajeră cu obiecte de porțelan și alte bibelouri; o bibliotecă micuță cu cărți legate luxos. Covoare pe podea; foc în sobă. Zi de iarnă.

Se aude soneria în antreu; apoi cum se deschide ușa. Nora intră în cameră, fredonînd voioasă; e îmbrăcată cu pălărie și palton; duce multe pachete, pe care le așază pe masa din dreapta. Lasă după ea ușa de la antreu deschisă. Se vede prin ușa deschisă un comisionar aducînd un pom de Crăciun și dînd un coș servitoarei care a deschis.)

NORA Helene, ascunde pomul de Crăciun. În nici un caz să nu-l vadă copii pînă deseară, cînd va fi împodobit. *(Către comisionar, scoțîndu-și portmoneul.)* Cît face?

COMISIONARUL Cincizeci de øre.

NORA Poftim o coroană. Nu, păstrează restul.

(Comisionarul mulțumește și pleacă. Nora închide ușa. Continuă să zîmbească plină de mulțumire în

timp ce-și scoate paltonul și pălăria. Scoate din buzunar o pungă cu praline și mănîncă vreo două; pe urmă, se apropie cu precauție și ascultă la ușa biroului lui Helmer.)

A, e acasă.

(Fredonează din nou, îndreptîndu-se spre masa din dreapta.)

HELMER *(din camera lui)* Cine ciripește acolo? Ciocîrlia mea?

NORA *(pe cale să deschidă un pachet)* Da, ea e.

HELMER Și cine zburdă pe-acolo? Veverița mea?

NORA Da.

HELMER Cînd s-a întors veverița mea?

NORA Chiar acuma. *(Bagă punga de praline în buzunar și se șterge la gură.)* Torvald, vino să vezi ce cumpărături am făcut.

HELMER Nu mă deranja. *(Îndată apoi deschide ușa și privește, avînd încă tocul în mînă.)* Cumpărături? Asta numești tu cumpărături? Atîtea? Rîndunica mea, cum scapă în oraș iarăși aruncă banii pe fereastră.

NORA Dar, Torvald, anul acesta putem și noi să facem un pic de lux. Este primul nostru Crăciun fără economii.

HELMER Bine, bine, dar nici risipă nu putem face.

NORA Sigur, Torvald, însă un pic tot putem risipi, nu-i așa? Numai un pic. Tu o să ai acum un salariu mare, o să ai mulți, mulți bani.

HELMER Da, dar numai după Anul Nou. Și-apoi, am de așteptat trei luni pînă la primul salariu.

NORA Ei! Pînă atunci o să ne împrumutăm.

HELMER Nora! *(Se apropie de ea și o trage de ureche în glumă.)* Veșnic nechibzuită! Presupune că astăzi mă împrumut cu o mie de coroane, pe care tu o să le risipești în săptămîna Crăciunului, iar eu... de Anul Nou, mă pomenesc cu o cărămidă-n cap și... gata.

NORA *(astupîndu-i gura)* Ei! Nu fi atît de sinistru.

HELMER Bine, dar să presupunem că așa s-ar întîmpla; atunci?

NORA Dacă s-ar întîmpla așa, mi-ar fi perfect indiferent dacă am sau nu datorii.

HELMER Dar oamenii de la care m-am împrumutat?

NORA Ăia? Cine și-ar mai bate capul cu ei? Niște străini!

HELMER Nora, Nora, gîndești ca o femeie! Să fim serioși, Nora, tu îmi cunoști părerile în privința asta! Nici un împrumut. Înrobit, ba chiar și mai rău, e căminul clădit pe datorii. Pînă astăzi ne-am ținut bine; tot așa trebuie să ne ținem și în puținul timp ce mai avem de rezistat.

NORA *(se duce lîngă sobă, cu fața spre aceasta)* Da, da, cum vrei tu, Torvald.

HELMER *(apropiindu-se de ea)* Dar ce văd? Micuța ciocîrlie nu trebuie să-și lase aripioarele în jos. Veverița mea s-a îmbufnat? *(Scoate portofelul.)* Nora, ce crezi că am aici?

NORA *(întorcîndu-se repede)* Bani!

HELMER Ia-i! *(Îi dă cîteva bancnote.)* Doamne, doar înțeleg și eu că de Crăciun sînt destule cheltuieli într-o casă.

NORA *(numărînd)* Zece... douăzeci... treizeci... patruzeci. O, mulțumesc, mulțumesc Torvald; o să-mi ajungă mult timp.

HELMER Da, așa și trebuie să faci.

NORA Da, da, așa am să fac. Vino acum să-ți arăt tot ce-am cumpărat. Și cît de ieftin! Uite, aici sînt haine noi pentru Ivar — și o sabie. Aici, un cal și o trompetă pentru Bob. Și aici e păpușa cu pătuțul ei, pentru Emmy; le-am luat de la solduri; ea, oricum, tot le face bucățele. Și aici am stofă de rochie și lenjerie pentru bonă; bătrîna Anne-Marie ar merita mult mai mult.

HELMER Dar în pachetul acela ce e?

NORA *(precipitat)* Torvald, nu! Nu trebuie să vezi pînă deseară!

HELMER Aha! Dar spune-mi acuma, tu, risipitoare mică, pentru tine te-ai gîndit să cumperi ceva?

NORA O, asta-i! Pentru mine? Nu m-am gîndit de loc.

HELMER Eram sigur. Spune-mi însă cam ce ți-ai dori, iar dacă este ceva rezonabil și care ar putea să-ți facă plăcere...

NORA Nu știu ce mi-aș dori. Dar, stai, știi ce?...

HELMER Ei?

NORA *(jucîndu-se cu nasturii hainei lui, fără să-l privească)* Dacă ai vrea să-mi dai ceva, ai putea să... ai putea...

HELMER Ei, hai, spune o dată.

NORA *(precipitat)* Ai putea să-mi dai bani, Torvald. Doar atît cît nu te-ar stînjeni de loc; i-aş păstra şi voi vedea pe urmă ce-mi cumpăr.

HELMER Dar bine, Nora, totuşi...

NORA Ba da, fă cum te rog, dragă Torvald; te rog mult de tot. Aş putea să pun banii într-un plic frumos de hîrtie poleită şi să-i atîrn în pomul de Crăciun. N-ar fi drăguţ?

HELMER Cum se cheamă păsărica aia nesocotită?

NORA Da. Ştiu, sticlete. Dar fă cum te rog eu, Torvald; aşa o să am tot timpul să mă gîndesc cum i-aş putea folosi mai bine. Vezi ce cuminte sînt? Nu?

HELMER *(zîmbind)* Da! Sigur, dar asta numai dacă realmente ai fi în stare să-i păstrezi, şi-apoi dacă în adevăr ţi-ai cumpăra ceva pentru tine. Numai că banii se vor irosi în casă pe tot felul de fleacuri, şi pînă la urmă tot eu va trebui să-i scot din buzunar.

NORA Nu-i aşa, Torvald.

HELMER Măcar de-ar fi aşa, unica şi draga mea Nora. *(Cuprinzînd-o de talie.)* Sticleţelului meu scump îi trebuie mulţi, mulţi bani. E de necrezut cît de costisitor este pentru un bărbat un sticleţel ca tine.

NORA Cum poţi să spui asta? Eu economisesc cît pot.

HELMER *(rîzînd)* Da, ai spus foarte bine: cît poţi. Numai că nu poţi de loc.

NORA *(fredonînd şi zîmbind cu aer satisfăcut)* Hm, ar trebui să ştii cît de multe cheltuieli avem noi, ciocîrliile şi veveriţele, Torvald.

HELMER Eşti o micuţă bizară. Exact ca tatăl tău. Te zbaţi în fel şi chip să pui mîna pe bani; dar îndată ce-i ai, îţi şi alunecă printre degete; niciodată nu ştii ce-ai făcut cu ei. Ce să-i faci? Trebuie să te ia omul aşa cum eşti. Asta ai moştenit-o prin sînge, Nora. Da, da. Ereditatea.

NORA Ah, aş dori să fi moştenit multe din calităţile tatii.

HELMER Eu însă nu te-aş dori niciodată altfel. Fii cum eşti acuma, dulcea şi mica mea ciocîrlie. Dar ascultă, am impresia că e ceva suspect, bizar cu tine.

NORA Aşa par?

HELMER Desigur. Uită-te drept în ochii mei.

NORA *(privindu-l)* Ei?

HELMER *(amenințînd cu degetul)* Nu cumva mica mea gurmandă a făcut azi ravagii prin magazine?

NORA Vai, cum poate să-ți treacă asta prin minte?

HELMER Spune drept: gurmanda mea n-a dat o raită pe la cofetărie?

NORA Nu, crede-mă, Torvald.

HELMER Nici măcar cîteva dulciuri?

NORA Nu, absolut de loc.

HELMER Nici ceva praline?

NORA Nu, Torvald, zău, te asigur.

HELMER Lasă, lasă, bineînțeles, am glumit.

NORA *(ducîndu-se spre masa din dreapta)* Dar nici nu mi-ar trece prin minte să fac ceva împotriva voinței tale.

HELMER O, asta o știu prea bine; de altfel, mi-ai și promis. *(Apropiindu-se de ea.)* Hai, păstrează-ți micile tale secrete, scumpă Nora. Deseară, cînd se va aprinde pomul, știu că o să le scoți tu la iveală.

NORA N-ai uitat, sper, să-l inviți pe doctorul Rank?

HELMER Mai era nevoie să-l invit? Bineînțeles, ia masa la noi. În orice caz, îi voi spune. El tot vine pe aici în cursul dimineții. Am comandat un vin bun. Nora, n-ai idee ce mult mă bucur pentru deseară.

NORA Și eu la fel. Ce veseli și fericiți au să fie copiii.

HELMER Ah, ce minunat e să te știi stăpîn pe o situație sigură, să ai venituri mai mult decît suficiente. Nu-i așa că aceste gînduri îți dau o mare satisfacție?

NORA Într-adevăr, e minunat!

HELMER Îți amintești Crăciunul trecut? Cu trei săptămîni înainte, te închideai în fiecare seară și pînă după miezul nopții lucrai flori și surprize pentru pom. Uf, a fost cea mai urîtă perioadă din viața mea.

NORA Mie nu mi s-a părut de loc urîtă.

HELMER *(zîmbind)* Dar rezultatul nu prea a fost faimos, Nora.

NORA Uf, iar mă necăjești cu povestea asta. De unde era să știu că pisica intrase înăuntru și făcuse totul fărîme?

HELMER Sigur că n-aveai de unde să știi, micuța mea Nora. Principalul e că ți-ai dat osteneala să ne înveselești pe toți. E totuși foarte bine că vremurile acelea de strîmtorare au trecut.

NORA Da, în adevăr, e minunat.

HELMER Acum nu mai trebuie să stau singur și să mă plictisesc; și nici tu nu mai trebuie să-ți obosești frumoșii tăi ochi și mînuțele tale fine și albe.

NORA *(bătînd din palme)* O, nu-i așa, Torvald, de-acum înainte n-o să mai fie nevoie? O! Ce minunat e să auzi asta! *(Luîndu-l de braț.)* Ascultă, Torvald, am să-ți spun ce-am plănuit pentru viitor. Îndată după Crăciun... *(Se aude soneria în antreu.)* Ah, sună! *(Aranjează un pic prin cameră.)* Sigur că vine cineva. Ce plictisitor!

HELMER Nu uita! Pentru vizite nu-s acasă.

SERVITOAREA *(din ușa de la intrare)* Coniță, a venit o doamnă.

NORA Bine, să intre.

SERVITOAREA *(către Helmer)* A venit și domnul doctor.

HELMER A intrat la mine?

SERVITOAREA Da.

(Helmer intră în camera lui. Servitoarea o introduce în cameră pe doamna Linde, care poartă un costum de voiaj și închide ușa în urma ei.)

DOAMNA LINDE *(timidă și ezitînd un pic)* Bună ziua, Nora.

NORA *(nesigură)* Bună ziua.

DOAMNA LINDE Nu mă mai cunoști?

NORA Nu! Nu știu... O, de fapt, mi se pare... *(Izbucnind veselă.)* Cum? Kristine! Tu ești?

DOAMNA LINDE Eu sînt.

NORA Kristine! Și eu care nu te mai cunoșteam! Dar cum aș fi putut... *(În șoaptă.)* Cît te-ai schimbat, Kristine!

DOAMNA LINDE Da, da, fără îndoială. Nouă, zece ani... atîta vreme...

NORA Atît de mult e de cînd nu ne-am văzut? Da, într-adevăr. O, ultimii opt ani au fost fericiți, poți să mă crezi. Și acum ai venit la oraș? O călătorie atît de lungă pe vreme de iarnă? E o adevărată vitejie.

DOAMNA LINDE Am sosit cu vaporul chiar în dimineața asta.

NORA Ca să petreci Crăciunul, fără îndoială. O, ce drăguț! Da, să petrecem, asta avem de făcut. Dar scoate-ți mantoul. Nu mai ți-e frig, nu-i așa? *(O ajută.)* Uite, să ne așezăm mai bine aici, lîngă sobă. Sau nu, tu în fotoliul acela,

eu am să șed în balansoar. *(O ia de mîini.)* Da, ești neschimbată; dar la prima vedere... Pari ceva mai palidă, Kristine, și poate ceva mai slabă.

DOAMNA LINDE Și mult, mult mai îmbătrînită, Nora.

NORA Da, poate, un pic, puțin, puțintel de tot; aproape de loc. *(Se reține brusc, cu seriozitate.)* O, ce zăpăcită sînt, stau și pălăvrăgesc! Dulce și dragă Kristine, iartă-mă te rog...

DOAMNA LINDE De ce, Nora?

NORA *(în șoaptă)* Biată Kristine, ești văduvă!

DOAMNA LINDE De trei ani.

NORA O, știam, citisem în ziare. O, Kristine, crede-mă, m-am gîndit deseori să-ți scriu încă de-atunci, însă mereu amînam și mereu intervenea cîte ceva.

DOAMNA LINDE Dragă Nora, astea le-nțeleg foarte bine.

NORA Nu, Kristine, n-a fost frumos din partea mea! Vai, biata de tine, prin cîte trebuie să fi trecut. Și nu ți-a lăsat nimic din ce să trăiești?

DOAMNA LINDE Nimic.

NORA Și nici un copil?

DOAMNA LINDE Nu.

NORA Și nimic altceva?

DOAMNA LINDE Nici măcar o amintire sau vreun regret.

NORA *(privind-o neîncrezător)* Dar bine, Kristine, cum e posibil asta?

DOAMNA LINDE *(surîde amar și o mîngîie pe cap)* Ei, se mai întîmplă, Nora.

NORA Atît de singură! Ce apăsare înspăimîntătoare. Eu am trei copii delicioși. Pentru moment nu poți să-i vezi, fiindcă au ieșit cu bona. Dar acum povestește-mi totul.

DOAMNA LINDE A, nu! Nu! Spune-mi mai bine tu ce faci?

NORA Nu, tu trebuie să începi. Astăzi nu vreau să fiu egoistă. Azi vreau să mă gîndesc numai la greutățile tale. Îți spun doar un singur lucru. Nu știi ce mare bucurie am avut zilele astea.

DOAMNA LINDE Nu. Care?

NORA Nici nu-ți închipui. Soțul meu a fost numit director al băncii.

DOAMNA LINDE Soțul tău? O, ce șansă...

NORA Da, enormă! Ca avocat e greu să trăieşti din profesie, mai ales cînd nu vrei să te ocupi de alte cauze în afară de cele cinstite şi frumoase. Şi, bineînţeles, aşa a făcut Torvald totdeauna. În privinţa asta am fost fără greş de părerea lui. O, nici nu ştii ce bucurie e pentru noi. Îşi va ocupa funcţia chiar după Anul Nou şi va avea un salariu mare şi multe tantieme. De azi încolo o să ducem cu totul altă viaţă, nu ca pînă acum... o să facem tot ce-om dori. O, Kristine, cît mă simt de uşurată, de fericită! Da, e minunat să ai bani mulţi, să scapi de toate grijile. Nu-i aşa?

DOAMNA LINDE Sigur! În orice caz, trebuie să fie în adevăr minunat să ai strictul necesar.

NORA Dar nu numai necesarul, ci mulţi, mulţi bani!

DOAMNA LINDE *(zîmbind)* Nora, Nora, tot n-ai ajuns rezonabilă? Încă din şcoală te vădeai o mare risipitoare.

NORA *(rîzînd liniştit)* Da, Torvald şi acuma spune tot aşa. *(Ameninţînd cu degetul.)* Dar Nora, Nora nu-i chiar atît de nebună cum o crezi. De fapt, nici n-am avut ce risipi. A trebuit să muncim amîndoi.

DOAMNA LINDE Şi tu?

NORA Da, mărunţişuri, lucru de mînă, croşetaj, broderii, *etcaetera*... *(repede)* şi...mai e ceva. Tu ştii că Torvald a demisionat din postul de la minister cînd ne-am căsătorit? Nu erau perspective de avansare şi el avea nevoie să cîştige mai mult decît înainte. Dar în primul an s-a surmenat îngrozitor. Îţi imaginezi că trebuia să caute tot felul de retribuţii suplimentare muncind pentru asta din zori pînă în miez de noapte. N-a putut rezista însă, s-a îmbolnăvit grav. Doctorii i-au prescris atunci să plece în Sud.

DOAMNA LINDE Da, aţi stat un an întreg în Italia, nu-i aşa?

NORA Da. Crede-mă însă că n-a fost uşor să plecăm. Tocmai atunci se născuse Ivar. Dar de plecat, trebuia să plecăm. O, a fost o călătorie minunată. Şi asta i-a salvat viaţa lui Torvald. Dar a costat bani mulţi şi greu de obţinut, Kristine.

DOAMNA LINDE Îmi închipui.

NORA Ne-a costat patru mii opt sute de coroane. Sînt bani, nu glumă.

DOAMNA LINDE Da, e o fericire că i-ai avut.

NORA Ni i-a dat tata.

DOAMNA LINDE A, da. Era pe timpul cînd a murit tatăl tău, după cîte-mi amintesc.

NORA Da, chiar atunci. Şi cînd te gîndeşti că nici măcar n-am putut să plec la el ca să-l îngrijesc. Stăteam aici şi aşteptam să-l nasc pe Ivar. Mai aveam să-i port de grijă şi bietului meu Torvald, bolnav de moarte. Dragul şi bunul meu tată! Nu l-am mai găsit în viaţă, Kristine. A fost lovitura cea mai grea de cînd m-am măritat.

DOAMNA LINDE Ştiu, ţineai mult la el. Aşadar, după aceea aţi plecat în Italia?

NORA Da, obţinusem banii şi doctorii ne zoreau. Într-o lună, am plecat.

DOAMNA LINDE Şi soţul tău s-a restabilit complet?

NORA Mai tare ca piatra.

DOAMNA LINDE Dar... doctorul?

NORA Care doctor?

DOAMNA LINDE Mi s-a părut că femeia a anunţat venirea doctorului. Domnul care a venit o dată cu mine.

NORA A, da! Doctorul Rank. Dar nu vine ca medic; e prietenul nostru cel mai bun. Vine să ne vadă cel puţin o dată pe zi. Nu, Torvald n-a mai avut absolut nimic de atunci. Şi copiii sînt vioi şi sănătoşi, şi eu de asemeni *(Sare în picioare şi bate din palme.)* O, Doamne, Doamne, Kristine, ce minunat e să trăieşti şi să fii fericită!... Ah, dar sînt îngrozitoare... vorbesc numai despre mine. *(Se aşază pe un scăunel foarte aproape de ea şi-i pune mîinile pe genunchi.)* Nu fi supărată pe mine!... Spune-mi, e chiar adevărat că nu ţineai la soţul tău? Atunci... de ce l-ai luat?

DOAMNA LINDE Mama mai trăia, imobilizată în pat şi fără nici un sprijin. Şi mai trebuia să îngrijesc de cei doi fraţi mai mici. N-aş fi avut nici o scuză să-l refuz.

NORA Da, da, ai dreptate. Deci, era bogat?

DOAMNA LINDE Nu, dar stătea foarte bine. Făcea însă afaceri nesigure, Nora. Cînd a murit, n-a mai rămas nimic.

NORA Şi atunci?

DOAMNA LINDE A trebuit să mă descurc singură. Un mic comerţ, meditaţii şi ce mai puteam găsi. Ultimii trei ani au fost ani de muncă neîntreruptă. Fără pic de odihnă. Acum totul s-a terminat, Nora. Biata mea mamă nu mai are nevoie de mine, pentru că s-a prăpădit. Iar băieţii sînt acum în situaţia să-şi poată purta singuri de grijă.

NORA Cît de uşurată trebuie să te simţi.

DOAMNA LINDE Nu, dragă; trăiesc într-un gol de nedescris. Să nu ai pe nimeni, să nu ai pentru cine trăi. *(Ridicîndu-se neliniştită.)* De asta n-am putut să mai stau acolo, în colţul acela pierdut. Aici poate va fi mai uşor să găsesc ceva care să mă absoarbă sau măcar să-mi ocupe gîndurile. Aş fi fericită să am un post stabil, o muncă de birou.

NORA Dar, Kristine, asta-i foarte obositor; şi tu eşti de pe acum epuizată. Ar fi mult mai bine dacă te-ai duce undeva la odihnă, poate la băi.

DOAMNA LINDE Eu n-am un tată bogat, care să-mi dea bani pentru călătorii.

NORA De ce eşti rea?

DOAMNA LINDE *(apropiindu-se de fereastră)* Nora dragă, nu te supăra. Cel mai grav lucru la mine este că mi-am schimbat caracterul, revărs numai amărăciune împrejur. N-ai pe nimeni pentru care să munceşti, şi totuşi trebuie să munceşti necontenit. Trebuie, totuşi, să trăieşti. Cînd îmi spuneai odinioară despre fericita schimbare a situaţiei voastre — ai să mă crezi? — m-am bucurat nu atît pentru tine, cît pentru mine.

NORA Cum asta? A, da, înţeleg. Te-ai gîndit că Torvald ar putea să facă ceva pentru tine.

DOAMNA LINDE Da, la asta mă gîndeam.

NORA Sigur, Kristine, va face. Ai încredere în mine; am să-i vorbesc atît de drăguţ. O, ţin din toată inima să-ţi pot face acest serviciu.

DOAMNA LINDE E frumos din partea ta, Nora, să pui atîta zel pentru mine. E cu-atît mai frumos, cu cît tu personal nu cunoşti nimic din greutăţile vieţii.

NORA Eu?...Eu nu cunosc nimic?

DOAMNA LINDE *(zîmbind)* O, Doamne, un lucru de mînă sau ceva în genul ăsta... Eşti un copil, Nora.

NORA *(înălţînd brusc capul, începe să umble prin cameră)* N-ar trebui să vorbeşti cu atita superioritate.

DOAMNA LINDE Adică?...

NORA Eşti la fel cu ceilalţi. Toţi credeţi că eu nu sînt capabilă de ceva serios...

DOAMNA LINDE Cum adică?

NORA ...că n-am trecut niciodată prin greutăţile vieţii.

DOAMNA LINDE Dragă Nora, dar chiar adineauri mi-ai vorbit despre greutățile tale.

NORA O, acelea sînt fleacuri. *(Încet.)* Nu ți-am spus lucrul cel mai important.

DOAMNA LINDE Ce fel, important? Ce vrei să spui?

NORA Mă privești de sus, Kristine; dar n-ai motive s-o faci. Tu ești mîndră pentru că ai muncit atît de mult și din greu pentru mama ta.

DOAMNA LINDE Să știi că nu privesc pe nimeni de sus. Însă asta-i drept: sînt mîndră și fericită să-mi amintesc cel puțin că ultimele zile ale mamei au fost ferite de griji.

NORA Și de asemeni ești mîndră cînd te gîndești la tot ce ai făcut pentru frații tăi.

DOAMNA LINDE Mi se pare că am și dreptul.

NORA Așa socotesc și eu. Ascultă-mă, însă, Kristine. Și eu am motive, poate la fel, să fiu mîndră și bucuroasă.

DOAMNA LINDE Nici nu mă îndoiesc. Dar la ce te referi?

NORA Vorbește mai încet. Nu trebuie să audă Torvald. Pentru nimic în lume. Nimeni nu trebuie să știe, Kristine; nimeni, în afară de tine.

DOAMNA LINDE Dar ce s-a întîmplat?

NORA Vino mai aproape. *(O așază lîngă ea, pe sofa.)* Știi... și eu am de ce să fiu mîndră și bucuroasă. Eu i-am salvat viața lui Torvald.

DOAMNA LINDE Salvat?... Cum?

NORA Știi doar, ți-am spus despre călătoria în Italia. Torvald n-ar fi supraviețuit dacă nu ar fi plecat acolo.

DOAMNA LINDE Da! Mi-ai spus, și tatăl tău v-a dat banii necesari.

NORA *(zîmbind)* Așa crede Torvald și tot așa cred toți ceilalți; însă...

DOAMNA LINDE Însă?...

NORA Tata nu ne-a dat nici un ban. Nici n-ar fi avut de unde. Eu am făcut rost de banii pentru călătorie.

DOAMNA LINDE Tu? O sumă atît de mare?

NORA Patru mii opt sute de coroane. Ce zici?

DOAMNA LINDE Dar bine, Nora, cum ai reușit? I-ai cîștigat la loterie?

NORA *(cu dispreț)* La loterie? *(Disprețuitor.)* Ce merit aș mai avea?

DOAMNA LINDE Atunci cum ai putut să-i procuri?

NORA *(fredonînd şi zîmbind misterios)* Hm! Tra-la-la-la!

DOAMNA LINDE De împrumutat, nu aveai cum.

NORA Da? Şi de ce, mă rog?

DOAMNA LINDE Pentru că o femeie măritată nu poate împrumuta fără consimţămîntul soţului.

NORA *(ridicînd brusc capul)* O, cînd e vorba de o femeie care are un pic de pricepere şi îndrăzneală în afaceri... o femeie care ştie să întrebuinţeze puţină şiretenie, atunci...

DOAMNA LINDE Dar, Nora, nu mai înţeleg nimic...

NORA Nici nu trebuie să înţelegi ceva. Nici n-am spus măcar că am împrumutat banii. Poate i-am obţinut în alt mod. *(Trîntindu-se din nou pe sofa.)* I-am primit poate de la un admirator. Cînd eşti atît de atrăgătoare, ca mine...

DOAMNA LINDE Nebună mai eşti!

NORA Nu-i aşa că te-am făcut curioasă, Kristine?

DOAMNA LINDE Stai un pic, dragă Nora, sper că n-ai făcut vreo prostie?

NORA *(cu o ţinută semeaţă)* E cumva prostie să salvezi viaţa soţului tău?

DOAMNA LINDE Nu de asta e vorba. E vorba dacă a ştiut sau nu.

NORA Dar tocmai asta era cel mai important. Să nu ştie. Doamne sfinte, nu înţelegi? În nici un caz nu trebuia să ştie cît de gravă îi era starea. La mine au venit doctorii, nu la el, mie mi-au spus că viaţa îi e în primejdie, că numai o plecare în Sud îl poate salva. Am făcut totul ca să nu bănuiască nimic. Îi spuneam cît de minunat ar fi pentru mine să călătoresc în străinătate, ca alte tinere femei; plîngeam şi-l rugam; îi spuneam că ar trebui să ţină seama de starea în care eram, să fie drăguţ cu mine şi să accepte; i-am sugerat ideea să facă un împrumut. Atunci, Kristine, a fost cît pe ce să-l apuce furiile. Mi-a spus că-s o uşuratică şi că-i datoria lui de soţ să nu cedeze „toanelor şi nazurilor" mele — exact aşa mi-a spus. Da, bine, mi-am zis. Important e numai să-l salvez. Astfel am ajuns să recurg la un expedient.

DOAMNA LINDE Şi nu i-a spus tatăl tău că banii nu veneau de la el?

NORA Nu, niciodată. Tata a murit chiar în zilele acelea. Mă gîndisem să-l pun la curent cu toate şi să-l rog să

nu-i dezvăluie nimic lui Torvald. Era însă atît de grav bolnav... De altfel, după aceea n-a mai fost necesar.

DOAMNA LINDE Şi de-atunci, nu i-ai spus nimic soţului tău? Niciodată?

NORA Nu, pentru Dumnezeu. Cum te-ai putut gîndi la asta? El, care-i atît de sever în astfel de chestiuni! Şi-apoi, pentru Torvald, cu orgoliul lui de bărbat, ar fi fost prea umilitor să ştie că-mi datorează ceva. Asta ar dăuna mult relaţiilor dintre noi; căsnicia noastră atît de frumoasă şi de fericită n-ar mai fi cum este.

DOAMNA LINDE N-ai să-i spui niciodată?

NORA *(reflectînd, aproape zîmbind)* Ba da, poate, odată; peste mulţi ani, cînd n-am să mai fiu atît de drăguţă cum sînt acuma. Degeaba rîzi! Adică atunci cînd Torvald n-o să mă mai placă; atunci cînd nu-l va mai distra numai să dansez, să mă travestesc şi să declam pentru el. Atunci i-ar prinde bine să aibă ceva care să ne lege. *(Întrerupîndu-se.)* Ah, dar ce tot spun? Niciodată n-o să vină timpul acela... Ei, ce zici de marea mea taină, Kristine? Nu-i aşa că-s şi eu bună la ceva? Poţi să mă crezi că problema asta mi-a dat destule griji. A fost îngrozitor de greu pentru mine să-mi respect obligaţiile la termene. Trebuie să-ţi spun că în afaceri există ceva care se cheamă rată trimestrială şi ceva care se cheamă scadenţă, şi totdeauna e teribil de dificil s-o scoţi la capăt. De aceea a trebuit să economisesc de oriunde omeneşte a fost posibil. Din cheltuelile casei n-am putut să pun prea mult deoparte pentru că Torvald trebuia să se hrănească bine. Pe copii nu puteam să-i ţin prost îmbrăcaţi. Tot ce-mi dădea pentru ei nu concepeam să folosesc decît numai pentru ei. Drgii mei micuţi!

DOAMNA LINDE Atunci n-a mai rămas să iei decît din strictul tău necesar, biată Nora.

NORA Bineînţeles. De altfel, eu eram cea mai direct interesată în chestiunea asta. De cîte ori Torvald îmi dădea bani pentru o rochie sau altceva, reduceam imediat la jumătate; cumpăram totdeauna lucrurile cele mai simple şi mai ieftine, chiar solduri. E o mare fericire că orice îmi vine bine şi deci Torvald nu observă nimic. Cîteodată îmi vine foarte greu, Kristine; pentru că e atît de plăcut să fii bine îmbrăcată! Nu-i aşa?

DOAMNA LINDE Cred şi eu.

NORA Ei, şi am mai găsit şi altă sursă de venituri. Iarna trecută am avut norocul să am o mulţime de texte de copiat. Mă închideam la mine în cameră şi scriam pînă noaptea tîrziu. Ah, de multe ori eram atît de istovită, atît de istovită. Dar prindeam forţe la gîndul că lucrez şi cîştig bani. Uneori mă amuzam, aveam impresia că am devenit bărbat.

DOAMNA LINDE Şi cît ai putut să achiţi în felul acesta?

NORA Vezi, asta n-aş putea să-ţi spun exact. În astfel de afaceri, vezi tu, e foarte greu să ţii o socoteală exactă. Ştiu doar că am dat mereu tot ceea ce am putut să adun. De multe ori nu mai ştiam unde mi-e capul. *(Zîmbind.)* Cîteodată-mi închipuiam că un domn bătrîn şi bogat s-ar fi îndrăgostit de mine.

DOAMNA LINDE Cum? Ce domn?

NORA Fleacuri!... şi că ar fi murit, iar cînd i s-a deschis testamentul, scria cu litere mari: „Toţi banii mei sînt lăsaţi moştenire doamnei Nora Helmer şi trebuie plătiţi imediat, bani gheaţă".

DOAMNA LINDE Nora dragă, despre ce domn e vorba?

NORA Ce Dumnezeu, nu pricepi? Domnul cel bătrîn nici nu exista; era o creaţie a fanteziei mele, preocupată cum eram tot timpul de problema procurării banilor. Acum însă nu mă mai interesează nici el, nici testamentul lui. Acum am scăpat de griji. *(Sărind în picioare.)* O, Doamne, ce minunat e să ştii că ai scăpat de griji, Kristine! Fără preocupări! Eliberată definitiv de toate grijile! Să poţi avea o casă drăguţă şi aranjată aşa cum îi place lui Torvald! Şi gîndeşte-te, acuşi vine primăvara cu atîta cer albastru. Atunci, poate, vom călători. Poate voi vedea din nou oceanul. Da, da, e minunat să trăieşti şi să fii fericită!

(Se aude soneria în antreu.)

DOAMNA LINDE *(ridicîndu-se)* Sună, cred c-ar fi bine să plec.

NORA Nu, rămîi, sigur nu-i pentru mine; trebuie să fie pentru Torvald.

SERVITOAREA *(în uşa antreului)* Scuzaţi, doamnă, e cineva care vrea să-l vadă pe domnul avocat.

NORA Pe domnul director al băncii, să spui.

SERVITOAREA Da, pe domnul director al băncii, dar nu ştiu ce să fac... domnul doctor e tot acolo...

NORA Cine-i domnul?
KROGSTAD *(în pragul antreului)* Eu sînt, doamnă.

(Doamna Linde tresare uimită și se întoarce cu fața spre fereastră.)

NORA *(făcînd un pas spre el, încordată, vorbind cu glas slab)* Dumneavoastră? Ce înseamnă asta? Ce vreți să vorbiți cu soțul meu?

KROGSTAD Chestiuni de serviciu, într-un anumit sens. Am o mică slujbă la bancă și soțul dumneavoastră va fi directorul nostru, după cîte se pare.

NORA Pentru asta ați venit?

KROGSTAD Niște afaceri aride, doamnă, nimic altceva.

NORA Atunci, fiți bun și intrați în birou. *(Îl salută indiferent, în timp ce închide ușa de la antreu, pe urmă se îndreaptă spre sobă.)*

DOAMNA LINDE Nora, cine-i omul ăsta?

NORA Avocatul Krogstad.

DOAMNA LINDE Deci, el era.

NORA Îl cunoști?

DOAMNA LINDE L-am cunoscut cu mulți ani în urmă. A fost într-o vreme reprezentantul procuristului din regiunea noastră.

NORA Da, așa-i.

DOAMNA LINDE Ce mult s-a schimbat.

NORA A fost foarte nefericit în căsnicie.

DOAMNA LINDE Acuma-i văduv?

NORA Cu mai mulți copii. Ah, era să mă frig. *(Închide ușița de la sobă și împinge balansoarul ceva mai la o parte.)*

DOAMNA LINDE Se spune că se ocupă cu tot felul de afaceri.

NORA Da? Poate. Nu știu nimic. Hai să nu mai vorbim de afaceri; e plicticos.

(Intră doctorul Rank, venind din camera lui Helmer.)

DOCTORUL RANK *(încă în prag)* Nu, nu; nu vreau să te deranjez; am să trec puțin la soția ta. *(Închizînd ușa și observînd prezența doamnei Linde.)* O, iertați-mă, văd că și aici deranjez.

NORA Nu, de loc. *(Făcînd prezentările.)* Doctorul Rank. Doamna Linde.

DOCTORUL RANK A, doamna Linde. Numele dumneavoastră l-am auzit foarte des aici, în casă. Cred că eram pe scări, înaintea doamnei, cînd a sosit.

DOAMNA LINDE Da, urc greu; nu pot să suport scările.

DOCTORUL RANK Sînteți suferindă?

DOAMNA LINDE Nu, mai degrabă surmenată.

DOCTORUL RANK Nimic altceva? Atunci ați venit desigur în oraș să vă relaxați petrecînd de sărbători?

DOAMNA LINDE Nu. Am venit aici să caut de lucru.

DOCTORUL RANK Credeți că ăsta e un remediu împotriva surmenajului?

DOAMNA LINDE Dar trebuie să trăiesc, domnule doctor.

DOCTORUL RANK Da, e o părere generală că asta ar fi necesar.

NORA Dar doctore... și dumneata ții la viață.

DOCTORUL RANK Da. În orice caz, vreau să trăiesc. Chiar ruinat, prefer să trăiesc, oricît aș suferi. De altfel, toți pacienții mei sînt de aceeași părere. Chiar și-aceia care au psihicul bolnav. În momentul de față se află dincolo un astfel de specimen, bun de internare.

DOAMNA LINDE *(reținut)* A!

NORA Despre cine vorbești?

DOCTORUL RANK Un oarecare avocat Krogstad. Nu cred că-l cunoști. E putred pînă în fundul sufletului, doamnă. Pînă și el spunea că ține la viață ca la bunul cel mai de preț.

NORA Da? Și ce avea de vorbit cu Helmer?

DOCTORUL RANK Nu știu bine; parcă ceva despre bancă.

NORA Nu știam că Krog... avocatul ăsta Krogstad are ceva cu banca.

DOCTORUL RANK Da, avea un fel se slujbă acolo. *(Către doamna Linde.)* Nu cumva există și pe la dumneavoastră specimene umane care se strecoară hoțește peste tot, adulmecînd putreziciuni morale, pe care le păstrează în rezervă așteptînd ocazia pentru a le specula? Cei sănătoși moralmente, vreau să spun oamenii cu trecut imaculat, evident că nu riscă nimic.

DOAMNA LINDE Atunci, pentru a continua comparația dumneavoastră, înseamnă că bolnavii, adică oamenii cu

trecutul pătat, nu ar putea fi puşi la adăpost decît prin internare?

DOCTORUL RANK *(ridicînd din umeri)* Da, aşa stau lucrurile. Acest punct de vedere însă ar transforma întreaga societate într-un spital. *(Nora, cufundată în propriile-i gînduri, izbucneşte într-un rîs aproape zgomotos şi bate din palme.)* De ce rîdeţi? Ştiţi bine ce înseamnă societatea?

NORA Dar ce-mi pasă mie de societatea asta plicticoasă? Rîdeam de cu totul altceva, enorm de amuzant. Spune-mi, doctore, toţi angajaţii băncii depind acum de Torvald?

DOCTORUL RANK Şi ce găseşti enorm de amuzant în asta?

NORA *(zîmbeşte fredonînd)* Lasă-mă! Nu mă-ntrerupe. *(Învîrtindu-se prin cameră.)* Mi-e atît de plăcut gîndul că noi, adică Torvald, are o putere atît de mare asupra atîtor oameni. *(Scoţînd punga din buzunar.)* Doctore, ce zici de o pralină?

DOCTORUL RANK Ia te uită, praline. Credeam că sînt interzise aici.

NORA Da, dar astea mi le-a adus Kristine.

DOAMNA LINDE Cum? Eu?...

NORA Ne, ne, ne, nu te speria. Tu nu puteai să ştii că Torvald mi-a interzis dulciurile. Îi e teribil de frică să nu-mi stric dinţii. Ei, o dată nu-i nimic. Nu-i aşa, doctore? Ia, te rog. *(Îi vîră o pralină în gură.)* Şi tu, Kristine. Iau şi eu una; una mică — sau cel mult două. *(Plimbîndu-se prin cameră.)* Ei, acum mă simt într-adevăr nespus de fericită. Un singur lucru mi-ar mai face plăcere nespusă.

DOCTORUL RANK Ei? Şi ce anume?

NORA Ceva ce mi-ar face o plăcere nebună dacă ar auzi şi Torvald.

DOCTORUL RANK Şi de ce nu spui?

NORA Nu, nu îndrăznesc. E ceva prea urît.

DOAMNA LINDE Urît?

DOCTORUL RANK Atunci nu te sfătuiesc. Nouă însă poţi să ne spui ceea ce... grozav ţi-ar plăcea să audă şi Helmer.

NORA Am o poftă teribilă să înjur.

DOCTORUL RANK Eşti cam nebună!

DOAMNA LINDE Vai, Nora!

DOCTORUL RANK Hai, dă-i drumul. Uite-l...
NORA *(ascunzînd punga cu praline)* Sst! Ssst! Ssst!

(Helmer, cu paltonul pe braț și pălăria în mînă, vine din camera lui.)

NORA *(întîmpinîndu-l)* Ei, dragă Torvald, ai scăpat de el?
HELMER Da, a plecat.
NORA Dă-mi voie să te prezint; e Kristine, care a venit astăzi.
HELMER Kristine?... Iertați-mă, dar nu-mi amintesc...
NORA Doamna Linde, Torvald dragă, doamna Kristine Linde.
HELMER A, da. Probabil, o prietenă din copilărie a soției mele.
DOAMNA LINDE Ne-am cunoscut de mult de tot.
NORA Și a făcut călătoria asta lungă pînă aici, ca să stea de vorbă cu tine.
HELMER Cum așa?
DOAMNA LINDE Nu numai pentru asta...
NORA Kristine este pricepută la lucrări de birou și ar dori să se perfecționeze sub conducerea unui om deosebit de capabil.
HELMER Foarte bine v-ați gîndit, doamnă.
NORA Și cînd a auzit că ai fost numit director de bancă — s-a aflat și acolo despre asta — a venit imediat încoace. Nu-i așa, Torvald, tu poți, te rog mult, să faci ceva pentru Kristine? Ce zici?
HELMER Cred că nu-i imposibil. Doamna e văduvă?
DOAMNA LINDE Da.
HELMER Și aveți practică de birou?
DOAMNA LINDE Da, suficientă.
HELMER Ei, în cazul acesta e foarte probabil să vă pot oferi un post.
NORA *(bătînd din palme)* Ai văzut? Ai văzut?
HELMER Ați nimerit un moment potrivit, doamnă.
DOAMNA LINDE O, cum să vă mulțumesc?
HELMER Dar nu-i nevoie. *(Punîndu-și paltonul.)* Și acum, vă rog să mă scuzați.
DOAMNA RANK Așteaptă-mă, vin și eu cu tine. *(Își ia blana din antreu și o încălzește la sobă.)*

NORA Să nu-ntîrzii mult, dragă Torvald.

HELMER O oră, maximum.

NORA Cum, pleci și tu, Kristine?

DOAMNA LINDE *(luîndu-și paltonul)* Da, trebuie să ies. Vreau să-mi caut o cameră.

HELMER Atunci facem o parte din drum împreună.

NORA Ce păcat că locuim atît de înghesuiți; ar fi imposibil să...

DOAMNA LINDE O, nici nu te gîndi! La revedere, Nora dragă, și îți mulțumesc pentru toate.

NORA La revedere. Deseară te întorci aici, bineînțeles. Și dumneata, doctore. Poftim? Dacă ai să te simți bine? O, dacă te înfofolești cum trebuie... *(Toți trec, conversînd, în antreu. Se aud vocile copiilor pe scări, afară.)* Ei sînt! Au venit, au venit. *(Aleargă să le deschidă. Bona, Anne-Marie, intră cu copiii.)* Intrați, intrați! *(Se apleacă și-i sărută.)* O, dragii mei!... Uite-i, Kristine, nu-i așa că-s drăgălași?

DOCTORUL RANK Nu stați în curent!

HELMER Veniți, doamnă Linde, aici nu mai e loc decît pentru mame.

(Doctorul Rank, Helmer și doamna Linde ies. Bona intră în cameră cu copiii. Nora face același lucru, după ce închide ușa de la antreu.)

NORA Ce vioi și ce bine arătați! Ce obraji rumeni! Ca merele și ca trandafirii! *(În cele ce urmează copiii vorbesc toți o dată cu ea.)* V-ați distrat bine? Minunat! Așa, i-ai tras cu săniuța pe Emmy și pe Bob? Ia te uită, pe amîndoi deodată? Da, ești un băiat de ispravă, Ivar. O, dă-mi-o s-o țin puțin, Anne-Marie. Păpușică mică și dulce! *(Ia fetița mai mică de la bonă și dansează cu ea.)* Da, da, o să danseze mama și cu Bob. Cum? V-ați bătut cu zăpadă? Ce păcat că n-am fost și eu cu voi! Nu, nu; lasă să-i dezbrac singură, Anne-Marie. Lasă-mă pe mine, îmi face atîta plăcere. Intră înăuntru pînă atunci; pari înghețată. E cafea caldă pentru tine, pe sobă. *(Bona intră în cameră, se așază lîngă fereastră. Nora scoate paltoanele copiilor și le aruncă în jur, în timp ce ei vorbesc toți o dată.)* Așa? V-a fugărit un cîine mare? Dar nu v-a mușcat? Nu, cîinii nu mușcă păpușici mici ca voi. Nu umbla la pachete, Ivar. Ce-i acolo? A, trebuie neapărat să scotocești? Nu, nu; e ceva tare urît înăuntru. Da? Vreți să ne

jucăm? De-a ce să ne jucăm? De-a ascunselea? Bine, să ne jucăm de-a ascunselea. Bob să se ascundă primul. Eu? Bine, mă ascund eu întîi.

(Nora și copiii se joacă, rîzînd și bucurîndu-se, în scenă și în odaia din dreapta. Către sfîrșit, Nora se ascunde sub masă; copiii năvălesc în cameră, o caută însă n-o găsesc, o aud rîzînd înfundat, se reped spre masă, ridică fața de masă și o zăresc. Bucurie tumultoasă. Nora înaintează tîrîndu-se, ca și cum i-ar speria. Haz, veselie. Între timp, a bătut cineva la ușa de intrare; nimeni însă nu a auzit. Acum ușa se deschide pe jumătate și avocatul Krogstad apare și stă un moment nemișcat; jocul continuă.)

KROGSTAD Iertați-mă, doamnă Helmer.

NORA *(scoțînd un strigăt înfundat, se întoarce spre el ridicîndu-se pe jumătate)* A, dumneavoastră? Ce doriți?

KROGSTAD Iertați-mă; ușa de la intrare era întredeschisă; probabil a lăsat-o cineva așa.

NORA *(ridicîndu-se)* Soțul meu nu-i acasă, domnule Krogstad.

KROGSTAD Știam.

NORA Atunci... ce doriți?

KROGSTAD Două cuvinte cu dumneavoastră.

NORA Cu mine? *(Către copii, încet.)* Duceți-vă la Anne-Marie. Ce? Nu, domnul străin nu vrea să-i facă nici un rău mamei. După ce pleacă, ne jucăm din nou. *(Duce copiii în camera din stînga și închide ușa după ei. Apoi neliniștită, agitată.)* Aveți de vorbit ceva cu mine?

KROGSTAD Desigur.

NORA Azi?... Doar nu e încă zi-ntîi!

KROGSTAD Nu, e ajun de Crăciun. Depinde de dumneavoastră ce bucurii vă va aduce Crăciunul.

NORA Ce doriți? Astăzi n-am nici o posibilitate.

KROGSTAD Deocamdată nu de asta e vorba. E vorba de cu totul altceva. Îmi acordați cîteva minute?

NORA A, da; da, desigur, cu toate că...

KROGSTAD Bun. Eram în restaurantul lui Olsen și l-am zărit pe soțul dumneavoastră trecînd strada...

NORA Aha!

KROGSTAD... cu o doamnă.

NORA Şi?

KROGSTAD Pot să-mi permit o întrebare? Nu era oare doamna Linde?

NORA Da.

KROGSTAD A venit de curînd aici?

NORA Da, astăzi.

KROGSTAD E o prietenă a dumneavoastră, desigur.

NORA Da, este. Nu pricep însă...

KROGSTAD Şi eu am cunoscut-o, odată.

NORA Ştiu.

KROGSTAD Da? Ştiaţi? V-a spus, deci. Trebuia să-mi închipui. Atunci permiteţi-mi să vă întreb, scurt şi cuprinzător: doamna Linde va fi angajată la bancă?

NORA Cum vă permiteţi să-mi luaţi acest interogator? Dumneavoastră, un subaltern al soţului meu? Însă pentru că m-aţi întrebat, atunci aflaţi că da, doamna Linde va avea un post la bancă. Chiar eu am intervenit, domnule Krogstad. Acum sînteţi satisfăcut?

KROGSTAD Aşadar, nu m-am înşelat.

NORA *(plimbîndu-se agitată prin cameră)* O, poate am şi eu un pic de influenţă. Asta o poate avea şi o femeie... Cînd eşti un subaltern, domnule Krogstad, ar trebui să fii mai atent, să nu-i superi pe cei care... hm...

KROGSTAD... care au influenţă?

NORA Exact!

KROGSTAD *(schimbînd tonul)* Doamnă Helmer, n-aţi avea bunăvoinţa să folosiţi influenţa dumneavoastră şi în favoarea mea?

NORA Cum? Ce vreţi să spuneţi?

KROGSTAD Adică să fiţi atît de bună şi să mă ajutaţi să-mi păstrez postul subaltern pe care-l ocup la bancă.

NORA Cine se gîndeşte să vă ia postul?

KROGSTAD O, nu-i nevoie să faceţi pe neştiutoarea cu mine. Înţeleg şi prudenţa prietenei dumneavoastră de a evita să dea ochii cu mine la bancă. Şi înţeleg prea bine cui trebuie să-i mulţumesc pentru concedierea mea.

NORA Dar vă asigur că...

KROGSTAD Acum, pe scurt, doamnă Helmer, vă sfătuiesc să folosiţi influenţa dumneavoastră ca să împiedicaţi concedierea mea, cît mai e încă timp.

NORA Domnule Krogstad, n-am absolut nici o putere.

KROGSTAD De loc? Doar adineauri chiar dumneavoastră spuneați că...

NORA Dar ați interpretat cu totul greșit. Credeți că am atîta influență asupra soțului meu?

KROGSTAD O, îl cunosc pe soțul dumneavoastră din vremea studenției. Sper că domnul director de bancă nu-i mai intransigent decît alți soți.

NORA Dacă-mi vorbiți cu dispreț despre soțul meu, vă arăt ușa.

KROGSTAD Sînteți foarte îndrăzneață, doamnă.

NORA Nu mă mai tem de dumneavoastră. Îndată după Anul Nou, vă voi achita integral.

KROGSTAD *(cu stăpînire de sine)* Vă rog, fiți atentă, doamnă. Dacă va fi nevoie, voi lupta pe viață și pe moarte pentru a-mi păstra micul meu post la bancă.

NORA Da, asta se vede.

KROGSTAD Lupt nu numai pentru salariul meu; pentru mine, salariul are mai mică importanță. E vorba de altceva... Văd că trebuie să vă spun totul. Iată care-i povestea: Și dumneavoastră știți, cum știe toată lumea de altfel, că mai demult, cu ani în urmă, am comis o greșeală.

NORA Parcă am auzit ceva.

KROGSTAD Lucrurile n-au ajuns în fața justiției; dar de-atunci mi s-au închis toate ușile. Atunci am început să mă ocup de genul de afaceri care au prilejuit cunoștința noastră. Ce vreți? Trebuia să mă apuc de ceva, și pretind totuși că n-am fost dintre cei mai cîinoși. Acum însă, a trebuit să termin cu astea. Copiii mei cresc; pentru ei trebuie să-mi făuresc o platformă de respectabilitate și onorabilitate burgheză, cît mai ridicată posibil. Acest post la bancă este doar o primă treaptă pentru mine. Și acum, soțul dumneavoastră vrea să-mi dea cu piciorul. Mă zvîrle de pe această biată treaptă, direct în vechea-mi mocirlă morală.

NORA Dar, pentru Dumnezeu, domnule Krogstad, nu am nici o posibilitate să vă ajut.

KROGSTAD Pentru că nu vreți; nu vă gîndiți că aș putea să vă silesc?

NORA Doar n-o să-i spuneți soțului meu că vă datorez bani.

KROGSTAD Hm! Și de ce nu?

NORA Ar fi ruşinos din partea dumneavoastră. *(Cu lacrimi în glas.)* Acest secret numai al meu, această bucurie, această mîndrie numai a mea, să-i fie dezvăluită într-un mod atît de josnic? Şi tocmai prin dumneata? O, nu. Pe mine m-ai expune la mari neplăceri.

KROGSTAD Numai neplăceri?

NORA *(cu vehemenţă)* Dar mai bine fă-o; răutatea s-ar întoarce împotriva dumitale însuţi; cu-atît mai bine ar vedea soţul meu ce fel de om eşti. Atunci cu siguranţă îţi vei pierde postul.

KROGSTAD Voiam să întreb dacă vă temeţi numai de neplăceri familiale?

NORA Dacă soţul meu ar afla, atunci, bineînţeles, ar plăti imediat toţi banii. Astfel nu vom mai avea a face cu dumneata.

KROGSTAD *(înaintînd un pas)* Ascultaţi, doamnă Helmer; sau nu aveţi de loc memorie, sau nu vă pricepeţi de loc în afaceri. Trebuie să vă introduc în miezul problemei.

NORA Nu-nţeleg.

KROGSTAD Cînd soţul dumneavoastră era bolnav, aţi venit la mine să vă împrumut patru mii opt sute de coroane.

NORA Nu cunoşteam pe altcineva.

KROGSTAD Eu v-am promis să vă procur banii...

NORA Şi mi i-aţi procurat.

KROGSTAD Am promis să vă procur suma în anumite condiţii. Eraţi pe atunci atît de preocupată de boala soţului dumneavoastră şi atît de grăbită să primiţi banii pentru călătorie, încît cred că nu v-aţi mai gîndit la toate amănuntele împrumutului. De aceea e nevoie să vi le reamintesc. Aşadar: v-am promis să vă procur banii contra unei chitanţe redactate de mine.

NORA Da, şi pe care am semnat-o.

KROGSTAD Exact. Vă reamintiţi de asemenea că la sfîrşit am adăugat cîteva rînduri prin care tatăl dumneavoastră garanta pentru bani. Aceste rînduri, ce garantau restituirea sumei, trebuiau să fie semnate de tatăl dumneavoastră. Aşa-i?

NORA Trebuiau semnate?... Le-a semnat doar!

KROGSTAD Lăsasem data în alb; adică, tatăl dumneavoastră trebuia să pună personal data la care semnase hîrtia. Vă reamintiţi, doamnă?

NORA Da, cred că da...

KROGSTAD Apoi v-am inminat chitanța, urmînd s-o expediați prin poștă tatălui dumneavoastră, pentru a o semna. Nu-i așa?

NORA Ba da.

KROGSTAD Ceea ce ați făcut probabil imediat, întrucît la patru-cinci zile după aceea mi-ați și adus chitanța ce purta semnătura tatălui dumneavoastră. Drept pentru care v-am înmînat suma solicitată, imediat.

NORA Ei, da; și n-am plătit ratele cu exactitate, la fiecare termen?

KROGSTAD Da, cu destulă exactitate. Dar — să revenim la ceea ce spuneam — pe atunci treceați prin niște situații mai mult decît grele, nu-i așa?

NORA Da, așa-i.

KROGSTAD Tatăl dumneavoastră era grav bolnav, după cîte știu.

NORA Își trăia ultimele zile.

KROGSTAD Curînd după aceea a și murit, nu?

NORA Da.

KROGSTAD Spuneți-mi, doamnă Helmer, nu cumva vă amintiți data morții tatălui dumneavoastră? Vreau să spun, în ce zi a lunii.

NORA Evident. La 29 septembrie.

KROGSTAD Exact; știam încă de-atunci. Mă interesasem de altfel. De aceea, e ceva... ciudat... *(scoțînd o hîrtie din buzunar)* un lucru pe care nu reușesc să-l pricep cu nici un chip.

NORA Ce e ciudat? Nu vă înțeleg...

KROGSTAD Este ciudat, doamnă, că tatăl dumneavoastră a semnat chitanța trei zile după ce murise.

NORA Cum asta?

KROGSTAD Părintele dumneavoastră a murit la 29 septembrie. Acum — priviți aici. Tot dînsul își datează semnătura pe această chitanță, la 2 octombrie. Dumneavoastră nu vi se pare ciudat, doamnă?

(Nora tace.)

KROGSTAD Puteți să mă lămuriți?

(Nora tace în continuare.)

KROGSTAD De asemenea, se vede foarte clar că aceste două mențiuni, adică „2 octombrie" și anul, nu seamănă de loc cu scrisul tatălui dumneavoastră, ci cu un scris pe care parcă l-aș cunoaște. În fine, asta încă s-ar putea explica în vreun fel; tatăl dumneavoastră, uitînd să-și dateze semnătura, poate că altcineva a făcut-o la întîmplare, fiindcă nu aflase încă de moartea lui. Nu-i nimic rău în asta. Esențială este semnătura. Ea contează. Dar semnătura asta e autentică, doamnă Helmer? Realmente tatăl dumneavoastră, personal, și-a pus semnătura aici?

NORA *(după o scurtă tăcere, ridică brusc capul, înfruntîndu-l cu privirea)* Nu, nu el. Eu l-am semnat pe tata.

KROGSTAD Fiți atentă, doamnă. Vă dați seama că faceți o mărturisire... de-a dreptul periculoasă?

NORA De ce? Foarte curînd vă veți primi toți banii.

KROGSTAD Îmi permit să vă pun o întrebare: de ce n-ați trimis hîrtia tatălui dumneavoastră?

NORA Era imposibil. Atunci tata era foarte greu bolnav. Dacă-i ceream semnătura, trebuia să-i explic și pentru ce aveam nevoie de bani. În starea în care se afla, era imposibil să-i spun că viața soțului meu e în primejdie.

KROGSTAD Atunci ar fi fost mai bine pentru dumneavoastră să fi renunțat la călătoria în străinătate.

NORA Era exclus. Numai o plecare putea salva viața soțului meu. La asta nu aveam dreptul să renunț.

KROGSTAD Dar nu v-ați gîndit că vă faceți vinovată de înșelăciune față de mine?

NORA În nici un caz așa ceva nu mă preocupa pe atunci. De altfel, puțin îmi păsa de dumneavoastră. Vă detestam pentru toate dificultățile ce-mi făceați cu atîta sînge rece, cu atîta nepăsare, deși știați prea bine în ce pericol se afla soțul meu. Alt mod de a proceda nu exista. Nu aveam încotro.

KROGSTAD Doamnă Helmer, văd că dumneavoastră nu aveți o idee clară asupra gravității acestei fapte. Nici a gradului dumneavoastră de vinovăție, față de societate, față de legi. Pot însă să vă spun că fapta aceasta nu e cu nimic nici mai gravă, nici mai ușoară decît aceea comisă de mine odinioară și care totuși mi-a distrus întreaga situație socială.

NORA Dumneavoastră? Vreți să cred că dumneavoastră ați făcut un gest eroic ca să salvați viața soției?

KROGSTAD Legile nu vor să știe de mobilul unui fapt. Scuzabil sau nu, faptul se pedepsește.

NORA Dar sînt niște legi foarte rele.

KROGSTAD Rele sau nu, dacă depun hîrtia asta justiției, veți fi judecată după lege.

NORA Nu pot să cred. Cum? O fiică nu are dreptul să-și crute tatăl bolnav de moarte? O soție n-are dreptul să salveze viața soțului ei? Nu cunosc legile; sînt însă sigură că trebuie să fie scris undeva că, în astfel de situații, asemenea lucruri sînt permise. Dumneavoastră nu știți nimic despre asta, dumneavoastră care sînteți avocat? Trebuie să fiți un slab jurist, domnule Krogstad.

KROGSTAD S-ar putea. Dar în afaceri de felul acelor pe care le discutăm acuma — nu credeți că mă pricep mai bine? Dumneavoastră faceți ce credeți. Eu atîta vă spun: dacă mai sînt o dată dat afară, îmi veți ține tovărășie. *(Salută și iese prin antreu.)*

NORA *(rămîne puțin pe gînduri, apoi ridicîndu-și capul)* Nu se poate!... Am înțeles... vrea să mă sperie! *(Începe să adune lucrurile copiilor; după puțin timp, se oprește.)* Dar dacă?... Nu, e imposibil. Am făcut-o doar din dragoste.

COPIII *(la ușa din stînga)* Mamă, domnul a ieșit pe poartă.

NORA Da, da, da, știu. Să nu spuneți nimănui despre domnul ăsta. Ați auzit? Nici lui tăticu.

COPIII Bine, mamă; dar acum vii să ne jucăm?

NORA Nu, nu; nu acuma.

COPIII Bine, mamă, dar ne-ai promis.

NORA Da, însă acum nu pot. Duceți-vă la voi, am o mulțime de lucruri de făcut. Duceți-vă, duceți-vă, copilașii mei. *(Îi împinge cu binișorul în camera lor și încuie ușa după ei. Apoi se așază pe sofa, ia o broderie, face cîteva împunsături dar se întrerupe curînd.)* Nu! *(Aruncă broderia, se ridică, merge spre ușa vestibulului și strigă.)* Helene! Adă bradul, te rog! *(Se duce la masa din stînga, deschide sertarul; din nou se oprește.)* Nu, e absolut imposibil!

SLUJNICA *(cu bradul)* Unde să-l pun, doamnă?

NORA Aici, la mijloc.

SLUJNICA Mai aveți nevoie de ceva?

NORA Nu, mulțumesc; am tot ce-mi trebuie.

(Slujnica, după ce a așezat bradul în fața ei, iese.)

NORA *(în timp ce împodobește pomul)* Aici luminări. Aici, ghirlande. Ce om înspăimîntător! Ah! Prostii! Vorbe goale! Nu e în stare de așa ceva. Pomul trebuie să fie frumos. Vreau să fac tot ce-ți va face plăcere, Torvald; voi cînta pentru tine, voi dansa pentru tine.

(Helmer, cu un teanc de acte sub braț, vine de afară.)

NORA Ah, te-ai și întors?

HELMER Da. M-a căutat cineva?

NORA Aici? Nu.

HELMER Curios. L-am văzut pe Krogstad ieșind de la noi.

NORA Da? A, da, adevărat, Krogstad a trecut un moment pe aici.

HELMER Nora, ți se citește pe față; te-a rugat să pui o vorbă bună pentru el.

NORA Da.

HELMER Și tu trebuie s-o faci ca venind de la tine. Mai trebuie să nu știu că a fost aici. Nu-i așa că te-a rugat și asta?

NORA Da, Torvald, însă...

HELMER Nora, Nora, și te-ai pretat la asta? Să stai de vorbă cu un astfel de individ, poate promițîndu-i și sprijin! Și culmea, să mai spui și minciuni!

NORA Minciuni?

HELMER N-ai spus tu că n-a fost nimeni aici? *(Amenințînd cu degetul.)* Să nu mai facă niciodată așa, păsăreaua mea. O păsărea cîntătoare nu emite note false. *(Luînd-o de talie.)* Nu crezi și tu că așa trebuie să fie? Da, da, știam eu bine. *(Dîndu-i drumul.)* Dar să nu mai vorbim despre asta. *(Așezîndu-se în fața sobei.)* Ah, cît de liniștitor și de confortabil e aici. *(Răsfoiește puțin hîrtiile.)*

NORA *(ocupîndu-se de brad, după o mică pauză)* Torvald!

HELMER Da, Nora.

NORA Nici nu-ți închipui cît mă bucur de pe acum gîndindu-mă la balul costumat de la familia Stenborg. E poimîine, nu-i așa?

HELMER Da, poimîine. Şi eu sînt curios să văd ce surpriză ai să ne faci.

NORA Într-adevăr, asta a devenit o problemă pentru mine.

HELMER De ce?

NORA Pentru că nu am nici o idee mai originală; toate îmi par banale sau fără haz. Aş vrea să găsesc ceva mai deosebit.

HELMER Ah? A ajuns micuţa mea Nora să recunoască asta?

NORA *(în spatele scaunului lui Helmer, sprijinindu-se cu braţele pe speteazǎ)* Eşti foarte ocupat, Torvald.

HELMER Oh!...

NORA Ce hîrtii sînt astea?

HELMER De-ale băncii.

NORA De pe acum?

HELMER Am cerut împuternicirea fostului director să fac o serie de schimbări în organizarea bancară şi, implicit, a personalului băncii. Trebuie să profit de săptămîna Crăciunului ca să fiu gata la întîi ianuarie.

NORA De aceea venise bietul Krogstad...

HELMER Hm!

NORA *(se apleacă mai mult pe speteaza scaunului şi-l mîngîie pe cap)* Dacă n-ai fi atît de ocupat, aş putea să te rog să-mi faci un mare serviciu, Torvald?

HELMER Să auzim! Despre ce e vorba?

NORA Tare-aş dori să arăt cît mai bine la balul costumat. Şi nimeni nu are atîta gust ca tine. Torvald, n-ai vrea să te gîndeşti puţin şi să decizi tu cum să mă costumez şi cum să mă aranjez?

HELMER Aha, sîntem la strîmtoare şi căutăm un salvator?

NORA Da, Torvald, nu pot să mă descurc fără ajutorul tău.

HELMER Bine, bine, am să mă gîndesc, găsim noi ceva.

NORA E drăguţ din partea ta! *(Se duce din nou la brad; pauză.)* Ce frumos arată florile astea roşii. Ia spune-mi, e cu adevărat atît de gravă fapta lui Krogstad?

HELMER A iscălit pe cineva în fals. Îţi dai seama ce înseamnă asta?

NORA Poate că a făcut-o din necesitate?!

HELMER Poate, sau, ca cei mai mulţi, din nechibzuinţă. Dar eu nu sînt atît de lipsit de inimă încît să condamn un om pentru o singură acţiune culpabilă.

NORA O, nu-i aşa, Torvald?

HELMER Oricine se poate reabilita dacă-şi recunoaşte deschis vina şi-şi ispăşeşte pedeapsa.

NORA Pedeapsa?...

HELMER Dar Krogstad n-a mers pe calea asta; a căutat să scape de urmări prin minciuni, tertipuri, abilităţi. Astea l-au prăbuşit moralmente. De aceea a decăzut.

NORA Crezi că asta duce...

HELMER Gîndeşte-te că un om, avînd mereu prezentă conştiinţa culpabilităţii, trebuie să mintă, să simuleze în fiece moment. Trebuie să poarte o adevărată mască, pretutindeni şi faţă de oricine; e silit s-o facă, fiindcă clipă de clipă trebuie să-şi ascundă fapta. Va face la fel, chiar în faţa soţiei lui. Şi această prefăcătorie zilnică devine ticăloşie atunci cînd are copii.

NORA De ce?

HELMER Pentru că practica asta continuă a minciunii contaminează întreaga viaţă de familie. Într-o astfel de casă, cu fiecare suflare copiii aspiră germenii putrefacţiei morale.

NORA *(apropiindu-se pe la spatele lui)* Eşti foarte sigur de asta?

HELMER O, draga mea, am constatat-o suficient de frecvent în cariera mea de avocat. Aproape toţi delincvenţii minori au avut mame mincinoase.

NORA De ce tocmai... mame?

HELMER Statistic, majoritatea proveneau din mame mincinoase; evident, şi tatăl are aceeaşi influenţă dăunătoare, asta o ştie bine orice avocat. Krogstad ani de-a rîndul şi-a otrăvit propriii copii cu minciuni şi prefăcătorii; de aceea îl socot un om pierdut moraliceşte. *(Întinzîndu-i mîinile.)* Iată de ce micuţa şi dulcea mea Nora trebuie să-mi promită că nu se va mai ocupa niciodată de omul ăsta. Ne-am înţeles, nu? Bate mîna. Ia te uită... dar, ce mai este? Dă-mi mîna. Aşa! Deci, s-a făcut! Te asigur, mi-ar fi imposibil să lucrez cu el; simt literalmente un rău fizic în vecinătatea unor astfel de oameni.

NORA *(retrăgîndu-şi mîna, se duce de cealaltă parte a bradului)* Ce cald e aici. Şi am atîtea de făcut.

HELMER *(se ridică şi-şi strînge hîrtiile)* Da, şi eu trebuie să studiez astea înainte de masă. Am să mă gîndesc şi la costumul tău. Şi... poate că mai am de pregătit ceva ce trebuie atîrnat în pom, în poleială... *(Punîndu-i mîna pe cap.)* O, mica mea păsărică! *(Se duce în camera lui, închizînd uşa după el.)*

NORA *(încet, după o scurtă pauză)* Ah! Nu poate fi aşa! E imposibil. Nu se poate!

BONA *(în uşa din stînga)* Copiii se roagă atît de frumos să fie lăsaţi la mămica.

NORA Nu, nu, nu; nu-i lăsa la mine. Stai cu ei, Anne-Marie.

BONA Bine, doamnă. *(Închide uşa.)*

NORA *(palidă de spaimă)* Să-mi corup copiii!... Să-mi otrăvesc căminul? *(O scurtă pauză; ridicînd capul.)* Nu-i adevărat. Niciodată, în veci nu poate fi adevărat.

Actul II

(Aceeaşi cameră. Într-un colţ, lîngă pian, este aşezat bradul de Crăciun, în neorînduială şi cu bucăţi de lumînări arse. Paltonul Norei şi celelalte sînt pe sofa. Nora, singură în cameră, se plimbă de colo pînă colo, neliniştită; pînă la urmă, se opreşte lîngă sofa şi-şi ia paltonul.)

NORA *(dînd drumul paltonului)* Vine cineva! *(Lîngă uşă; ascultă.)* Nu, nu-i nimeni. Natural — nu vine nimeni azi, prima zi de Crăciun; şi nici mîine. Dar poate... *(Deschide uşa şi priveşte afară.)* Nu; nu-i nimic în cutia de scrisori; complet goală. *(Plimbîndu-se iar prin cameră.)* Ah, prostii! Nu va face nimic. Nu se poate întîmpla aşa ceva. E imposibil. Am doar trei copii mici.

(Bona, cu o cutie mare de carton, vine din camera din stînga.)

BONA Am găsit cutia cu costumul de bal.
NORA Mulţumesc; pune-o pe masă.
BONA *(o pune)* Dar costumul trebuie să fie cam zdrenţuit.
NORA O, de-aş putea să-l rup într-o sută de mii de bucăţi.
BONA Doamne fereşte; poate fi uşor aranjat; doar un pic de răbdare.
NORA Da, vreau să mă duc s-o rog pe doamna Linde să-mi ajute.
BONA Iar ieşiţi? Pe-o vreme ca asta? O să răciţi, o să vă îmbolnăviţi.
NORA N-ar fi o nenorocire... Ce fac copiii?
BONA Micuţii se joacă acum cu darurile de la pom, dar...
NORA Întreabă des de mine?
BONA Dacă sînt deprinşi să fie cu mămica lor!
NORA Ştiu, Anne-Marie, de-acum înainte însă nu voi mai putea sta atît de mult cu ei.
BONA Ei, copiii mici se obişnuiesc uşor cu toate.
NORA Crezi? Crezi că vor uita de mămica lor dacă ar pleca de tot?
BONA Doamne fereşte; cum de tot?
NORA Stai, spune-mi, Anne-Marie, m-am gîndit deseori la asta — cum te-a lăsat inima să-ţi dai copilul pe mîini străine?
BONA A trebuit s-o fac; şi-apoi... altfel nu eram doica micuţei Nora.
NORA Da, dar cum te-ai îndurat?
BONA Ce puteam face? Şi-apoi unde mai puteam găsi un loc atît de bun? Cînd o fată săracă păţeşte o ruşine, trebuie să fie încîntată să găsească un loc ca ăsta. Ticălosul acela nici nu s-a interesat de mine.
NORA Dar fata ta? Te-a uitat, desigur.
BONA Nu m-a uitat de loc. Mi-a scris o dată, la prima împărtăşanie şi încă o dată cînd s-a măritat.
NORA *(o îmbrăţişează)* Bătrîna mea Anne-Marie, tu mi-ai fost ca o mamă cînd eram mică.
BONA Biata şi micuţa Nora n-a avut altă mamă.
NORA Şi dacă şi micuţii mei n-ar mai avea mamă, ştiu că tu vei rămîne pentru ei... Ah! Prostii, prostii! *(Deschi-*

zînd cutia.) Hai! du-te la ei. Eu trebuie... Să vezi ce drăguță voi fi mîine.

BONA Nici vorbă, nimeni n-are să fie atît de drăguță ca doamna Nora.

(Pleacă în camera din stînga.)

NORA *(începe să desfacă cutia, însă curînd o aruncă la o parte)* Ah, dacă aș avea curajul să ies. Numai de n-ar veni. De nu s-ar întîmpla ceva cît lipsesc. Vorbesc fără şir; nu vine nimeni. Să periem manşonul. Ce mănuşi frumoase, ce mănuşi frumoase. N-are importanţă, n-are importanţă! Unu, doi, trei, patru, cinci, şase *(Ţipă.)* Ah, au venit... *(Vrea să se îndrepte spre ușă, dar se oprește nedecisă. Doamna Linde vine din vestibul unde şi-a lăsat paltonul etc.)*

NORA O, tu erai, Kristine. Mai e cineva? Ce bine că ai venit!

DOAMNA LINDE Am auzit că m-ai căutat.

NORA Da, am trecut pe la tine. Vreau să te rog să-mi ajuți la ceva. Să şedem pe sofa. Iată despre ce-i vorba: mîine seară va fi un bal costumat la consulul Stenborg, acela care stă sus, şi Torvald vrea să mă costumez ca napolitană şi să dansez tarantela; am învăţat-o la Capri.

DOAMNA LINDE Ia te uită, dai un adevărat spectacol.

NORA Da. Torvald găseşte că e foarte nimerit. Uite costumul; Torvald mi l-a comandat în Italia; acuma-i atît de zdrenţuit, încît nu mai ştiu dacă...

DOAMNA LINDE O, îl punem noi repede la punct; dar broderia s-a descusut pe alocuri. Ai ac şi aţă? Perfect, avem tot ce ne trebuie.

NORA Ce drăguţ din partea ta.

DOAMNA LINDE *(cosînd)* Aşadar, mîine te costumezi? Ştii ce, am să trec şi eu să te văd gătită. Nora, am uitat să-ţi mulţumesc pentru invitația de ieri. A fost o seară foarte plăcută.

NORA *(se ridică şi umblă prin cameră)* O, şi nici n-a fost ca de obicei. Să fi venit mai demult la noi, Kristine. Adevărul e că Torvald are talentul de a face pe oricine să se simtă bine. E o gazdă pricepută.

DOAMNA LINDE După părerea mea, eşti tot atît de talentată; nu degeaba eşti fiica tatălui tău. Spune-mi, Nora, doctorul Rank e întotdeauna atît de abătut ca ieri?

NORA Nu, era mai deprimat ca de obicei. De altfel, suferă de o boală foarte gravă. Sărmanul, are tuberculoză la şira spinării. E explicabil, tatăl său a dus o viaţă foarte dezordonată. Vin, nopţi pierdute, femei... desigur că ăsta-i motivul pentru care fiul e suferind din copilărie, înţelegi.

DOAMNA LINDE *(lăsînd să-i pice lucrul)* Dar, draga mea Nora, de unde-ai aflat astea?

NORA *(plimbîndu-se prin cameră)* Ei, dacă ai trei copii, mai eşti din cînd în cînd în relaţii cu unele... cu unele doamne care se pricep oarecum la medicină, şi care-ţi povestesc cîte şi mai cîte.

DOAMNA LINDE *(coase în continuare; scurtă pauză)* Doctorul Rank vine în fiecare zi pe la voi?

NORA În fiecare zi. E cel mai bun prieten al lui Torvald, încă din copilărie. Şi al meu. Doctorul Rank este de-al casei.

DOAMNA LINDE Spune-mi: e un om sincer? Vreau să spun, nu-i place doar să spună amabilităţi?

NORA Dimpotrivă. De unde ţi-a venit ideea?

DOAMNA LINDE Cînd mi l-ai prezentat ieri, m-a asigurat că auzise deseori numele meu la voi în casă; am remarcat apoi că soţul tău habar n-avea cine sînt eu. Atunci cum putea să audă doctorul Rank?...

NORA Da, adevărat, Kristine. Torvald ţine enorm la mine şi de aceea vrea, aşa spune el, să-i aparţin în întregime. La început devenea gelos de-a binelea doar dacă pomeneam de vreunul dintre oamenii ce-mi erau dragi, de acasă. Fireşte, i-am făcut pe plac. În schimb, cu doctorul Rank puteam vorbi despre oricine; vezi tu, lui îi place să mă asculte.

DOAMNA LINDE Să-ţi spun ceva, Nora, în multe privinţe eşti încă un copil; eu sînt mult mai în vîrstă decît tine, deci am şi mai multă experienţă. Vreau să-ţi dau un sfat: ar trebui să termini intimităţile acestea cu doctorul Rank.

NORA Ce intimităţi ar trebui să termin?

DOAMNA LINDE Şi cu una şi cu alta. Ieri îmi vorbeai de un admirator bogat care urma să-ţi procure bani.

NORA Da, care însă nu există... din păcate. Şi ce-i cu asta?

DOAMNA LINDE Doctorul Rank are avere?

NORA Da, are.

DOAMNA LINDE Şi n-are pe nimeni de cine să se ocupe?

NORA Nu, pe nimeni; dar...

DOAMNA LINDE Şi vine zilnic la voi în casă?

NORA *(cu ton iritat)* Ţi-am mai spus o dată.

DOAMNA LINDE De ce eşti agresivă, Nora?

NORA Nu sînt agresivă, dar nu înţeleg.

DOAMNA LINDE Nu te mai preface, Nora. Crezi că n-am înţeles de la cine ai împrumutat cele patru mii opt sute de coroane?

NORA Ţi-ai pierdut minţile? Cum ai putut să-ţi închipui una ca asta? E un prieten al nostru, care vine aici zi de zi! S-ar fi creat o situaţie de-a dreptul insuportabilă.

DOAMNA LINDE Atunci, nu-i el?

NORA Nu, te asigur. Nici nu mi-a trecut prin minte asemenea idee. De altfel, nici n-ar fi avut bani; i-a moştenit mult mai tîrziu.

DOAMNA LINDE Ei, cred că a fost spre norocul tău, draga mea Nora.

NORA Nu, niciodată nu mi-a trecut prin minte să-l rog pe doctorul Rank. De altfel, sînt sigură că dacă l-aş ruga...

DOAMNA LINDE Însă, natural, n-ai s-o faci.

NORA Nu, bineînţeles. Nu pot să cred, nici nu pot cel puţin să-mi închipui că ar putea fi necesar. Dar sînt sigură că dacă i-aş spune doctorului...

DOAMNA LINDE Fără ştirea soţului tău?

NORA Da. Tot fără ştirea lui, trebuie să ies din încurcătură. Trebuie să termin odată.

DOAMNA LINDE Da, da, aşa spuneam şi eu ieri, dar...

NORA *(umblînd încoace şi încolo)* Un bărbat se descurcă mult mai uşor decît o femeie în afaceri de-astea.

DOAMNA LINDE Propriul tău bărbat, da.

NORA Prostii! *(Se opreşte.)* Cînd plăteşti tot ce datorezi, îţi recapeţi chitanţa?

DOAMNA LINDE Se înţelege de la sine.

NORA *(aparte)* Să poţi rupe în mii de bucăţi, şi să dai foc acestei hîrtii dezgustătoare şi murdare!

DOAMNA LINDE *(o priveşte fix, lasă lucrul şi se ridică încet în picioare)* Nora, îmi ascunzi ceva.

NORA Vezi asta pe chipul meu?

DOAMNA LINDE Ţi s-a întîmplat ceva, de ieri dimineaţă încoace. Nora, ce s-a întîmplat?

NORA *(apropiindu-se de ea)* Kristine! *(Ascultînd atentă.)* Sst! A venit Torvald. Du-te în camera copiilor. Torvald

nu poate suferi croitoria. Roag-o pe Anne-Marie să te ajute.

DOAMNA LINDE *(adunîndu-și lucrurile)* Bine, mă duc, dar nu plec de aici pînă nu vorbim amîndouă, deschis.

(Trece în camera din stînga; în același timp intră Helmer din vestibul.)

NORA *(ieșindu-i înainte)* O, cît te-am așteptat, dragă Torvald.

TORVALD Era croitoreasa?

NORA Nu, era Kristine; mă ajută să-mi pun la punct costumul. Să vezi ce bine am să arăt.

HELMER N-a fost bună ideea mea?

NORA Minunată! Dar eu... n-am fost drăguță că te-am ascultat?

HELMER *(luînd-o de bărbie)* Drăguță? Pentru că îți asculți bărbatul? Ei, ei, nechibzuită mică, știu bine că n-ai gîndit așa. Dar nu vreau să te deranjez, trebuie să probezi, pe cîte văd.

NORA Tu ai să lucrezi?

HELMER Da. *(Arătînd un teanc de hîrtii.)* Uite, le-am adus de la bancă. *(Pornește spre camera sa.)*

NORA Torvald!

HELMER *(oprindu-se)* Da.

NORA Dacă mica veveriță te-ar ruga frumos, din toată inima... ceva?

HELMER Ce anume?

NORA Ai vrea să faci?

HELMER Bineînțeles că mai întîi ar trebui să știu despre ce-i vorba.

NORA Veverița ar alerga împrejur și ar face tot felul de nebunii, dacă ai fi drăguț și i-ai satisface dorința.

HELMER Hai, spune o dată, Nora!

NORA Ciocîrlia mică ar ciripi în toată casa.

HELMER Ei, oricum ai ciripi.

NORA Ți-aș dansa ca o fiică a ielelor sub clar de lună. Pentru tine, Torvald.

HELMER Nora... cred că nu e în legătură cu ce mi-ai spus azi-dimineață!

NORA *(apropiindu-se de el)* Ba da, Torvald, te rog, te implor!

HELMER Şi tu, realmente, ai curajul să mai îmi vorbeşti de chestiunea asta?

NORA Da, da, trebuie să cedezi, trebuie să-l menţii pe Krogstad în postul de la bancă.

HELMER Draga mea Nora, postul lui l-am dat doamnei Linde.

NORA Da, asta-i foarte frumos din partea ta; însă ai putea concedia alt funcţionar în locul lui Krogstad.

HELMER Asta-i o încăpăţînare de necrezut! Pentru că tu i-ai făcut ieri promisiunea necugetată să pui o vorbă bună, să fiu obligat eu...

NORA Nu de asta, Torvald. E însă în interesul tău. Omul ăsta colaborează la cele mai detestabile ziare; chiar tu mi-ai spus. Poate să-ţi facă enorm de mult rău. Mi-e o frică de moarte din cauza asta.

HELMER Aha, înţeleg. Te înspăimîntă vechile amintiri.

NORA Ce vrei să spui? Nu pricep.

HELMER Că te gîndeşti, bineînţeles, la tatăl tău.

NORA Ei, da. Aminteşte-ţi numai cîţi ticăloşi l-au terfelit groaznic în astfel de ziare. Eu cred că s-ar fi ajuns chiar la destituirea lui dacă ministerul nu te-ar fi delegat pe tine să anchetezi şi dacă tu n-ai fi fost atît de binevoitor.

HELMER Micuţă Nora, e o deosebire considerabilă între tatăl tău şi mine. Tatăl tău nu era un funcţionar ireproşabil. Eu însă sînt; şi sper că voi rămîne astfel.

NORA O, nimeni nu-şi închipuie ce poate născoci răutatea omenească. Am putea fi atît de liniştiţi şi de fericiţi aici, în căminul nostru tihnit şi fără griji; tu, eu şi copiii, Torvald! De aceea te rog atît de mult.

HELMER Tocmai fiindcă tu intervii pentru el, mă pui în imposibilitate să-l menţin. La bancă se ştie de concedierea lui. Atît ar mai trebui, să se răspîndească zvonul că noul director a fost convins de cineva — probabil de soţia lui — să-şi schimbe hotărîrea.

NORA Ei şi?

HELMER Bineînţeles, cînd e vorba de un capriciu, micuţa încăpăţînată răspunde doar: Ei şi! M-aş face de rîs în faţa întregului personal, lăsîndu-l să-şi închipuie că mă pot lăsa influenţat... dinafară. Crede-mă, foarte curînd aş simţi efectele. Şi în plus, mai este o împrejurare care face

total imposibilă menţinerea lui Krogstad la bancă cît timp sînt eu director.

NORA Ce anume?

HELMER La nevoie aş putea trece cu vederea tarele lui morale.

NORA Nu-i aşa, Torvald?

HELMER Am auzit că este şi foarte capabil. Vezi, însă, Krogstad e o cunoştinţă de-a mea, din tinereţe. Una dintre acele cunoştinţe care te incomodează tot restul vieţii. Da, pot să-ţi mai spun: în plus ne şi tutuim. Şi cum e total lipsit de tact, o face şi în prezenţa altora. Ba, mai mult, tocmai atunci crede că este mai îndreptăţit să adopte un ton familiar faţă de mine şi să facă paradă: tu, tu, Helmer. Te asigur că îmi este mai mult decît neplăcut. M-ar pune într-o poziţie imposibilă la bancă.

NORA Torvald, tu nu crezi nimic din ceea ce spui.

HELMER Aşa? De ce, mă rog?

NORA Pentru că e un punct de vedere meschin.

HELMER Ce spui? Meschin? Îţi par, eu, meschin?

NORA Dimpotrivă, dragă Torvald; şi tocmai de aceea...

HELMER E unul şi acelaşi lucru, Nora! Tu consideri argumentele mele meschine; în consecinţă, înseamnă că şi eu sînt meschin. Aşa! Meschin, deci! Ei, asta trebuie să se sfîrşească o dată. *(Se duce la uşa vestibulului şi strigă.)* Helene!

NORA De ce o chemi?

HELMER *(căutînd prin hîrtiile aduse)* Să termin o dată. *(Slujnica intră în cameră. Către ea.)* Ia scrisoarea asta şi dă-o imediat unui comisionar. S-o ducă îndată la destinaţie. Repede însă. Adresa e pe plic. Uite, ia şi banii pentru comisionar.

SLUJNICA Am înţeles. *(Iese cu scrisoarea.)*

HELMER *(strîngîndu-şi hîrtiile)* Aşa, micuţa mea doamnă încăpăţînată.

NORA *(cu răsuflarea tăiată)* Torvald, ce scrisoare era aceea?

HELMER Concedierea lui Krogstad.

NORA Opreşte-o, Torvald! Mai e încă timp. O, Torvald, opreşte-o! Fă asta pentru mine, pentru tine chiar, pentru copii! Ascultă-mă, Torvald, fă-o! Tu nu ştii ce ne poate aduce, tuturor, intransigenţa ta.

HELMER Prea tîrziu.

NORA Da... prea tîrziu.

HELMER Dragă Nora, îți iert agitația asta exagerată, deși în fond este de-a dreptul o ofensă la adresa mea. Cel puțin așa o consider. Nu-i oare o insultă să-ți închipui că mă voi înspăimînta de răzbunarea unui funcționăraș ratat? Te iert, totuși, pentru că asta demonstrează marea ta dragoste pentru mine. *(Luînd-o în brațe.)* Așa trebuia să fac, scumpa mea Nora. Fie ce-o fi. La nevoie, crede-mă, am și curaj și putere. Vei vedea că știu să iau totul asupra mea.

NORA *(înspăimîntată)* Ce vrei să spui cu asta?

HELMER Totul...

NORA *(calmă)* Asta n-ai s-o faci niciodată!

HELMER Bine, Nora; atunci să ne împărțim răspunderile, ca soț și soție. De altfel, așa este și normal. *(Mîngîind-o pe cap.)* Ești mulțumită acum? Ei, ei, lasă ochișorii ăștia de porumbiță speriată. Toate nu-s altceva decît de-ale tale. Mai bine ai repeta tarantela și te-ai exersa la tamburină. Eu mă duc în biroul din fund, închid și ușile de la mijloc, așa că n-am să mai aud nimic; poți face oricîtă gălăgie. *(Se îndreaptă spre ușă.)* Și cînd vine Rank, spune-i unde mă găsește. *(O salută cu capul, își ia hîrtiile și pleacă în camera sa, închizînd ușa după el.)*

NORA *(înlemnită de spaimă, stă ca pironită, abia șoptind)* Acum ar fi în stare s-o facă. O face, indiferent ce ar putea să urmeze. Nu, asta niciodată! Nu! Pentru nimic în lume, nu! Ah! O mîntuire... o scăpare... *(Se aude sunînd în vestibul.)* Doctorul Rank!... Da! Orice, în afară de asta. Orice altceva! *(Își trece mîna peste față, încearcă să se reculeagă și deschide ușa dinspre vestibul. Doctorul Rank e în vestibul și-și atîrnă blana în cuier. Pe măsură ce se desfășoară acțiunea, începe să se întunece.)* Bună ziua, doctore. Te-am cunoscut după sunat. Stai, nu intra încă la Torvald, mi se pare că are ceva de lucru.

DOCTORUL RANK Și dumneata?

NORA *(în timp ce Rank intră în cameră, închizînd ușa după el)* O, știi prea bine că pentru dumneata am întotdeauna timp.

DOCTORUL RANK Îți mulțumesc; am să profit. Cît o să mai am timp.

NORA Ce vrei să spui? Cum... cît o să mai ai timp?

DOCTORUL RANK Aşa cum ai auzit. Te sperie?

NORA Da. Ceea ce ai spus e de-a dreptul straniu. Crezi că se va schimba ceva? Că se va întîmpla ceva?

DOCTORUL RANK Se va întîmpla ceea ce prevedeam mai de mult. Dar speram că nu va fi atît de curînd.

NORA *(luîndu-l de mînă)* Ce anume, doctore? Mie trebuie să-mi spui.

DOCTORUL RANK *(aşezîndu-se lîngă sobă)* Sănătatea mea merge spre rău. Şi ce-i mai trist, e că nu-i nimic de făcut.

NORA *(răsuflă uşurată)* A, de dumneata e vorba?

DOCTORUL RANK Dar de cine altul? La ce mi-ar servi să mă mint singur? Dintre toţi pacienţii mei, eu reprezint cazul cel mai grav. Situaţia cea mai desperată, doamnă Helmer. Zilele acestea mi-am făcut un examen general. Faliment! Poate că-ntr-o lună voi putrezi la cimitir.

NORA Vai, e oribil ce spui.

DOCTORUL RANK Situaţia însăşi e al dracului de urîtă. În special, vor fi deosebit de urîte fazele premergătoare. Mai am de aşteptat doar rezultatul unei ultime analize. În funcţie de rezultat, voi şti aproximativ cînd se va produce deznodămîntul. Aş dori să te rog ceva: Helmer are, prin natura sa delicată, o deosebită oroare de tot ce este urît. N-aş vrea să mă vadă în halul în care voi fi, pe patul de suferinţă...

NORA O, doctore Rank...

DOCTORUL RANK ... să nu vină acolo. Sub nici un motiv. Uşa mea va fi închisă pentru el. În momentul în care voi avea certitudinea agravării stării mele, îţi voi trimite cartea de vizită însemnată cu o cruce neagră. Atunci vei şti că începe descompunerea mea.

NORA Vai, dar azi eşti cu totul absurd. Şi mie mi-ar fi părut atît de bine să fii optimist.

DOCTORUL RANK Cînd sînt cu moartea-n faţă?... Mai ales că plătesc pentru altul. Asta-i dreptate? Şi în cîte familii nu pîndesc astfel de ispăşiri inevitabile!

NORA *(astupîndu-şi urechile)* Prostii! Să fim veseli, veseli!

DOCTORUL RANK Da, chiar de veselie îmi arde mie! Nevinovata mea coloană vertebrală plăteşte greu pentru isprăvile tatii, pe vremea cînd era locotenent.

NORA *(lîngă masa din stînga)* Era prea ahtiat după sparanghel și pateuri de ficat de gîscă. Nu-i așa?

DOCTORUL RANK Și după trufe.

NORA Da, trufe, sigur. Și stridii, după cîte știu.

DOCTORUL RANK Da, stridii, bineînțeles, și stridii.

NORA Și vin de porto și șampanie. Păcat că aceste lucruri delicioase atacă organismul.

DOCTORUL RANK Mai ales că atacă biete organisme nevinovate.

NORA O, da. Asta-i cel mai trist dintre toate.

DOCTORUL RANK *(privind-o cercetător)* Hm!...

NORA *(după un timp)* De ce zîmbești?

DOCTORUL RANK Eu, nu. Dumneata rîdeai.

NORA Ba dumneata zîmbeai, doctore Rank!

DOCTORUL RANK Ești mult mai puțin serioasă decît îmi închipuiam.

NORA Astăzi sînt atît de dornică de nebunii!

DOCTORUL RANK Așa-mi pare și mie.

NORA *(cu amîndouă mîinile pe umerii lui)* Dragă, dragă doctore, nu trebuie să mori, pentru Torvald și pentru mine; nu ai dreptul să mori.

DOCTORUL RANK O, mă vei uita ușor. Morții sînt repede uitați.

NORA *(privindu-l îngrijorată)* Cum poți crede așa ceva?

DOCTORUL RANK Se leagă noi prietenii și astfel...

NORA Cine leagă noi prietenii?

DOCTORUL RANK Și dumneata și Helmer o veți face cînd eu voi fi... departe. Dumneata ai și început, după cît mi se pare. Aseară ce căuta aici acea doamnă Linde?

NORA Aha, nu cumva ești gelos pe biata Kristine?

RANK Da, sînt. Ea va fi succesoarea mea aici, în casă. Cînd eu voi termina cu viața, poate că această femeie va...

NORA Sst! Nu vorbi atît de tare. E dincolo.

DOCTORUL RANK Și astăzi? Ce-ți spuneam?

NORA Numai ca să-mi aranjeze puțin costumul. Doamne, dar ce absurd ești! *(Așezîndu-se pe sofa.)* Acuma fii drăguț, doctore. Vei vedea ce frumos am să dansez mîine; și-atunci să-ți închipui că o fac pentru dumneata... și pentru Torvald, bineînțeles. *(Scoțînd diferite lucruri din cutie.)* Doctore, vreau să-ți arăt ceva.

DOCTORUL RANK *(așezîndu-se)* Ce anume?

NORA Ia te uită!

DOCTORUL RANK Ciorapi de mătase.

NORA De culoarea epidermei. Nu sînt delicioşi? O, acum e întuneric, dar mîine... Nu, nu, nu; nu trebuie să vezi decît talpa piciorului. A, sigur, ţi-ar plăcea să vezi şi mai sus.

DOCTORUL RANK Hm!...

NORA De ce-i priveşti atît de critic? Poate crezi că n-o să-mi şadă bine?

DOCTORUL RANK În privinţa asta nu-mi pot forma o părere.

NORA *(privindu-l o clipă)* Să-ţi fie ruşine! *(Îl atinge uşor cu ciorapii peste ureche.)* Na! Aşa-ţi trebuie. *(Împachetează din nou lucrurile.)*

DOCTORUL RANK Şi ce minunăţii o să mai văd?

NORA N-o să mai vezi nimic, pentru că nu eşti cuminte. *(Fredonează încetişor, umblînd prin lucruri.)*

DOCTORUL RANK *(după o scurtă pauză)* Cînd stau aici cu dumneata, atît de intim, nu-mi dau seama... nu, nu pricep de loc ce s-ar fi întîmplat cu mine dacă nu v-aş fi cunoscut, dacă niciodată n-aş fi intrat în casa voastră.

NORA *(zîmbind)* În fond, cred că te-ai simţit bine la noi.

DOCTORUL RANK *(mai încet, privind ţintă înaintea lui)* Şi acum să fii silit să părăseşti toate astea...

NORA Prostii; n-ai să părăseşti nimic.

DOCTORUL RANK *(acelaşi joc)* ...şi să nu poţi lăsa după tine măcar o imagine precisă, ci doar un regret trecător... nimic mai mult decît un loc gol, care va fi ocupat de primul venit.

NORA Şi dacă te-aş ruga să... Nu!...

DOCTORUL RANK Ce?

NORA Ca o mare dovadă de prietenie...

DOCTORUL RANK Hai! Spune!

NORA Voiam să spun... o mare dovadă de prietenie şi un imens serviciu pentru mine.

DOCTORUL RANK Ah, pentru prima oară îmi dai prilejul să mă simt fericit.

NORA Dar nici nu ştii despre ce e vorba.

DOCTORUL RANK Bine, bine, te ascult.

NORA Nu, nu pot, doctore, e cam prea mult... în același timp și un sfat... și un serviciu...

DOCTORUL RANK Cu atît mai bine. Nu înțeleg însă exact ce vrei. Vorbește, deci. Nu mă mai bucur de încrederea dumitale?

NORA Ba da. Mai mult decît oricare altul. Îmi ești cel mai bun și mai credincios prieten. De altfel, o știi prea bine. De aceea vreau să-ți spun totul. Uite, doctore: e ceva ce trebuie să împiedic, și dumneata poți să mă ajuți. Știi cît de fierbinte, cît de mult mă iubește Torvald; n-ar ezita nici o clipă să-și dea viața pentru mine.

DOCTORUL RANK *(aplecîndu-se spre ea)* Nora... crezi că-i singurul care...

NORA *(cu o mișcare ușoară)* Care?...

DOCTORUL RANK... care și-ar da bucuros viața pentru dumneata?

NORA *(întunecată)* Atunci...

DOCTORUL RANK Mi-am jurat să ți-o spun cu puțin înainte de moarte. Acum e cea mai nimerită ocazie. Da, Nora, acum știi totul. Și mai știi că în mine poți avea toată încrederea. Mie poți să-mi încredințezi orice secret.

NORA *(se ridică; simplă și calmă)* Dă-mi voie să trec.

DOCTORUL RANK *(îi face loc, continuînd să șadă)* Nora...

NORA *(în pragul vestibulului)* Helene, adu lampa. *(Apropiindu-se de sobă.)* O, dragă doctore, asta-i urît din partea dumitale.

DOCTORUL RANK *(ridicîndu-se)* Pentru că te-am iubit ca nimeni altul? Asta-i urît?

NORA Nu, ci numai pentru că mi-ai spus-o. De altfel, nici nu era nevoie.

DOCTORUL RANK Ce vrei să spui? Atunci... știai?

(Slujnica intră cu lampa, o așază pe masă și iese.)

DOCTORUL RANK Nora... doamnă Helmer... te întreb: știai?

NORA Greu de spus dacă am știut sau nu. Realmente, nu-mi dau seama. De ce ai fost atît de stîngaci, doctore? Ar fi fost totul atît de frumos!

DOCTORUL RANK Ei, în orice caz, acum știi că îți aparțin. Cu trup și suflet, vorbește, te rog.

NORA *(privindu-l)* După toate astea? Să-ți mai spun?

DOCTORUL RANK Te rog! Spune-mi despre ce este vorba.

NORA Acum nu mai pot să-ți spun!

DOCTORUL RANK Ba da. Nu trebuie să mă pedepsești astfel. Dă-mi voie să fac pentru dumneata tot ce este omenește posibil.

NORA Acum nu mai poți face nimic pentru mine. De altfel, sigur, nu voi avea nevoie de nici un sprijin. Toate astea nu erau decît închipuiri de-ale mele. Sigur că-i așa. Firește. *(Se așază în balansoar, privește la el, zîmbind.)* Da, ești un om corect, doctore. Acum, pe lumină, nu ai cumva o senzație de jenă, de rușine?

DOCTORUL RANK Nu, absolut de loc. Nu trebuie oare să plec... pentru totdeauna?

NORA Nu, asta să nu faci. Bineînțeles, trebuie să vii aici ca mai înainte. Știu că Torvald nu se poate lipsi de dumneata.

DOCTORUL RANK Dar dumneata?

NORA O, eu mă simt nespus de bine cînd vii aici.

DOCTORUL RANK Poate de aceea am fost indus în eroare. Ești o enigmă pentru mine. De multe ori am avut impresia că plăcerea dumitale era aceeași, fie că stăteai cu mine, fie cu Helmer.

NORA Da, vezi, sînt unii oameni la care ții foarte mult și alții cu care mai mult decît cu oricine îți place să fii împreună.

DOCTORUL RANK În definitiv, e și asta ceva.

NORA Cînd eram acasă, cel mai mult, bineînțeles, țineam la tata. Însă îmi plăcea foarte mult să mă strecor în camera slujnicelor; pentru că ele nu mă țineau de rău niciodată; și totdeauna vorbeau despre lucruri amuzante.

DOCTORUL RANK Aha, înțeleg. Pe ele le înlocuiesc eu.

NORA *(sare în picioare și se duce la el)* O, dragul, bunul meu doctor, nu asta am vrut să spun. Dar nu înțelegi? Cu Torvald e parcă același lucru ca și cu tata.

(Slujnica intră din vestibul.)

SLUJNICA Doamnă! *(Șușotește ceva și-i dă o carte de vizită.)*

NORA *(aruncînd o privire pe cartea de vizită)* Ah! *(O bagă în buzunar.)*
DOCTORUL RANK Ceva neplăcut?
NORA Nu, nu, de loc; e pentru... e vorba... e pentru costumul meu...
DOCTORUL RANK Cum asta? Costumul? E aici doar.
NORA O, ăsta, da, însă-i vorba de altul; l-am comandat... Torvald nu trebuie să știe nimic...
DOCTORUL RANK Aha, ăsta-i deci marele secret?
NORA Desigur; du-te pe la el; e în camera din mijloc; reține-l cît mai mult timp.
DOCTORUL RANK Nici o grijă; nu scapă el de mine. *(Intră în camera lui Helmer.)*
NORA *(slujnicei)* Zici că mă așteaptă în bucătărie?
SLUJNICA Da, a urcat pe scara de serviciu...
NORA Nu i-ai spus că e cineva aici?
SLUJNICA Ba da, dar zadarnic.
NORA Crezi că nu vrea să plece?
SLUJNICA A spus că nu pleacă pînă nu vorbește cu doamna.
NORA Atunci poftește-l. Caută însă să nu se audă. Helene, să nu spui nimănui că a venit. Vreau să-i fac o surpriză soțului meu.
SLUJNICA Da, doamnă, am înțeles. *(Iese.)*
NORA Vai! Se apropie catastrofa! Totul e-n zadar! Nu, nu, nu se poate! Nu trebuie, nu!

(Se duce și trage zăvorul la ușa lui Helmer. Slujnica deschide ușa vestibulului pentru avocatul Krogstad și închide după el. Acesta e cu blana de călătorie, cizme de iarnă și căciulă.)

NORA *(ieșindu-i înainte)* Vorbiți încet, soțul meu e acasă.
KROGSTAD Nu face nimic.
NORA Ce doriți de la mine?
KROGSTAD Trebuie să primesc răspuns la o chestiune.
NORA Atunci grăbiți-vă. Despre ce-i vorba?
KROGSTAD Știți desigur că am fost concediat.
NORA Mi-a fost absolut imposibil să împiedic concedierea, domnule Krogstad. Am luptat din răsputeri pentru dumneavoastră; totul a fost în zadar.

KROGSTAD Oare atît de puţin vă iubeşte soţul dumneavoastră? Cînd ştie ce puteţi păţi, îndrăzneşte totuşi...

NORA Cum, v-aţi imaginat că ştie ceva?

KROGSTAD Da. Aveţi dreptate. Nici nu-mi imaginasem că ştie ceva. De altfel, nu e în firea amicului Torvald Helmer manifestarea unui astfel de curaj.

NORA Domnule Krogstad, nu permit nici o lipsă de respect faţă de soţul meu.

KROGSTAD Scuzaţi, tot respectul cuvenit. Observ că doamna ţine foarte mult să nu ştie nimic, deci presupun că vă daţi seama mai bine decît ieri de gravitatea faptelor comise.

NORA Destul de bine, chiar fără concursul dumneavoastră.

KROGSTAD Ei, da. Un jurist atît de slab ca mine...

NORA Ce doriţi?

KROGSTAD Doar să ştiu ce mai faceţi, doamnă Helmer. Toată ziua m-am gîndit la dumneavoastră. Un biet... casier, un biet avocăţel... un... în fine, unul ca mine, precum vedeţi, are şi un pic de inimă.

NORA Aţi putea s-o dovediţi, gîndindu-vă la copilaşii mei.

KROGSTAD Dar dumneavoastră şi soţul dumneavoastră v-aţi gîndit la ai mei? Acum însă tot nu mai are nici o importanţă. De altfel, voiam să vă spun că nu trebuie să luaţi lucrurile prea în tragic. În primul rînd, să ştiţi că nu voi depune nici o plîngere.

NORA O, nu-i aşa? Eram sigură.

KROGSTAD Totul se poate aranja dacă există bunăvoinţă. Nu e nevoie să afle toată lumea. Chestiunea se va aranja între noi trei.

NORA Dar soţul meu nu trebuie să afle niciodată nimic.

KROGSTAD Cum credeţi că o puteţi evita? Sînteţi oare în măsură să achitaţi în întregime?...

NORA Nu, momentan nu.

KROGSTAD Atunci poate aveţi posibilitatea să vă procuraţi suma într-o zi, două?

NORA Nu. De altfel tot n-aş face uz de ea.

KROGSTAD Şi nici nu v-ar folosi la ceva. Chiar dacă aţi poseda teancuri de bancnote, tot nu v-aş restitui chitanţa.

NORA Dar ce aveţi de gînd să faceţi cu ea?

KROGSTAD Vreau doar s-o păstrez... s-o am la-ndemînă. Evident, nimeni n-ar şti de existenţa ei. Dacă cumva aţi lua vreo hotărîre desperată...

NORA O voi lua.

KROGSTAD ...dacă v-aţi gîndit cumva să fugiţi de-acasă...

NORA O voi face!

KROGSTAD ...sau v-aţi gîndit poate la ceva şi mai grav...

NORA De unde ştiţi?

KROGSTAD ...părăsiţi gîndurile astea.

NORA De unde ştiţi că m-am gîndit şi la asta?

KROGSTAD Cei mai mulţi dintre noi se gîndesc la asta... la început. Şi eu m-am gîndit cîndva. Dar n-am avut destul curaj...

NORA *(cu glasul stins)* Nici eu n-am.

KROGSTAD *(uşurat)* Nu-i aşa? N-aţi avea curaj nici dumneavoastră?

NORA N-am; n-am de loc.

KROGSTAD Ar fi de altfel o mare prostie. După ce va trece furtuna conjugală... Am aici, în buzunar, o scrisoare către soţul dumneavoastră...

NORA În care i-aţi spus totul?

KROGSTAD O! Da. Însă cu multe menajamente.

NORA *(precipitat)* Nu-i trimiteţi scrisoarea. Faceţi-o bucăţele. Voi găsi o posibilitate, oricare, pentru a procura banii.

KROGSTAD Iertaţi-mă, doamnă, însă cred că doar adineauri v-am spus...

NORA Dar nu vorbesc de banii pe care vi-i datorez. M-am referit la suma ce-o pretindeţi soţului meu. Spuneţi-mi cît şi voi procura imediat banii.

KROGSTAD Nu bani pretind de la soţul dumneavoastră.

NORA Atunci ce?

KROGSTAD Vă spun îndată. Eu vreau să trăiesc pe propriile mele picioare, vreau să mă redresez, doamnă, vreau să avansez; şi soţul dumneavoastră va trebui să mă ajute. Timp de un an şi jumătate nu m-am făcut vinovat de nici o incorectitudine, luptîndu-mă în acelaşi timp cu cele mai mari greutăţi; eram totuşi mulţumit că mă ridicam pas cu pas. Acum, iată-mă dat afară. De aceea nu-mi

ajunge să fiu reprimit, ca o pomană. Vreau să parvin. Vreau să reintru la bancă într-un post important; soțul dumneavoastră trebuie să înființeze acest post important; și trebuie să-l înființeze pentru mine.

NORA Niciodată nu va face asta.

KROGSTAD Ba o va face; îl cunosc bine; nu va îndrăzni nici să crîcnească. Și o dată ajuns acolo, alături de el, atunci veți vedea! Într-un an voi ajunge mîna dreaptă a directorului. Nils Krogstad și nu Torvald Helmer va fi conducătorul băncii.

NORA N-o să ajungeți niciodată ziua aceea!

KROGSTAD Sau ați vrea poate...

NORA Acum, da. Am curajul să vreau.

KROGSTAD O, nu reușiți să mă înspăimîntați. O doamnă delicată și răsfățată ca dumneavoastră...

NORA O să vedeți, o să vedeți!

KROGSTAD Ce? Sub sloiuri, poate? Pe fund, în apa rece și neagră ca huila? Și-n primăvară să ieșiți la suprafață — hîdă, de nerecunoscut, cu părul căzut...

NORA Nu mă puteți înspăimînta.

KROGSTAD Nici dumneavoastră pe mine. Astea-s lucruri care se spun, dar nu se fac, doamnă Helmer. De altfel, nici n-ar folosi la nimic. Și așa, eu tot îl am la mînă.

NORA Cum? Chiar și atunci cînd eu n-aș mai fi?...

KROGSTAD Uitați că... și după moarte, reputația dumneavoastră tot de mine depinde?

(Nora rămîne fără glas, privindu-l.)

KROGSTAD Ei, și fiindcă acum știți ce vă așteaptă, nu are rost să faceți vreo prostie. Cînd Helmer va primi scrisoarea, mă va chema. Și nu uitați: soțul dumneavoastră mă silește să merg pe această cale. N-am să i-o iert niciodată. Adio, doamnă. *(Iese prin vestibul.)*

NORA *(la ușa vestibulului, o întredeschide și ascultă)* A plecat. N-a lăsat scrisoarea. O nu, nu, ar fi fost și imposibil. *(Deschizînd ușa din ce în ce mai mult.)* Ce-o mai fi? S-a oprit afară. Nu coboară pe trepte. Se răzgîndește? Oare va...

(O scrisoare cade în cutie; după aceea se aud pașii lui Krogstad care se pierd în josul scărilor.)

NORA *(cu un strigăt înfundat, aleargă repede lîngă masa de lîngă sofa; scurtă oprire)* În cutia de scrisori! *(Se strecoară timid în vestibul.)* Acolo e. Torvald, Torvald, nu mai e nici o salvare!

DOAMNA LINDE *(venind cu costumul din camera din stînga)* Asta-i tot ce am putut să aranjez. Hai să-l probezi.

NORA *(răgușit și încet)* Kristine, vino încoa.

DOAMNA LINDE *(aruncînd hainele pe sofa)* Ce-i cu tine? Pari cu totul tulburată.

NORA Vino încoa. Vezi scrisoarea aceea? Acolo, prin gemulețul cutiei de scrisori.

DOAMNA LINDE Da, da, o văd.

NORA Scrisoarea aceea e de la Krogstad...

DOAMNA LINDE Nora... Krogstad ți-a împrumutat banii!

NORA Da; şi acum Torvald va afla totul!

DOAMNA LINDE Crede-mă, Nora, e mai bine aşa. Pentru amîndoi.

NORA Dar nu ştii totul. Eu am falsificat o semnătură.

DOAMNA LINDE Sfinte Dumnezeule!...

NORA Despre asta vreau să-ţi vorbesc, Kristine. Va fi nevoie să fii martora mea.

DOAMNA LINDE Cum martoră? Ce să...

NORA Dacă îmi voi pierde minţile... şi mă tem că aşa va fi...

DOAMNA LINDE Nora!

NORA Sau dacă mi s-ar întîmpla altceva... ceva... încît să nu mai fiu aici...

DOAMNA LINDE Nora, Nora, dar ţi-ai ieşit cu totul din minţi!

NORA Mă gîndesc că... dacă atunci, cineva...de aici, ar vrea poate să ia totul asupra lui, să-și asume vina... mă înţelegi tu...

DOAMNA LINDE Da,da; dar cum poţi să te gîndeşti?...

NORA Tu să fii martoră că nu-i adevărat, Kristine. Nu am înnebunit. Sînt în toate minţile şi de aceea îţi spun: nimeni n-a ştiut nimic despre chestiunea asta, singură am săvîrșit totul. Să nu uiţi asta.

DOAMNA LINDE N-am să uit. Nu pricep încă nimic.

NORA Nici nu ai putea să pricepi. Se va produce însă o minune.

DOAMNA LINDE O minune?

NORA Da, o minune. Dar e atît de teribilă, Kristine, încît ar fi de preferat să nu se producă.

DOAMNA LINDE Mă duc îndată să vorbesc cu Krogstad.

NORA Nu te duce la el; să nu-ţi facă vreun rău!

DOAMNA LINDE A fost o vreme, mai demult, cînd ar fi făcut bucuros orice pentru mine.

NORA El?

DOAMNA LINDE Unde locuieşte?

NORA Nu ştiu... dar stai... *(Caută în buzunar.)* Am cartea lui de vizită. Dar scrisoarea, scrisoarea!...

HELMER *(din camera lui, bate la uşă)* Nora!

NORA *(ţipă îngrozită)* Ce este? Ce vrei cu mine?

HELMER Ei, ei, nu te speria. Nu intrăm; ai încuiat uşa; mai probezi încă?

NORA Da,da; mai probez. Voi arăta minunat, Torvald!

DOAMNA LINDE *(care a citit cartea de vizită)* Locuieşte chiar alături, la colţ.

NORA Da, dar e cu totul inutil. Nu mai e nici o scăpare. Scrisoarea e în cutie.

DOAMNA LINDE Şi soţul tău are cheia?

NORA Da, întotdeauna.

DOAMNA LINDE Krogstad trebuie să-şi ceară scrisoarea înapoi; va găsi un pretext pentru asta.

NORA Ah! Dar tocmai pe la ora asta Torvald obişnuieşte...

DOAMNA LINDE Reţine-l. Stai la el cît mai mult. Mă întorc numaidecît.

(Iese repede pe uşa vestibulului.)

NORA *(se duce la uşa lui Helmer, o deschide şi priveşte înăuntru)* Torvald!

HELMER *(în camera din fund)* Ei, se permite în fine să intri în propria-ţi casă? Vino, Rank, vom putea vedea şi noi... *(În prag.)* Dar asta ce mai e?

NORA Ce anume, dragă Torvald?

HELMER Rank îmi anunţase un mare spectacol, cu tine costumată.

DOCTORUL RANK *(în prag)* Aşa înţelesesem, iată însă că m-am înşelat.

NORA Nu te-ai înșelat! Am decis că nimeni nu trebuie să-mi admire splendoarea pînă mîine.

HELMER Dar, Nora dragă, pari extrem de obosită. Ai exersat prea mult?

NORA Nu, încă n-am exersat de loc.

HELMER Totuși, ar fi necesar.

NORA Sigur că ar fi foarte necesar, Torvald. Fără tine nu pot face nimic. Am uitat absolut totul.

HELMER O, te ajut eu să te pui repede la punct.

NORA Da, Torvald, ocupă-te o dată și de mine. Îmi promiți? Mi-e atît de frică. Atîta lume... În seara asta trebuie să te ocupi numai de mine. Lasă orice treburi, orice afaceri; să nu pui mîna nici măcar pe condei. Nu-i așa, dragă Torvald?

HELMER Îți promit; în astă-seară îți stau la dispoziție, ești mică și n-ai pe nimeni să te ajute. Dar mai întîi vreau să... *(Se duce spre ușa vestibulului.)*

NORA Ce cauți acolo?

HELMER Să văd dacă e vreo scrisoare.

NORA Nu, nu, Torvald. Stai aici!

HELMER De ce nu?

NORA Torvald, te rog; nu-i nici o scrisoare.

HELMER Lasă-mă să văd. *(Vrea să se ducă.)*

NORA *(lîngă pian, execută primele măsuri ale tarantelei)*

HELMER *(în prag, se oprește)* Aha!

NORA Nu pot dansa mîine dacă nu repet cu tine.

HELMER *(se apropie de ea)* Ești atît de speriată, Nora dragă?

NORA Da, nespus. Să începem imediat, e destul timp pînă la masă. Așază-te aici și cîntă-mi, Torvald dragă; corectează-mă; îndrumează-mă ca de obicei.

HELMER Bucuros, foarte bucuros, dacă dorești tu. *(Se așază la pian.)*

NORA *(scoate tamburina din cutie și de asemeni un șal lung, pestriț, cu care se drapează într-o clipită; pe urmă, dintr-un salt, vine în față și strigă)* Cîntă-mi acum! Vreau să dansez!

(Helmer cîntă și Nora dansează, doctorul Rank stă lîngă pian, în spatele lui Helmer și privește.)

HELMER *(cîntînd)* Mai lent, mai lent.
NORA Nu pot altfel.
HELMER Nu atît de violent, Nora!
NORA Aşa trebuie.
HELMER *(ridicînd capul)* Nu, nu, aşa nu merge de loc.
NORA *(rîzînd şi agitînd tamburina)* Nu-ţi spuneam?
DOCTORUL RANK Dă-mi voie să-i cînt eu.
HELMER *(ridicîndu-se)* Bine, cîntă tu; am s-o pot îndruma mai uşor.

(Rank se aşază la pian şi cîntă; Nora dansează cu o sălbăticie crescîndă. Helmer s-a aşezat lîngă sobă şi-i face mereu observaţii; Nora pare că nu le aude; părul i se despleteşte şi-i cade pe umăr; ea nu observă şi continuă să danseze. Intră doamna Linde.)

DOAMNA LINDE *(înmărmurită lîngă uşă)* Ah!...
NORA Uite de ce pozne ne ţinem, Kristine.
HELMER Dar, draga mea Nora, pui atîta pasiune de parcă ai dansa pe viaţă şi pe moarte.
NORA Aşa şi este!
HELMER Rank, opreşte-te; asta-i curată nebunie! Opreşte-te, îţi spun! *(Rank încetează cîntecul şi Nora se opreşte brusc.)* N-aş fi crezut niciodată că ai uitat tot ce te-am învăţat.
NORA *(azvîrlind tamburina)* Acum vezi şi tu.
HELMER Într-adevăr, e nevoie să fii corectată.
NORA Vezi că e necesar? Trebuie să mă corectezi tot timpul. Îmi promiţi, Torvald?
HELMER Desigur, şi o să ai numai de cîştigat.
NORA Da, Torvald. Şi azi, şi mîine nu trebuie să ai altă preocupare în afară de mine. Nu trebuie să citeşti nici măcar o scrisoare; nici să nu atingi cutia de scrisori.
HELMER O, tot îţi mai e frică de omul acela?
NORA Da, şi asta.
HELMER Nora, o văd pe chipul tău, a şi sosit o scrisoare de la el.
NORA Nu ştiu; s-ar putea, însă nu trebuie să citeşti nici o astfel de scrisoare acum; să lăsăm totul după Crăciun.
DOCTORUL RANK *(încet lui Helmer)* Nu te împotrivi.

HELMER *(luînd-o în brațe)* Copiilor le faci pe plac. Însă mîine seară, după ce vei fi dansat...

NORA Atunci ai să fii liber.

SLUJNICA *(în ușa din dreapta)* Doamnă, masa e servită.

NORA Vrem șampanie, Helene.

SLUJNICA Bine, doamnă. *(Iese.)*

HELMER Ei, ei... facem chef mare, așadar?

NORA Chef cu șampanie pînă mîine în zori. *(Strigă.)* Și praline, Helene, multe, măcar de data asta.

HELMER *(luîndu-i mîinile)* Na, na, na, dar fără atîta agitație. Fii ca înainte, micuța mea ciocîrlie.

NORA Da, așa am să fiu. Dar acum treci dincolo; și dumneata, doctore. Kristine, ajută-mă să-mi aranjez părul.

DOCTORUL RANK *(încet, în timp ce merge)* Parcă s-ar fi întîmplat ceva, te aștepți la ceva?

HELMER Dar de loc, dragă prietene; e doar teama aceea copilărească de care ți-am vorbit.

(Amîndoi intră în camera din dreapta.)

NORA Ei?!

DOAMNA LINDE A plecat la țară.

NORA Ah! Ți-am spus.

DOAMNA LINDE Se întoarce mîine seară. I-am lăsat un bilet.

NORA Nu trebuia s-o faci. Nu poți opri nimic. Și, în fond, poate totuși se-ntîmplă o minune.

DOAMNA LINDE Dar ce aștepți tu, de fapt?

NORA A, e greu să pricepi. Du-te la ei. Vin și eu îndată.

(Doamna Linde intră în sufragerie.)

NORA *(stă o clipă ca și cum s-ar reculege; pe urmă se uită la ceas)* Cinci. Încă șapte ore pînă la miezul nopții. Apoi, douăzeci și patru de ore pînă la miezul nopții următoare. Atunci s-a terminat cu tarantela. Douăzeci și patru plus șapte? Treizeci și una de ore de trăit.

HELMER *(în ușa din dreapta)* Unde e micuța ciocîrlie?

NORA *(înspre el, cu brațele deschise)* Aici, aici e ciocîrlia!

Actul III

(Acelaşi decor. Masa de lîngă sofa cu scaunele dimprejur au fost mutate în mijlocul camerei. Pe masă, o lampă aprinsă. Uşa spre vestibul e deschisă. Se aude muzică de dans de la etajul de sus. Doamna Linde stă la masă şi răsfoieşte distrată o carte; încearcă să citească, dar nu se poate concentra; de vreo două ori ascultă atentă înspre uşa de la intrare.)

DOAMNA LINDE *(uitîndu-se la ceas)* Încă nu. Şi totuşi, ar fi timpul. Dar dacă nu... *(Ascultînd din nou.)* A, el este. *(Se duce în vestibul şi deschide cu precauţie uşa de la intrare; se aud paşi uşori pe scări; şopteşte.)* Intră. Nu-i nimeni aici.

KROGSTAD *(în uşă)* Am găsit acasă un bilet de la dumneata. Ce înseamnă asta?

DOAMNA LINDE Trebuie neapărat să-ţi vorbesc.

KROGSTAD Da? Şi trebuie să vorbim neapărat aici, în casa asta?

DOAMNA LINDE La mine acasă era imposibil; camera mea n-are intrare separată. Intră. Sîntem absolut singuri; slujnica doarme şi Helmerii sînt sus, la bal.

KROGSTAD *(intrînd în cameră)* Ia te uită. În seara asta... Helmerii dansează? Adevărat?

DOAMNA LINDE Da.

KROGSTAD O, desigur, de ce n-ar dansa?...

DOAMNA LINDE Ei, Krogstad, avem de vorbit ceva.

KROGSTAD Noi doi mai avem ceva să ne spunem?

DOAMNA LINDE Da! Avem multe să ne spunem.

KROGSTAD Nu prea cred.

DOAMNA LINDE Pentru că niciodată nu m-ai înţeles bine.

KROGSTAD Mai era şi altceva de înţeles? De altfel, asta se-ntîmplă destul de des în viaţă. O femeie fără inimă îşi părăseşte iubitul cînd i se iveşte o partidă mai bună.

DOAMNA LINDE Crezi că eu sînt fără inimă? Şi crezi că am făcut-o fără să sufăr?

KROGSTAD Vrei să spui că nu ţi-a fost uşor?

DOAMNA LINDE Krogstad, ai putut să crezi altfel?

KROGSTAD Atunci de ce mi-ai scris aşa cum mi-ai scris?

DOAMNA LINDE N-am putut altfel. Cînd a trebuit s-o rup cu tine, am considerat că aveam obligaţia morală să-ţi şterg din inimă tot ce simţeai pentru mine.

KROGSTAD *(frîngîndu-şi mîinile)* Asta era deci. Şi totul... totul numai pentru bani!

DOAMNA LINDE Nu trebuie să uiţi că aveam o mamă lipsită de orice ajutor, suferindă, şi doi fraţi mici. Nu puteam să aştept, Krogstad; iar perspectivele tale erau prea îndepărtate pe atunci.

KROGSTAD Poate; însă nu trebuia să renunţi la mine pentru altul.

DOAMNA LINDE Da, poate că ai dreptate. De multe ori m-am întrebat dacă am avut acest drept.

KROGSTAD *(încet)* Cînd te-am pierdut, parcă s-a prăbuşit pămîntul sub mine. Acum, priveşte-mă; sînt un naufragiat agăţat de-o epavă.

DOAMNA LINDE Salvarea ar putea fi aproape.

KROGSTAD Era aproape; însă venirea ta a împiedicat-o.

DOAMNA LINDE Fără s-o ştiu, Krogstad. Abia azi am aflat că-ţi voi lua locul la bancă.

KROGSTAD Pentru că mi-o spui tu, cred. Dar acum, cînd ştii... nu te retragi?

DOAMNA LINDE Nu; pentru că tot nu ţi-ar mai fi de nici un folos.

KROGSTAD O, folos, folos... eu, în locul tău, aş face-o totuşi.

DOAMNA LINDE Am învăţat să acţionez raţional. Viaţa şi necesitatea aspră şi amară m-au învăţat astfel.

KROGSTAD Şi pe mine tot viaţa m-a învăţat să nu cred în vorbe.

DOAMNA LINDE În cazul ăsta, te-a învăţat un lucru foarte rezonabil. Dar în fapte crezi?

KROGSTAD Ce vrei să spui cu asta?

DOAMNA LINDE Adineauri te comparai cu un naufragiat pe o epavă.

KROGSTAD Am motive temeinice s-o fac.

DOAMNA LINDE Şi eu sînt o naufragiată pe o epavă. Nimeni căruia să-i port de grijă, nimeni care să aibă nevoie de mine.

KROGSTAD Aşa ai vrut.

DOAMNA LINDE Atunci nu aveam altă cale.

KROGSTAD Cum adică?

DOAMNA LINDE Krogstad, dacă noi, doi naufragiaţi, ne-am salva unul pe altul?

KROGSTAD Ce vrei să spui?

DOAMNA LINDE Doi pe aceeaşi epavă se ajută mai bine decît fiecare luptînd numai pentru sine.

KROGSTAD Kristine!

DOAMNA LINDE De ce crezi că am venit aici, în oraş?

KROGSTAD Te-ai gîndi cumva şi la mine?

DOAMNA LINDE Am muncit şi numai aşa am putut supravieţui. Toate zilele vieţii mele, de cînd mă ţin minte, am muncit, şi asta a fost cea mai mare şi unica mea bucurie. Dar acum am rămas cu totul singură pe lume. Mă simt înspăimîntător de părăsită. Nu ai nici o satisfacţie muncind numai pentru tine. Krogstad, ajută-mă, oferă-mi un scop pentru care să muncesc.

KROGSTAD Nu pot crede. Asta nu-i decît generozitatea ta exaltată, care te îndeamnă să te jertfeşti.

DOAMNA LINDE Ţi s-a părut vreodată că sînt o exaltată?

KROGSTAD Realmente, ai fi în stare? Dar... îmi cunoşti tot trecutul?

DOAMNA LINDE Da.

KROGSTAD Şi ştii ce reputaţie am?

DOAMNA LINDE Mai adineauri spuneai că alături de mine ai fi alt om.

KROGSTAD De asta sînt convins.

DOAMNA LINDE Şi acum... n-ar mai fi posibil?

KROGSTAD Kristine, eşti sigură de ce spui? Da! Da! Aşa-i, citesc pe faţa ta. Adevărat? Ai avea curajul?...

DOAMNA LINDE Am nevoie de cineva căruia să-i fiu ca o mamă; şi copiii dumitale au nevoie de o mamă. Noi doi avem nevoie unul de celălalt. Krogstad, am încredere în tine.

KROGSTAD *(îi apucă mîinile)* Mulţumesc, mulţumesc, Kristine... acum am să mă reabilitez în faţa oricui. Ah, dar uitasem...

DOAMNA LINDE *(atentă)* Sst! Tarantela! Acum du-te, du-te te rog.

KROGSTAD Dar ce s-a întîmplat?

DOAMNA LINDE N-auzi muzica, sus? Tarantela e pe sfîrşite; înseamnă că pot veni din clipă în clipă.

KROGSTAD A, da, trebuie să plec. Şi de altfel totul ar fi zadarnic. Tu n-ai de unde să ştii ce-am făcut împotriva Helmerilor.

DOAMNA LINDE Ba da, Krogstad, ştiu.

KROGSTAD Şi cu toate astea, mai ai curajul să...

DOAMNA LINDE Da! Fiindcă-mi dau seama pînă unde îl poate împinge pe un om desperarea.

KROGSTAD Ah, dacă aş putea să mai îndrept ceva!

DOAMNA LINDE Poţi. Scrisoarea ta e încă în cutie.

KROGSTAD Eşti sigură?

DOAMNA LINDE Absolut sigură, dar...

KROGSTAD *(privind-o cercetător)* Nu cumva asta e explicaţia? Totul doar fiindcă vrei să-ţi salvezi prietena? Vorbeşte-mi deschis. Aşa-i?

DOAMNA LINDE Krogstad, m-am vîndut o dată pentru alţii. N-o mai fac a doua oară.

KROGSTAD Am să-i cer scrisoarea înapoi.

DOAMNA LINDE Nu, nu.

KROGSTAD Ba da, Kristine, îl aştept să coboare şi-i cer să-mi restituie scrisoarea, pe care nu-i cazul s-o mai citească, fiind vorba doar de concedierea mea.

DOAMNA LINDE Nu, Krogstad, nu trebuie să ceri scrisoarea înapoi.

KROGSTAD Dar explică-mi, nu tocmai pentru asta m-ai chemat aici?

DOAMNA LINDE Da, în primul moment, de spaimă. De atunci au trecut însă douăzeci şi patru de ore; în acest interval de timp am fost, aici în casă, martora unor întîmplări de necrezut. Helmer trebuie să afle totul; acest secret nenorocit trebuie să iasă la iveală; trebuie să se clarifice situaţia între ei amîndoi; este imposibil să se mai continue cu aceste taine şi subterfugii.

KROGSTAD Prea bine; dacă îți iei asemenea răspundere... Dar ceva pot face în orice caz și o voi face imediat.

DOAMNA LINDE *(ascultînd atentă spre ușă)* Acuma fugi! Du-te! Du-te! Dansul s-a terminat; nu mai putem fi singuri nici o clipă.

KROGSTAD Te aştept jos.

DOAMNA LINDE Da, aşteaptă-mă; ai să mă conduci pînă acasă.

KROGSTAD N-am fost niciodată atît de fericit! *(Iese pe uşa ce dă spre vestibul şi care va rămîne de acum înainte deschisă.)*

DOAMNA LINDE *(face puţină ordine prin cameră şi-şi pregăteşte paltonul etc.)* Ce întorsătură! Cineva pentru care să muncesc, pentru care să trăiesc, o casă în care să aduc mulţumire. Trebuie să se realizeze. De-ar veni mai repede! *(Ascultă.)* Ah, iată-i. Echiparea! *(Îşi pune pălăria şi paltonul.)*

(Se aud de afară vocea lui Helmer şi a Norei; se răsuceşte o cheie în broască şi Helmer o aduce pe Nora în vestibul aproape cu forţa. Ea poartă costumul italian cu un şal mare, negru; el e îmbrăcat în haine de seară, pe deasupra cu un domino descheiat.)

NORA *(încă în prag, împotrivindu-se)* Nu, nu, nu; nu acasă. Vreau din nou sus. Nu vreau să plec atît de devreme.

HELMER Dar, scumpa mea Nora...

NORA Te implor, Torvald; te rog frumos, din inimă, măcar o oră!

HELMER Nici măcar un minut, dulcea mea Nora. Tu ştii c-aşa ne-a fost vorba. Hai, intră în casă; ai să răceşti aici. *(Cu toată împotrivirea ei, o conduce cu menajamente în cameră.)*

DOAMNA LINDE Bună seara.

NORA Kristine!

HELMER Cum, doamnă Linde, atît de tîrziu aici?

DOAMNA LINDE Da, scuzaţi-mă, însă doream mult s-o văd pe Nora costumată.

NORA Ai stat aici şi m-ai aşteptat?

DOAMNA LINDE Da; nu am venit la timp, tu erai sus şi nu m-a răbdat inima să plec înainte de a te vedea.

HELMER *(scoţîndu-i şalul Norei)* Ei, uitaţi-vă bine la ea. Sper că n-o va supăra admiraţia. Nu-i aşa că-i fermecătoare, doamnă Linde?

DOAMNA LINDE Tocmai asta voiam să spun şi eu.

HELMER Nu-i aşa că-i minunată? De altfel, a fost şi părerea tuturor invitaţilor. Dar e înspăimîntător de încăpăţînată, micuţa mea dulce. Ce-i de făcut cu ea? Crede-mă, a trebuit aproape s-o iau cu forţa de acolo.

NORA Torvald, ai să regreţi că n-ai vrut să mai rămînem măcar o jumătate de oră.

HELMER Ascultaţi, doamnă! Îşi dansează tarantela — are un succes enorm, de altfel binemeritat, deşi interpretarea a fost poate prea naturalistă; faţă de exigenţele artei pure, vreau să spun. În fine, asta n-are importanţă, principalul este că a avut succes, un succes deosebit. Trebuia să mai rămînă acolo după aceea? Să dilueze efectul? Sigur că nu; mi-am luat la braţ delicioasa, mai bine spus năzuroasa mea fată din Capri, am făcut un tur prin sală, cîteva reverenţe, apoi, cum se spune în romane, frumoasa apariţie s-a făcut nevăzută. Un final reuşit accentuează efectul obţinut, doamnă Linde; dar mi-a fost imposibil s-o fac pe Nora să sesizeze ideea asta. Uf, ce cald e aici. *(Aruncă dominoul pe un scaun şi deschide uşa către camera sa.)* Cum? Aici e întuneric. A, da, bineînţeles. Pardon! *(Intră în cameră şi aprinde două lumînări.)*

NORA *(şoptind repede, cu răsuflarea tăiată)* Ei?!

DOAMNA LINDE *(şoptit)* I-am vorbit.

NORA Şi?...

DOAMNA LINDE Nora, trebuie să-i spui totul soţului tău.

NORA *(fără glas)* Ştiam.

DOAMNA LINDE Să nu mai ai nici o teamă din partea lui Krogstad. Însă trebuie să-i vorbeşti.

NORA Nu vorbesc nimic.

DOAMNA LINDE Atunci îi vorbeşte scrisoarea.

NORA Îţi mulţumesc, Kristine, acum ştiu ce am de făcut. Sst!...

HELMER *(revine în cameră)* Ei, doamnă, ai admirat-o?

DOAMNA LINDE Da, şi vă spun noapte bună.

HELMER O, atît de repede? Lucrul acesta de mînă e al dumneavoastră?

DOAMNA LINDE *(luîndu-i-l)* Da, mulţumesc; îl uitasem.

HELMER Aşadar, tricotaţi?

DOAMNA LINDE Desigur.

HELMER Ştiţi ce? Ar fi mai bine să brodaţi.

DOAMNA LINDE Aşa? De ce?

HELMER Pentru că e mult mai graţios. Vedeţi dumneavoastră, se ţine broderia... aşa... cu mîna stîngă, şi cu dreapta se duce acul... aşa... cu o mişcare arcuită, elegantă, nu?

DOAMNA LINDE Da, s-ar putea.

HELMER În timp ce, cînd tricotezi nu poate fi decît inestetic; ia uitaţi-vă, amîndouă braţele strînse, andrelele, cînd în sus, cînd în jos, mişcări înghesuite, e ceva chinezesc în asta. A, s-a servit o şampanie minunată.

DOAMNA LINDE Noapte bună, şi nu mai fi încăpăţînată, Nora.

HELMER Bine spus, doamnă Linde!

DOAMNA LINDE Noapte bună, domnule director.

HELMER *(însoţind-o pînă la uşă)* Noapte bună, noapte bună; sper să ajungeţi cu bine acasă. Mi-ar fi făcut plăcere să vă conduc... dar aveţi atît de puţin de mers. Noapte bună, noapte bună. *(Doamna Linde iese; Helmer închide uşa în urma ei şi se înapoiază în cameră.)* Aşa; în sfîrşit, a plecat. E îngrozitor de plicticoasă.

NORA Nu eşti obosit, Torvald?

HELMER Nu, de loc.

NORA Nici nu ţi-e somn?

HELMER De loc. Mă simt pe cît se poate de vioi. Dar tu? Da, tu pari obosită şi somnoroasă.

NORA Sînt foarte obosită. Aş dori să mă culc cît mai repede.

HELMER Ei, vezi? Iată, prin urmare, că am făcut bine insistînd să plecăm.

NORA Da, tu în toate împrejurările procedezi bine.

HELMER *(sărutînd-o pe frunte)* Acum, ciocîrlia mea vorbeşte întocmai ca un om. Ai observat şi tu ce vesel era Rank astă-seară?

NORA Era vesel? Nici n-am apucat să vorbesc cu el.

HELMER Nici eu... sau aproape de loc; însă de mult nu l-am mai văzut într-o dispoziţie atît de bună. *(O priveşte o clipă; apoi, apropiindu-se de ea.)* Ah... ce minunat e să fii

din nou acasă, în propriul tău cămin; numai cu mica şi încîntătoarea ta soţioară.

NORA Nu te uita aşa la mine, Torvald!

HELMER Nu-i voie să mă uit la bunul meu cel mai de preţ? La această minunăţie care-mi aparţine? Numai mie? Mie, cu totul şi cu totul!

NORA *(trecînd de cealaltă parte a mesei)* Nu trebuie să-mi vorbeşti astfel în noaptea asta, Helmer.

HELMER *(urmărind-o)* Văd că ai încă tarantela în sînge. Dar asta te face şi mai ispititoare. Ascultă! Au început să plece musafirii... *(Mai încet.)* Nora, curînd se va linişti toată casa.

NORA Da, sper şi eu.

HELMER Nu-i aşa? Iubita mea ce-mi aparţii! O, ştii tu, ştii de ce cînd ies cu tine în lume, ştii de ce abia îţi vorbesc, de ce mă ţin atît de departe de tine, privindu-te doar pe furiş, ştii de ce? Îmi închipui că tu eşti iubita mea tainică, logodnica mea tainică, şi nimeni nu ştie că este ceva între noi.

NORA O, da, da, ştiu bine că toate gîndurile tale sînt numai pentru mine.

HELMER Astă-seară, cînd ne pregăteam să plecăm şi-ţi aşezam şalul pe umerii tineri şi catifelaţi, pe această minunată linie a gîtului, mi-am închipuit că eşti tînăra mea mireasă, că tocmai ne întoarcem de la nuntă, că pentru prima dată te conduc în locuinţa mea, că pentru prima dată sînt singur cu tine — cu totul singuri, tu, tînăra şi frumoasa mea adorată! Toată seara asta n-am dorit altceva în afară de tine. Te-am sorbit cu privirea şi te-am dorit în tot timpul tarantelei; îmi clocotea sîngele, nu puteam să te mai privesc; de aceea te-am luat atît de devreme acasă.

NORA Acum du-te, Torvald! Trebuie să mă laşi. Astă-seară nu pot.

HELMER Ce înseamnă asta? Din nou capricioasă, micuţa mea Nora? Trebuie, vreau! Nu sînt soţul tău?...

(Se aude ciocănind la uşa de intrare.)

NORA *(tresărind speriată)* Ai auzit?

HELMER *(îndreptîndu-se spre vestibul)* Cine-i acolo?

DOCTORUL RANK *(de afară)* Eu sînt. Pot să intru o clipă?

HELMER *(în șoaptă, morocănos)* Ce-o mai fi vrînd la ora asta? *(Tare.)* Așteaptă puțin. *(Se duce și-i deschide.)* O, ce drăguț din partea ta că, trecînd pe la ușa noastră, nu ne-ai ocolit.

DOCTORUL RANK Ți-am auzit vocea și am ținut să intru să te mai văd o dată. *(Privind împrejur prin toată camera.)* O, ce loc drag și primitor. E atîta calm și atîta fericire aici, la voi.

HELMER Se pare însă că te-ai simțit destul de bine și acolo, sus.

DOCTORUL RANK Minunat. De ce nu? De ce să nu profiți de orice lucru pe lumea asta? În orice caz, atît cît mai ai timp. Vinul a fost excelent.

HELMER Mai ales șampania.

DOCTORUL RANK Nu-i așa? De necrezut cîte sticle am putut să golesc.

NORA Și Torvald a băut multă șampanie.

DOCTORUL RANK Da?

NORA Da, și de aceea e bine dispus.

DOCTORUL RANK Ei, și de ce să nu petreacă o seară veselă după o zi bine întrebuințată?

HELMER Bine întrebuințată? Nu prea am de ce să mă laud.

DOCTORUL RANK *(bătîndu-l pe umăr)* Ei! Eu însă am, vezi tu.

NORA Sînt sigură că te-ai ocupat cu vreo cercetare științifică.

DOCTORUL RANK Exact.

HELMER Ia te uită, micuța Nora vorbește de cercetări științifice!

NORA Și pot să te felicit pentru rezultat?

DOCTORUL RANK Sigur că poți.

NORA Așadar, a fost... bun?

DOCTORUL RANK Pe cît se poate de bun atît pentru medic cît și pentru pacient... Am obținut... certitudinea.

NORA *(grăbită și speriată)* Certitudinea?

DOCTORUL RANK Deplina certitudine. Nu aveam dreptul măcar la o seară plăcută?

NORA Ba da, doctore. Bine-ai făcut.

HELMER Și eu sînt de aceeași părere; cu condiția să n-o plătești scump mîine.

DOCTORUL RANK Ei, fără plată nu obții nimic în viață.

NORA Doctore, nu-i așa că-ți plac balurile costumate?

DOCTORUL RANK Da, mai ales cînd sînt travestiuri comice.

NORA Ascultă, cum să ne travestim noi doi la viitorul bal?

HELMER Tu, micuță și nerăbdătoare, de pe acum te gîndești la următorul bal!

DOCTORUL RANK Noi doi? Stai să-ți spun: dumneata te vei costuma în copil al norocului.

HELMER Bine, dar trebuie găsit costumul care să poată avea această semnificație.

DOCTORUL RANK E destul să apară cum este; ca în viața de toate zilele.

HELMER Într-adevăr, ai perfectă dreptate. Dar tu, tu cum te vei costuma?

DOCTORUL RANK O, dragă prietene, și în privința asta știu perfect de pe acum.

HELMER Ei?

DOCTORUL RANK La viitorul bal costumat voi fi invizibil.

HELMER Ce idee originală!

DOCTORUL RANK Cu o pălărie mare, neagră; n-ai auzit de pălăria care te face nevăzut? O pui — și nimeni nu te vede.

HELMER *(zîmbind reținut)* Da, ai dreptate, am auzit.

DOCTORUL RANK Dar uitasem cu totul pentru ce am venit. Helmer, dă-mi o țigară, una din havanele tale negre.

HELMER Cu cea mai mare plăcere. *(Îi oferă tabachera.)*

DOCTORUL RANK *(ia un trabuc și-i taie vîrful)* Mulțumesc.

NORA *(aprinzînd un chibrit)* Dă-mi voie să-ți aprind eu.

DOCTORUL RANK Mulțumesc frumos. *(Nora oferă chibritul și Rank își aprinde țigara.)* Și acum, adio.

HELMER Adio, adio, dragă prietene.

NORA Somn ușor, doctore.

DOCTORUL RANK Mulțumesc pentru urare.

NORA Urează-mi același lucru.

DOCTORUL RANK Dumitale?... Mă rog, dacă vrei aşa... Somn uşor. Şi mulţumesc pentru foc. *(Salută cu capul spre amîndoi şi iese.)*

HELMER *(moderat)* Era bine băut.

NORA *(cu gîndul în altă parte)* Poate. *(Helmer scoţînd cheile din buzunar, se duce spre vestibul.)* Torvald, ce cauţi acolo?

HELMER Vreau să golesc cutia de scrisori; e atît de plină că nu mai e loc pentru ziare mîine dimineaţă.

NORA Lucrezi la noapte?

HELMER Ştii că nu vreau. Ce-i asta? A umblat cineva la broască.

NORA La broască?

HELMER Fără îndoială. Cine a putut fi? Poate Helene... E un ac de cap în broască. Nora, e al tău...

NORA *(repede)* Poate copiii...

HELMER Trebuie neapărat să-i dezveţi de apucăturile astea. Hm, hm, şi totuşi e deschisă. *(Ia conţinutul şi strigă spre bucătărie.)* Helene, Helene, stinge lampa în antreu. *(Intră în cameră şi închide uşa dinspre vestibul.)*

HELMER *(cu scrisorile în mînă)* Uite. Ce multe s-au adunat. *(Le răsfoieşte.)* Ce-o fi şi asta?

NORA *(lîngă fereastră)* Scrisoarea! O, nu, nu, Torvald!

HELMER Două cărţi de vizită... de la Rank.

NORA De la doctorul Rank?

HELMER *(citind)* „Doctor în medicină Rank". Erau deasupra; desigur, le-a pus cînd a ieşit.

NORA A scris ceva pe ele?

HELMER O cruce neagră deasupra numelui. Priveşte! Ce idee sinistră. Parcă şi-ar anunţa propria-i moarte.

NORA Chiar asta şi face.

HELMER Cum? Ştii ceva? Ţi-a spus ceva?

NORA Da! Mi-a spus că atunci cînd primim cartea de vizită, înseamnă că îşi ia rămas bun de la noi. A decis să se închidă la el şi să moară.

HELMER Sărmanul meu prieten. Ştiam că nu-l vom avea mult timp. Dar atît de repede... Şi se ascunde ca un biet animal rănit.

NORA Dacă trebuie să se întîmple asta, e mai bine să se întîmple pe tăcute. Nu-i aşa, Torvald?

HELMER *(plimbîndu-se agitat prin cameră)* Parcă ar fi crescut împreună cu noi. Nici nu-mi pot închipui măcar că într-o zi nu-l vom mai vedea. Rank, deşi întunecat şi suferind, a dat totuşi relief fericirii noastre însorite. E, dar poate că-i mai bine aşa. Pentru el, cel puţin. *(Oprindu-se.)* Poate că şi pentru noi, Nora. Acum rămînem amîndoi; tu şi eu. *(Cuprinzînd-o în braţe.)* Iubita mea soţioară, am impresia că pentru prima oară te ţin aşa. Ştii tu, Nora, cîteodată aş dori să fii ameninţată de o primejdie mare, ca să pot da totul pentru tine: averea, sîngele, viaţa.

NORA *(desprinzîndu-se, îl priveşte în ochi, rostind cu ton hotărît)* Acum citeşte-ţi scrisorile, Torvald.

HELMER Nu, nu acum. În noaptea asta vreau să stau cu tine, iubita mea soţie.

NORA Cu imaginea morţii prietenului tău?

HELMER Ai dreptate. Asta ne-a zguduit pe amîndoi, hidoşenia morţii s-a strecurat între noi. Trebuie să ştergem cît mai repede imaginea ei. Pînă atunci... vom merge fiecare în camerele noastre.

NORA *(îmbrăţişîndu-l)* Noapte bună, Torvald! Noapte bună!

HELMER *(sărutînd-o pe frunte)* Noapte bună, păsărica mea încîntătoare. Somn uşor, Nora. Acum am să citesc scrisorile. *(Pleacă cu pachetul în camera lui, închizînd uşa.)*

NORA *(cu teroare în priviri, bîjbîie împrejurul ei, ia dominoul lui Helmer şi, strîngîndu-l la piept, şopteşte precipitat, cu vocea alterată)* N-am să-l mai văd niciodată! Niciodată! O, apa aceea neagră şi rece. Adîncul cel fără fund... De s-ar termina mai repede... Acum a luat-o... acum o citeşte. Nu, nu, încă nu. Torvald, adio, ţie şi copiilor! *(Se precipită spre vestibul; în aceeaşi clipă, Helmer deschide violent uşa, avînd scrisoarea deschisă în mînă.)*

HELMER Nora!

NORA *(cu un ţipăt sfîşietor)* Ah!...

HELMER Ce-i asta? Ştii ce scrie aici?

NORA Da, ştiu. Lasă-mă să plec! Lasă-mă să plec!

HELMER *(reţinînd-o)* Unde vrei să te duci?

NORA *(încercînd să se elibereze)* Nu! Lasă-mă! Nu încerca să mă salvezi, Torvald!

HELMER *(îi face loc, retrăgîndu-se uluit)* Deci, e adevărat. E adevărat ce scrie? Îngrozitor! Nu, nu poate fi adevărat.

NORA Ba da! E adevărat. Te-am iubit mai mult decît orice pe lume.

HELMER Nu invoca scuze prosteşti!

NORA *(făcînd un pas spre el)* Torvald!...

HELMER Nenorocito!... Ce-ai fost în stare să faci!

NORA Lasă-mă să plec. Nu vreau să suferi urmările vinii mele. Nu vreau s-o iei asupra ta.

HELMER Lasă teatrul! *(Încuind uşa spre vestibul.)* Trebuie să stai aici şi să-mi dai socoteală. Îţi dai seama ce-ai făcut? Răspunde! Îţi dai seama?

NORA *(privindu-l scrutător şi cu o expresie împietrită)* Da, acuma încep să pricep... multe.

HELMER *(umblînd agitat prin odaie)* Ce trezire înspăimîntătoare! În toţi aceşti opt ani... ea, care era bucuria şi mîndria mea... o ipocrită, o mincinoasă... o ticăloasă, ticăloasă... o criminală. Cîtă hidoşenie în toate astea... Ptiu, ptiu!

(Nora tace şi continuă să-l privească scrutător.)

HELMER *(oprindu-se în faţa ei)* Ar fi trebuit să prevăd că se va întîmpla aşa. Toate înclinările uşuratice ale tatălui tău... Ptiu! Toate înclinările uşuratice ale tatălui tău le-ai moştenit. Nici religie, nici morală, nici simţul datoriei. O, cît sînt de pedepsit că am tras cu buretele peste faptele lui. Pentru tine am făcut-o şi uite cum mă răsplăteşti.

NORA Da, aşa.

HELMER Mi-ai pustiit fericirea. Mi-ai distrus viitorul. O, numai gîndindu-mă la asta şi mă cutremur. Sînt în puterea unui om lipsit de scrupule; e în măsură să facă tot ce vrea cu mine, să-mi ceară orice, să-mi ordone ce îi place, fără să pot crîcni. Şi — gînd cu atît mai umilitor — trebuie să cad la fund din pricina uşurinţei unei femei!

NORA Cînd n-am să mai fiu pe lume, nu vei mai avea de ce te teme.

HELMER Fără patetisme. Cu vorbe de-astea mari umbla şi taică-tu mereu. La ce bun că n-ai să mai fii pe lume? Ce-aş avea de cîştigat? Şi după moartea ta ar putea da la

iveală lucrurile astea. Iar dacă o face, aş putea fi bănuit că am fost la curent cu acţiunea ta criminală. S-ar putea crede chiar că eu te-am îndemnat! Şi ţie trebuie să-ţi mulţumesc, ţie, pe care te-am ţinut pe braţe de-a lungul întregii noastre căsnicii. Pricepi acuma ce-ai făcut împotriva mea?

NORA *(cu un calm rece)* Da.

HELMER Totul e atît de necrezut, încît nu pot să-mi revin. Şi totuşi, trebuie să găsesc o soluţie. Scoate-ţi şalul. Scoate-ţi şalul, n-auzi? E neapărat necesar să-l satisfac într-un mod oarecare. Lucrurile trebuie muşamalizate cu orice preţ. În ceea ce priveşte raporturile dintre noi, să părăsim iluzia că totul va fi ca mai înainte. Evident doar de ochii lumii. Ai să rămîi şi de-acum înainte în casă, asta se-nţelege. Însă nu-ţi mai dau dreptul să te ocupi de copii; nu mai pot risca să ţi-i încredinţez. O, să fiu obligat să spun asemenea lucruri aceleia pe care am iubit-o atît de mult şi pe care încă... Nu, totul a trecut! De-acum înainte nu mai poate fi vorba de fericire; trebuie doar să salvăm aparenţele.

(Se aude sunînd la intrare.)

HELMER *(tresărind de spaimă)* Cine poate fi? La ora asta? Nenorocire!... Probabil chiar el. Ascunde-te, Nora! Spune că eşti bolnavă.

(Nora rămîne nemişcată. Helmer se duce şi deschide uşa vestibulului.)

SLUJNICA *(pe jumătate dezbrăcată, din uşa vestibulului)* O scrisoare pentru doamna.

HELMER Dă-mi-o mie. *(Ia scrisoarea şi închide uşa.)* Da, e de la el. Nu ţi-o dau; vreau s-o citesc eu întîi.

NORA Citeşte-o.

HELMER *(ducîndu-se lîngă lampă)* Abia am curaj s-o deschid. Sîntem poate pierduţi amîndoi. Trebuie totuşi s-o deschid. *(Deschide nervos scrisoarea; parcurge cîteva rînduri, se uită şi la o hîrtie anexată; apoi, cu un strigăt de bucurie.)* Nora!

(Nora îl priveşte întrebător.)

HELMER Nora!... Nu! Trebuie s-o mai citesc o dată!... Da, da, aşa-i! Sînt salvat! Nora, sînt salvat!

NORA Şi eu?

HELMER Şi tu, bineînţeles; sîntem salvaţi amîndoi: şi tu şi eu. Uită-te! Îţi trimite înscrisul înapoi. Scrie că se căieşte... o schimbare fericită în viaţa lui... ei, dar n-are importanţă ce scrie. Principalul e că sîntem salvaţi, Nora! Nimeni nu-ţi mai poate face nimic. O, Nora, Nora... Nu, mai întîi să distrugem toate hîrtiile astea. Lasă-mă să văd... *(Aruncînd o privire pe înscris.)* Dar nu, nu vreau să mai văd nimic; totul trebuie să rămînă pentru mine doar un vis urît şi nimic altceva. *(Rupe în bucăţi chitanţa şi scrisoarea, le aruncă şi se uită la ele cum ard.)* Aşa; acuma n-a mai rămas nimic. Îţi scrie că tu, din ajunul Crăciunului... Trebuie să fi fost trei zile teribile pentru tine, Nora.

NORA Au fost trei zile cumplite.

HELMER Şi, desperată, nu ai găsit altă cale decît... Nu, nici nu trebuie să ne mai amintim de coşmarul ăsta. Sau numai pentru a repeta: s-a terminat, s-a terminat! Dar ce-i privirea asta împietrită? O, micuţă Nora, te înţeleg; nu-ţi vine să crezi că te-am iertat. Dar aşa-i, Nora, îţi jur, ţi-am iertat totul. Ştiu că tot ce-ai făcut a fost din dragoste pentru mine.

NORA Adevărat.

HELMER M-ai iubit aşa cum o soţie trebuie să-şi iubească bărbatul. Dar n-ai ales bine mijloacele. Crezi însă că-mi eşti mai puţin dragă fiindcă nu te-ai priceput să te descurci singură? Nu, nu; sprijină-te pe mine, te voi conduce, te voi îndruma. N-aş fi bărbat dacă incapacitatea ta feminină nu te-ar face de două ori mai atrăgătoare în ochii mei. Nu trebuie să ţii seamă de cuvintele aspre pe care ţi le-am spus în primul moment de groază, cînd simţeam că totul se dărîmă pe mine. Te-am iertat, Nora; îţi jur că te-am iertat.

NORA Îţi mulţumesc pentru iertare. *(Se îndreaptă spre uşa din dreapta.)*

HELMER Nu, stai! *(Urmărind-o cu privirea.)* Ce vrei să faci în dormitor?

NORA *(dinăuntru)* Să scot de pe mine costumul ăsta de mascaradă.

HELMER *(din pragul uşii deschise)* Da, da, scoate-l; încearcă să te linişteşti şi să te odihneşti după spaima asta,

tu, păsărica mea încîntătoare. Odihneşte-te fără griji; am arme puternice ca să te ocrotesc. *(Plimbîndu-se prin dreptul uşii.)* O, cît de calm şi plăcut e căminul nostru, Nora. Aici eşti la adăpost de orice; aici am să te ţin ca pe o porumbiţă pe care am salvat-o nevătămată din ghearele uliului; am să-ţi alin sărmana ta inimă care palpită. Încetul cu încetul aşa va fi, Nora; crede-mă. Mîine vei vedea altfel toate lucrurile; curînd toate vor fi ca mai înainte; nu va mai fi nevoie să-ţi repet că te-am iertat; tu singură îţi vei da seama. Cum ai putut să-ţi închipui că te voi repudia sau măcar că-ţi voi face vreun reproş? Tu, tu nu ştii ce înseamnă o adevărată inimă de bărbat, Nora. Pentru un bărbat este o imensă bucurie să ştie că şi-a iertat soţia, că a iertat-o din toată inima. E ca şi cum ar dobîndi o dublă proprietate; ca şi cum ar fi adus-o din nou pe lume; ea a devenit, într-un anumit fel, deopotrivă soţia şi copilul său. Aşa trebuie să fii tu pentru mine de-acum înainte, micuţă făptură nehotărîtă şi fără puteri. Nu te mai îngriji de nimic, Nora; fii cu inima deschisă faţă de mine: eu am să fiu voinţa şi conştiinţa ta... Ce este? Nu te culci? Te-ai îmbrăcat din nou?

NORA *(în rochia ei de toate zilele)* Da, Torvald, m-am îmbrăcat din nou.

HELMER De ce, acum, la ora asta?...

NORA În noaptea asta nu dorm.

HELMER Dar, Nora dragă...

NORA *(uitîndu-se la ceas)* Încă nu-i prea tîrziu. Aşază-te aici, Torvald; noi doi avem să ne spunem multe. *(Se aşază la un capăt al mesei.)*

HELMER Nora... ce-i asta? Expresia asta rigidă...

NORA Ia loc. Va dura mult. Am atîtea să-ţi spun.

HELMER *(aşezîndu-se în faţa ei)* Mă nelinişteşti, Nora. Nu înţeleg.

NORA Da, aşa-i. Nu mă înţelegi. Şi nici eu nu te-am înţeles bine pînă astă-seară. Nu, să nu mă întrerupi. Trebuie numai să asculţi ce-ţi spun. Asta-i încheierea socotelilor noastre, Torvald.

HELMER Ce vrei să spui?

NORA *(după o scurtă pauză)* Nu te izbeşte ceva, aşa cum stăm noi doi aici?

HELMER Ce anume?

NORA Sîntem căsătoriţi de opt ani. Îţi dai seama că este pentru prima oară cînd noi doi, tu şi eu, soţul şi soţia, stăm serios de vorbă?

HELMER Cum „serios"... ce vrei să spui?

NORA În opt ani... sau şi mai mult... chiar de la început... n-am schimbat niciodată o vorbă serioasă despre un lucru serios.

HELMER Ar fi trebuit să-ţi împărtăşesc grijile mele, cînd ştiam bine că nu mă poţi ajuta în nici un fel?

NORA Nu de griji vorbesc. Vreau să spun că noi n-am încercat măcar să discutăm vreo chestiune importantă.

HELMER Dar, dragă Nora, crezi că chestiunile importante te-ar fi putut interesa?

NORA Ai pus degetul pe rană. Tu nu m-ai înţeles niciodată... V-aţi purtat nedrept cu mine, Torvald. Mai întîi tata şi pe urmă tu.

HELMER Cum? Noi doi... noi care te-am iubit mai mult decît orice pe lume?

NORA *(clătinînd din cap)* Voi nu m-aţi iubit niciodată. Vi s-a părut numai. În realitate, pentru voi eram numai un amuzament.

HELMER Bine, Nora, ce vorbe-s astea?

NORA Da, aşa-i, Torvald. Cînd eram acasă, la tata, îmi comunica toate gîndurile lui şi eu le împărtăşeam; dacă aveam altele, le păstram pentru mine; l-ar fi iritat. Mă numea păpuşa lui şi se juca mereu cu mine aşa cum mă jucam eu cu păpuşile mele. Pe urmă am intrat în casa ta...

HELMER Ce fel de expresii foloseşti pentru căsnicia noastră?

NORA *(fără să se tulbure)* Vreau să spun că am trecut din braţele tatei în ale tale. Tu ai aranjat totul după gustul tău şi eu m-am adaptat gustului tău; sau mi se părea numai că mă adaptez; nici eu nu ştiu bine... cred că şi una şi cealaltă. Cînd privesc în urmă, mi se pare că am trăit aici ca o paiaţă, pentru că atît cereai de la mine, Torvald. Aşa îţi convenea. Tu şi cu tata aţi făcut un mare păcat. Din cauza voastră nu s-a ales nimic din mine.

HELMER Nora, cît eşti de absurdă şi de nerecunoscătoare! N-ai fost fericită aici?

NORA Nu, niciodată. Credeam, dar n-am fost niciodată.

HELMER Niciodată... niciodată fericită?

NORA Nu, cel mult veselă. Şi tu erai întotdeauna atît de drăguț cu mine. Dar casa noastră n-a fost niciodată decît o casă de păpuşi. Aici eram păpuşa-soție, după cum la tata fusesem păpuşa-copil. Iar copiii noştri, la rîndul lor, au fost păpuşile mele. E adevărat că m-a distrat multă vreme să te joci cu mine, după cum pe copii îi distrează şi acum să mă joc cu ei. Asta a fost căsnicia noastră, Torvald.

HELMER Într-o oarecare măsură, aşa este, oricît ai exagera. Însă de-acum înainte va fi altfel. Vremea jocurilor a trecut; acum începe aceea a educației.

NORA A cui? A mea sau a copiilor?

HELMER A amîndurora: şi a ta şi a copiilor, scumpa mea Nora.

NORA Da, Torvald, numai că nu eşti tu bărbatul care să mă poată transforma în soția ideală pentru tine.

HELMER Tu spui asta?

NORA Şi eu... sînt eu pregătită să educ copii?

HELMER Nora!

NORA Chiar tu spuneai adineauri... că n-ai mai îndrăzni să-mi încredințezi misiunea asta.

HELMER Într-un moment de furie! De ce mai pomeneşti...?

NORA Pentru că ai avut dreptate. Nu sînt aptă pentru această sarcină. Trebuie să încep prin a-mi face propria mea educație. Şi tu nu eşti omul care să mă poată ajuta. Trebuie să mă descurc singură. De aceea plec de la tine.

HELMER *(sărind în picioare)* Ce-ai spus?

NORA Numai fiind singură voi reuşi să gîndesc prin mine însămi şi să-mi făuresc propria mea morală. Iată de ce nu mai pot rămîne la tine.

HELMER Nora, Nora!

NORA Plec de-aici chiar acum. Kristine mă va găzdui în noaptea asta...

HELMER Ți-ai pierdut mințile? Nu se poate! Îți interzic!

NORA Nu mai încerca să-mi interzici ceva de-acum înainte. Îmi iau lucrurile personale. De la tine nu vreau să mai am nimic, nici acum, nici mai tîrziu.

HELMER Ce nebunie mai e şi asta?

NORA Mîine plec acasă... vreau să spun în oraşul meu. Acolo îmi va fi mai uşor să mă apuc de ceva.

HELMER Dar eşti total lipsită de experienţă!

NORA Experienţa se cîştigă, Torvald!

HELMER Să-ţi laşi casa, bărbatul şi copiii! Gîndeşte-te ce va zice lumea!

NORA Nu-mi pasă de ce va zice lumea. Ştiu doar că e spre binele meu.

HELMER O, asta-i revoltător, trădezi îndatoririle cele mai sfinte.

NORA Ce înţelegi prin îndatoririle cele mai sfinte?

HELMER E trist că trebuie să ţi le spun eu. Nu sînt acelea faţă de soţ şi de copii?

NORA Mai am şi altele, tot atît de sfinte.

HELMER Nu mai ai. Care altele ar mai putea fi?

NORA Îndatoririle faţă de mine însămi.

HELMER Mai înainte de toate, eşti soţie şi mamă.

NORA Nu mai cred în asta. Mai înainte de toate sînt om, întocmai ca şi tine, sau cel puţin trebuie să încerc să fiu. Ştiu bine că cei mai mulţi îţi vor da dreptate ţie, Torvald, pentru că aşa scrie şi în cărţi. Dar eu nu mai vreau să ţin socoteală de ce spun cei mai mulţi şi de ce scrie în cărţi. Trebuie să gîndesc singură şi să-mi fac o concepţie personală despre viaţă.

HELMER Nu-ţi dai seama de rolul pe care-l ai în căminul tău? N-ai în privinţa asta o călăuză care nu poate greşi? N-ai religia?

NORA Ah, Torvald, nu prea ştiu bine ce-i religia.

HELMER Cum poţi să spui una ca asta?

NORA Nu ştiu altceva decît ceea ce pastorul Hansen mi-a spus la confirmare. Mi-a spus că religia este cutare şi cutare lucru. După plecarea mea, în singurătate, am să reflectez şi asupra acestor lucruri. Am să văd atunci dacă era just ceea ce zicea pastorul Hansen sau, în orice caz, dacă era just pentru mine.

HELMER O, e nemaiauzit din partea unei femei tinere! Dacă nici religia nu-ţi este călăuză, trebuie să fac apel la conştiinţa ta. Căci ai, totuşi, o morală? Sau, răspunde-mi... nu ai nimic?

NORA Ei, Torvald, nu-i uşor de răspuns. Nici eu nu ştiu bine. În privinţa asta, sînt în plină confuzie. Atîta

ştiu: că am cu totul alte concepţii decît tine. Aud acum că legile sînt altfel de cum credeam. Dar că legile sînt drepte, nu-mi intră de loc în cap. Aşadar, o femeie nu are dreptul să-şi cruţe tatăl muribund sau să salveze viaţa soţului său? Nu pot să cred.

HELMER Vorbeşti ca un copil. Nu înţelegi societatea în care trăim.

NORA Adevărat. Dar vreau s-o cunosc de-acum înainte. Vreau să-mi dau seama cine are dreptate, societatea sau eu.

HELMER Eşti bolnavă, Nora; cred chiar că delirezi.

NORA Niciodată n-am avut mintea mai lucidă şi nu m-am simţit mai sigură de mine.

HELMER Şi... luciditatea şi siguranţa te fac să-ţi laşi soţul şi copiii?

NORA Da.

HELMER O singură explicaţie e posibilă.

NORA Care?

HELMER Nu mă mai iubeşti.

NORA Exact. Aşa-i.

HELMER Nora!... Ai ajuns să-mi spui şi asta.

NORA Crede-mă că-mi pare rău, Torvald, pentru că tu ai fost totdeauna atît de bun cu mine. Însă nu mă pot preface. Nu te mai iubesc de loc.

HELMER *(încercînd să se stăpînească)* Şi asta-i tot luciditate şi siguranţă?

NORA Da, şi de data aceasta sînt la fel de lucidă şi sigură de mine. De aceea nu mai vreau să rămîn aici.

HELMER Şi poţi să mă lămureşti cum am pierdut dragostea ta?

NORA Da, pot foarte bine. Aseară, cînd nu se întîmplase încă minunea, atunci mi-am dat seama că nu eşti omul pe care mi-l închipuiam.

HELMER Explică-te mai lămurit, nu pricep nimic.

NORA Opt ani am crezut în tine ca în Dumnezeu. Cînd s-a abătut nenorocirea asupra mea, am fost sigură că o minune mă va salva. Vreau să spun că tu mă vei salva, printr-un gest minunat. În timp ce scrisoarea lui Krogstad era în cutie, nici o clipă nu m-am gîndit că te-ai putea supune şantajului acelui om. Aveam credinţa neclintită că-i vei spune: Adu lucrurile acestea la cunoştinţa întregii lumi. Şi dacă s-ar fi întîmplat aşa...

HELMER Ce-ar fi fost? Ce-ar fi fost dacă lăsam ca propria mea soție să fie expusă rușinii și disprețului?...

NORA Dacă s-ar fi întîmplat așa, credeam orbește că vei lua totul asupra ta, spunînd întregii lumi: Eu sînt vinovatul.

HELMER Nora!

NORA Vrei să spui că niciodată n-aș fi acceptat un asemenea sacrificiu din partea ta? Sigur că n-aș fi acceptat. Dar cine-ar fi crezut dezmințirile mele? Asta era minunea pe care-o speram cu groază. Și pentru a o împiedica, voiam să-mi pun capăt vieții.

HELMER Aș fi muncit cu bucurie zi și noapte pentru tine, Nora, aș fi suportat oricîte griji și lipsuri. Dar nimeni nu-și jertfește onoarea pentru acel pe care îl iubește.

NORA Sute de mii de femei au făcut-o.

HELMER Gîndești și vorbești ca un copil neștiutor.

NORA Poate. Dar tu nici nu gîndești, nici nu vorbești ca un om alături de care să pot trăi. După ce ți-a trecut spaima — ai fost speriat nu pentru că primejdia mă amenința pe mine, ci fiindcă tu însuți erai expus — ai socotit că pentru tine nu s-a schimbat nimic. Eu eram, exact ca mai înainte, păsărica ta încîntătoare, păpușa ta, pe care de acum înainte trebuia s-o ții în brațe cu atenție dublă, pentru că e atît de fragilă și de slabă. *(Ridicîndu-se.)* Torvald, în clipa asta mi se pare că am trăit opt ani cu un străin; că am avut trei copii cu un străin. Nici nu pot suporta să mă mai gîndesc! Îmi vine să-mi sfîșii carnea de pe mine.

HELMER *(întunecat)* Da. Fără îndoială s-a săpat o prăpastie între noi. Dar, Nora, n-am putea oare arunca o punte peste ea?

NORA Nu. Nu mă mai simt soția ta.

HELMER Mă simt în stare să devin alt om.

NORA Poate... fiindcă ți se ia păpușa.

HELMER Să mă despart... să mă despart de tine? Nu, Nora, e un gînd pe care nu-l pot suporta.

NORA *(mergînd spre ușa din dreapta)* Și totuși, trebuie să ne despărțim.

(Se întoarce cu paltonul etc. și cu un mic sac de voiaj pe care-l pune pe scaun, lîngă masă.)

HELMER Nora, Nora, nu acum! Așteaptă pînă mîine.

NORA *(punîndu-şi paltonul)* Nu pot să rămîn noaptea în locuinţa unui străin.

HELMER Dar n-ar fi posibil să trăim aici ca frate şi soră?

NORA *(punîndu-şi pălăria)* Ştii prea bine că asta n-ar putea să dureze. *(Aruncîndu-şi şalul pe umeri.)* Adio, Torvald. Nu vreau să văd copiii. Ştiu că sînt în mîini mai bune decît ale mele. Aşa cum sînt eu acum, nu mai pot face nimic pentru ei.

HELMER Dar într-o zi, Nora... într-o zi...

NORA De unde să ştiu eu ce voi deveni şi ce voi simţi în viitor?

HELMER Dar tu rămîi soţia mea, orice-ai simţi şi orice ai deveni.

NORA Ascultă, Torvald... cînd o soţie părăseşte casa bărbatului, cum fac eu acuma, am auzit că legea îl dezleagă de orice obligaţie faţă de ea. Eu te dezleg oricum de orice obligaţie. Nu trebuie să te simţi legat de ceva, după cum nici eu nu vreau să mă simt legată. Să existe libertate deplină pentru amîndoi. Uite verigheta ta. Dă-mi-o înapoi pe a mea.

HELMER Şi asta?

NORA Şi asta.

HELMER Iat-o.

NORA Aşa. Acuma totul s-a sfîrşit. Aici sînt cheile. Cît priveşte menajul, ştiu femeile de serviciu mai bine decît mine. Mîine, după plecarea mea, va veni Kristine aici să împacheteze toate lucrurile pe care le-am adus cu mine de acasă. Vreau să-mi fie expediate.

HELMER S-a sfîrşit! S-a sfîrşit! Nora, n-ai să te mai gîndeşti niciodată la mine?

NORA Am să mă gîndesc deseori la tine, şi la copii, şi la casă.

HELMER Pot să-ţi scriu, Nora?

NORA Nu... niciodată. N-ai voie.

HELMER Dar pot cel puţin să-ţi trimit...

NORA Nimic, nimic.

HELMER ... să te ajut dacă ai nevoie.

NORA Nu, îţi repet. Nu accept nimic de la străini.

HELMER Nora... n-am să fiu niciodată decît un străin pentru tine?

NORA *(luîndu-şi sacul)* O, Torvald, ca să fie altfel, ar trebui să se întîmple cea mai mare dintre minuni!

HELMER Spune-mi-o şi mie.

NORA Ar trebui ca şi tu şi eu mine să ne transformăm în aşa măsură încît... Dar, Torvald, nu mai cred în minuni.

HELMER Eu însă vreau să cred. Explică-te! Să ne transformăm în aşa măsură încît...

NORA Încît viaţa noastră comună să devină o căsnicie. Adio! *(Iese pe uşa dinspre vestibul.)*

HELMER *(se prăbuşeşte pe un scaun lîngă uşă, ascunzîndu-şi faţa în mîini)* Nora! Nora! *(Priveşte în jurul său şi se ridică.)* Gol. Nu mai e aici. *(O speranţă încolţeşte în el.)* Cea mai mare dintre minuni?...

(De afară, de jos, se aude zgomotul unei porţi trîntite.)

Strigoii

Dramă de familie în trei acte

(1881)

În românește de
Alecu Popovici *și* N. Filipovici

Personajele

DOAMNA HELENE ALVING, văduva lui Alving, căpitan şi şambelan.
OSVALD ALVING, fiul ei, pictor.
PASTORUL MANDERS.
TÎMPLARUL ENGSTRAND.
REGINE ENGSTRAND, în serviciul doamnei Alving.

(Acţiunea se petrece la ferma doamnei Alving, pe ţărmul unui mare fiord din Norvegia.)

Actul I

(Un salon de vară spațios, cu o ușă în stînga și două în dreapta. La mijlocul încăperii, o masă rotundă cu scaune de jur împrejur; pe masă — cărți, reviste, ziare. La stînga, în primul plan, o fereastră; alături, o canapeluță cu o masă de lucru în fața ei. În planul al doilea se află o seră de flori deschisă, ceva mai îngustă, prevăzută cu un glasvand cu geamuri mari. În peretele din dreapta al serei e o ușă care dă în grădină. Prin glasvand se întrevede peisajul întunecat al fiordului, voalat de o ploaie măruntă.
La ridicarea cortinei, tîmplarul Engstrand stă în picioare la ușa dinspre grădină. Piciorul lui stîng e puțin strîmb. Sub talpa cizmei are un suport de lemn. Regine, în mînă cu o stropitoare de flori goală, îi închide drumul.)

REGINE *(cu glas stăpînit)* Ce vrei? Stai acolo! Ești ud leoarcă de ploaie.

ENGSTRAND Ploaie de la Dumnezeu, fata mea!

REGINE Ba ploaie de la dracu.

ENGSTRAND Vai, ce vorbe urîte, Regine! *(Înaintează cîțiva pași, șchiopătînd.)* Atîta voiam să-ți spun...

REGINE Nu bocăni așa cu piciorul, omule. Stăpînul cel tînăr doarme.

ENGSTRAND Aseară am cam tras la măsea.

REGINE Asta nu-i greu de crezut.

ENGSTRAND De, copila mea, noi, oamenii, sîntem niște ființe slabe.

REGINE Da, fără îndoială!

ENGSTRAND Şi ispite sînt multe pe lume, ştii şi tu; da' azi-dimineață la cinci şi jumătate tot am fost prezent la treaba mea.

REGINE Bine, bine, dar acum trebuie să pleci îndată. Nu vreau să stau aici ca la un *rendez-vous* cu tine.

ENGSTRAND Ce nu vrei?

REGINE Nu vreau să te găsească nimeni aici, aşa că vezi-ți de drum.

ENGSTRAND *(apropiindu-se iar cîțiva paşi)* Nu plec nici mort, pînă nu stau de vorbă cu tine. După-amiază isprăvesc lucrul jos, la şcoală, şi pe urmă, la noapte, plec cu vaporul la oraş, acasă!

REGINE *(bombănind)* Drum bun!

ENGSTRAND Mulțumesc, fetița mea. Mîine, vezi tu, se inaugurează azilul şi o să fie tămbălău mare, cu băuturi straşnice, vezi tu. Ei, şi-atunci nimeni n-o să poată să-i spună lui Jakob Engstrand să nu fie de față cînd vine ispita.

REGINE Ha!

ENGSTRAND Aşa că mîine dimineață o să fie aici multă lume aleasă. Şi pastorul Manders e aşteptat să vină de la oraş.

REGINE Soseşte chiar astăzi.

ENGSTRAND Păi vezi? Şi-aşa că, ce dracu, nu vreau să se vorbească nimic pe seama mea, să ştii!

REGINE Aha! Asta era?

ENGSTRAND Ce să fie?

REGINE *(privindu-l țintă)* Iar vrei să te legi de pastorul Manders?

ENGSTRAND Sst! Sst! Ce, ai înnebunit? De ce m-aş lega de pastorul Manders? S-a purtat foarte frumos cu mine. Aşa că am venit aici numai ca să-ți spun că la noapte mă întorc acasă.

REGINE Cu cît te întorci mai degrabă, cu-atît mai bine pentru mine.

ENGSTRAND Da, numai că vreau să vii şi tu cu mine, Regine.

REGINE *(cu gura deschisă)* Eu cu tine? Ce tot spui?

ENGSTRAND Spun că vreau să mergi acasă cu mine.

REGINE *(batjocoritor)* Aşteaptă tu mult şi bine să merg cu tine acasă.

ENGSTRAND Asta o să vedem noi.

REGINE Da, o să vedem, fii sigur! Eu, care am crescut în casa şambelanului Alving?... Eu, care sînt privită aici ca şi cum aş face parte din familie? Şi de ce să merg cu tine? Şi în ce casă? Ptiu!

ENGSTRAND Ei, drăcie! Te împotriveşti tatălui tău, fetiţo?

REGINE *(bombănind, fără a se uita la el)* Nu mi-ai spus mereu că nu-ţi pasă de mine?!

ENGSTRAND A, şi de-aia te-ai burzuluit?

REGINE Nu m-ai batjocorit de atîtea ori şi mi-ai spus să sînt una de-alea?... *Fi donc!*[1]

ENGSTRAND Nu, pe legea mea, asemenea vorbe n-am spus niciodată!

REGINE O, ştiu eu foarte bine ce vorbe ai spus.

ENGSTRAND De, le-oi fi spus şi eu la vreo supărare, cînd... eram certat cu tine... Hm! Sînt multe ispite pe lumea asta, Regine!

REGINE Uf!

ENGSTRAND Aşa era şi cu mama ta pe vremuri, cînd se aprindea. Trebuia să găsească totdeauna cîte ceva ca să se înfurie pe mine. Şi-acum parcă-o aud cum ţipa la mine. *(Imitînd-o.)* „Lasă-mă, Engstrand! Du-te de-aici! Eu am slujit trei ani în casa şambelanului Alving, la Rosenvold!" *(Rîzînd.)* O, Dumnezeule mare! Niciodată nu uita că domnul căpitan ajunsese şambelan pe vremea cînd ea slujea acolo.

REGINE Biata mama! Devreme ai mai băgat-o în pămînt.

ENGSTRAND *(agitat)* Păi da! Eu sînt vinovat de toate.

REGINE *(întorcîndu-i spatele, cu jumătate de gură)* Uf! Iarăşi piciorul!

ENGSTRAND Ce-ai spus, copilă?

REGINE *Pied de mouton!*[2]

ENGSTRAND Asta-i pe englezeşte?

REGINE Da.

---

[1] Interjecţie dispreţuitoare (l. fr.).
[2] Aici, cu înţelesul: Ologule! (L. fr.).

ENGSTRAND Ehei! Ai învățat multă carte aici și acuma o să-ți prindă bine, Regine.

REGINE *(după o scurtă tăcere)* Și ce-ai vrea să faci cu mine la oraș?

ENGSTRAND Întrebi ce vrea un tată de la singurul lui copil? Nu sînt eu un văduv singur și părăsit?

REGINE Ah, lasă poveștile! Spune-mi de ce vrei să merg la oraș.

ENGSTRAND Uite că-ți spun: m-am gîndit să mă apuc de o afacere nouă.

REGINE *(ironic)* Ai încercat de-atîtea ori, și mereu ai dat greș.

ENGSTRAND Da, dar de data asta o să vezi, Regine! Să fiu eu al dracului dacă...

REGINE *(bătînd din picior)* Lasă înjurăturile!

ENGSTRAND Așa! Așa! Tu ai întotdeauna dreptate, fetițo. Atîta voiam să-ți spun, că am pus deoparte ceva parale din munca mea la azilul ăsta nou.

REGINE Da? Ei, ai procedat foarte bine!

ENGSTRAND Da' ce să fac cu banii, aici, la țară?

REGINE Și-atunci?

ENGSTRAND Atunci m-am gîndit să-i plasez în ceva rentabil. De pildă, un fel de han pentru marinari.

REGINE Uf!

ENGSTRAND O cîrciumă faină, cu șic, pricepi, nu o cocină oarecare pentru matrozi. Al dracului să fiu, zău, trebuie să iasă ceva potrivit pentru căpitanii de vase și ofițerii de marină și, mă rog, pentru domni subțiri, pricepi?

REGINE Și eu ce-ar urma să fac?

ENGSTRAND Păi, mi-ai da o mînă de ajutor. Înțelegi: numai așa, de ochii lumii. N-o să fie o muncă grea, ce dracu, fata mea! Faci ce poți și ce-ți place.

REGINE Da, da, înțeleg!

ENGSTRAND Dar într-o afacere ca asta-i musai să fie și femei; e limpede ca lumina zilei. Seara trebuie să avem și olecuță de distracție, nițică muzică, și dans, și așa mai departe. Nu trebuie să uiți că la noi au să vină marinari de pe toate mările lumii. *(Apropiindu-se.)* Nu fi proastă, Regine, nu-ți închide singură drumul. Ce-o să ajungi aici? Ce

cîştigi tu dacă doamna îşi cheltuie paralele ca să te înveţe carte? Cică tu o să-i dădăceşti pe copiii de la azilul cel nou, aşa am auzit. Asta-i pentru tine? Îţi place ţie să-ţi mănînci sănătatea pentru nişte mucoşi de copii?

REGINE Nu. Dacă-i vorba de ceea ce-mi place mie, atunci... Ei, da, aşa o să fie! Aşa o să fie!

ENGSTRAND Ce-o să fie?

REGINE Nu te priveşte! Ai pus mulţi bani deoparte?

ENGSTRAND Una peste alta, să tot fie vreo şapte, opt sute de coroane.

REGINE Frumuşică sumă!

ENGSTRAND Pentru început e destul de frumoasă, fata mea!

REGINE Nu te-ai gîndit să-mi dai şi mie cîte ceva din banii tăi?

ENGSTRAND Ce-i drept, nu, zău că nu m-am gîndit.

REGINE Şi nici nu te gîndeşti să-mi trimiţi şi mie din cînd în cînd măcar pentru o rochiţă?

ENGSTRAND Hai la oraş cu mine şi o să ai rochii cîte vrei!

REGINE Dacă vreau, pot să-mi fac şi singură oricîte.

ENGSTRAND Nu, Regine, mîna ocrotitoare a unui tată e mult mai bună. Poate găsesc o casă frumoasă pe strada Portului. N-o să mă coste prea multe parale; acolo s-ar putea înjgheba un fel de cămin pentru oamenii mării.

REGINE Da' eu nu vreau să vin la tine. Nu vreau să am nimic a face cu tine! Pleacă!

ENGSTRAND Să fiu al dracului dacă ai să stai prea mult la mine, fata mea. Numai să ştii cum să te porţi. Ce fată frumoasă te-ai făcut în ultimii ani!

REGINE Ei şi?

ENGSTRAND N-o să treacă mult şi-o să vină un ofiţer de marină, poate un căpitan...

REGINE Nu mă mărit cu unul de ăsta. Marinarii habar n-au de *savoir-vivre*[1].

ENGSTRAND De ce n-au habar?

---

[1] Maniere (l. fr.).

REGINE Îi cunosc eu pe marinari. Nu sînt oameni cu care să te măriți.

ENGSTRAND Păi atunci, nu te mărita cu ei. Poate că-i mai bine așa. *(Mai confidențial.)* Ăla — englezul ăla cu iahtul de agrement — a plătit o mie două sute de coroane, și ea, ea nu era mai frumoasă decît tine.

REGINE *(răstindu-se)* Ieși afară!

ENGSTRAND *(ferindu-se)* Na, na! Cred că n-ai de gînd să dai în mine!

REGINE Ba dau! Dacă vorbești de mama, dau! Ieși afară, n-auzi? *(Îl împinge spre ușa care dă în grădină.)* Și nu trînti ușile, că domnișorul Osvald...

ENGSTRAND ...doarme, da. Grozav îi mai porți de grijă tînărului domn Alving! *(Mai încet.)* Ho, ho! Oricum, el niciodată n-o să...

REGINE Pleacă imediat! Nu vezi că ți-ai băut mințile, trăncăläule? N-o lua pe acolo! Pe-acolo vine pastorul Manders. Coboară pe scara de la bucătărie.

ENGSTRAND *(apucînd la dreapta)* Îndată, îndată! Pe-acolo cobor! Da' te rog să vorbești cu el. O să-ți spună ce datorește un copil părintelui său. Că, vezi tu, tot eu ți-s tată. Pot să-ți dovedesc cu condica de la biserică.

(Iese pe ușa a doua, pe care Regine a deschis-o și a închis-o în urma lui. Regine se privește fugitiv în oglindă, își face vînt cu batista și își potrivește gulerul; pe urmă își găsește de lucru cu florile. Pastorul Manders, cu palton și umbrelă, cu o geantă spînzurată pe umăr de o curea, intră în seră pe ușa dinspre grădină.)

MANDERS Bună ziua, domnișoară Engstrand.

REGINE *(întorcîndu-se, plăcut surprinsă)* Bună ziua, domnule pastor. A și sosit vaporul?

MANDERS A sosit adineauri. *(Intră în salon.)* Zilele astea a fost o vreme urîtă, cu ploaie.

REGINE *(urmîndu-l)* Pentru cîmp, vremea e minunată, domnule pastor.

MANDERS Da, ai dreptate. Noi, orăşenii, nu prea ne gîndim la asta. *(Începe să-şi scoată paltonul.)*

REGINE Daţi-mi voie să vă ajut. Vai! Paltonul e leoarcă de apă. Mă duc să-l atîrn în vestibul. Şi umbrela... Am s-o deschid, ca să se usuce repede.

(Iese cu lucrurile pe uşa a doua din dreapta. Pastorul Manders îşi scoate geanta şi o aşază pe un scaun, împreună cu pălăria. Între timp, Regine se întoarce.)

MANDERS Noroc că am ajuns la adăpost. Ei, toate bune aici, la fermă?

REGINE Da, mulţumesc.

MANDERS Dar e mult de lucru, mi se pare, în vederea evenimentului de mîine.

REGINE Într-adevăr, e lucru destul.

MANDERS Doamna Alving, sper, e acasă.

REGINE Da, fireşte, e sus. Prepară ciocolata pentru tînărul stăpîn.

MANDERS Aha! Jos, la haltă, am auzit că a sosit şi dumnealui.

REGINE A sosit de alaltăieri. Noi îl aşteptam să vină abia azi.

MANDERS Voinic, sănătos?

REGINE Da, mulţumesc; însă grozav de obosit din cauza drumului. A venit direct de la Paris, adică a mers tot timpul cu acelaşi tren. Cred că doarme încă, aşa că e bine să vorbim mai încetişor.

MANDERS Atunci... încetişor...

REGINE *(aducînd un fotoliu lîngă masă)* Fiţi bun şi luaţi loc, domnule pastor. Faceţi-vă comod. *(Pastorul ia loc. Regine îi pune un scăunel sub picioare.)* Şedeţi bine aşa?

MANDERS Mulţumesc, mulţumesc. Şed foarte bine. *(Privind-o.)* Ştii ceva, domnişoară Engstrand? Mi se pare că ai mai crescut de cînd te-am văzut ultima oară.

REGINE Aşa vi se pare, domnule pastor? Doamna spune că m-am şi îngrăşat.

MANDERS Îngrăşat? Poate, puţin. Numai cît trebuie. *(Scurtă pauză.)*

REGINE S-o anunţ pe doamna?

MANDERS Lasă, copilă dragă. Nu-i nici o grabă. Spune-mi, însă, Regine, ce mai face tatăl dumitale?

REGINE Mulţumesc, domnule pastor, o duce destul de bine.

MANDERS A trecut pe la mine cînd a fost acum, în urmă, la oraş.

REGINE Da, adevărat? Se bucură totdeauna cînd are prilejul să stea de vorbă cu domnul pastor.

MANDERS Da' dumneata te mai duci pe la el să-i dai o mînă de ajutor?

REGINE Eu? Da, mă duc, uneori, cînd am timp liber.

MANDERS Tatăl dumitale e un om nu prea voinic. Are nevoie de cineva să-l ajute.

REGINE Da, da, sigur.

MANDERS Are nevoie de o fiinţă care să-i fie apropiată şi pe care să se poată bizui. Mi-a mărturisit asta confidenţial, cînd a fost la mine.

REGINE Da, mi-a spus şi mie cîte ceva. Nu ştiu însă dacă doamna Alving o să vrea să se despartă de mine, mai ales acum, cînd o s-avem atîta de lucru cu azilul cel nou. Şi nici eu n-aş vrea să mă despart de doamna Alving, care a fost întotdeauna aşa de bună cu mine.

MANDERS Da, fetiţo, însă datoria de fiică... Fireşte că trebuie să obţinem întîi consimţămîntul stăpînei dumitale.

REGINE Nu ştiu însă dacă se cuvine ca o fată la vîrsta mea să conducă gospodăria unui om singur.

MANDERS Dar e vorba de tatăl dumitale, dragă domnişoară Engstrand.

REGINE Da, adevărat, însă... Cel puţin dacă ar fi o casă ca lumea şi un stăpîn care să fie cineva...

MANDERS Totuşi, dragă Regine...

REGINE O fată ca mine s-ar putea ataşa de cineva, ca şi cum ar fi fiica lui...

MANDERS O, dragă copilă!...

REGINE Aş fi tare bucuroasă să mă duc la oraş. Aici e greu, în singurătatea asta. Domnul pastor ştie ce înseamnă să fii singur pe lume. Pot spune că sînt o fată harnică şi destoinică. Nu cumva ştie domnul pastor un loc potrivit pentru mine?

MANDERS Asta nu știu, zău...

REGINE Oricum, domnule pastor, vă rog să nu mă dați uitării, dacă se ivește cumva vreo ocazie.

MANDERS *(ridicîndu-se)* Bine, domnișoară Engstrand. Nu te uit.

REGINE Eu, dacă...

MANDERS Ești bună s-o chemi pe doamna?

REGINE Îndată, domnule pastor. *(Iese prin stînga.)*

MANDERS *(după ce se plimbă puțin prin cameră, se oprește cîteva clipe în fund, cu mîinile la spate și se uită în grădină. Pe urmă se apropie iar de masă, ia o carte și privește coperta, rămîne uimit și se uită și la alte cărți)* Hm! Da, da! *(Intră doamna Alving pe ușa din stînga, urmată de Regine care iese imediat pe ușa din față, din dreapta.)*

DOAMNA ALVING *(întinzîndu-i mîna)* Bine-ai venit, domnule pastor.

MANDERS Bună ziua, doamnă. Am venit așa cum v-am făgăduit.

DOAMNA ALVING Totdeauna punctual.

MANDERS Trebuie să știți însă că foarte greu am scăpat ca să pot ajunge aici, cu atîtea probleme și necazuri cîte le am.

DOAMNA ALVING Cu-atît mai frumos din partea sfinției-tale că ai venit la timp. Avem destulă vreme pînă-n prînz să rezolvăm și problemele noastre. Dar unde ți-ai lăsat geamantanul?

MANDERS *(repede)* Lucrurile mele sînt jos, la han, unde voi dormi la noapte.

DOAMNA ALVING *(reținîndu-și un zîmbet)* Nici de data asta nu vrei să înnoptezi la mine?

MANDERS Nu, doamnă. Mulțumesc. Voi dormi acolo, ca de obicei. Îmi vine și mai ușor cînd mă îmbarc iar pe vapor, la întoarcere.

DOAMNA ALVING Cum dorești!

MANDERS Nu vreau să vă deranjez. Sînteți foarte fericită azi. În primul rînd serbarea de mîine, și apoi îl aveți acasă pe Osvald.

DOAMNA ALVING Da, îți poți închipui cît sînt de fericită. De doi ani n-a mai venit pe-acasă. Și acum mi-a promis că rămîne toată iarna la mine.

MANDERS A promis, în adevăr? Foarte frumos din partea lui. Cred că e mult mai ispititor să stai la Roma și la Paris.

DOAMNA ALVING Aici însă o are pe mama lui. Dragul de el! Cît ține la mine!

MANDERS Ar fi destul de trist dacă despărțirea și preocupările artistice ar face să pălească niște sentimente atît de firești.

DOAMNA ALVING Orice-ai spune dumneata, domnule pastor, nu pot exista asemenea lucruri cînd e vorba de fiul meu. Sînt curioasă să văd dacă o să-l recunoști. Coboară și el îndată. Acum se odihnește puțin. Ia loc, dragă domnule pastor.

MANDERS Mulțumesc. După dumneavoastră...

DOAMNA ALVING Da. *(Se așază la masă.)*

MANDERS Bine. Atunci, putem începe. *(Se duce la scaunul pe care și-a pus geanta, scoate din ea un pachet de hîrtii, se așază de partea opusă a mesei și caută un loc potrivit pentru hîrtii.)* Întîi astea. *(Întrerupîndu-se.)* Spuneți-mi, doamnă Alving, cum au ajuns aici cărțile astea?

DOAMNA ALVING Cărțile? Sînt ale mele.

MANDERS Citiți asemenea cărți?

DOAMNA ALVING Da.

MANDERS Credeți că lectura lor vă face mai bună și mai fericită?

DOAMNA ALVING Mă simt foarte bine citindu-le.

MANDERS Ciudat! Cum adică?

DOAMNA ALVING Ele îmi explică și-mi confirmă multe lucruri la care mă gîndesc. De fapt, nu-i nimic nou în cărțile astea. În ele nu se găsește altceva decît ceea ce gîndește și crede majoritatea oamenilor. Numai că cei mai mulți oameni nu-și dau seama de aceste lucruri ori nu vor să le înțeleagă.

MANDERS O, Doamne! Credeți într-adevăr că cei mai mulți oameni...

DOAMNA ALVING Da, cred într-adevăr.

MANDERS Nu însă în țara noastră. Nu aici, la noi.

DOAMNA ALVING Ba da, și aici la noi!

MANDERS Pot spune atunci că...

DOAMNA ALVING În definitiv, ce argumente aduci împotriva acestor cărți?

MANDERS Ce argumente? Credeţi că ocupaţia mea e să cercetez asemenea creaţii?

DOAMNA ALVING Înseamnă că nu cunoşti ceea ce condamni.

MANDERS Am citit destule despre astfel de cărţi, ca să le pot dezaproba.

DOAMNA ALVING Dar propria dumitale părere?

MANDERS Dragă doamnă, sînt multe cazuri în viaţă cînd te poţi bizui pe alţii. Aşa e în lumea asta; şi aşa e bine. Ce-ar face societatea dacă ar fi altfel?

DOAMNA ALVING Poate că ai dreptate, domnule pastor.

MANDERS De altminteri, nu tăgăduiesc că pot fi şi lucruri atrăgătoare în astfel de cărţi. Şi nici nu vă pot lua în nume de rău că vreţi să vă familiarizaţi cu toate curentele spirituale care, după cum se spune în general, se vîntură în lumea largă în care l-aţi lăsat pe fiul dumneavoastră să hoinărească atîta vreme. Totuşi...

DOAMNA ALVING Totuşi, ce?

MANDERS *(vorbind mai încet)* Totuşi, nu se vorbeşte despre astfel de lucruri, doamnă Alving. Nu trebuie să dăm socoteală oricui despre tot ceea ce citim şi despre tot ceea ce gîndim între cei patru pereţi ai casei noastre.

DOAMNA ALVING Sînt de aceeaşi părere.

MANDERS Gîndiţi-vă acum ce preţuire merită azilul pe care aţi hotărît să-l înfiinţaţi într-o vreme în care părerile dumneavoastră despre lucrurile spirituale se deosebeau atît de mult de cele de acum, după cît ştiu eu.

DOAMNA ALVING Da, da, însă era vorba despre azil.

MANDERS Da, despre azil urma să vorbim. Deci, prudenţă, scumpă doamnă! Trecem acum la treburile noastre. *(Deschide un plic şi scoate din el o parte din hîrtii.)* Vedeţi hîrtiile astea?

DOAMNA ALVING Documentele?

MANDERS Toate laolaltă şi în perfectă ordine. Vă rog să mă credeţi că nu mi-a fost uşor să le capăt la timp. A trebuit să dau zor în toate părţile. Autorităţile sînt foarte scrupuloase cînd e vorba să ia o hotărîre. Dar, în sfîrşit, avem aici tot ce ne trebuie. *(Scotoceşte în teancul de hîrtii.)* Hîrtia asta e actul de proprietate asupra fermei Solvik, cu conacul din Rosenvold, cu noile clădiri ridicate acolo, cu localul de şcoală, cu locuinţa învăţătorului şi capela.

Dincoace e aprobarea daniei cu statutele fundației. Vreți să vedeți? *(Citește.)* Statutele căminului de copii „În amintirea căpitanului Alving".

DOAMNA ALVING *(privind lung hîrtia)* Asta e, prin urmare.

MANDERS Am ales denumirea de căpitan, nu pe cea de șambelan. Căpitan e mai simplu, mai nepretențios.

DOAMNA ALVING Cum crezi că e mai bine, domnule pastor.

MANDERS Aici aveți livretul Casei de economii cu suma depusă, a cărei dobîndă va fi folosită pentru cheltuielile de exploatare ale azilului.

DOAMNA ALVING Mulțumesc, te rog însă să-l păstrezi dumneata; e mai la îndemînă.

MANDERS Bine. Banii zic să-i lăsăm deocamdată la Casa de economii. Dobînda nu-i prea îmbietoare: patru la sută, cu un preaviz de șase luni. Dacă vom face rost mai tîrziu de o obligație ipotecară privilegiată, vom avea un act de indubitabilă siguranță. Despre asta vom vorbi altă dată.

DOAMNA ALVING Da, domnule pastor. O să ai dumneata grijă.

MANDERS Voi fi în orice caz cu ochii în patru. Mai e însă un lucru despre care am vrut de multe ori să vă întreb.

DOAMNA ALVING Care anume?

MANDERS Clădirile azilului vor fi asigurate sau nu?

DOAMNA ALVING Firește că trebuie să fie asigurate.

MANDERS Stați puțin, doamnă. Trebuie să ne gîndim bine la problema asta.

DOAMNA ALVING Asigur tot: clădirile, bunurile mobile, recolta și inventarul de vite.

MANDERS Bineînțeles, cînd e vorba de averea dumneavoastră personală... Același lucru îl fac, firește, și eu. Aici însă e vorba de cu totul altceva. Azilul va fi consacrat, de bună seamă, unei misiuni superioare.

DOAMNA ALVING Da, însă...

MANDERS Cît despre mine, nu m-aș împotrivi cîtuși de puțin să ne asigurăm contra tuturor riscurilor...

DOAMNA ALVING De acord.

MANDERS Cum rămîne însă cu opinia celor din împrejurimi? Dumneavoastră îi cunoașteți mai bine decît mine.

DOAMNA ALVING Hm! Opinia celor de-aici...

MANDERS Sînt mulţi oameni de frunte, într-adevăr de frunte, prin partea locului, care s-ar putea scandaliza din cauza asta?

DOAMNA ALVING Ce înţelegi dumneata, pastore, prin oameni „într-adevăr de frunte"?

MANDERS Înţeleg, îndeosebi, oamenii independenţi şi cu atare influenţă încît să ne putem bizui pe părerea lor.

DOAMNA ALVING Sînt mulţi astfel de oameni care s-ar scandaliza poate în cazul cînd...

MANDERS Ei, vedeţi? La oraş sînt mulţi oameni de-aceştia. Gîndiţi-vă numai la toţi prozeliţii colegului meu. S-ar putea crede, pe drept cuvînt, că nici dumneavoastră, nici eu nu avem încrederea cuvenită într-o conducere superioară.

DOAMNA ALVING Cît despre dumneata, dragă domnule pastor, ştii bine, în orice caz, că...

MANDERS Da, da, ştiu. E adevărat că am cugetul curat. Nu putem împiedica totuşi o interpretare greşită şi dezavantajoasă. Ar exercita o influenţă nefavorabilă asupra activităţii azilului.

DOAMNA ALVING Dacă s-ar întîmpla...

MANDERS Nu pot face abstracţie nici de situaţia delicată, aş putea spune penibilă, în care m-aş afla eu. În cercurile influente de la oraş, lumea se interesează mult de azilul nostru. Azilul se înfiinţează şi în folosul oraşului, oricum, putînd ajunge să uşureze într-o măsură destul de mare contribuţiile comunale pentru săraci. Întrucît însă eu am fost consilierul dumneavoastră şi am condus partea administrativă a lucrării, mă tem că invidioşii vor tăbărî în primul rînd asupra mea...

DOAMNA ALVING N-ar trebui să te expui nici unui risc, domnule pastor.

MANDERS Fără a mai vorbi de atacurile ce vor fi probabil îndreptate împotriva mea de anumite ziare şi reviste care...

DOAMNA ALVING Acest argument, dragă domnule pastor, e hotărîtor.

MANDERS Aşadar, nu mai doriţi să facem asigurarea?

DOAMNA ALVING Renunţăm.

MANDERS *(rezemîndu-se de spătarul scaunului)* Şi dacă se întîmplă vreo nenorocire? Nu putem şti niciodată ce

aduce ziua de mîine... Ce faceţi atunci? Cine vă despăgubeşte?

DOAMNA ALVING Drept să-ţi spun, domnule pastor, nici nu vreau să mă gîndesc la asta.

MANDERS Dar în felul acesta, doamnă Alving, ştiţi că ne luăm, de fapt, o mare răspundere?

DOAMNA ALVING Crezi că am putea face altfel, domnule pastor?

MANDERS Asta voiam să spun şi eu. N-avem încotro. Nu trebuie să ne expunem totuşi unor judecăţi strîmbe. Şi nu ne este îngăduit cîtuşi de puţin să scandalizăm parohia.

DOAMNA ALVING În orice caz, dumitale, ca pastor, nu-ţi este îngăduit!

MANDERS Cred însă că putem nădăjdui ca o astfel de instituţie să aibă noroc şi să se bucure de o protecţie specială.

DOAMNA ALVING Să sperăm, domnule pastor.

MANDERS Prin urmare, rămîne aşa?

DOAMNA ALVING Desigur!

MANDERS Bine. Cum doriţi dumneavoastră. *(Notează.)* Nu facem deci nici un fel de asigurare.

DOAMNA ALVING Mi se pare de altfel ciudat că tocmai azi ai venit să discuţi problema asta cu mine.

MANDERS De multe ori am vrut să vă întreb cum e mai bine să facem.

DOAMNA ALVING Ieri, nu mai departe, era cît pe-aci să izbucnească un incendiu, acolo jos.

MANDERS Cum se poate?

DOAMNA ALVING De altfel, nu s-a întîmplat nimic. Luase foc un morman de talaş în atelierul de tîmplărie.

MANDERS Unde lucrează Engstrand?

DOAMNA ALVING Da. Se zice că de multe ori umblă cam neatent cu chibriturile.

MANDERS Cam multe i se vîntură prin cap omului ăstuia! Slavă Domnului, acum, după cîte aud, îşi dă toată silinţa să ducă o viaţă cinstită.

DOAMNA ALVING Da? Pe cine ai auzit?

MANDERS Chiar el mi-a spus. Şi doar e un muncitor destoinic.

DOAMNA ALVING Da, cît timp e treaz...

MANDERS Ei, slăbiciuni omeneşti... Zice că de multe ori e nevoit să bea din cauza piciorului. Ultima dată cînd

l-am văzut în oraş, m-a impresionat. A venit la mine să-mi mulţumească pentru că i-am făcut rost de lucru aici, pe-aproape de Regine.

DOAMNA ALVING De altfel, nu prea o vede.

MANDERS Ba da. Vorbeşte cu ea în fiecare zi. Aşa mi-a spus.

DOAMNA ALVING Se prea poate.

MANDERS E bucuros că are lîngă el pe cineva care poate să-l oprească atunci cînd îl încearcă ispita! Îmi place de Jacob Engstrand cînd vine desperat să se plîngă şi-şi mărturiseşte slăbiciunea. Chiar deunăzi a stat de vorbă cu mine. Mult mai ţine, doamnă Alving, s-o aibă iar acasă pe Regine!...

DOAMNA ALVING *(ridicîndu-se repede)* Pe Regine?

MANDERS Nu trebuie să vă împotriviţi.

DOAMNA ALVING Ba mă împotrivesc categoric! Afară de asta, Regine va fi angajată la azil.

MANDERS Gîndiţi-vă, totuşi, că e tatăl fetei.

DOAMNA ALVING Ştiu foarte bine ce fel de tată este. Nu, domnule pastor. Nu voi consimţi niciodată ca Regine să se întoarcă la el.

MANDERS *(ridicîndu-se)* Nu trebuie să vă supăraţi, doamnă. Păcat că-l cunoaşteţi atît de puţin pe tîmplarul Engstrand. Parcă v-aţi teme de el.

DOAMNA ALVING *(mai calmă)* Orice s-ar întîmpla, am luat-o pe Regine la mine, şi la mine rămîne. *(Ascultînd.)* Ssst! Să nu mai vorbim despre asta, dragă domnule pastor. *(Cu faţa strălucind de bucurie.)* Auzi? Coboară Osvald pe scară. Acum ne vom gîndi numai la el.

(Osvald Alving, cu un palton uşor, cu pălăria în mînă şi fumînd dintr-o pipă lungă de spumă de mare, intră pe uşa din stînga.)

OSVALD *(oprindu-se în pragul uşii)* Iertaţi-mă. Credeam că sînteţi în birou. *(Se apropie.)* Bună ziua, domnule pastor.

MANDERS *(privindu-l ţintă)* O! Extraordinar!...

DOAMNA ALVING Ce zici de el, domnule pastor?

MANDERS Ce să zic? Ce să zic? E el, în adevăr?

OSVALD Da, domnule pastor. Eu sînt. Fiul rătăcitor.

MANDERS Dragul meu prieten.

OSVALD Fiul rătăcitor, care s-a întors acasă.

DOAMNA ALVING Osvald se gîndeşte la vremea cînd te împotriveai atît de mult să se facă pictor.

MANDERS Multe lucruri ni se pot părea azi altfel decît vor arăta mai tîrziu. *(Strînge mîna lui Osvald.)* Bine-ai venit, dragul meu Osvald. Cred că-ţi pot spune pe numele mic?

OSVALD Cum mi-aţi putea spune altfel?

MANDERS Bine. Asta voiam să-ţi spun, dragul meu Osvald. Nu trebuie să crezi că eu condamn cu orice preţ meseria de artist. Sînt încredinţat că mulţi artişti îşi păstrează pură fiinţa sufletească.

OSVALD Să sperăm că aşa-i.

DOAMNA ALVING *(radioasă)* Cunosc pe cineva care şi-a păstrat neatinsă şi fiinţa sufletească şi pe cea trupească. Uită-te la el, domnule pastor.

OSVALD *(plimbîndu-se încoace şi încolo)* Da, dragă mamă, dar să nu mai vorbim de asta.

MANDERS Desigur, desigur, nu se poate tăgădui. De altfel, ai început să-ţi faci un nume. Jurnalele vorbesc adeseori despre dumneata, şi încă foarte favorabil. Din păcate, în ultima vreme au cam tăcut.

OSVALD *(aproape de flori)* În ultima vreme am pictat prea puţin.

DOAMNA ALVING Un pictor are şi el dreptul la odihnă din cînd în cînd.

MANDERS Cred şi eu. Aşa se pregăteşte şi strînge puteri noi pentru ceva mare.

OSVALD Da, fireşte. Mai e mult pînă la masă, mamă?

DOAMNA ALVING Peste o jumătate de oră e gata. Poftă de mîncare are destulă, slavă Domnului!

MANDERS Şi de fumat, la fel.

OSVALD Am găsit pipa tatei sus în cameră şi aşa...

MANDERS Aha! Asta m-a dus cu gîndul la...

DOAMNA ALVING La ce?

MANDERS Cînd a apărut Osvald în pragul uşii, cu pipa în gură, parcă l-am văzut pe taică-său în carne şi oase.

OSVALD Adevărat?

DOAMNA ALVING Nu ai dreptate, domnule pastor. Osvald seamănă cu mine.

MANDERS Da, însă are o anume trăsătură în colţul gurii, care aminteşte imediat de Alving; cel puţin acum, cînd fumează.

DOAMNA ALVING Nu-i adevărat! Osvald are mai degrabă expresia unui slujitor al altarului...

MANDERS Da, da. Mulţi dintre colegii mei au o asemenea expresie.

DOAMNA ALVING Te rog să laşi pipa, dragul meu. Nu-mi place să văd fum în casă.

OSVALD *(executîndu-se)* Cu plăcere. Am vrut numai s-o încerc. Am mai fumat odată cu ea, cînd eram copil.

DOAMNA ALVING Tu?

OSVALD Da. Eram mic de tot pe atunci. Mi-aduc aminte că m-am urcat la tata, în camera lui, într-o seară, cînd era foarte vesel şi bine dispus.

DOAMNA ALVING În ce an, nu-ţi mai aduci aminte?

OSVALD Mi-aduc foarte bine aminte că m-a luat pe genunchi şi m-a lăsat să trag din pipă. „Fumează, băiete — mi-a spus — fumează vîrtos.“ Şi am fumat cît am putut, pînă ce mi-am dat seama că mă îngălbenisem la faţă şi am simţit că-mi curgeau broboane de sudoare pe obraji. Atunci tata a început să rîdă...

MANDERS Asta mi se pare din cale-afară de ciudat!

DOAMNA ALVING Cred că a fost un vis de-al lui Osvald.

OSVALD N-a fost cîtuşi de puţin un vis, mamă. Nu-ţi aduci aminte? Ai venit atunci şi tu şi m-ai dus în camera copiilor. Acolo mi-a venit rău şi am văzut că plîngeai. Tata făcea de multe ori pozne de-astea?

MANDERS În tinereţea lui a fost un om foarte vesel.

OSVALD A făcut multe lucruri bune şi folositoare în viaţa lui.

MANDERS Da, ai moştenit numele unui om harnic şi vrednic, dragă Osvald. Asta îţi va fi desigur un imbold...

OSVALD Aşa s-ar cuveni.

MANDERS În orice caz, e frumos din partea dumitale că ai venit acasă de jubileul său.

OSVALD Era de datoria mea s-o fac, pentru tata!

DOAMNA ALVING Sînt fericită că pot să-l reţin atîta vreme. Pentru asta merită toate laudele.

MANDERS Într-adevăr, am auzit că rămîi acasă toată iarna.

OSVALD Rămîn un timp mai lung, domnule pastor. Ce bine-i acasă!

DOAMNA ALVING *(radioasă)* Nu-i aşa, dragul meu?

MANDERS *(privindu-l cu simpatie)* Ai plecat de timpuriu în lumea largă, dragă Osvald.

OSVALD E drept. Cred totuşi că n-am plecat mult prea devreme.

DOAMNA ALVING Are dreptate Osvald. Aşa-i şade bine unui băiat isteţ. Mai ales cînd e singur la părinţi. Un flăcău nu trebuie să stea acasă, răsfăţat de tata şi de mama.

MANDERS Sînt multe de discutat, doamnă Alving. Căminul părintesc, totuşi, este şi rămîne adevăratul refugiu al unui copil.

OSVALD Are dreptate domnul pastor.

MANDERS Uitaţi-vă numai la fiul dumneavoastră. Doar putem discuta în prezenţa lui. Ce a însemnat asta pentru el? Are acum douăzeci şi şase-douăzeci şi şapte de ani, şi n-a cunoscut binefacerile unui adevărat cămin.

OSVALD Vă rog să mă iertaţi, domnule pastor, vă înşelaţi.

MANDERS Da? Credeam că ai avut a face numai cu cercuri artistice.

OSVALD Asta aşa-i.

MANDERS Şi mai ales cu artişti tineri.

OSVALD Fireşte.

MANDERS Socotesc însă că celor mai mulţi dintre ei nu le dă mîna să-şi înjghebeze o familie şi să-şi dureze un cămin.

OSVALD Mulţi dintre ei nu au posibilitatea să se căsătorească, domnule pastor.

MANDERS Aşa gîndesc şi eu.

OSVALD Totuşi, pot să aibă un cămin. Unii chiar îl şi au: plăcut şi firesc. *(Doamna Alving ascultă cu încordare, dă din cap, dar nu zice nimic.)*

MANDERS Nu vorbesc de căminele de celibatari. Prin cămin înţeleg o familie în care un bărbat trăieşte alături de soţia şi de copiii săi.

OSVALD Da. Sau împreună cu copiii săi şi cu mama copiilor săi.

MANDERS *(împreunîndu-şi mîinile)* O, Doamne!

OSVALD Ce e?

MANDERS A trăi împreună cu mama copiilor săi!

OSVALD Vreți poate s-o alunge pe mama copiilor săi?

MANDERS Vorbești, prin urmare, de raporturi nelegitime? De căsătoriile acelea sălbatice?

OSVALD N-am observat niciodată nimic sălbatic în relațiile dintre ei.

MANDERS Cum se poate însă ca un bărbat civilizat sau o femeie tînără să accepte o asemenea conviețuire?

OSVALD Ce pot să facă? Un artist tînăr, o fată tînără... Căsătoria costă mulți bani. Ce-ar putea să facă?

MANDERS Ce-ar putea să facă? Îți spun eu, dragă Osvald, ce-ar putea să facă. Să trăiască de la bun început despărțiți unul de celălalt. Asta ar trebui să facă.

OSVALD Cu asemenea argumente nu-i veți convinge niciodată pe niște oameni tineri, cu sînge fierbinte, îndrăgostiți.

DOAMNA ALVING Cum i-ai putea convinge, domnule pastor?

MANDERS *(continuînd)* De ce tolerează autoritățile așa ceva?! Cum permit astfel de lucruri în mod public?! *(Către doamna Alving.)* Nu am oare motiv să fiu îngrijorat cînd e vorba chiar de fiul dumneavoastră? În cercurile în care imoralitatea fățișă domnește, ba încă se bucură și de anumite privilegii...

OSVALD Să vă spun ceva, domnule pastor. Am fost oaspete statornic, în fiecare duminică, al cîtorva dintre aceste cămine nelegalizate.

MANDERS Și... duminica?!

OSVALD Da, în zilele cînd omul se poate distra mai bine. Niciodată însă n-am auzit acolo un cuvînt nelalocul lui și cu atît mai puțin am fost martor la fapte care s-ar putea numi imorale. Știți cînd și unde am întîlnit imoralitatea în cercurile artistice?

MANDERS Vai! Să mă ferească Dumnezeu!

OSVALD Dați-mi voie! Am întîlnit-o atunci cînd unul sau altul dintre onorabilii soți capi de familie coborau printre noi ca să tragă un chef și care-și închipuiau că făceau artiștilor o onoare vizitîndu-i în locuințele lor modeste. Aveam atunci ocazia să auzim multe. Acei stimabili domni ne vorbeau despre orașe și despre lucruri pe care noi nici nu îndrăzneam să le visăm.

MANDERS Cum? Vrei să spui că lumea cinstită de aici de-acasă trebuie să...

OSVALD Cînd aceşti domni se întorc iar acasă, nu-i auziţi povestind mereu despre putreziciunea morală tot mai mare din străinătate?

MANDERS Ba da, fireşte.

DOAMNA ALVING Într-adevăr!

OSVALD Îi putem crede pe cuvînt, de bună seamă. De obicei sînt oameni care cunosc bine viaţa. *(Se ia cu mîna de cap.)* Ei povestesc cît de frumoasă e viaţa liberă de acolo, şi cîte şi mai cîte.

DOAMNA ALVING Te rog, Osvald, nu te aprinde. Nu-ţi face bine!

OSVALD Ai dreptate, mamă. Nu-mi face bine de loc. Numai blestemata asta de oboseală e de vină. Mă duc să mă plimb puţin pînă se serveşte masa. Iertaţi-mă, domnule pastor. Nu trebuia să discut cu dumneavoastră astfel de lucruri; m-am lăsat tîrît de vorbe. *(Iese pe a doua uşă din dreapta.)*

DOAMNA ALVING Bietul băiat!

MANDERS Puteţi s-o mai spuneţi o dată! Atît de departe a ajuns? *(Doamna Alving se uită la pastor şi tace. Pastorul se plimbă puţin încoace şi încolo.)* El singur îşi zice fiul rătăcitor. Da, din nefericire! *(Doamna Alving îl priveşte ţintă.)* Ce părere aveţi despre toate astea?

DOAMNA ALVING Osvald a avut dreptate în fiecare cuvînt pe care l-a rostit.

MANDERS *(oprindu-se)* Dreptate! Cu astfel de principii!

DOAMNA ALVING Aici, în singurătatea mea, am ajuns să cuget la fel, domnule pastor. N-am cutezat însă niciodată să discut despre aceste lucruri. Acum însă, de bine, de rău, va vorbi fiul meu pentru mine.

MANDERS Sînteţi o femeie demnă de compătimire, doamnă Alving. Acum însă o să vă spun ceva important. În faţa dumneavoastră nu mai stă administratorul şi consilierul, nici prietenul din tinereţe al dumneavoastră şi al defunctului dumneavoastră soţ. Stă pastorul care vă asistă în ceasul desperării, ceasul cel mai greu al vieţii dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Şi ce vrea pastorul să-mi spună?

MANDERS În primul rînd, vreau să vă răscolesc amintirile, doamnă. Clipa e prielnică. Mîine se împlinesc zece ani de la moartea soțului dumneavoastră. Mîine va fi comemorat trecutul și eu voi vorbi în fața credincioșilor. Azi însă vreau să vorbesc numai cu dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Bine, domnule pastor. Vorbește!

MANDERS Vă aduceți aminte că la un an după căsătorie vă și aflați pe marginea prăpastiei? Că v-ați părăsit căminul conjugal și ați fugit de lîngă soțul dumneavoastră? Da, doamnă Alving, ați fugit și ați refuzat să vă întoarceți, cu toate implorările și stăruințele lui.

DOAMNA ALVING Ai uitat cît de nefericită am fost în acel prim an?

MANDERS Nu trebuie să rîvnim fericirea în viața asta. Ce drept avem noi, oamenii, la fericire? Trebuie să ne împlinim datoria, aici, pe pămînt, doamnă. Iar datoria dumneavoastră era să fiți alături de omul pe care vi l-ați ales și de care vă unea o legătură sfîntă.

DOAMNA ALVING Știi bine ce fel de viață ducea Alving pe-atunci și cum se bălăcea în destrăbălare.

MANDERS Știu foarte bine ce vorbe se spuneau pe seama lui. Și dezaprob mai mult decît oricine viața lui din tinerețe, întrucît acele vorbe cuprindeau și un sîmbure de adevăr. O soție nu are însă căderea să fie judecătoarea soțului ei. Erați datoare să vă purtați cu smerenie crucea pe care o voință superioară o considerase bună pentru dumneavoastră. Dar v-ați răzvrătit, ați aruncat crucea, l-ați părăsit pe rătăcitul pe care se cuvenea să-l sprijiniți, v-ați riscat numele și reputația, ba erați gata să le riscați și pe ale altora.

DOAMNA ALVING Ale altora? Vrei să spui, poate, ale altuia.

MANDERS A fost o mare nesocotință din partea dumneavoastră că v-ați căutat refugiu la mine.

DOAMNA ALVING La pastorul nostru? La prietenul casei noastre?

MANDERS Mai ales pentru acest motiv. Da, să mulțumiți lui Dumnezeu că am avut tăria necesară, că v-am făcut să renunțați la planurile dumneavoastră ușuratice, și că mi-a fost dat să vă readuc pe drumul datoriei, acasă, la soțul dumneavoastră legitim.

DOAMNA ALVING Da, domnule pastor. Asta a fost opera dumitale.

MANDERS N-am fost decît o unealtă slabă în mîna unei ființe superioare. Faptul că v-am readus la datorie și supunere n-a influențat oare în bine viața pe care ați trăit-o apoi? Nu s-au desfășurat lucrurile așa cum v-am prezis? N-a renunțat Alving la rătăcirile lui, așa cum îi șade bine unui soț? Nu a trăit pe urmă, toată viața de care a mai avut parte, în mod ireproșabil și plin de dragoste alături de dumneavoastră? Nu a fost un binefăcător pentru acest ținut și n-a făcut pe urmă din dumneavoastră colaboratoarea sa la toate acțiunile pe care le-a făptuit?... Și o colaboratoare vrednică! Știu bine, doamnă Alving! Pot să vă aduc toată lauda. Ajung însă acum la marea greșeală a vieții dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Ce vrei să spui?

MANDERS După cum nu v-ați îndeplinit odată datoria de soție, tot astfel nu ați îndeplinit-o mai tîrziu pe cea de mamă.

DOAMNA ALVING Nu înțeleg.

MANDERS Ați fost stăpînită toată viața de o îndărătnicie cumplită. Toate aspirațiile dumneavoastră năzuiau spre libertate și anarhie. Niciodată nu ați suportat nici un fel de constrîngere. Tot ceea ce vă incomoda în viață ați înlăturat fără șovăială și fără scrupule, ca pe o povară de care aveați dreptul să vă descotorosiți după plac. Nu v-a mai plăcut să fiți soție — și l-ați părăsit pe soțul dumneavoastră. V-a venit greu să fiți mamă — și v-ați dat copilul pe mîini străine.

DOAMNA ALVING Da, adevărat. Așa am făcut.

MANDERS Și tocmai de aceea ați rămas o străină pentru el.

DOAMNA ALVING Nu, nu! Nu sînt o străină.

MANDERS Ba sînteți și trebuie să fiți. Și cum l-ați recăpătat? Gîndiți-vă bine, doamnă Alving. Ați păcătuit mult împotriva soțului dumneavoastră, lucru pe care-l recunoașteți ridicîndu-i acum un monument postum. Să recunoașteți deci și ce ați păcătuit împotriva fiului dumneavoastră! Poate că mai este încă vreme să-l întoarceți de pe drumul pierzaniei. Întoarceți-vă singură și salvați cît se mai poate salva din el. *(Cu arătătorul ridicat.)* Acum tăceți,

doamnă Alving. Sînteţi o mamă împovărată de păcate! Am socotit că e datoria mea să vă spun! *(Pauză.)*

DOAMNA ALVING *(încet, stăpînindu-se)* Domnule pastor, dumneata ai vorbit astfel, acum, aici; mîine vei vorbi iarăşi, în public, în memoria soţului meu. Eu mîine nu voi vorbi; aş vrea însă să vorbesc puţin acum cu sfinţia-ta, tot aşa cum ai vorbit şi sfinţia-ta cu mine.

MANDERS Fireşte. Vreţi să vă spovediţi?

DOAMNA ALVING Nu. Vreau numai să-ţi povestesc ceva.

MANDERS Vă ascult...

DOAMNA ALVING Tot ceea ce ai spus adineauri despre mine, despre soţul meu, despre convieţuirea noastră, după ce, cum ai afirmat, m-ai readus pe calea datoriei, sînt lucruri pe care dumneata nu le cunoşti personal. Sfinţia-ta, prietenul nostru de toate zilele, nu ai mai călcat de-atunci pragul casei noastre.

MANDERS Aţi plecat îndată din oraş, împreună cu soţul dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Da, şi aici la noi n-ai mai intrat niciodată cît timp a trăit soţul meu. M-ai vizitat numai cînd ai fost însărcinat cu treburile azilului, cînd ai fost deci nevoit să intri în legătură cu mine.

MANDERS *(încet şi nesigur)* Helene, dacă vrei să-mi reproşezi ceva, te rog să te gîndeşti la...

DOAMNA ALVING La consideraţia pe care o datorai situaţiei dumitale... Şi la faptul că eram o femeie care-mi părăsisem căminul conjugal. Nimeni nu poate fi suficient de precaut cînd e vorba de astfel de femei rătăcite.

MANDERS Dragă doamnă Alving, tot ce spuneţi este exagerat din cale-afară.

DOAMNA ALVING Se poate. Nu am vrut să spun decît că, atunci cînd judeci situaţia mea conjugală, te bazezi mai mult pe o opinie generală, obişnuită.

MANDERS Şi?

DOAMNA ALVING Vreau să-ţi spun acum adevărul, dragă pastore. M-am jurat că odată şi-odată o să-l cunoşti. Numai dumneata!

MANDERS Şi care-i adevărul?

DOAMNA ALVING Adevărul este că soţul meu a murit tot aşa de desfrînat cum a fost toată viaţa.

MANDERS *(căutînd un scaun)* Cum aţi spus?

DOAMNA ALVING După nouăsprezece ani de căsătorie, tot aşa de depravat, rob plăcerilor, cum a fost şi înainte de a ne cununa sfinţia-ta.

MANDERS Numiţi viaţă depravată unele rătăciri ale tinereţii, greşelile, slăbiciunile?

DOAMNA ALVING La fel vorbea şi medicul nostru.

MANDERS Nu mai înţeleg nimic.

DOAMNA ALVING Nici nu-i nevoie.

MANDERS Îmi plesneşte capul. Căsătoria dumneavoastră, convieţuirea îndelungă cu soţul pe care l-aţi avut nu a fost decît o prăpastie ascunsă privirilor?

DOAMNA ALVING Nimic altceva. Acum ştii totul.

MANDERS Cu toate astea, nu mă pot lămuri. Nu înțeleg. Cum a fost posibil? Cum ai putut ascunde?...

DOAMNA ALVING A fost lupta mea de fiecare zi. Cînd s-a născut Osvald, mi s-a părut că Alving se va îndrepta. N-a durat însă. Pe urmă a trebuit să lupt de două ori mai mult, să lupt pe viață și pe moarte pentru ca nimeni să nu afle ce fel de om era tatăl copilului meu. Ştii, domnule pastor, cît de fermecător părea Alving. Toată lumea avea o părere bună despre el. Era un om dintre aceia al căror mod de viaţă nu le ştirbeşte reputaţia. Pe urmă însă, trebuie să ştii şi asta, domnule pastor, s-a întîmplat cel mai îngrozitor lucru dintre toate.

MANDERS Mai îngrozitor decît tot ce mi-aţi povestit?

DOAMNA ALVING Am fost înţelegătoare cu el, deși ştiam bine tot ce făcea în afara casei. Cînd a izbucnit însă scandalul chiar între pereţii casei noastre...

MANDERS Care scandal?

DOAMNA ALVING Aici, în căminul nostru, *(arătînd cu degetul spre prima uşă din dreapta)* acolo, în sufragerie, mi-am dat seama prima dată de adevăr. Aveam de luat ceva de-acolo şi uşa era întredeschisă. Am auzit-o pe urmă pe camerista noastră venind să stropească florile.

MANDERS Ei da, și?

DOAMNA ALVING N-a trecut mult şi a venit şi Alving. L-am auzit şoptindu-i ceva. Pe urmă i-am auzit iar. *(Rîzînd scurt.)* ...O! Îmi sună şi acum în urechi sfîşietor şi ridicol... Am auzit-o pe servitoarea mea şoptind: „Daţi-mi drumul, domnule şambelan! Lăsaţi-mă în pace!“

MANDERS Ce uşurinţă, ce lipsă de bună-cuviinţă!

Fapta lui a fost mai mult decît o uşurinţă, doamnă Alving. Vă rog să mă credeţi.

DOAMNA ALVING Am aflat îndată ce trebuia să cred. Şambelanul trăia cu servitoarea, şi situaţia asta nu a fost lipsită de urmări, domnule pastor.

MANDERS *(ca înlemnit)* Şi blestemăţia s-a petrecut aici? În casa asta?

DOAMNA ALVING Îi tolerasem destule. Ca să nu plece de-acasă serile şi nopţile, eram nevoită să-i ţin de urît în libaţiile lui secrete din camera de sus. Stăteam acolo numai eu cu el, ciocnind paharele şi bînd cu el, ascultîndu-i vorbele deşănţate şi trudindu-mă din răsputeri cu el ca să-l tîrăsc pînă în pat să se culce...

MANDERS *(tremurînd de indignare)* Cum aţi putut îndura toate astea?

DOAMNA ALVING Le-am îndurat de dragul fiului meu. Cînd am văzut însă ultima batjocură, cu propria mea servitoare, am jurat să pun capăt întregii ticăloşii. Am devenit stăpîna lui şi a tuturor celorlalţi din casă. Aveam o armă împotriva lui. Nu îndrăznea să crîcnească. Apoi a trebuit ca Osvald să plece din casă. Împlinise şapte ani şi începuse să observe cîte ceva, să pună unele întrebări, cum fac copiii. Nu puteam să mai rabd, domnule pastor. Simţeam că băiatul se otrăveşte respirînd aerul din acest cămin pîngărit. L-am trimis de-acasă şi acum înţelegi de ce nu i-a mai călcat piciorul aici cîte zile a mai trăit tatăl lui. Nimeni nu ştie cît m-a costat...

MANDERS Mult v-a mai încercat viaţa, într-adevăr!

DOAMNA ALVING N-aş fi rezistat furtunilor, dacă nu mi-aş fi găsit alte ocupaţii. Dar pot să spun că am muncit mult. Tot ceea ce s-a adăugat la fermă, toate îmbunătăţirile ce i s-au adus şi toate instalaţiile pentru care lumea îl lăuda pe Alving n-au fost opera lui. Stătea tolănit toată ziua pe canapea şi citea un vechi anuar oficial. Să-ţi mai spun ceva, domnule pastor. Tot eu l-am readus de cîteva ori la luciditate şi tot eu am purtat povara întreagă cînd s-a prăbuşit cu totul în mocirla desfrîului şi în decrepitudine.

MANDERS Şi unui asemenea om i-aţi ridicat un monument?

DOAMNA ALVING Aici poţi vedea, domnule pastor, forţa conştiinţei.

MANDERS Ce vreți să spuneți?

DOAMNA ALVING Totdeauna mi-am spus că nu se poate ca adevărul să nu iasă la iveală și să nu fie crezut. Și am socotit că azilul ar putea să spulbere orice zvon, că ar putea să înlăture orice îndoială.

MANDERS Atunci, v-ați atins scopul, doamnă Alving.

DOAMNA ALVING Mai aveam un motiv. Nu voiamca Osvald, fiul meu, să moștenească ceva de la tatăl lui.

MANDERS Așadar, averea lui Alving...

DOAMNA ALVING Da. Sumele pe care le-am donat an de an acestui azil reprezintă totalul — am calculat exact — totalul a ceea ce făcea pe vremuri din locotenentul Alving o partidă bună.

MANDERS Vă înțeleg.

DOAMNA ALVING A fost valoarea de cumpărare. N-am vrut ca banii să ajungă la Osvald. Fiul meu va avea totul de la mine. De la mine, da.

(Intră Osvald Alving pe ușa a doua din dreapta. Pălăria și paltonul și le-a lăsat afară.)

DOAMNA ALVING *(întîmpinîndu-l pe Osvald)* Te-ai și întors? Dragul meu băiat!

OSVALD Ce-ar putea să facă cineva pe-o vreme ca asta, veșnic ploioasă?! Mi se pare că masa e gata. Minunat!

REGINE *(venind cu un pachet din sufragerie)* A sosit un pachet pentru doamna. *(I-l întinde.)*

DOAMNA ALVING *(aruncînd o privire spre pastorul Manders)* Probabil, cîntecele pentru sărbătoarea de mîine.

MANDERS Hm!

REGINE Masa e gata.

DOAMNA ALVING Bine. Venim îndată. Vreau numai să... *(Începe să desfacă pachetul.)*

REGINE *(lui Osvald)* Doriți un porto alb sau unul roșu?

OSVALD De amîndouă, domnișoară Engstrand.

REGINE *Bien!* Foarte bine, domnule Osvald. *(Se duce în sufragerie.)*

OSVALD Mă duc să ajut și eu la destupatul sticlelor. *(Pleacă și el în sufragerie, a cărei ușă alunecă, deschisă pe jumătate, în urma lui.)*

DOAMNA ALVING *(care a desfăcut pachetul)* În regulă, domnule pastor. Avem aici cîntecele de sărbătoare.

MANDERS *(cu mîinile împreunate)* Nu știu cum voi putea să țin predica mîine, și să par că am cugetul împăcat...

DOAMNA ALVING Vei reuși, domnule pastor.

MANDERS *(încet, ca să nu se audă din sufragerie)* Nu trebuie să provocăm un scandal.

DOAMNA ALVING *(încet, dar cu fermitate)* E bine totuși că va lua sfîrșit această comedie urîtă. Cu începere de poimîine, pentru mine va fi ca și cum răposatul n-ar fi trăit niciodată în casa asta. Numai băiatul meu și cu mama lui vor mai fi aici.

(Se aude din sufragerie un zgomot de scaun răsturnat și glasul în șoaptă, dar ascuțit, al Reginei: „Osvald! Ai înnebunit? Lasă-mă!"

DOAMNA ALVING *(tresărind îngrozită)* Ah! *(Se uită aiurită spre ușa întredeschisă. Osvald tușește și fredonează în sufragerie. Se destupă o sticlă.)*

MANDERS *(scandalizat)* Ce înseamnă asta? Ce înseamnă asta, doamnă Alving?

DOAMNA ALVING *(cu glas răgușit)* Strigoii... Perechea aceea din seră... Bîntuie iar...

MANDERS Ce-ați spus? Regine? Ea e?...

DOAMNA ALVING Domnule pastor. Nici un cuvînt!... *(Îl ia de braț pe pastor și pornește cu pași șovăitori spre sufragerie.)*

Actul II

(Același decor. Peisajul e acoperit cu o pîclă deasă de ploaie. La ridicarea cortinei, pastorul Manders și doamna Alving vin din sufragerie.)

DOAMNA ALVING *(în pragul ușii)* Să-ți fie de bine, domnule pastor. *(Întorcîndu-se către Osvald, în sufragerie.)* Nu vii cu noi, Osvald?

OSVALD *(dinăuntru)* Mulțumesc, nu. Vreau să mă plimb puțin pe-afară.
DOAMNA ALVING Du-te, du-te! S-a mai luminat puțin și cerul. *(Închide ușa de la sufragerie și se duce spre cea de la coridor.)* Regine!
REGINE *(de afară)* Da, doamnă!
DOAMNA ALVING Du-te jos la spălătorie și ajută la facerea coroanelor.
REGINE Bine, doamnă. *(Doamna Alving se asigură că Regine a plecat. Apoi închide ușa.)*
MANDERS Cred că Osvald nu ne aude din sufragerie!
DOAMNA ALVING Dacă e închisă ușa, nu, nu ne aude. De altminteri, o să iasă îndată.
MANDERS Nu-mi pot veni în fire. Mă mir că am putut să înghit mîncarea.
DOAMNA ALVING *(plimbîndu-se de colo pînă colo cu o neliniște stăpînită)* Și eu. Ce putem face?
MANDERS Da, da. Ce putem face? Habar n-am. Nu mă pricep la astfel de lucruri.
DOAMNA ALVING Sînt convinsă că nu s-a întîmplat încă nici o nenorocire.
MANDERS Să ne ferească Dumnezeu! Primul pas greșit s-a și făcut totuși.
DOAMNA ALVING Nu poate fi decît un capriciu al lui Osvald! Fără îndoială!
MANDERS Cum vă spuneam, nu mă pricep de loc la astfel de lucruri. Cred însă că...
DOAMNA ALVING Eee! Trebuie s-o dau afară. Chiar acum! E limpede ca lumina zilei.
MANDERS Se-nțelege!
DOAMNA ALVING Unde s-o trimitem însă? Nu ne putem lua răspunderea să...
MANDERS Unde altundeva decît acasă la tatăl ei?
DOAMNA ALVING La cine-ai spus?
MANDERS La... Dar nu... O, Doamne! E posibil? Poate v-ați înșelat.
DOAMNA ALVING Din păcate, nu mă înșel niciodată. Johanne a trebuit să mărturisească în fața mea și Alving n-a putut tăgădui. Atunci n-am mai putut decît să cocoloșim scandalul.
MANDERS Nemaipomenit!

DOAMNA ALVING Fata a fost concediată și, pînă una, alta, a primit o sumă frumușică drept preț al tăcerii. De rest a avut grijă singură; s-a întors la oraș, unde a reînnoit vechea cunoștință cu Engstrand; i-a spus, cred, cîți bani avea și tîmplarul și-a închipuit că la mijloc fusese vreun străin oarecare ce-și petrecuse vara acolo, cu iahtul de agrement. Au făcut ce-au făcut și s-au cununat la repezeală. S-au cununat singuri.

MANDERS Cum să-mi explic însă totul? Mi-aduc aminte foarte bine că Engstrand a venit la mine să mă roage să-i cunun. Era foarte amărît și se plîngea grozav de nesocotința de care se făcuse vinovat împreună cu logodnica lui.

DOAMNA ALVING Da, trebuia să ia vina asupra sa.

MANDERS Cîtă ipocrizie! Și încă față de mine! N-aș fi crezut asta despre Jakob Engstrand. Dar imoralitatea unei astfel de legături?! Cîți bani avea fata?

DOAMNA ALVING O mie două sute de coroane.

MANDERS Ce murdărie! Pentru o mie două sute de coroane să te cununi cu o desfrînată!

DOAMNA ALVING Ce mai zici atunci despre mine, care m-am cununat cu un destrăbălat?

MANDERS Ferească Dumnezeu! Cum ați spus? Un destrăbălat?!

DOAMNA ALVING Crezi oare, părinte, că Alving era mai curat cînd am pășit alături de el în fața altarului, decît Johanne cînd s-a cununat Engstrand cu ea?

MANDERS Între unul și celălalt e totuși o deosebire ca de la cer la pămînt.

DOAMNA ALVING Nu chiar atît de mare. Deosebire a fost în ceea ce privește prețul: o mie două sute de biete coroane față de o adevărată avere.

MANDERS Cum ați putut accepta o căsătorie atît de nepotrivită? Nu v-ați întrebat inima, nu v-ați sfătuit cu rudele dumneavoastră?

DOAMNA ALVING *(fără a-l privi)* Credeam că știai, domnule pastor, pe unde se rătăcise atunci ceea ce numești inima mea.

MANDERS *(străin)* Dacă aș fi știut, n-aș fi venit zilnic în casa soțului dumneavoastră.

DOAMNA ALVING E sigur, în orice caz, că nu m-am consultat cu mine însămi.

MANDERS Atunci v-ați consultat cu rudele cele mai apropiate. Așa cum se și cuvenea. Cu mama și cu cele două mătuși ale dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Da, adevărat. Părerea celor trei femei era lege pentru mine. O, nu trebuie să te îndoiești, oricît ți s-ar părea altminteri, că numai cea mai curată demență ar respinge o asemenea ofertă. De-ar mai putea mama acum să-și aplece privirea și să vadă unde m-a adus toată acea strălucire.

MANDERS Nimeni nu poate fi făcut răspunzător pentru un rezultat neprevăzut. Totuși, nu încape nici o îndoială asupra faptului că baza căsătoriei dumneavoastră a constituit-o respectarea ordinei legale.

DOAMNA ALVING *(la fereastră)* O, da, ordinea și legalitatea. Convingerea mea e că tocmai acestea sînt cauza tuturor nenorocirilor de pe pămînt.

MANDERS Doamnă Alving, vă înșelați.

DOAMNA ALVING Se poate, dar nu mai pot suferi atîtea constrîngeri și principii. Nu mai pot! Vreau să-mi recapăt libertatea!

MANDERS Ce vreți să spuneți?

DOAMNA ALVING *(bătînd cu degetele în pervazul ferestrei)* N-ar fi trebuit niciodată să fac un secret din viața lui Alving, dar atunci n-am putut altfel. Eram atît de lașă!

MANDERS Lașă?

DOAMNA ALVING Dacă lumea ar fi aflat ceva, ar fi spus: „Bietul om! Cum să nu-și facă de cap, cînd soția lui fuge de el?"

MANDERS Pe drept cuvînt, așa ar fi trebuit să spună.

DOAMNA ALVING *(privindu-l țintă)* Dacă aș fi fost ceea ce trebuia să fiu, l-aș fi chemat pe Osvald la mine și i-aș fi spus: „Ascultă, băiatule, tatăl tău a fost un destrăbălat..."

MANDERS Atîta mai lipsea!

DOAMNA ALVING Și i-aș fi spus tot ce ți-am istorisit aici, de-a fir-a-păr.

MANDERS Ceea ce spuneți acum, doamnă Alving, mă revoltă.

DOAMNA ALVING Știu! Da, știu! Mă revolt și eu numai cînd mă gîndesc la ceea ce a fost. *(Se depărtează de la fereastră.)* Atît de lașă sînt!

MANDERS Credeţi că e laşitate atunci cînd cineva îşi face datoria? Aţi uitat că un copil trebuie să-şi stimeze tatăl şi mama?

DOAMNA ALVING Să nu generalizăm. Să punem altfel întrebarea. Osvald trebuia oare să-l stimeze şi să-l iubească pe şambelanul Alving?

MANDERS În inima dumneavoastră de mamă nu există nimic care să vă îndemne să nu distrugeţi idealurile fiului?

DOAMNA ALVING Dar adevărul?...

MANDERS Dar idealurile?...

DOAMNA ALVING O, idealurile! Dacă n-aş fi atît de laşă!...

MANDERS Nu dispreţuiţi idealurile, doamnă! Dispreţul acesta se răzbună cumplit. Şi acum e vorba în special de Osvald. Din nefericire, nu prea are multe idealuri. După cît am putut observa însă, pentru el, tatăl lui a fost un mare ideal.

DOAMNA ALVING Ai dreptate.

MANDERS Sentimentele acestea i le-aţi trezit şi i le-aţi menţinut treze dumneavoastră, prin scrisorile pe care i le-aţi trimis.

DOAMNA ALVING Mi-am făcut datoria. De aceea mi-am minţit copilul ani de zile. Ce laşă am fost!

MANDERS I-aţi dat fiului dumneavoastră iluzia fericirii, doamnă Alving. Şi nu-i puţin lucru.

DOAMNA ALVING Vai, acum nu mai ştiu dacă am făcut bine. Nu vreau decît să nu i se întîmple nimic Reginei. Nu vreau ca biata fată să ajungă o nenorocită.

MANDERS O, ar fi îngrozitor!

DOAMNA ALVING Dacă aş şti că lucrurile sînt serioase şi că fericirea lui...

MANDERS Cum? Ce vreţi să spuneţi?

DOAMNA ALVING Asta nu se va întîmpla însă, căci Regine nu e o asemenea fiinţă.

MANDERS Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

DOAMNA ALVING Dacă n-aş fi atît de laşă, i-aş spune: Însoară-te, băiete, cu ea, sau aranjaţi-vă cum vă place, dar nu vă înşelaţi unul pe altul.

MANDERS Vai, Doamne! O căsătorie legitimă, totuşi. Îngrozitor! E nemaipomenit!

DOAMNA ALVING Nemaipomenit, zici, domnule pastor?

Jură cu mîna pe inimă! Crezi că în țara asta nu mai sînt nicăieri astfel de căsnicii?

MANDERS Nu vă înțeleg. De loc.

DOAMNA ALVING Ba mă înțelegi.

MANDERS Ei da, dumneavoastră admiteți posibil cazul ca... Da, din nefericire, viața de familie nu e, desigur, totdeauna atît de curată cum ar trebui să fie. Dar în ce fel o priviți dumneavoastră, nimeni nu poate ști, adică nu poate ști cu precizie. Aici, dimpotrivă... Ca mamă, nu puteți îngădui ca fiul dumneavoastră...

DOAMNA ALVING Asta nu, hotărît! Nu aş permite pentru nimic în lume... Tot aşa zic şi eu.

MANDERS Pentru că sînteți laşă, după cum ați spus singură. Dacă n-ați fi însă laşă! O, Doamne! Ce legătură monstruoasă!

DOAMNA ALVING Da, se zice că, de altfel, noi toți purcedem din astfel de legături. Şi cine a făcut întocmirea asta în lume, domnule pastor?

MANDERS Nu discut asemenea probleme cu dumneavoastră, doamnă. Ele nu sînt în nici un fel pentru dumneavoastră. Ați spus însă că sînteți laşă...

DOAMNA ALVING O să afli acum ce vreau eu să spun. Sînt fricoasă şi timidă, din cauză că în sufletul meu e ceva fantomatic, de care nu m-am putut lepăda niciodată.

MANDERS Ceva... cum ați zis?

DOAMNA ALVING Ceva fantomatic. Cînd i-am auzit pe Regine şi pe Osvald acolo, înăuntru, parcă am văzut nişte strigoi în fața mea. Eu însă cred, pastore, că toți sîntem nişte strigoi. În noi nu e numai ceea ce am moştenit de la părinți. Ne bîntuie tot felul de idei, de credințe moarte, de mai ştiu eu ce. Ele nu trăiesc în noi, zac numai; şi nu putem scăpa de ele. Dacă iau un ziar să-l citesc, mi se pare că strigoii se strecoară printre rînduri. Pretutindeni sînt strigoi. Mulți, cîtă frunză şi iarbă. De aceea ne este grozav de teamă de lumină, tuturora.

MANDERS Frumos mai e rezultatul lecturilor dumneavoastră! Frumoase roade au dat, într-adevăr! Vai! Cărțile acelea odioase, revoltătoare, liber-cugetătoare!

DOAMNA ALVING Te înşeli, dragă pastore. Doar dumneata eşti omul care m-a stimulat să cuget; şi pentru lucrul acesta îți sînt recunoscătoare.

MANDERS Eu?

DOAMNA ALVING Da, da. Dumneata m-ai silit să cunosc ceea ce spuneai că e de datoria mea, atunci cînd lăudai și proslăveai că e drept și cuminte ceea ce pe mine mă revolta și mi se părea abominabil. Atunci am început și eu să cercetez temeinic învățătura sfinției-tale. Voiam să leg totul cu un singur nod. Însă cînd s-a desfăcut nodul, s-a desfăcut și urzeala întreagă. Și atunci am băgat de seamă că era o urzeală falsă.

MANDERS *(calm)* Acesta să fie oare rezultatul luptei mele grele, de o viață de om?

DOAMNA ALVING Spune-i mai degrabă: cea mai jalnică înfrîngere a dumitale.

MANDERS A fost, Helene, cea mai mare victorie a vieții mele. Victoria asupra mea însumi.

DOAMNA ALVING A fost o crimă împotriva noastră, a amîndurora.

MANDERS Pentru că v-am spus: „Du-te, femeie, la soțul dumitale legitim", atunci cînd ați venit la mine rătăcită și ați strigat: „Iată-mă! Ia-mă!" A fost o crimă?

DOAMNA ALVING Da, așa cred.

MANDERS Noi doi nu ne înțelegem de loc.

DOAMNA ALVING Nu ne mai înțelegem, în orice caz.

MANDERS Niciodată, în gîndurile mele cele mai tainice, nu v-am considerat altceva decît soția altuia.

DOAMNA ALVING Da? Așa crezi?

MANDERS Helene!

DOAMNA ALVING Ce ușor uită omul!

MANDERS Eu, nu. Sînt cel ce-am fost întotdeauna.

DOAMNA ALVING *(răzgîndindu-se)* Da, da, da, să nu mai vorbim despre lucruri din trecut. Sfinția-ta nu mai pridideşte cu tot felul de treburi și afaceri, iar eu mă lupt aici cu strigoii dinăuntru și dinafară.

MANDERS Pe cei dinafară vă ajut eu să-i înfrîngeți. După cîte am auzit azi, cu groază, din gura dumneavoastră, conștiința nu-mi îngăduie să mai las în casa dumneavoastră o fată tînără și lipsită de apărare.

DOAMNA ALVING Nu crezi că ar fi mai bine să-i asigurăm un viitor? Vreau să spun: o căsnicie ca lumea.

MANDERS Fără îndoială. Cred că asta ar fi întrutotul de dorit pentru ea. Regine e acum la vîrsta cînd... Nu mă pricep la astfel de lucruri, dar...

DOAMNA ALVING Regine s-a dezvoltat de timpuriu.

MANDERS Da, nu-i așa? Era uimitor de dezvoltată fizicește și atunci cînd mă pregăteam să-i dau prima împărtășanie. Oricum, deocamdată, trebuie să se ducă acasă... Sub supravegherea tatălui ei... Engstrand nu e totuși omul care să... Auzi dumneata! Să-mi ascundă adevărul! *(Bate cineva în ușa de la vestibul.)* Cine-o fi? Intră!

ENGSTRAND *(în pragul ușii, îmbrăcat în haine de sărbătoare)* Vă rog să mă iertați, însă...

MANDERS Aha! Hm!

DOAMNA ALVING Dumneata erai, Engstrand?

ENGSTRAND Nu era nimeni afară, așa că mi-am îngăduit să bat la ușă.

DOAMNA ALVING Bine, bine. Intră! Vrei să-mi spui ceva?

ENGSTRAND *(intrînd)* Nu, mulțumesc. Domnului pastor doream să-i spun două vorbe.

MANDERS *(plimbîndu-se încoace și încolo)* Hm! Cu mine dorești să stai de vorbă? Serios?

ENGSTRAND Da, doresc foarte mult.

MANDERS *(oprindu-se în fața lui)* Bine. Spune-mi despre ce e vorba.

ENGSTRAND E vorba, domnule pastor, că acum, acolo jos, se plătesc simbriile la toată lumea. Mulțumirile noastre, doamnă. Am terminat toate treburile. Și socot că s-ar cuveni ca toți cei care au muncit împreună cu atîta rîvnă să facem deseară, la despărțire, o mică rugăciune.

MANDERS O rugăciune? La azil?

ENGSTRAND Domnule pastor, se poate?

MANDERS Da, da, însă... Hm!

ENGSTRAND Mie îmi plăcea să fac seara, acolo, o mică rugăciune...

DOAMNA ALVING Adevărat?

ENGSTRAND Da, uneori. Eu sînt însă un om simplu și nu am harul care se cere pentru asta. Dumnezeu să mă ierte, dar m-am gîndit că, aflîndu-se aici domnul pastor, n-ar fi rău să...

MANDERS Ascultă, Engstrand. În primul rînd trebuie să-ţi pun o întrebare: Ai oare liniştea sufletească necesară pentru o astfel de întîlnire? Simţi că ai cugetul liber şi curat?

ENGSTRAND O, Doamne! Nu cred că e cazul să vorbim despre cuget, domnule pastor.

MANDERS Ba tocmai despre el cată să vorbim! De ce răspunzi aşa?

ENGSTRAND Cugetul poate fi urît uneori.

MANDERS Aha! Bine că recunoşti! Spune-mi însă deschis: ce e cu Regine?

DOAMNA ALVING *(repede)* Domnule pastor!

MANDERS *(liniştitor)* Lăsaţi-mă...

ENGSTRAND Cu Regine? Vai, cum mă speriaţi! *(Se uită la doamna Alving.)* Nu se mai termină odată povestea cu Regine?

MANDERS Bine-ar fi să se termine odată! Vreau să ştiu însă ce e cu dumneata şi cu Regine? Te consideri tatăl ei, nu-i aşa?

ENGSTRAND *(nesigur)* Sfinţia-voastră cunoaşteţi povestea mea şi a răposatei Johanne...

MANDERS Adevărul nu mai poate fi ascuns. Răposata dumitale soţie i-a povestit doamnei Alving toată situaţia înainte de a părăsi serviciul.

ENGSTRAND I-a povestit totul?

MANDERS Totul, Engstrand.

ENGSTRAND Şi ea, care se jura pe toţi dumnezeii...

MANDERS Da, se jura?

ENGSTRAND Se jura, dar minţea!

MANDERS Şi timp de atîţia ani mi-ai ascuns adevărul. Mi l-ai ascuns mie, care-ţi arătam atîta încredere.

ENGSTRAND Aşa e, din păcate.

MANDERS Am meritat eu oare asta din partea ta, Engstrand? N-am fost gata oricînd să-ţi vin în ajutor cu sfatul şi cu fapta, cît mi-a stat în putere? Răspunde! Spune că nu-i adevărat!

ENGSTRAND Nu ştiu ce m-aş fi făcut de atîtea ori, de nu era domnul pastor Manders.

MANDERS Şi uite cum m-ai răsplătit! M-ai făcut să trec date inexacte în registrul de naşteri şi mi-ai ascuns atîţia ani lucruri pe care, în numele adevărului, erai dator să mi le

spui. Purtarea ta este de neiertat, Engstrand. De azi înainte, totul s-a terminat între noi.

ENGSTRAND *(cu un suspin)* Da, văd foarte bine.

MANDERS Cum te-ai putea justifica?

ENGSTRAND Trebuia să mai vină și aici să vorbească? Gîndiți-vă numai, domnule pastor, dacă ați fi fost în aceeași situație ca răposata Johanne...

MANDERS Eu?

ENGSTRAND Poate nu chiar așa, vai de păcatele mele! Vreau să spun numai că dacă domnul pastor ar fi avut de ce să se rușineze în fața lumii, ar fi făcut ca și mine. Noi, bărbații, nu trebuie s-o judecăm pe o biată femeie cu prea multă asprime, domnule pastor.

MANDERS Nici nu fac asta. Reproșurile ți le fac dumitale.

ENGSTRAND Îmi dați voie să vă pun o întrebare?

MANDERS Te rog!

ENGSTRAND E bine și frumos din partea cuiva să ridice pe un om prăbușit?

MANDERS Se-nțelege că da.

ENGSTRAND Și nu e de datoria unui om să se țină de cuvînt?

MANDERS Sigur că da, însă...

ENGSTRAND Atunci cînd a dat nenorocirea peste Johanne, din cauza acelui englez, sau american, ori poate rus, cum zice lumea, ea a venit la oraș. Pe mine mă respinsese, sărmana, de cîteva ori, căci îi plăceau oamenii frumoși, iar eu aveam beteșugul ăsta la picior. Domnul pastor își aduce aminte că am cutezat să intru într-o sală de dans unde petreceau mulți marinari beți și cheflii. Și cînd am vrut să-i îndemn să-și schimbe felul de viață...

DOAMNA ALVING *(la fereastră)* Hm!

MANDERS Știu, Engstrand. Oamenii te-au zvîrlit pe scară. Mi-ai mai povestit întîmplarea asta. Îți duci cu cinste beteșugul.

ENGSTRAND Nu mă fălesc, domnule pastor. Atît am vrut să vă spun, că Johanne a venit apoi la mine să-și deschidă sufletul. Avea ochii în lacrimi, scrîșnea din dinți. Pot să vă spun, domnule pastor, că m-a durut inima ascultînd-o.

MANDERS Da? Te-a durut?

ENGSTRAND Atunci i-am spus aşa: americanul e un om care străbate toate mările. Tu, Johanne, ai comis un păcat şi eşti o ființă dezonorată. Jakob Engstrand, am zis eu, e însă un om care umblă pe două picioare. Am spus asta, domnule pastor, numai aşa, ca un fel de comparație.

MANDERS Te înțeleg foarte bine. Spune mai departe.

ENGSTRAND Atunci am ridicat-o din noroi şi m-am cununat cu ea, ca să nu afle lumea de cîtă rătăcire se făcuse vinovată cu nişte străini.

MANDERS Purtarea ta a fost frumoasă, n-am ce zice. Nu te pot aproba însă că ai consimțit să primeşti bani...

ENGSTRAND Bani? Eu? Nici o lăscaie.

MANDERS *(către doamna Alving, întrebător)* Ce ziceți?

ENGSTRAND O, da. Stați puțin. Johanne parcă avea, ce-i drept, nişte bani. Eu însă nici n-am vrut să mă uit la ei. Ptiu! mi-am zis. Banii ăştia sînt plata păcatului. Aurul acela scîrbos sau biletele de bancă, nu ştiu ce-or fi fost, le dăm înapoi americanului, am zis. Dar acela se făcuse nevăzut în largul mării, domnule pastor.

MANDERS Se făcuse nevăzut, dragă Engstrand?

ENGSTRAND Da. Şi atunci m-am înțeles cu Johanne să folosim banii pentru creşterea copilului. Aşa am şi făcut. Pot da socoteală de fiecare gologan.

MANDERS Asta schimbă mult situația.

ENGSTRAND Iată toată povestea, domnule pastor. Şi am curajul să spun că am fost un tată bun pentru Regine; cit mi-a stat în putere, căci, din păcate, sînt cam şubred.

MANDERS Lasă, dragă Engstrand...

ENGSTRAND Pot spune că eu am crescut copilul şi că am trăit bine cu răposata Johanne. Niciodată nu mi-a trecut prin gînd să mă duc la domnul pastor şi să mă fălesc că am făcut şi eu o dată o faptă bună pe lume. Asemenea poveşti, lui Jakob Engstrand îi place să le treacă sub tăcere. Din nefericire, întîmplări de-astea sînt destul de rare. Iar atunci cînd vin la domnul pastor, am de vorbit totdeauna despre o droaie de nevoi şi de alte blestemății. După cum spuneam, cugetul poate fi urît uneori.

MANDERS Dă-mi mîna, Jakob Engstrand.

ENGSTRAND O, domnule pastor!

MANDERS Fără ocolişuri! *(Îi strînge mîna.)* Uite-aşa!

ENGSTRAND Şi dacă v-aş ruga frumos să mă iertați...

MANDERS Dumneata să mă rogi? Dimpotrivă, iertare iți cer eu.

ENGSTRAND Asta nu se poate.

MANDERS Ba da, și ți-o cer din toată inima. Iartă-mă că nu te-am cunoscut bine. Și măcar de ți-aș putea da și alte semne de sincera mea pocăință și de recunoștința pe care ți-o port!

ENGSTRAND Așa, părinte?

MANDERS Ți-o spun din suflet.

ENGSTRAND Îmi pare bine că ați avut ocazia să mi-o spuneți. Cu banii pe care i-am cîștigat aici, am de gînd să înființez în oraș un fel de han pentru marinari.

DOAMNA ALVING Te gîndești la așa ceva?

ENGSTRAND Da, mă gîndesc la un fel de azil, cum s-ar zice. Marinarilor care umblă pe uscat le ies în cale fel de fel de ispite. În căminul ăsta, la mine, ei ar fi, cred, ca sub supravegherea unui părinte.

MANDERS Ce ziceți, doamnă Alving?

ENGSTRAND Ca să pornesc treaba, nu dispun de o sumă prea mare, dar dacă mi s-ar da o mînă de ajutor de undeva...

MANDERS Bine, bine, ne vom gîndi serios la problema asta. Intenția ta mă bucură nespus. Du-te acum, pregătește totul și aprinde luminile ca de sărbătoare. Și vom petrece împreună cîteva clipe înălțătoare, dragul meu Engstrand. Cred că te afli acum în cea mai nimerită stare sufletească.

ENGSTRAND Și eu cred. Vă las cu bine, doamnă, și vă mulțumesc că m-ați primit. Vă rog să aveți grijă de Regine. *(Își șterge o lacrimă.)* Ciudat, dar copila bietei Johanne parcă ar fi crescut în inima mea. Zău că da! *(Salută și iese prin vestibul.)*

MANDERS Ce ziceți de el, doamnă Alving? Situația se prezintă acum cu totul altfel.

DOAMNA ALVING Da, într-adevăr.

MANDERS Vedeți, prin urmare, cît trebuie să fim de prudenți cînd judecăm pe cineva. Simți totuși o plăcere intimă să te încredințezi singur că ai greșit. Ce ziceți?

DOAMNA ALVING Nu pot zice altceva, domnule pastor, decît că ești și ai rămas un copil mare.

MANDERS Eu?

DOAMNA ALVING *(punînd mîinile pe umerii lui)* Și mai zic că îmi vine să te iau în brațe.

MANDERS *(ferindu-se repede)* Dumnezeu să vă aibă în paza lui, dar astfel de plăceri...

DOAMNA ALVING *(cu un zîmbet)* O, pastore, nu te feri de mine.

MANDERS *(lîngă masă)* Aveţi uneori un fel exagerat de a vă exprima. Acum vreau să strîng actele şi să le pun în geanta mea. *(Vîrîndu-şi actele în geantă.)* Aşa! Şi vă spun la revedere. Fiţi cu ochii în patru, cînd se întoarce Osvald. Voi veni şi eu mai tîrziu. *(Îşi ia pălăria şi iese pe uşa vestibulului.)*

DOAMNA ALVING *(scoate un suspin, se uită o clipă pe fereastră, deretică puţin prin cameră şi vrea să intre în sufragerie, dar se opreşte în pragul uşii cu un strigăt reţinut)* Osvald, tot la masă eşti?!

OSVALD *(din sufragerie)* Vreau să-mi termin de fumat ţigara.

DOAMNA ALVING Credeam că ai ieşit să te plimbi puţin.

OSVALD Pe o vreme ca asta? *(Zornăie un pahar. Doamna Alving lasă uşa deschisă şi se aşază pe canapea, lîngă fereastră, cu lucrurile ei de împletit.)* Cine a plecat adineauri? Pastorul Manders?

DOAMNA ALVING Da, s-a dus jos, la azil.

OSVALD Bine! *(Paharul şi sticla zornăie din nou.)*

DOAMNA ALVING *(aruncînd o privire îngrijorată)* Dragă Osvald, n-ar trebui să bei atîta lichior. E prea tare.

OSVALD E un leac bun contra umezelii!

DOAMNA ALVING Nu vii puţin încoace?

OSVALD Acolo nu pot fuma.

DOAMNA ALVING Ştii bine că ţigări poţi fuma şi aici!

OSVALD Bine. Vin îndată. Numai un pic să mai beau. Aşa... *(Intră cu ţigara în gură şi închide uşa după el. Pauză scurtă.)* Unde s-a dus domnul pastor?

DOAMNA ALVING Ţi-am spus doar că s-a dus la azil.

OSVALD Da, da. Aşa-i.

DOAMNA ALVING Nu trebuia să rămîi atîta vreme la masă, Osvald.

OSVALD *(cu ţigara la spate)* E atît de plăcut, mamă! *(O dezmiardă.)* Gîndeşte-te ce înseamnă pentru mine, care am venit acasă, să şed la masă cu mama, în camera ei, şi să gust mîncărurile ei delicioase...

DOAMNA ALVING O, dragul, dragul meu băiat!

OSVALD *(cam nerăbdător, se plimbă fumînd)* Ce altceva aş mai putea să fac aici? Nu pot lucra nimic...

DOAMNA ALVING Te înţeleg.

OSVALD Pe-o vreme atît de noroasă... Nu se întrezăreşte o rază de soare toată ziua! *(Plimbîndu-se.)* O! Îngrozitor să nu ai ce lucra!

DOAMNA ALVING Poate că era mai bine să nu fi venit încă acasă.

OSVALD A trebuit, mamă.

DOAMNA ALVING Aş fi preferat de o mie de ori să mă lipsesc de fericirea de a te avea lîngă mine, decît să...

OSVALD *(oprindu-se lîngă masă)* Spune-mi, mamă: eşti cu adevărat fericită că mă vezi acasă?

DOAMNA ALVING Dacă sînt fericită, eu?

OSVALD *(mototolind un ziar)* Cred că ţi-e indiferent dacă sînt aici sau în altă parte.

DOAMNA ALVING Cum te lasă inima, Osvald, să spui asta mamei tale?

OSVALD Pînă acum ai putut să trăieşti şi fără mine.

DOAMNA ALVING Da, adevărat. Am trăit fără tine. *(Pauză. Începe a se lăsa încet amurgul. Osvald se plimbă de colo pînă colo. A terminat ţigara.)*

OSVALD *(oprindu-se lîngă doamna Alving)* Îmi dai voie, mamă, să mă aşez puţin pe canapea lîngă tine?

DOAMNA ALVING *(făcîndu-i loc)* Da, şezi, te rog, dragul meu băiat.

OSVALD *(aşezîndu-se)* Pot să-ţi spun ceva, mamă?

DOAMNA ALVING *(încordată)* Ce vrei să-mi spui?

OSVALD *(privind înaintea lui)* Nu mai pot să tac.

DOAMNA ALVING Despre ce e vorba?

OSVALD *(acelaşi joc)* N-am apucat să-ţi scriu. Şi, de cînd am venit acasă...

DOAMNA ALVING *(apucîndu-l de braţ)* Ce s-a întîmplat, Osvald?

OSVALD Şi ieri, şi azi, am tot căutat să-mi alung gîndurile, să scap de ele. Nu pot, nu mai pot...

DOAMNA ALVING *(ridicîndu-se)* Te rog să-mi spui tot ce ai pe inimă, Osvald.

OSVALD *(trăgînd-o înapoi pe canapea)* Stai. Voi încerca să-ţi spun. M-am plîns mult de oboseala drumului.

DOAMNA ALVING Ei da, şi?

OSVALD Nu e vorba totuşi de o oboseală ca oricare...

DOAMNA ALVING *(voind să sară în sus)* Nu cumva eşti bolnav, Osvald?

OSVALD *(trăgînd-o iarăşi îndărăt)* Stai jos, mamă. Ascultă-mă liniştită. De fapt, nu-s bolnav. Nu e vorba de ceea ce se cheamă în general boală. Sînt destrămat sufleteşte, mamă. Nu voi mai putea să lucrez! *(Îşi acoperă faţa cu mîinile şi cade în poala ei, plîngînd cu hohote.)*

DOAMNA ALVING *(tremurînd, palidă)* Osvald! Uită-te la mine. Nu, nu! Nu-i adevărat!

OSVALD *(privind-o cu desperare)* Să nu mai poţi lucra! Niciodată! Niciodată! Să fii un cadavru viu! Îţi dai seama, mamă, cît de îngrozitor e?

DOAMNA ALVING Copil nefericit! Ce nenorocire ţi s-a întîmplat?

OSVALD *(ridicîndu-se iar în picioare)* Nu ştiu! N-am dus niciodată o viaţă dezordonată! În nici o privinţă! Niciodată, mă crezi, mamă?

DOAMNA ALVING Cum să nu te cred, Osvald?!

OSVALD Şi totuşi, am fost lovit ca de un blestem. O năpastă cumplită!

DOAMNA ALVING Toate se vor îndrepta, dragul mamei băiat. Nu-i decît oboseală. Te rog să mă crezi.

OSVALD *(deprimat)* La fel mi-am zis şi eu întîi, dar nu-i aşa.

DOAMNA ALVING Povesteşte-mi totul din fir-a-păr.

OSVALD Asta şi am de gînd.

DOAMNA ALVING Cînd ai observat primele simptome?

OSVALD Îndată după ce am sosit acasă, ultima dată cînd m-am întors de la Paris. Am început să simt nişte dureri grozave de cap, mai ales în ceafă. Parcă mi se răsucea mereu un şurub în creier.

DOAMNA ALVING Şi pe urmă?

OSVALD La început am crezut că nu-i vorba decît de vechile dureri de cap, care mă chinuiseră în copilărie.

DOAMNA ALVING Da, da.

OSVALD Era cu totul altceva. Am băgat de seamă imediat. Nu puteam să mai lucrez. Voiam să încep un tablou mare. Nu mă simţeam totuşi în stare. Parcă mi se paralizaseră toate puterile. Nu eram în stare să concep nimic. Ame-

ţeam. Mi se învîrtea capul. Îngrozitor. Am chemat un medic care m-a lămurit.

DOAMNA ALVING Cum?

OSVALD Era unul dintre cei mai de seamă medici de acolo. A trebuit să-i spun cum mă simţeam. A început atunci să-mi pună o seamă de întrebări care, după mine, nu aveau nici o legătură cu starea mea. Nu-mi dădeam seama ce urmărea.

DOAMNA ALVING Şi apoi?

OSVALD În cele din urmă, mi-a spus: „Încă de la naştere eşti ros de nişte viermi". El întrebuinţase expresia *vermoulu*.

DOAMNA ALVING *(cu încordare)* Ce voia să spună?

OSVALD Nici eu n-am înţeles şi l-am rugat să-mi explice mai bine. Atunci bătrînul cinic *(încleştîndu-şi pumnii)* a zis... O!

DOAMNA ALVING Ce-a zis?

OSVALD A zis: „Păcatele părinţilor le plătesc copiii".

DOAMNA ALVING *(ridicîndu-se încet)* Păcatele părinţilor...

OSVALD Era cît pe ce să-i trag o palmă...

DOAMNA ALVING *(începînd să umble de colo pînă colo)* Păcatele părinţilor...

OSVALD *(zîmbind cu amărăciune)* Şi ce crezi? L-am asigurat că nu putea fi vorba de aşa ceva. N-a cedat însă. A rămas la părerea lui. Abia atunci i-am arătat scrisorile tale şi i-am tradus toate pasajele în care vorbeai de tata.

DOAMNA ALVING Şi pe urmă?

OSVALD Pe urmă, a trebuit să recunoască, bineînţeles, că judecase pripit. Şi aşa am aflat adevărul. Un adevăr de neconceput! Trebuia să renunţ la viaţa luminoasă alături de camarazii mei. Lovitura a fost prea grea pentru puterile mele. Aşadar, eu însumi am fost de vină!

DOAMNA ALVING Osvald! Să nu crezi!...

OSVALD Altă explicaţie nu există. E îngrozitor. Sînt distrus iremediabil, pentru toată viaţa, din cauza nesocotinţei mele. Nici nu mai pot să mă gîndesc măcar la tot ce visasem să înfăptuiesc pe lume. O! De s-ar putea să mă nasc din nou, să dreg ceea ce s-a stricat! *(Se aruncă pe canapea cu faţa în jos. Doamna Alving îşi frînge mîinile şi se plimbă de colo pînă colo, frămîntîndu-se în tăcere. După cîteva clipe,*

Osvald privește în sus și rămîne rezemat în coate.) Cel puțin dacă ar fi fost ceva ereditar, de care să nu fii vinovat! Dar așa! Să-ți pierzi în chip atît de rușinos și de nesocotit fericirea, sănătatea, tot ce ai pe lume, viitorul, viața!...

DOAMNA ALVING Nu, dragul meu copil. E cu neputință. *(Se apleacă spre el.)* Situația ta nu e atît de desperată cum o crezi

OSVALD O! Tu nu știi! *(Sare în sus.)* Și cînd mă gîndesc, mamă, cîtă durere îți voi pricinui! De multe ori aș fi dorit să nu te sinchisești prea mult de soarta mea.

DOAMNA ALVING Eu, Osvald? Tu, singurul meu copil, tot ce am pe lumea asta! Singura ființă pe care o simt apropiată.

OSVALD *(îi ia amîndouă mîinile și i le sărută)* Da, da, acum văd. Cînd sînt singur, văd realitatea înfiorător de tristă. Acuma însă, cînd o cunoști și tu... dar să nu mai vorbim azi despre ea... Nu mai pot să mă gîndesc mereu la lucrurile astea. Dă-mi ceva de băut, mamă.

DOAMNA ALVING Ceva de băut? Ce vrei să bei?

OSVALD Orice. Poate ai puțin punci rece.

DOAMNA ALVING Da, Osvald dragă, însă...

OSVALD Nu spune nu. Fii bună. Vreau să-mi alung gîndurile negre. *(Se duce în seră.)* Vai! Ce întuneric e aici! *(Doamna Alving trage de șnurul unei sonerii din dreapta.)* Și vremea asta ploioasă, care nu se mai termină! Poate să țină săptămîni întregi în șir. Ba chiar și luni de zile, fără să vezi un pic de soare. De cîte ori am venit acasă, nu-mi aduc aminte să fi prins vreodată vreme cu soare.

DOAMNA ALVING Ai de gînd să mă părăsești, Osvald?

OSVALD Hm! *(Răsuflă greu.)* Nu mă gîndesc la nimic. Nici nu pot să mă gîndesc la ceva! *(Cu glas domol.)* Mai aștept încă.

REGINE *(din sufragerie)* Ați sunat, doamnă?

DOAMNA ALVING Da. Adu o lampă.

REGINE Imediat, doamnă. E gata aprinsă. *(Iese.)*

DOAMNA ALVING *(ducîndu-se spre Osvald)* Nu te jena de mine, Osvald.

OSVALD Nu, mamă. *(Apropiindu-se de masă.)* Mi se pare că ți-am spus totuși prea multe. *(Regine aduce lampa și o așază pe masă.)*

DOAMNA ALVING Ascultă, Regine. Fii bună şi adu-ne o jumătate de sticlă de şampanie.

REGINE Bine, doamnă. *(Iese iar.)*

OSVALD *(o îmbrăţişează pe doamna Alving)* Fie ce-o fi. Ştiam eu că mama n-o să-şi lase băiatul să moară de sete.

DOAMNA ALVING O, dragul meu copil! Cum te-aş putea refuza acum?

OSVALD *(cu vioiciune)* Adevărat, mamă? E chiar aşa cum spui?

DOAMNA ALVING Ce anume?

OSVALD Că nu-mi poţi refuza nimic?

DOAMNA ALVING Dragul meu Osvald!

OSVALD Sst!

REGINE *(aduce o tavă cu o jumătate de sticlă cu şampanie şi două pahare, pe care le aşază pe masă)* S-o desfund?

OSVALD Nu. O desfund eu. *(Regine iese.)*

DOAMNA ALVING *(aşezîndu-se la masă)* Ce voiai să-mi spui?

OSVALD *(ocupat cu destuparea sticlei)* Mai întîi un pahar, adică două. *(Sare dopul, Osvald umple un pahar şi vrea să toarne şi în celălalt.)*

DOAMNA ALVING *(punînd mîna deasupra paharului)* Mulţumesc. Mie să nu-mi torni.

OSVALD Atunci torn numai pentru mine. *(Goleşte paharul, îl umple din nou şi îl goleşte iar; apoi se aşază la masă.)*

DOAMNA ALVING *(aşteptînd)* Şi acum?

OSVALD *(fără s-o privească)* Ascultă, mamă. În timpul prînzului, am observat că tu şi pastorul Manders aveaţi feţele foarte ciudate.

DOAMNA ALVING Ai observat?

OSVALD Da. Hm! *(După o scurtă pauză.)* Spune-mi, te rog, ce părere ai despre Regine?

DOAMNA ALVING Ce părere am despre Regine?

OSVALD Da. Nu-i aşa că-i o fată încîntătoare?

DOAMNA ALVING Dragă Osvald, tu n-o cunoşti atît de bine ca mine.

OSVALD Ce vrei să spui?

DOAMNA ALVING Regine a stat acasă la tatăl ei prea multă vreme. Ar fi trebuit s-o iau la mine mai de timpuriu.

OSVALD Da, însă acum e o fată minunată. Nu, mamă? *(Își umple paharul.)*

DOAMNA ALVING Regine are și defecte, multe și mari.

OSVALD Ce importanță are asta? *(Bea iar.)*

DOAMNA ALVING Și totuși, țin la ea și mi-am luat răspunderea educației ei. N-aș vrea însă pentru nimic în lume să ajungă unde nu trebuie.

OSVALD *(sărind în sus)* Mamă! Regine e singura mea salvare.

DOAMNA ALVING *(ridicîndu-se)* Ce vrei să spui?

OSVALD Nu mai pot suporta chinul ăsta sufletesc.

DOAMNA ALVING Nu o ai alături pe mama ta, să-l împartă cu tine?

OSVALD Așa mi-am zis și eu; de aceea am și venit acasă! Nu merge însă! Văd bine că nu merge. Nu pot să trăiesc aici!

DOAMNA ALVING Osvald!

OSVALD Trebuie să trăiesc altfel, mamă. Sînt nevoit să plec de lîngă tine. Nu vreau ca tu să vezi anumite lucruri.

DOAMNA ALVING Nefericitul meu copil! Cîtă vreme ești însă bolnav...

OSVALD Dacă ar fi numai boala, aș rămîne la tine, mamă. Tu ești prietena mea cea mai bună din lumea asta.

DOAMNA ALVING Nu-i așa, Osvald?

OSVALD *(plimbîndu-se neliniștit)* Dar mai sînt chinurile, remușcările, căința și teama cumplită de moarte, teama asta îngrozitoare!...

DOAMNA ALVING *(pășind după el)* Teama? Care teamă? Ce vrei să spui?

OSVALD Nu mă mai întreba nimic. Nu știu. Nu-ți pot desluși tot ce am pe suflet. *(Doamna Alving se duce la dreapta și trage șnurul soneriei.)* Ce vrei?

DOAMNA ALVING Vreau ca băiatul meu să fie vesel. Nu trebuie să se mai gîndească la nimic. *(Către Regine, care s-a ivit în pragul ușii.)* Mai adu șampanie, Regine. O sticlă întreagă. *(Regine iese.)*

OSVALD Mamă!

DOAMNA ALVING Crezi poate că nu știm să trăim și noi, aici, la fermă?

OSVALD Cît e de frumoasă! Și ce trup splendid! Și perfect sănătoasă!

DOAMNA ALVING *(aşezîndu-se la masă)* Stai jos, Osvald, să vorbim liniştiţi.

OSVALD *(aşezîndu-se)* Tu, mamă, nu ştii că eu am de reparat o nedreptate faţă de Regine.

DOAMNA ALVING Tu?

OSVALD Sau o mică nesocotinţă, cum vrei să-i zici. De altfel, foarte nevinovată. Cînd am fost acasă ultima oară...

DOAMNA ALVING Da, şi?

OSVALD M-a întrebat de multe ori despre viaţa pe care o duc la Paris, iar eu i-am povestit cîte puţin despre lumea de acolo. Într-o zi, mi-aduc aminte, m-am dus la ea şi am întrebat-o: „Nu ţi-ar plăcea să vii şi tu acolo cu mine?"

DOAMNA ALVING Şi?

OSVALD Fata s-a îmbujorat la faţă şi mi-a răspuns: „Da, mi-ar plăcea". Da, da, i-am răspuns la rîndul meu, om mai vedea, sau cam aşa.

DOAMNA ALVING Pe urmă?

OSVALD Am uitat. Alaltăieri însă, cînd am întrebat-o dacă se bucură că voi rămîne mai multă vreme acasă...

DOAMNA ALVING Aha!

OSVALD ...s-a uitat curioasă la mine şi m-a întrebat: „Şi cum rămîne cu plecarea mea la Paris?"

DOAMNA ALVING Plecarea ei?!

OSVALD Luase vorbele mele în serios şi tot timpul se gîndise la mine; ba se şi apucase să înveţe franceza...

DOAMNA ALVING Aşa, va să zică?

OSVALD Mamă, cînd am văzut-o pe fetişcana asta frumoasă şi plină de sănătate — înainte nu prea o luam în seamă, dar acum, cînd stătea cu braţele deschise, gata parcă să mă înlănţuie cu ele...

DOAMNA ALVING Osvald!

OSVALD ...atunci m-am gîndit că ea va fi salvarea mea, că-mi va reda bucuria de a trăi.

DOAMNA ALVING *(uluită)* Bucuria de a trăi? Salvarea ta?

REGINE *(venind din sufragerie cu o sticlă de şampanie)* Vă rog să mă iertaţi că am zăbovit atîta, însă a trebuit să mă cobor în pivniţă. *(Pune sticla pe masă.)*

OSVALD Mai adu, te rog, un pahar.

REGINE *(privindu-l uimită)* Este un pahar şi pentru doamna, domnule Alving.

OSVALD Ştiu, Regine, însă adu unul şi pentru tine. *(Regine tresare şi aruncă o privire fulgerătoare spre doamna Alving.)*

OSVALD Hai! Ce faci?

REGINE *(încet, şovăitoare)* Îmi dă voie doamna?

DOAMNA ALVING Adu paharul, Regine. *(Regine se duce în sufragerie.)*

OSVALD *(uitîndu-se după ea)* Ai observat mersul ei sigur, sănătos?

DOAMNA ALVING Nu, nu, nu trebuie, Osvald.

OSVALD E lucru hotărît, vezi bine. Zadarnic te împotriveşti. *(Regine aduce un pahar gol pe care îl ţine în mînă.)* Şezi, te rog, Regine. *(Regine se uită întrebător la doamna Alving.)*

DOAMNA ALVING Şezi. *(Fata se aşază pe un scaun lîngă uşa sufrageriei şi se uită drept în faţa ei, cu paharul gol în mînă.)* Ce spuneai, Osvald, despre bucuria de a trăi?

OSVALD Da, mamă, bucuria de a trăi... Aici, acasă, o cunoaşteţi prea puţin. N-o văd niciodată.

DOAMNA ALVING N-o vezi, cînd eşti la mine?

OSVALD Nu, n-o văd cînd sînt acasă. Tu nici nu-ţi dai seama.

DOAMNA ALVING Ba da. Cred că-mi dau seama... acum.

OSVALD Bucuria de a trăi, şi prin urmare aceea de a lucra... În fond, e acelaşi lucru. Dar nici bucuria asta n-o cunoaşteţi aici.

DOAMNA ALVING Poate că ai dreptate. Vorbeşte-mi mai mult despre ea, Osvald.

OSVALD Vreau să-ţi spun că aici lumea a fost învăţată să socotească munca un blestem prin care se ispăşesc păcatele, iar viaţa un chin de care e bine să scapi cît mai curînd.

DOAMNA ALVING O vale a plîngerii, da; recunoaştem cinstit, făţiş.

OSVALD Oamenii de prin alte părţi nici nu vor să audă de asemenea lucru. Nimeni nu mai crede acolo în concepţii de-astea. Acolo importantă e numai bucuria de a trăi. Ai băgat de seamă, mamă, că tot ce am pictat eu pînă acum se inspiră numai din bucuria de a trăi? Mereu, statornic, numai din asta. În tablourile mele e lumină, soare şi un aer de sărbătoare. În ele rîd chipuri de oameni fericiţi. Iată de ce mă tem să rămîn aici, acasă, la tine.

DOAMNA ALVING Te temi? De ce te temi aici, la mine?

OSVALD Mă tem ca nu cumva tot ce e bun în mine să se schimbe în ceva odios.

DOAMNA ALVING *(privindu-l țintă)* Crezi că s-ar putea întîmpla așa?

OSVALD Sînt sigur! A trăi aici așa cum am trăit acolo, nu înseamnă totuși aceeași viață.

DOAMNA ALVING *(care a ascultat încordată, se ridică în sus cu ochii mari, îngrijorați)* Acum înțeleg tot tîlcul.

OSVALD Tîlcul?

DOAMNA ALVING Abia acum îl înțeleg și abia acum pot să vorbesc.

OSVALD *(ridicîndu-se)* Nu te înțeleg, mamă.

REGINE *(care s-a ridicat și ea)* Să mă retrag, poate?

DOAMNA ALVING Nu. Rămîi. Acum pot vorbi. Acum, dragul meu băiat, vei afla totul. Și vei alege. Osvald! Regine!

OSVALD Stai! Liniștește-te! Domnul pastor...

MANDERS *(intrînd prin ușa de la vestibul)* Pot să vă mărturisesc că am trăit clipe plăcute, acolo jos, la azil.

OSVALD Și noi la fel, aici.

MANDERS Engstrand merită sprijinit să înjghebeze căminul pentru marinari, iar Regine trebuie să se mute la el, ca să-i dea o mînă de ajutor!

REGINE O, nu, domnule pastor. Vă mulțumesc.

MANDERS *(observînd-o abia acum)* Cum!? Aici? Și cu un pahar în mînă?

REGINE *(punînd repede paharul la o parte)* *Pardon!*

OSVALD Regine pleacă, domnule pastor, cu mine.

MANDERS Pleacă? Cu dumneata?

OSVALD Da, ca soție, dacă va voi.

MANDERS O, Doamne!...

REGINE N-am nici o vină, domnule pastor.

OSVALD Sau rămîne aici, dacă rămîn și eu.

REGINE *(cu silă)* Aici?!

MANDERS Sînt năucit, doamnă Alving.

DOAMNA ALVING Nu se va întîmpla nici una, nici alta, căci abia acum pot vorbi deschis.

MANDERS Să nu vorbiți! Nu, nu!

DOAMNA ALVING Ba da, pot și vreau să vorbesc. Și totuși, nu se va dărîma nici un ideal.

OSVALD Mamă, îmi ascunzi ceva. Spune-mi și mie despre ce e vorba.

REGINE *(ascultînd)* Doamnă, auziţi? Lumea strigă afară. *(Trece în seră şi priveşte prin geamlîc.)*

OSVALD *(ducîndu-se spre fereastra din stînga)* Ce s-a întîmplat? De unde vine atîta lumină?

REGINE *(exclamă)* Arde azilul!

DOAMNA ALVING *(la fereastră)* Arde!

MANDERS Cu neputinţă! Adineauri am plecat de-acolo.

OSVALD Unde mi-e pălăria? Mda! Azilul tatălui meu! *(Iese repede pe uşa dinspre grădină.)*

DOAMNA ALVING Adu-mi basmaua, Regine! Ce vîlvătaie!

MANDERS E îngrozitor, doamnă Alving! Arde osînda acestei case blestemate.

DOAMNA ALVING Da, da. Hai, Regine. *(Ies în grabă amîndouă prin vestibul.)*

MANDERS *(împreunîndu-şi mîinile)* Şi nimic nu e asigurat! *(Iese tot pe acolo.)*

Actul III

(Acelaşi decor. Toate uşile sînt deschise. Pe masă arde o lampă. Afară e întuneric. Se vede numai o licărire slabă de foc la stînga, în fund.

La ridicarea cortinei, doamna Alving, cu o basma mare pe cap, stă în picioare în seră şi priveşte afară. Regine, purtînd şi ea o basma, stă puţin mai în urmă.)

DOAMNA ALVING A ars totul. Pînă-n temelii.

REGINE În pivniţă încă mai arde.

DOAMNA ALVING De ce nu s-o fi întorcînd Osvald? Nu se mai poate salva nimic.

REGINE N-ar trebui să-i duc pălăria?

DOAMNA ALVING Nu şi-a luat-o?

REGINE *(arătînd în vestibul)* E în cuier.

DOAMNA ALVING Las-o acolo. Trebuie să vină. Mă duc să văd... *(Iese pe ușa dinspre grădină.)*

MANDERS *(intrînd din vestibul)* Doamna Alving nu-i aici?

REGINE A coborît în grădină.

MANDERS E cea mai groaznică noapte din viața mea.

REGINE Ce nenorocire, domnule pastor! Nu-i așa?

MANDERS A, nu-mi mai aminti! Nici n-am curajul să mă gîndesc.

REGINE Cum s-o fi întîmplat?

MANDERS Nu mă mai întreba, domnișoară. De unde vrei să știu eu? De ce mă mai sîcîi acum? Nu mi-ajunge că taică-tău...

REGINE Ce-i cu el?

MANDERS M-a zăpăcit rău de tot.

(Tîmplarul Engstrand intră prin vestibul.)

ENGSTRAND Domnule pastor...

MANDERS *(întorcîndu-se îngrozit)* Și aici mă cauți?

ENGSTRAND Da, păcatele mele! E nenorocire mare, domnule pastor!

MANDERS *(plimbîndu-se încoace și încolo)* Din păcate! Din păcate!

REGINE De unde a izbucnit?

ENGSTRAND Uite de unde, de la magazia aia. *(Încet.)* Am dat de dracu, fata mea! *(Cu glas tare.)* Și pe mine o să cadă beleaua, dacă domnul pastor va fi învinuit cu ceva în istoria asta.

MANDERS Te asigur, Engstrand, că...

ENGSTRAND Numai dumneavoastră, domnule pastor, ați umblat pe-acolo cu luminări.

MANDERS *(oprindu-se)* Asta numai dumneata o spui. Eu nu-mi aduc aminte să fi avut vreo luminare în mînă.

ENGSTRAND Da' v-am văzut foarte bine cum ați luat mucul luminării între degete și l-ați aruncat în talaș.

MANDERS Ai văzut asta?

ENGSTRAND Cu ochii mei.

MANDERS Nu pot să înțeleg. De altfel, nu am obiceiul să sting luminările astfel.

ENGSTRAND Şi totuşi aşa aţi făcut, din nebăgare de seamă. E primejdie mare, domnule pastor?

MANDERS *(plimbîndu-se agitat)* Nu mă mai întreba nimic, te rog.

ENGSTRAND *(luîndu-se după el)* Şi nici măcar n-aţi asigurat azilul?

MANDERS *(fără a se opri)* Nu, nu! Cred că m-ai auzit, nu?

ENGSTRAND *(fără a-l slăbi)* N-aţi făcut asigurarea, şi gata! A izbucnit focul. Doamne! Ce nenorocire!

MANDERS *(ştergîndu-şi năduşeala de pe obraz)* Nu-mi mai aduce aminte, Engstrand!

ENGSTRAND O nenorocire s-a abătut asupra unui aşezămînt de binefacere, care ar fi fost în folosul oraşului, al ţinutului!... Cred că gazetele n-or să vă cruţe de loc, domnule pastor.

MANDERS Tocmai la asta mă gîndesc. E partea cea mai tristă a întregii întîmplări. Atacurile şi acuzaţiile pline de ură care vor urma. Mă gîndesc cu groază la ele.

(Doamna Alving intră din grădină.)

DOAMNA ALVING Nimeni nu-l poate face să se dezlipească de lîngă foc.

MANDERS Aţi venit, doamnă?

DOAMNA ALVING Iată că ai pierdut ocazia, domnule pastor, de a rosti cuvîntul de inaugurare.

MANDERS O, sînt foarte mîhnit!

DOAMNA ALVING *(încet)* Mai bine că s-a întîmplat aşa. Azilul a fost o piază rea.

MANDERS Credeţi?

DOAMNA ALVING Dumneata, nu?

MANDERS Oricum, nenorocirea e foarte mare.

DOAMNA ALVING Să vorbim despre ea ca despre ceva obişnuit. Îl aştepţi pe domnul pastor, Engstrand?

ENGSTRAND *(la uşa dinspre vestibul)* Îl aştept, da.

DOAMNA ALVING Ia loc, atunci.

ENGSTRAND Mulţumesc. Stau bine şi-aşa.

DOAMNA ALVING *(către pastorul Manders)* Probabil că vrei să pleci cu vaporul?

MANDERS Da. Peste o oră.

DOAMNA ALVING Fii bun şi ia-ţi înapoi toate hîrtiile. Nu vreau să mai ştiu de nimic... Alte probleme mă frămîntă acum.

MANDERS Doamnă Alving...

DOAMNA ALVING Îţi voi trimite o procură ca să rînduieşti totul după cum vei crede de cuviinţă.

MANDERS Voi îndeplini bucuros această însărcinare. Din fericire, clauzele donaţiei mai pot fi încă schimbate în întregime.

DOAMNA ALVING Sigur că da.

MANDERS Mă gîndesc deocamdată să fac aşa fel încît lotul Solvik să revină parohiei. Despre terenul arabil nu se poate spune că e lipsit de valoare. Va putea fi întrebuinţat oricînd cu folos, într-un scop sau altul. Iar veniturile sumelor depuse la Casa de economii se pot utiliza în sprijinul unei întreprinderi oarecare, în folosul oraşului.

DOAMNA ALVING Cum vei crede de cuviinţă! Mie îmi este absolut indiferent acum.

ENGSTRAND Gîndiţi-vă la căminul pentru marinari, domnule pastor.

MANDERS Vom chibzui cum e mai bine.

ENGSTRAND Păi dac-om sta să chibzuim, apoi aşa rămîne!

MANDERS *(cu un suspin)* De altfel, nu ştiu dacă mai depinde ceva de mine. E posibil ca opinia publică să mă oblige să mă retrag. Totul depinde de rezultatul anchetei privind cauzele incendiului.

DOAMNA ALVING Ce-ai spus?

MANDERS Şi rezultatul nu se poate şti dinainte!

ENGSTRAND *(apropiindu-se)* Ba da. Mai e şi Jacob Engstrand pe-aici...

MANDERS Da, da, însă...

ENGSTRAND *(mai încet)* ...şi Jacob Engstrand nu-i omul care să părăsească un binefăcător în clipe grele!

MANDERS Cum, dragul meu?

ENGSTRAND Jacob Engstrand e ca un înger salvator, domnule pastor.

MANDERS O, nu! Nu pot să accept...

ENGSTRAND Totuşi, aşa va fi. Cunosc eu pe unul care cîndva a luat vina asupra sa, în locul altuia...

MANDERS Jacob! *(Strîngîndu-i mîna.)* Ești un om cu totul neobişnuit. Vei fi ajutat să-ți deschizi hanul pentru marinari. Poți fi sigur! *(Engstrand vrea să mulțumească, dar nu poate din cauza emoției. Pastorul își atîrnă geanta pe umăr.)* Acum haide. Plecăm împreună.

ENGSTRAND *(încet, către Regine, la ușa sufrageriei)* Vino cu mine, fetițo. Vei trăi ca în sînul lui Avraam.

REGINE *(dînd din cap)* *Merci!* *(Se duce în vestibul și aduce bagajul pastorului.)*

MANDERS Rămîneți cu bine, doamnă Alving. Și să dea Dumnezeu ca duhul ordinei şi al legii să pătrundă cît mai curînd în acest cămin.

DOAMNA ALVING La revedere, domnule pastor. *(Se îndreaptă spre seră, văzîndu-l pe Osvald că vine pe ușa dinspre grădină.)*

ENGSTRAND *(ajutîndu-l, împreună cu Regine, pe pastor să-și pună paltonul)* La revedere, copila mea. Și dacă ți se întîmplă ceva, știi unde-l poți găsi pe Jacob Engstrand. *(Încet.)* În strada Portului... *(Către doamna Alving și Osvald.)* Iar casa pentru marinarii călători se va numi „Căminul șambelanului Alving“. Şi dacă voi conduce căminul după principiile mele, vă promit că va fi demn de răposatul şambelan.

MANDERS *(în pragul ușii)* Hm! Haide, dragă Engstrand. La revedere! La revedere! *(Ies împreună prin vestibul.)*

OSVALD *(îndreptîndu-se spre masă)* Despre ce casă vorbea?

DOAMNA ALVING Despre un fel de azil pe care vrea să-l deschidă cu ajutorul pastorului Manders.

OSVALD Ca să ardă la fel cum a ars și ăsta?

DOAMNA ALVING De ce crezi așa?

OSVALD Toate vor lua foc. Nimic nu va rămîne care să mai amintească de tata. Şi eu stau aici și ard. *(Regine îl priveşte cu mirare.)*

DOAMNA ALVING Osvald, dragul meu copil, nu trebuia să rămîi atît de mult acolo...

OSVALD *(aşezîndu-se la masă)* Poate că ai dreptate.

DOAMNA ALVING Să te şterg pe față, Osvald. Eşti ud leoarcă. *(Îl şterge cu batista.)*

OSVALD *(privind indiferent înaintea lui)* Mulțumesc, mamă.

DOAMNA ALVING Poate ești obosit. Nu vrei să te culci puțin?

OSVALD *(neliniștit)* Nu mă culc. Nu dorm niciodată. Mă fac numai că dorm. O să vină și somnul la timpul lui.

DOAMNA ALVING *(privind îngrijorată)* Ești bolnav, într-adevăr, dragul meu.

REGINE *(alarmată)* Nu vă simțiți bine, domnule Alving?

OSVALD *(nerăbdător)* Închideți toate ușile. Spaima de moarte...

DOAMNA ALVING Închide ușile, Regine. *(Regine închide ușile și rămîne în fața celei de la vestibul. Doamna Alving împinge un scaun spre cel pe care stă Osvald, și se așază lîngă el.)* Rămîn lîngă tine.

OSVALD Bine faci. Să rămînă și Regine. Să rămînă mereu lîngă mine. Vrei să mă ajuți, Regine, spune?

REGINE Nu înțeleg...

DOAMNA ALVING Să te ajute?

OSVALD Da, cînd o să fie nevoie.

DOAMNA ALVING Osvald, o ai pe mama ta să te ajute!

OSVALD Tu? *(Zîmbind.)* Nu, mamă, tu n-ai cum să mă ajuți! *(Rîde cu hohote.)* Tu? Ha, ha, ha! *(Privind-o serios.)* De altfel, erai gata să mă ajuți. *(Cu violență.)* De ce nu mă tutuiești, Regine? De ce nu-mi zici „Osvald"?

REGINE *(încet)* Nu cred că o să-i facă plăcere doamnei.

DOAMNA ALVING Mai așteaptă puțin și o să ai voie. Stai și tu jos, aici lîngă noi. *(Regine se așază de partea cealaltă a mesei, liniștită dar șovăitoare.)* Și-acum, dragul meu copil chinuit, îți voi lua povara de pe suflet...

OSVALD Tu, mamă?

DOAMNA ALVING Da! Tot ceea ce spui că e remușcarea ta, căința și durerea ta...

OSVALD Crezi că vei putea?

DOAMNA ALVING Da, acuma pot, Osvald. Mi-ai vorbit mai înainte despre bucuria de a trăi, și iată că în viața mea s-a ivit parcă o lumină nouă.

OSVALD *(dînd din cap)* Nu înțeleg nimic.

DOAMNA ALVING Îl ții minte pe tatăl tău cînd era locotenent?! Cît se mai bucura de viață!...

OSVALD Ştiu.

DOAMNA ALVING Privindu-l, ai fi zis că era ca o zi de sărbătoare! Avea o forţă imensă şi era plin de viaţă.

OSVALD Ei da, şi?

DOAMNA ALVING Şi un asemenea copil setos de viaţă — căci era un copil pe vremea aceea — a trebuit să vină acasă, într-un orăşel care nu-i putea oferi nimic din bucuriile vieţii, ci numai cîteva distracţii. A venit aici fără nici un ţel în viaţă. Îşi avea numai slujba. Nu se putea dărui cu tot sufletul nici unei activităţi. Avea numai de rezolvat afaceri. Şi nici unul dintre camarazii lui nu ştia ce înseamnă bucuria de a trăi. Toţi erau nişte trîntori şi nişte cheflii...

OSVALD Mamă!

DOAMNA ALVING Şi atunci s-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple.

OSVALD Ce trebuia să se întîmple?

DOAMNA ALVING Tu singur spuneai ce s-ar întîmpla cu tine dacă ai rămîne acasă.

OSVALD Vrei să spui că tata...

DOAMNA ALVING Sărmanul tău tată n-a găsit niciodată modul în care să-şi reverse marea bucurie de a trăi care clocotea în el. Eu, pe de altă parte, nu i-am înveselit niciodată căminul.

OSVALD Nici tu?

DOAMNA ALVING Mi se spusese, fusesem învăţată să-mi fac datoria şi alte lucruri de-astea în care am crezut atîta vreme. Nu mi se vorbise decît de datorie, de a mea, de a lui şi mai ştiu eu de a cui. Cred, Osvald, că eu i-am făcut căminul nesuferit.

OSVALD De ce nu mi-ai scris niciodată despre lucrurile astea?

DOAMNA ALVING M-am gîndit întotdeauna că erai copilul lui.

OSVALD Şi la ce rezultat ai ajuns?

DOAMNA ALVING *(încet)* Am înţeles deplin un singur lucru: că tatăl tău era un om sfîrşit înainte ca tu să te fi născut.

OSVALD *(dominîndu-se)* Ah! *(Se ridică şi se duce la fereastră.)*

DOAMNA ALVING Şi mă stăpînea zilnic un singur gînd: că Regine, de fapt, făcea parte din familie, ca şi băiatul meu.

OSVALD *(întorcîndu-se repede)* Regine?
REGINE Eu?
DOAMNA ALVING Acum ştiţi amîndoi adevărul.
OSVALD Regine!
REGINE Va să zică mama a fost o stricată!
DOAMNA ALVING Maică-ta a fost în multe privinţe o femeie de ispravă.
REGINE Totuşi a fost una din alea... De multe ori am bănuit, dar... Daţi-mi voie, doamnă, să plec imediat.
DOAMNA ALVING Chiar vrei să pleci?
REGINE Da, vreau!
DOAMNA ALVING Vrei, desigur, dar...
OSVALD *(se apropie de Regine)* Să pleci acum? Faci parte încă din casa asta.
REGINE *Merci*, domnule Alving. Acum ţi-aş putea spune pe nume, dar nu mai e cazul.
DOAMNA ALVING Regine, n-am fost sinceră cu tine.
REGINE E drept că ar fi fost păcat să-mi spuneţi. Dacă aş fi ştiut că Osvald e bolnav... Acum nu mai poate fi nimic între noi. Nu pot să rămîn aici, la ţară, să-mi irosesc viaţa pentru nişte bolnavi.
OSVALD Nici măcar pentru o fiinţă care ţi-e atît de apropiată?
REGINE N-aş putea. O fată săracă trebuie să se bucure de viaţă. Altfel se pomeneşte într-o bună zi pe drumuri. Iar mie, doamnă, mi-e dragă viaţa.
DOAMNA ALVING Numai să nu apuci pe căi greşite...
REGINE Dacă se va întîmpla, voi zice că aşa a fost să fie. Dacă Osvald seamănă cu tatăl său, tot aşa semăn şi eu cu mama. Puteţi să-mi spuneţi, doamnă, dacă pastorul Manders cunoaşte adevărata mea situaţie?
DOAMNA ALVING Da! Pastorul Manders ştie tot.
REGINE Atunci trebuie să plec cît mai repede, cu vaporul. Domnul pastor e un om bun şi mă va ajuta. Am încredere că tîmplarul n-o să-mi ia banii pe care...
DOAMNA ALVING N-o să ţi-i ia.
REGINE *(uitîndu-se fix la ea)* Aţi fi putut să mă creşteţi, doamnă, ca pe copilul unui om de lume, şi mi-ar fi prins bine. *(Dînd din cap.)* În fine, acum e totuna. *(Aruncînd o privire amărîtă spre sticla nedestupată.)* Aş putea să mai vin să beau şampanie cu oameni din societatea bună.

DOAMNA ALVING Dacă ţi se va face dor de un cămin, Regine, să vii la mine.

REGINE Vă mulţumesc, doamnă. Pastorul Manders va avea grijă de mine. Iar dacă lucrurile nu vor merge bine, ştiu o casă unde voi găsi întotdeauna un refugiu.

DOAMNA ALVING Care?

REGINE Azilul şambelanului Alving.

DOAMNA ALVING Acum văd bine, Regine. Te cufunzi în prăpastie.

REGINE Puţin îmi pasă! Adio! *(Salută şi iese prin vestibul.)*

OSVALD *(uitîndu-se pe fereastră)* A plecat?

DOAMNA ALVING Da.

OSVALD *(bombănind)* Simt că înnebunesc!

DOAMNA ALVING *(apropiindu-se de el şi punîndu-i mîna pe umăr)* Atît de puternic te-a zguduit adevărul?

OSVALD *(întorcîndu-şi faţa spre ea)* Deci, numai tata e de vină, spui tu?

DOAMNA ALVING Da, e vina nefericitului tău tată. Mă tem să nu-ţi fi făcut rău ceea ce ţi-am spus.

OSVALD De ce? M-a zguduit, ce-i drept, dar, în fond, nu are nici o importanţă.

DOAMNA ALVING Nu are nici o importanţă că tatăl tău a fost atît de nefericit?

OSVALD Îl compătimesc, fireşte, ca pe oricare altul, însă...

DOAMNA ALVING Ca pe oricare altul? Era tatăl tău!

OSVALD *(nerăbdător)* Ce tot îmi vorbeşti de el?! Eu n-am ştiut niciodată că am cu adevărat un tată. Mi-l amintesc doar cum m-a făcut să-mi vărs sufletul într-o zi.

DOAMNA ALVING E îngrozitor ca un copil să nu simtă iubire pentru tatăl său!

OSVALD Chiar cînd copilul nu are de ce să-l iubească?... Mai ţii la vechea erezie, tu, care altfel eşti o femeie atît de luminată?

DOAMNA ALVING E numai o erezie?

OSVALD Înţelege şi tu, mamă! E vorba de una dintre acele credinţe care circulă în toată lumea despre...

DOAMNA ALVING *(tremurînd)* Despre strigoi!

OSVALD *(începînd să se plimbe)* Da, le poţi spune strigoi.

DOAMNA ALVING *(izbucnind)* Osvald! Nici tu nu mă iubeşti?

OSVALD Pe tine, oricum, te cunosc...

DOAMNA ALVING Da, mă cunoşti. Atîta tot?

OSVALD Şi ştiu cît de mult ţii la mine. De aceea trebuie să-ţi fiu recunoscător. Şi poţi să-mi fii de mare folos acum, cînd sînt bolnav.

DOAMNA ALVING S-ar putea altfel, Osvald? Aproape că-mi vine să-ţi binecuvîntez boala care te-a îndemnat să vii acasă. Văd însă că nu te mai am. Te gîndeşti în altă parte.

OSVALD *(nerăbdător)* Da, da. Sînt numai vorbe goale. Ştii bine, mamă, că sînt bolnav. Nu mă pot ocupa prea mult cu alte lucruri. Trebuie să mă gîndesc mai ales la mine.

DOAMNA ALVING *(încet)* Nu voi fi pretenţioasă; voi avea răbdare.

OSVALD Şi vei fi fericită, mamă.

DOAMNA ALVING Da, dragul meu. Ai dreptate. *(Se apropie de el.)* Spune-mi, te-am liberat de remuşcările, de reproşurile tale?

OSVALD Da, m-ai liberat de ele. Dar cine mă va libera de teamă?

DOAMNA ALVING De teamă?

OSVALD *(plimbîndu-se)* Regine izbutise să mi-o alunge.

DOAMNA ALVING Nu înţeleg. Ce e cu teama şi cu Regine?

OSVALD E tare tîrziu, mamă?

DOAMNA ALVING Nu mai e mult pînă la ziuă. *(Se uită în seră.)* Colo, pe dealuri, se revarsă zorile. Şi e senin, Osvald. Încă puţin, şi vei vedea soarele.

OSVALD Mă bucură. De multe lucruri aş putea să mă bucur şi pentru multe aş vrea să trăiesc...

DOAMNA ALVING Da!

OSVALD Chiar dacă n-aş mai putea să lucrez.

DOAMNA ALVING În scurtă vreme o să poţi lucra iar, dragul meu. Nu mai e nimic care să te roadă şi să-ţi întunece gîndurile.

OSVALD Bine că m-ai scăpat de nălucirile care mă frămîntau! Şi pentru că veni vorba de ele, *(se aşază pe canapea)* să stăm puţin de vorbă, mamă...

DOAMNA ALVING Da, să stăm de vorbă. *(Împinge un fotoliu spre canapea şi se aşază.)*

OSVALD Pînă una, alta, răsare și soarele. Acum știi ce vreau. N-o să mai am nici teama asta.

DOAMNA ALVING Ce știu?

OSVALD *(fără s-o audă)* N-ai spus tu, mamă, aseară, că nu există nici un lucru în lume pe care să nu-l faci pentru mine, dacă te-aş ruga?

DOAMNA ALVING Da, așa ți-am spus.

OSVALD Şi n-o să-ți iei cuvîntul înapoi, mamă?

DOAMNA ALVING Fii sigur de asta, dragul meu băiat. Nu trăiesc decît pentru tine.

OSVALD Ascultă ce-ți spun. Știu că tu ai un suflet tare. Nu te vei prăbuși cînd vei auzi.

DOAMNA ALVING E ceva atît de îngrozitor?

OSVALD Să nu începi să plîngi. Auzi? Îmi făgăduiești? Vom sta de vorbă liniștiți. Îmi făgăduiești, mamă?

DOAMNA ALVING Da, da, îți făgăduiesc. Spune-mi ce ai de spus.

OSVALD Află că nu povestea cu oboseala și cu sila de lucru e de fapt boala de care sufăr.

DOAMNA ALVING Care e-atunci?

OSVALD Boala pe care am moștenit-o *(arată spre frunte și adaugă încetișor)* e aici, înăuntru.

DOAMNA ALVING *(aproape mută de uimire)* O, nu, Osvald!

OSVALD Nu plînge. Nu pot îndura să te văd plîngînd. Da, mamă, boala e aici și stă la pîndă. Poate să izbucnească în orice clipă.

DOAMNA ALVING Vai, e înfiorător!

OSVALD Liniștește-te! Acesta-i adevărul.

DOAMNA ALVING *(tresărind)* Nu-i adevărat, Osvald! E imposibil! Nu se poate!

OSVALD În străinătate am avut o criză. A trecut repede. Cînd am aflat însă ce se petrecuse cu mine, m-a cuprins deodată teama și am venit la tine cît am putut de repede.

DOAMNA ALVING Teama, va să zică!

OSVALD Da, e cumplită! Cel puțin dacă ar fi fost vorba de o boală oarecare; căci nu mi-e frică de moarte, deși aş vrea să trăiesc cît mai mult.

DOAMNA ALVING Trebuie să trăiești, Osvald!

OSVALD E îngrozitor! Să ajungi iarăși un copil neputincios, să fii hrănit, să fii... O! E de neînchipuit!

DOAMNA ALVING De un copil se îngrijeşte mama lui.

OSVALD *(sare în sus)* Nu, niciodată. Tocmai asta nu vreau. Mă înfioară gîndul că voi rămîne aşa cine ştie cîţi ani, să îmbătrînesc şi să încărunţesc. Într-o bună zi, s-ar putea întîmpla să mori şi să rămîn fără tine. *(Se aşază în fotoliul doamnei Alving.)* Doctorul a spus că cel mai adesea boala nu se sfîrşeşte printr-o moarte imediată. Ar fi vorba de o sclerozare a creierului, sau cam aşa ceva. *(Zîmbind cu amărăciune.)* Expresia pare frumoasă. Sugerează nişte draperii roşii şi grele de catifea de mătase, delicată la pipăit.

DOAMNA ALVING *(strigă)* Osvald!

OSVALD *(sare iar în sus şi începe să se plimbe)* Şi iată, mi-ai luat-o pe Regine. Cel puţin dacă aş fi avut-o pe ea. M-a ajutat mult.

DOAMNA ALVING *(apropiindu-se de el)* Ce vrei să spui, dragul meu? Există în lume vreun ajutor pe care să nu ţi-l pot da eu?

OSVALD După ce mi-a trecut criza pe care am avut-o în străinătate, doctorul mi-a spus că e posibilă o recidivă — şi recidivează într-adevăr — după care nu mai există nici o speranţă.

DOAMNA ALVING Şi l-a lăsat inima să-ţi spună?...

OSVALD I-am cerut eu să-mi spună, avertizîndu-l că am de luat anumite dispoziţii legale. *(Zîmbeşte cu şiretenie.)* Aşa şi era. *(Scoate o cutioară din buzunarul interior de la piept.)* Vezi cutioara asta, mamă?

DOAMNA ALVING Ce e în ea?

OSVALD Morfină.

DOAMNA ALVING *(privindu-l cu groază)* Osvald, copilul meu!

OSVALD Sînt douăsprezece capsule.

DOAMNA ALVING *(punînd mîna pe el)* Dă-mi cutia, Osvald!

OSVALD Încă nu, mamă. *(O pune la loc, în buzunar.)*

DOAMNA ALVING E sfîrşitul meu!

OSVALD Nu-i nici un sfîrşit. Dacă Regine ar fi rămas aici, i-aş spune starea mea şi aş ruga-o să-mi dea ajutorul din urmă. Sînt sigur că m-ar ajuta.

DOAMNA ALVING Niciodată!

OSVALD Cînd ar începe agonia şi m-ar vedea zăcînd fără speranţă ca un plod lepădat, fără nici o şansă de salvare...

DOAMNA ALVING Regine n-ar face-o pentru nimic în lume!

OSVALD Ba ar face-o. E o fată uşuratică. S-ar plictisi repede să-i poarte de grijă unui bolnav ca mine.

DOAMNA ALVING Slavă Domnului că nu mai e aici!

OSVALD Acum o să mă ajuţi tu, mamă.

DOAMNA ALVING *(ţipînd)* Eu?!

OSVALD Cine mi-e mai apropiat decît tine?

DOAMNA ALVING Eu!? Mama ta?!

OSVALD Într-adevăr!

DOAMNA ALVING Eu, care ţi-am dat viaţă?!

OSVALD Nu te-am rugat eu să mi-o dai. Şi ce fel de viaţă mi-ai dat? N-am nevoie de ea. Poţi să ţi-o iei înapoi.

DOAMNA ALVING Ajutor! Ajutor! *(Fuge în vestibul.)*

OSVALD *(după ea)* Nu pleca. Unde te duci?

DOAMNA ALVING *(din vestibul)* Să aduc un doctor. Lasă-mă!

OSVALD *(din acelaşi loc)* Nu vei pleca. Nu mai intră nimeni aici. *(Răsuceşte cheia.)*

DOAMNA ALVING *(întorcîndu-se)* Osvald! Osvald! Copilul meu!

OSVALD *(urmînd-o)* Ce inimă de mamă ai, dacă mă poţi lăsa să sufăr de teama asta nepătrunsă?

DOAMNA ALVING *(după un moment de linişte)* Iată mîna mea!

OSVALD Îmi făgăduieşti?

DOAMNA ALVING Dacă va fi nevoie. Dar nu va fi. Nu, nu, e imposibil.

OSVALD Să sperăm. Şi să trăim împreună cît mai mult. Îţi mulţumesc, mamă. *(Se aşază în fotoliul pe care doamna Alving l-a împins spre canapea. Se luminează de ziuă. Lampa continuă să ardă pe masă.)*

DOAMNA ALVING *(apropiindu-se sfios)* Eşti mai liniştit acum?

OSVALD Da.

DOAMNA ALVING *(aplecîndu-se spre el)* A fost o închipuire nebună a ta, Osvald. Numai închipuire. Acum te vei odihni. Aici, la mama ta, scumpul meu copil. Vei căpăta orice vei dori, la un singur semn, ca pe vremea cînd erai mic. Vezi? Accesul a trecut. A trecut foarte repede. Ştiam bine că va trece. Şi vom avea o zi atît de frumoasă, Osvald, dragul

meu, o vreme cu soare. Acum o să-ţi vezi căminul într-o lumină mai bună.

(Se duce la masă şi stinge lampa. Răsare soarele. În fund se zăresc gheţarul şi piscurile în lumina însorită a dimineţii.)

OSVALD *(şade în fotoliu, cu spatele spre fund, fără a se mişca. Apoi, deodată)* Mamă, dă-mi soarele!

DOAMNA ALVING *(la masă, privindu-l uluită)* Ce-ai spus, dragul meu?

OSVALD *(repetă cu glas domol)* Soarele! Soarele!

DOAMNA ALVING *(ducîndu-se lîngă el)* Ce-i cu tine, Osvald? *(Osvald pare că se ghemuieşte pe fotoliu; i se moaie toţi muşchii; faţa lui nu are nici o expresie; ochii privesc înceţoşaţi. Doamna Alving tremură de groază.)* Ce ai, Osvald? *(Cade în genunchi lîngă el şi îl scutură.)* Osvald! Osvald! Uită-te la mine! Nu mă recunoşti?

OSVALD *(cu glas domol, ca şi mai înainte)* Soarele! Soarele!

DOAMNA ALVING *(sare în sus deznădăjduită, îşi smulge părul şi strigă)* Nu mai pot îndura! *(Încremenită, şopteşte.)* Nu mai pot! *(Deodată.)* Unde le-ai pus? *(Pipăindu-l înfrigurată la piept.)* Aici! *(Face cîţiva paşi înapoi şi strigă.)* Nu, nu, nu! Nu, nu! *(Stă la distanţă de cîţiva paşi de el, cu mîinile în părul încîlcit şi îl priveşte cu o groază mută.)*

OSVALD *(nemişcat, ca şi înainte)* Soarele! Soarele!

Un duşman al poporului

Dramă în cinci acte

(1882)

În româneşte de
Sidonia Drăguşanu *şi* N. Filipovici

Personajele

DOCTORUL TOMAS STOCKMANN, balneolog.
DOAMNA STOCKMANN, soţia lui.
PETRA, fiica lor, institutoare.
EILIF, MORTEN } fiii lor, în etate de 13 şi 10 ani.
PETER STOCKMANN, fratele mai mare al doctorului, primar, poliţai, preşedinte al consiliului de administraţie al societăţii balneare etc.
MORTEN KIIL, tăbăcar, tatăl adoptiv al doamnei Stockmann.
HOVSTAD, redactor la „Curierul poporului".
BILLING, colaborator la aceeaşi gazetă.
HORSTER, căpitan de marină.
ASLAKSEN, tipograf.
Participanţi la o întrunire populară: bărbaţi din toate clasele sociale, cîteva femei şi un grup de şcolari.

(Acţiunea se petrece într-un oraş de pe litoral, în sudul Norvegiei.)

Actul I

(Seara, în locuința doctorului Stockmann; un salon modest, dar curat și frumos mobilat. În peretele din dreapta, două uși: cea din fund dă în vestibul, cea din față în cabinetul doctorului. La stînga, în dreptul ușii dinspre vestibul, altă ușă care răspunde în celelalte încăperi ale apartamentului. La mijlocul peretelui din stînga, o sobă de teracotă; mai în față, un divan cu oglindă deasupra, în fața căruia se află o masă ovală cu o cuvertură așternută pe ea. Pe masă, o lampă cu abajur, aprinsă. În fund, o ușă deschisă spre sufragerie. Masa, cu o lampă aprinsă pe ea, e pregătită pentru cină.

Billing stă la masă, cu un șervet înnodat în jurul gîtului. Doamna Stockmann, lîngă el, îi oferă o farfurie cu o bucată mare de friptură. Celelalte locuri de la masă sînt neocupate. Fața de masă e în dezordine, ca după un ospăț terminat.)

DOAMNA STOCKMANN Asta e, domnule Billing: cine vine prea tîrziu la masă, găsește mîncarea rece.

BILLING *(mîncînd)* Friptura e excelentă, delicioasă.

DOAMNA STOCKMANN Soțul meu, după cum știi, e întotdeauna foarte punctual la masă.

BILLING Nu face nimic. Cînd sînt singur și nu mă supără nimeni, parcă mîncarea îmi tihnește mai bine!

DOAMNA STOCKMANN Mai ales dacă ai poftă. *(Atentă spre vestibul.)* Mi se pare că e Hovstad...

BILLING Probabil.

(Intră primarul cu paltonul pe el, cu chipiul de uniformă și cu baston.)

PRIMARUL Bună seara, cumnățică.

DOAMNA STOCKMANN *(intrînd în salon)* Bună seara, Peter! Dumneata erai? Ce bine că dai pe la noi!

PRIMARUL Eram în trecere pe-aici și... O! Dar mi se pare că ai oaspeți.

DOAMNA STOCKMANN *(cam încurcată)* Nu... Un musafir ocazional. *(Repede.)* Hai, intră să iei o gustare.

PRIMARUL Eu? Nu, mulțumesc, dragă. Seara mă feresc ca de nu știu ce de mîncare gătită. Cu indigestia mea...

DOAMNA STOCKMANN Fă și dumneata o dată o excepție...

PRIMARUL Nici vorbă! Eu țin la ceaiul meu cu sandviș. E, în definitiv, mai sănătos și chiar ceva mai economic.

DOAMNA STOCKMANN *(zîmbind)* Poate vrei să spui că eu și cu Tomas sîntem prea risipitori?

PRIMARUL Dumneata, cumnată, nu ești. Departe de mine gîndul ăsta. *(Arătînd spre cabinetul doctorului.)* Nu-i acasă?

DOAMNA STOCKMANN Nu. A ieșit cu băieții să facă o mică plimbare, după masă.

PRIMARUL Crede că asta îi priește? *(Ascultînd.)* Mi se pare că vine.

DOAMNA STOCKMANN E altcineva. *(Se aude o bătaie în ușă.)* Intră! *(Intră din vestibul redactorul Hovstad.)* Dumneata erai, domnule Hovstad?

HOVSTAD Da. Vă rog să mă scuzați, doamnă. Am fost reținut la tipografie. Bună seara, domnule primar!

PRIMARUL *(salutînd cu oarecare răceală)* Bună seara, domnule redactor. Ați venit desigur cu treburi.

HOVSTAD Da, în parte. E vorba să publicăm ceva la gazetă.

PRIMARUL Îmi închipui. Am auzit că fratele meu e un colaborator foarte activ la „Curierul poporului".

HOVSTAD Da, îi place să scrie din cînd în cînd pentru gazeta noastră, mai ales dacă are de spus un adevăr, în cutare sau cutare problemă.

DOAMNA STOCKMANN *(către Hovstad)* Poftește, rogu-te. *(Arată spre sufragerie.)*

PRIMARUL *(către Hovstad)* N-are decît! Nu-i reproşez cîtuşi de puţin că se adresează unor cititori de la care speră să vadă ce răsunet are cuvîntul lui. De altfel, eu personal, domnule Hovstad, nu am nici un motiv de animozitate faţă de gazeta dumneavoastră.

HOVSTAD Vă cred.

PRIMARUL Pot spune că în oraşul nostru există un frumos spirit de solidaritate, un adevărat spirit cetăţenesc. Şi asta se datoreşte fără îndoială faptului că ne uneşte pe toţi o mare cauză comună.

HOVSTAD Băile noastre, desigur.

PRIMARUL Întocmai! Avem nişte instalaţii balneare mari, moderne, încîntătoare. Ţineţi minte vorbele mele, domnule Hovstad: prosperitatea oraşului nostru va depinde într-o măsură din ce în ce mai mare de această întreprindere. În privinţa asta, nu încape nici o îndoială!

DOAMNA STOCKMANN Asta e şi părerea lui Tomas.

PRIMARUL Localitatea noastră a luat un avînt extraordinar în anii din urmă. Lumea e mai înstărită. Se simte viaţă şi mişcare. Valoarea clădirilor şi a terenurilor sporeşte pe zi ce trece.

HOVSTAD Iar şomajul scade.

PRIMARUL Da, şi asta. Povara pe care o reprezintă sărăcimea pentru clasele avute s-a micşorat simţitor şi se va micşora şi mai mult, dacă la vară vom avea un sezon cu adevărat bun: mulţi vizitatori străini şi mulţi bolnavi care să mărească faima băilor noastre.

HOVSTAD Ceea ce se şi prevede, după cît am auzit.

PRIMARUL Avem speranţe frumoase. În fiecare zi primim cereri de informaţii cu privire la locuinţe, la cîte şi mai cîte.

HOVSTAD Articolul domnului doctor vine, deci, tocmai la timp.

PRIMARUL Ce? A mai scris ceva?

HOVSTAD Am la mine un articol pe care l-a redactat astă-iarnă! Un articol care recomandă băile noastre şi prezintă bunele lor condiţii sanitare. N-am publicat însă articolul, atunci.

PRIMARUL Aha! Avea probabil ceva care nu mergea?

HOVSTAD Nu, dar am socotit că e mai bine să aşteptăm pînă la primăvară, cînd lumea începe să-şi facă pregătirile de vilegiatură.

PRIMARUL Foarte bine-aţi făcut, domnule Hovstad.

DOAMNA STOCKMANN Cînd e vorba de băile noastre, Tomas al meu nu ştie ce-i odihna.

PRIMARUL E şi firesc, doar el este medicul balneolog, plătit de întreprindere.

HOVSTAD Ba de fapt e chiar creatorul lor.

PRIMARUL El? Da? Nu pentru prima dată aud pe unii şi pe alţii spunînd acest lucru. Cred, totuşi, că am avut şi eu o oarecare contribuţie la întemeierea acestei întreprinderi...

DOAMNA STOCKMANN Aşa zice întotdeauna şi Tomas.

HOVSTAD Nimeni nu contestă acest lucru, domnule primar. Aţi pornit treaba şi aţi pus ideea în practică. Asta o ştim cu toţii. Am vrut numai să spun că domnul doctor e cel care a dat întreprinderii primul impuls.

PRIMARUL De! Fratele meu a avut totdeauna, din păcate, idei. Pentru realizarea lor e nevoie însă, domnule Hovstad, de altfel de oameni. Mă aşteptam ca măcar cineva în casa asta să...

DOAMNA STOCKMANN Vai, Peter!

HOVSTAD Nu înţeleg ce aţi vrut să spuneţi, domnule primar...

DOAMNA STOCKMANN *(către Hovstad)* Poftim şi ia o gustare, domnule Hovstad. Trebuie să vie şi soţul meu dintr-o clipă în alta.

HOVSTAD Mulţumesc. De... poate să gust ceva... *(Intră în sufragerie.)*

PRIMARUL *(moderîndu-şi tonul)* Ciudaţi mai sînt şi oamenii ăştia de neam prost! E cu totul lipsit de tact.

DOAMNA STOCKMANN Ce nevoie ai, cumnate, să-ţi faci sînge rău? Nu poţi împărţi frăţeşte cu Tomas cinstea de a fi reuşit să realizaţi împreună treaba asta?...

PRIMARUL Eu pot, el însă e pesemne de altă părere.

DOAMNA STOCKMANN Fleacuri! Dumneata şi Tomas vă împăcaţi doar foarte bine. *(Ascultă.)* Mi se pare că vine şi el. *(Se duce şi deschide uşa dinspre vestibul.)*

DOCTORUL STOCKMANN *(vorbeşte cu glas tare din vestibul, rîzînd)* Îţi mai aduc un musafir, Katrine. Nu-i aşa că te bucuri? Fii bun şi intră, căpitane Horster. Lasă-ţi vesto-

nul, acolo, în cuier. Văd că ai ieşit fără palton. Închipuie-ţi, Katrine! Am pus mîna pe el, pe stradă. Abia l-am convins să vină cu mine.

(Intră căpitanul Horster, care o salută cu o plecăciune pe doamna Stockmann.)

DOCTORUL STOCKMANN *(din prag)* Haideţi şi voi, ştrengarilor. Iar sînteţi flămînzi ca nişte lupi. Vino, căpitane, să guşti o fripturică de vacă. *(Îl împinge pe Horster în sufragerie; după ei intră Eilif şi Morten.)*

DOAMNA STOCKMANN N-ai băgat de seamă, Tomas, că mai este cineva la noi?

DOCTORUL STOCKMANN *(întorcîndu-se din prag)* A! Tu erai, Peter? *(Se duce şi îi strînge mîna.)* Să stăm puţin cu toţii împreună.

PRIMARUL Îmi pare rău, dar eu nu mai pot să rămîn decît două clipe.

DOCTORUL STOCKMANN Hai, nu mai face mofturi! Vine îndată punciul! N-ai uitat de punci, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Cum era să uit? Samovarul e pe foc. *(Iese în sufragerie.)*

PRIMARUL Şi punci, după toate!

DOCTORUL STOCKMANN Da. Şezi, te rog, şi să vezi ce bine o să te simţi!

PRIMARUL Mulţumesc, dragul meu. Nu iau niciodată parte la chefuri cu punci.

DOCTORUL STOCKMANN Nu e vorba de nici un chef.

PRIMARUL Mie, totuşi, aşa îmi miroase. *(Uitîndu-se spre sufragerie.)* Cum e posibil — mă întreb — să se îndoape cineva cu atîta mîncare?

DOCTORUL STOCKMANN *(frecîndu-şi mîinile)* Nu-ţi face plăcere să vezi cu cîtă poftă mănîncă tineretul? Omul trebuie să se hrănească bine ca să prindă puteri, să poată clădi viitorul.

PRIMARUL Te-aş întreba un lucru: ce să clădească, după cum te exprimi tu?

DOCTORUL STOCKMANN Întrebarea asta s-o pui tinerilor, cînd va veni vremea. Noi, fireşte, nu avem ce vedea. Ce să vadă doi babalîci ca noi?

PRIMARUL Ei da! Epitetul e cît se poate de potrivit.

DOCTORUL STOCKMANN Nu mă lua peste picior, Peter.

Îți mărturisesc că în sufletul meu sînt foarte bucuros și mulțumit. Mă simt nespus de fericit în mijlocul acestei vieți care germinează și înmugurește. Trăim doar într-o epocă măreață. Ca și cum s-ar deschide o lume nouă în jurul nostru.

PRIMARUL Așa crezi?

DOCTORUL STOCKMANN Da, așa cred. Tu, firește, nu poți vedea lucrurile atît de bine cum le văd eu. Ți-ai petrecut toată viața aici, la oraș, unde impresiile se șterg repede. Eu însă, care am trăit atîta amar de ani în fundul acela de țară din părțile Nordului, rar am întîlnit acolo un om străin care să-mi spună o vorbă încurajatoare. În schimb, acum am impresia că mă aflu într-o mare metropolă.

PRIMARUL Ți-ai găsit, metropolă!

DOCTORUL STOCKMANN Știu prea bine că situația orașului nostru nu se poate compara cu a altora. Aici însă pulsează viața și zîmbesc făgăduielile. Sînt atîtea și atîtea lucruri pentru care merită să muncim, pentru care merită să luptăm. Asta contează! *(Cu glas tare.)* N-a venit poșta, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN *(din sufragerie)* N-a venit, nu.

DOCTORUL STOCKMANN *(în continuare, către primar)* Pe urmă, să-ți spun: altceva e cînd ai un venit ca lumea. Noi, care am tras atîția ani mîța de coadă, prețuim îndeajuns acest lucru.

PRIMARUL Te cred.

DOCTORUL STOCKMANN Îți poți închipui cît de greu am dus-o de multe ori acolo sus, la munte. Acum însă, uite că pot trăi și eu mai larg. Azi la prînz, de exemplu, am avut friptură de vacă, din care ne-a rămas și pentru cină. Nu vrei să guști și tu? În orice caz, vreau să ți-o arăt. Hai, vino încoa.

PRIMARUL Nu, nu. Te rog.

DOCTORUL STOCKMANN Ei, haide. Ai văzut fața noastră de masă cea nouă?

PRIMARUL Am văzut-o, da.

DOCTORUL STOCKMANN Avem și abajur la lampă. Toate lucrurile astea care fac casa mai frumoasă — nu ți se pare și ție? — sînt din economiile realizate de Katrine. Șezi, te rog, puțin. Nu acolo. Aici. Uite ce lumină frumoasă dă abajurul. Cît de elegantă pare încăperea! Nu?

PRIMARUL Ei da, cînd îți poți permite un astfel de lux!

DOCTORUL STOCKMANN Acum, într-adevăr, pot să mi-l permit; Katrine zice că am ajuns să cîştig aproape cît ne trebuie.

PRIMARUL Aproape, da...

DOCTORUL STOCKMANN Un om de ştiinţă are însă dreptul să trăiască ceva mai bine. Te asigur că un funcţionar obişnuit cheltuieşte pe an mult mai mult decît mine.

PRIMARUL Te cred... Un funcţionar superior...

DOCTORUL STOCKMANN Şi un negustor mare sînt sigur că cheltuieşte mai mult.

PRIMARUL Depinde de împrejurări.

DOCTORUL STOCKMANN De altfel, eu nu arunc banii pe orice, Peter. Cred însă că nu-mi pot refuza plăcerea de a primi cîţiva oaspeţi în casa mea. Avem nevoie de acest lucru. Pentru mine, care am trăit izolat atîta vreme, e o necesitate vitală să mă văd înconjurat de oameni tineri, curajoşi, harnici, cu spirit de iniţiativă. Astfel de oameni sînt cei pe care-i vezi acolo, la masă, mîncînd cu atîta poftă. Aş vrea să-l cunoşti mai de aproape pe Hovstad...

PRIMARUL A, Hovstad. Mi-a spus adineauri că vrea să publice un nou articol, scris de tine.

DOCTORUL STOCKMANN Scris de mine?

PRIMARUL Da, despre băile noastre. Un articol pe care l-ai scris încă din iarna trecută.

DOCTORUL STOCKMANN Da, ştiu, însă nu vreau să apară acum.

PRIMARUL Nu vrei? Eu cred, totuşi, că acum e momentul nimerit.

DOCTORUL STOCKMANN Poate că ai avea dreptate, în împrejurări normale. *(Se plimbă puţin prin cameră.)*

PRIMARUL *(urmărindu-l cu privirea)* Ce găseşti tu anormal în împrejurările actuale?

DOCTORUL STOCKMANN *(oprindu-se)* Deocamdată nu pot să-ţi spun ce anume. În orice caz, nu astă-seară. Împrejurările pot fi anormale, după cum pot foarte bine să fie normale. O fi poate o simplă închipuire a mea.

PRIMARUL Vorbele tale mi se par foarte enigmatice. Ce s-a întîmplat, mă rog? Un lucru pe care eu nu se cuvine să-l ştiu? Cred că, în calitatea mea de preşedinte al consiliului de administraţie al băilor...

DOCTORUL STOCKMANN Iar eu cred că... Dar să nu ne certăm, Peter.

PRIMARUL Nici nu mă gîndesc. N-am obiceiul să mă cert cu nimeni, cum zici tu. Pretind însă cu toată hotărîrea ca orice măsuri să fie luate prin organele legale care au fost create în acest scop. Nu admit căi piezișe și lăturalnice.

DOCTORUL STOCKMANN Am eu obiceiul să umblu pe căi piezișe și lăturalnice?

PRIMARUL Ai, în orice caz, obiceiul înnăscut de a urma o cale a ta, proprie, lucru ce nu poate fi îngăduit într-o societate bine organizată. Individul e dator să se supună comunității sau, mai bine zis, organelor puse să vegheze la binele obștesc.

DOCTORUL STOCKMANN Se prea poate, dar ce dracu mă privește asta pe mine?

PRIMARUL Te privește, dragul meu Tomas, fiindcă e vorba de un lucru pe care nu vrei nici în ruptul capului să-l înveți. Ia seama însă: mai curînd sau mai tîrziu vei ispăși această greșeală. Ține minte vorba mea. Rămîi cu bine.

DOCTORUL STOCKMANN Ești nebun de legat. Mergi pe o cale greșită.

PRIMARUL Eu, pe cale greșită? Te rog să mă scutești de asemenea... *(Salutînd pe cei din sufragerie.)* La revedere, cumnată. Vă las cu bine, domnii mei! *(Iese.)*

DOAMNA STOCKMANN *(venind din sufragerie)* Ce? A plecat?

DOCTORUL STOCKMANN Da, și încă supărat foc.

DOAMNA STOCKMANN Ce i-ai mai făcut, dragă Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Absolut nimic. Să nu-și închipuie însă că-mi poate cere socoteală înainte de termen.

DOAMNA STOCKMANN Pentru ce să-ți ceară socoteală?

DOCTORUL STOCKMANN Hm! Lasă asta, Katrine. Nu mă mai întreba. Mi se pare însă ciudat că n-a venit încă poșta. *(Hovstad, Billing și Horster se ridică de la masă și vin în salon, urmați peste puțin de Eilif și Morten.)*

BILLING *(întinzînd brațele)* După o masă ca asta, zău, parcă mă simt alt om.

HOVSTAD Primarul, cum văd eu, n-a fost în toane bune în seara asta.

DOCTORUL STOCKMANN Din cauza stomacului. Suferă de indigestie.

HOVSTAD Nici pe noi, cei de la „Curierul poporului", mi se pare că nu ne prea mistuie...

DOAMNA STOCKMANN Ați discutat, totuşi, foarte frumos cu el.

HOVSTAD Da, însă în momentul de față e vorba numai de un fel de armistițiu.

BILLING Exact. Aşa-i.

DOCTORUL STOCKMANN Trebuie să avem în vedere că bietul Peter e un solitar. Nu are un cămin al lui, în care să se simtă mulțumit. Numai treburi şi iar treburi! Unde mai puneți ceaiul mizerabil pe care e silit să-l înghită tot timpul! Haideți, copii! Trageți scaunele lîngă masă. Ce se aude, Katrine, cu punciul nostru?

DOAMNA STOCKMANN *(ducîndu-se în sufragerie)* Îl aduc îndată.

DOCTORUL STOCKMANN Iar dumneata, căpitane Horster, şezi, te rog, aici pe divan, lîngă mine. Te vedem atît de rar pe la noi! Luați loc, dragii mei prieteni. *(Domnii se aşază în jurul mesei. Doamna Stockmann vine din sufragerie, aducînd o tavă cu samovar, pahare, carafe etc.)*

DOAMNA STOCKMANN Aveți aici rachiu, rom şi coniac. Serviți-vă fiecare cu ce vă place...

DOCTORUL STOCKMANN *(luînd un pahar)* Da, ne vom servi. *(În timp ce se amestecă punciul.)* Să vină şi țigările. Tu ştii, Eilif, unde-i cutia. Şi tu, Morten, adu-mi pipa. *(Băieții intră în camera din dreapta, în față.)* Mi se pare că Eilif îmi şterpeleşte din cînd în cînd cîte o țigară. Dar eu mă fac că nu observ. *(Strigă.)* Nu uita, Morten, adu-mi şi tichia! Spune-i tu, Katrine, unde am pus-o! Uite că a şi găsit-o! *(Băieții aduc tot ce li s-a cerut.)* Fiți buni, dragii mei. Eu, cum ştiți, nu mă las de pipa mea. Mi-a fost tovarăşă de drum de multe ori acolo, sus, la munte, şi pe vreme bună, şi pe vreme rea. *(Ciocnesc paharele.)* În sănătatea voastră! Parcă-i mai bine aici, în linişte şi siguranță.

DOAMNA STOCKMANN *(împletind, aşezată pe scaun)* Plecați curînd în călătorie, domnule căpitan?

HORSTER Sper să fiu gata de drum săptămîna viitoare.

DOAMNA STOCKMANN Şi plecați spre America?

HORSTER Aşa e vorba.

BILLING Va să zică, nu veți putea lua parte la noile alegeri comunale.

HORSTER Vom avea alegeri noi?

BILLING Nu știați?

HORSTER Nu-mi bat capul cu de-alde astea.

BILLING Nu vă interesează treburile publice?

HORSTER Nu mă pricep de loc.

BILLING În orice caz, toată lumea e datoare să meargă la vot.

HORSTER Chiar dacă nu are idee despre ce e vorba?

BILLING Dacă nu are idee? Ce vreţi să spuneţi? Societatea e ca o corabie. Toată lumea trebuie să dea o mînă de ajutor la cîrmă.

HORSTER Pe uscat poate că așa o fi. Pe mare, însă, nu-i bine să pună toţi mîna pe cîrmă.

HOVSTAD Curios că mai toţi marinarii se sinchisesc prea puţin de viaţa publică.

BILLING Foarte curios, zău!

DOCTORUL STOCKMANN Marinarii sînt ca păsările călătoare: se simt bine şi la miazăzi, şi la miazănoapte. Tocmai de aceea, domnule Hovstad, noi, ceilalţi trebuie să fim cu-atît mai activi. Apare ceva interesant în numărul de mîine?

HOVSTAD Nimic despre treburile comunei. Poimîine însă, am de gînd să public articolul dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Să-l ia naiba de articol! Ar fi bine să-l mai ţii.

HOVSTAD Da? Tocmai că acum avem loc pentru el şi cred că e şi momentul cel mai potrivit.

DOCTORUL Poate că ai dreptate. Mai aşteaptă, totuşi. Îţi spun eu mai tîrziu de ce. *(Intră din vestibul Petra, cu pălărie și scurtă, avînd la subsuoară un teanc de caiete.)*

PETRA Bună seara!

DOCTORUL STOCKMANN Ai venit? *(Salutări reciproce. Petra îşi pune lucrurile și caietele pe un scaun de lîngă uşă.)*

PETRA Voi petreceţi aici, iar eu vin de la muncă grea.

DOCTORUL STOCKMANN Păi n-ai decît să petreci și tu!

BILLING Îmi daţi voie, domnişoară, să vă pregătesc un păhărel cu punci?

PETRA *(apropiindu-se de masă)* Mulțumesc. Mi-l pregătesc singură. Dumneavoastră îl faceţi prea tare. Vai, tată! Uitasem. Am o scrisoare pentru tine. *(Se duce la scaunul pe care și-a pus lucrurile.)*

DOCTORUL STOCKMANN O scrisoare? Din partea cui?

PETRA Mi-a dat-o factorul cînd mă duceam spre școală.

DOCTORUL STOCKMANN *(ridicîndu-se și îndreptîndu-se spre ea.)* Și abia acum mi-o aduci?

PETRA N-am avut vreme să mă întorc acasă. Poftim!

DOCTORUL STOCKMANN *(luînd scrisoarea)* Stai să văd, stai să văd, fetițo... *(Uitîndu-se la adresă.)* Da, asta-i.

DOAMNA STOCKMANN Asta-i scrisoarea pe care-o așteptai, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Asta, da. Trebuie să mă duc acum la mine, în cabinet. Unde pot găsi o luminare, Katrine? Iar nu e lampă în camera mea!

DOAMNA STOCKMANN Ei, na! Lampa e aprinsă pe birou.

DOCTORUL STOCKMANN Da? Bine. Iertați-mă o clipă. *(Intră în cabinetul său.)*

PETRA Ce-o fi, mamă?

DOAMNA STOCKMANN Habar n-am. De cîteva zile mă întreabă mereu dacă a venit poșta.

BILLING Probabil că e vorba de un pacient de la țară.

PETRA Bietul tata! Nu mai pridideşte cu atîtea treburi pe capul lui. *(Își amestecă punciul.)* Sper că e gustos.

HOVSTAD Ați avut și azi cursuri serale?

PETRA *(sorbind din pahar)* Două ore.

BILLING Plus patru, azi-dimineață, la pension.

PETRA *(așezîndu-se la masă)* Ba chiar cinci.

DOAMNA STOCKMANN Iar în astă-seară, după cum văd, mai ai și teme de corectat.

PETRA Destul de multe.

HORSTER Aveți mult de lucru, se pare.

PETRA Așa-i bine. După muncă, simți o oboseală atît de plăcută!

BILLING Credeți?

PETRA Da, dormi mai bine!

MORTEN Tu trebuie să ai multe păcate pe suflet, Petra.

PETRA Eu, păcate?

MORTEN Da, dacă muncești atîta! Domnul Rørlund spune că munca e o pedeapsă pentru păcatele noastre.

EILIF *(fluierînd)* Phii! Prost mai ești, dacă mai crezi în toate astea...

DOAMNA STOCKMANN Te rog, Eilif!

BILLING *(zîmbind)* Bine zice băiatul!

HOVSTAD Vrei să munceşti şi tu tot atît de mult, Morten?

MORTEN Nu, nu vreau.

HOVSTAD Ce vrei să te faci tu, cînd o să fii mare?

MORTEN Vreau să mă fac viking.

EILIF Adică un păgîn.

MORTEN Păgîn, da.

BILLING De acord cu tine, Morten. Şi eu zic exact la fel.

DOAMNA STOCKMANN *(făcînd semne)* Asta nu pot s-o cred, domnule Billing.

BILLING Zău că sînt păgîn! Şi sînt mîndru de asta... Ţineţi minte: în curînd vom fi cu toţii păgîni.

MORTEN Şi atunci, fiecare o să poată face tot ce va vrea?

BILLING Da, Morten.

DOAMNA STOCKMANN Acum, copii, hai, ştergeţi-o! Aveţi lecţii de făcut pentru mîine.

EILIF Eu vreau să mai stau puţin.

DOAMNA STOCKMANN Nu se poate! Hai, ştergeţi-o amîndoi! *(Băieţii spun „noapte bună" şi se duc în camera din stînga.)*

HOVSTAD Credeţi într-adevăr, doamnă, că băieţilor le face rău să audă astfel de lucruri?

DOAMNA STOCKMANN Nu ştiu. Mie însă nu-mi plac.

PETRA Cred că greşeşti, mamă...

DOAMNA STOCKMANN Poate, dar nu-mi plac astfel de lucruri. Nu-mi plac în casa mea.

PETRA Şi acasă, şi la şcoală, totul e făţărnicie. Acasă trebuie să tăcem, iar la şcoală trebuie să-i minţim pe copii.

HORSTER Să-i minţiţi?

PETRA Da. Nu sînteţi de părere că trebuie să-i învăţăm multe lucruri în care nici noi nu credem?

BILLING Aşa-i, adevărat.

PETRA Dacă aş avea fondurile necesare, aş înfiinţa o şcoală în care totul ar merge altfel.

BILLING Ei da, fondurile necesare...

HORSTER Dacă aveţi o astfel de intenţie, domnişoară Stockmann, eu mă ofer să vă pun la dispoziţie localul. Casa cea mare, bătrînească, a răposatului meu părinte e aproape goală. Are la parter o sufragerie foarte încăpătoare.

PETRA *(rîzînd)* O! Vă mulţumesc, însă localul nu rezolvă totul...

HOVSTAD Eu cred, domnişoară Petra, că reflectaţi mai degrabă să intraţi în ziaristică. Aţi citit nuvela englezească pe care aţi promis s-o traduceţi pentru noi?

PETRA Încă n-am avut răgaz. Veţi avea însă traducerea la vreme.

(Doctorul Stockmann se întoarce din cabinetul său cu scrisoarea deschisă în mînă.)

DOCTORUL STOCKMANN *(ţinînd în mînă scrisoarea)* Va fi vîlvă mare în oraş. O veste mare.

BILLING Ce veste?

DOAMNA STOCKMANN Ce fel de veste?

DOCTORUL STOCKMANN O mare descoperire, Katrine!

HOVSTAD Adevărat?

DOAMNA STOCKMANN O descoperire a ta?

DOCTORUL STOCKMANN A mea, da! *(Se plimbă de colo pînă colo.)* Să-i văd acum pe domnii care au obiceiul să spună că am în cap gărgăuni şi idei trăsnite... Le va trece pofta să mai deschidă gura. Ha! Ha! Se vor feri ca de nu ştiu ce.

PETRA Dar spune, tată. Despre ce e vorba?

DOCTORUL STOCKMANN Răbdare şi veţi afla îndată. Păcat că nu e şi frate-meu aici! O să vedeţi că noi, oamenii, umblăm ani întregi cu ochii închişi ca nişte cîrtiţe sub pămînt...

HOVSTAD Ce vreţi să spuneţi, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN *(oprindu-se lîngă masă)* Nu-i aşa că toată lumea este perfect încredinţată că oraşul nostru e o localitate salubră?

HOVSTAD Sigur că da.

DOCTORUL STOCKMANN Şi încă ce salubră! Merită să fie recomandată din punctul ăsta de vedere, cu toată căldura, atît bolnavilor, cît şi celor sănătoşi...

DOAMNA STOCKMANN Da, dragă Tomas, însă...

DOCTORUL STOCKMANN N-am recomandat-o şi noi? N-am lăudat-o în dreapta şi-n stînga? Eu însumi am scris mereu în „Curierul poporului" şi în numeroase broşuri că...

HOVSTAD Ei da, şi?

DOCTORUL STOCKMANN Ei bine, instalaţiile noastre de băi, denumite coloana vertebrală şi nervul oraşului, şi dracu mai ştie cum...

BILLING „Inima oraşului", mi-am permis eu să afirm, într-o împrejurare solemnă...

DOCTORUL STOCKMANN Inima, da. În realitate, ştiţi voi ce este marea noastră instalaţie balneară, splendida şi multlăudata noastră instalaţie, care a costat atîţia bani? Ştiţi voi ce este?

HOVSTAD Ce poate să fie?

DOAMNA STOCKMANN Spune o dată, dragul meu!

DOCTORUL STOCKMANN Un focar de infecţie.

PETRA Băile, tată?

DOAMNA STOCKMANN *(în acelaşi timp)* Băile noastre?

HOVSTAD Vai, domnule doctor!

BILLING E ceva absolut de necrezut!

DOCTORUL STOCKMANN Întreaga instalaţie e un cavou infect! Vă spun eu! Primejdioasă în ultimul grad pentru sănătatea publică. Toate murdăriile de sus, din Valea Morilor, şi toate putreziciunile de acolo infectează apa din ţevile de alimentare ale băilor noastre. Şi toate mizeriile astea blestemate se scurg şi pe plajă.

HORSTER Unde sînt băile de mare, nu-i aşa?

DOCTORUL STOCKMANN Exact!

HOVSTAD De unde ştiţi toate astea cu atîta siguranţă, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Am făcut cercetări cît se poate de scrupuloase. Am mers şi mai departe cu presupunerile mele. Anul trecut au fost cîteva cazuri ciudate de boală printre vizitatorii băilor... Tifos şi febră gastrică...

DOAMNA STOCKMANN Da, adevărat.

DOCTORUL STOCKMANN Toţi am crezut atunci că boala a fost adusă de străini. Pe urmă însă, iarna trecută, am ajuns la alte concluzii. Şi atunci mi-a venit în gînd să supun apa la cîteva analize, cum m-am priceput şi eu.

DOAMNA STOCKMANN Asta era problema cu care-ţi băteai mereu capul?

DOCTORUL STOCKMANN Da, Katrine, tu ai fost martoră la toată frămîntarea mea. Aici însă, îmi lipseau mijloacele ştiinţifice de care aveam nevoie. Atunci am trimis

universităţii probe, atît din apa de băut, cît şi din cea de mare, ca să pot obţine analiza lor chimică exactă.

HOVSTAD Şi aţi obţinut-o acum?

DOCTORUL STOCKMANN *(arătînd scrisoarea)* O am aici. Dovedeşte existenţa în apă a unor materii organice descompuse şi a unor sumedenii de bacterii. Toate sînt dăunătoare sănătăţii, fie că apa e întrebuinţată intern, fie că e întrebuinţată extern.

DOAMNA STOCKMANN Deci, e un mare noroc că ai descoperit asta la vreme.

DOCTORUL STOCKMANN Sigur că da.

HOVSTAD Şi ce aveţi de gînd să faceţi acum, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Ce altceva să fac decît să îndrept situaţia?

HOVSTAD Credeţi că e posibil?

DOCTORUL STOCKMANN Trebuie să fie. Altfel toată instalaţia balneară e inutilizabilă şi ar urma să fie abandonată. Nu vom ajunge însă pînă acolo. Ştiu foarte bine ce avem de făcut.

DOAMNA STOCKMANN De ce ai tăcut pînă acum, dragă Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Pînă n-am avut siguranţa deplină, nu puteam să alarmez oraşul. Cum puteam să fac o astfel de nebunie?

PETRA Nouă însă, familiei...

DOCTORUL STOCKMANN Nu puteam să spun secretul absolut nimănui. Mîine însă, fato, poţi să te duci sus, la Bursucu.

DOAMNA STOCKMANN Ce vorbă e asta, Tomas...

DOCTORUL STOCKMANN Bine, Petra. La bunicul tău. Să vezi ce ochi mari o să facă bătrînul! Şi el crede că-mi lipseşte o doagă. Mulţi cred la fel, ştiu bine. Acum însă vor vedea. Da, da, vor vedea. *(Se plimbă de colo pînă colo, frecîndu-şi mîinile.)* Ce zarvă va fi în oraş, Katrine! Ce bătaie de cap! Nu-ţi poţi închipui! Toate conductele de apă vor trebui scoase şi înlocuite.

HOVSTAD *(ridicîndu-se)* Chiar toate, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Da, absolut toate. Sînt aşezate prea jos. Trebuie să fie mutate undeva, mai sus.

PETRA Va să zică, nu te-ai înşelat, tată.

DOCTORUL STOCKMANN Nu, Petra, nu m-am înşelat. Poate că-ţi aduci aminte. Am combătut în scris proiectul de instalaţie. Atunci însă nimeni nu voia să mă asculte, dar acum cei mari nu vor mai avea încotro. Am întocmit un raport pentru consiliul de administraţie. Îl am gata de o săptămînă. Aşteptam numai să primesc acest răspuns. *(Arată scrisoarea.)* Acum însă îi dau drumul. *(Intră în cabinetul său şi se întoarce cu nişte hîrtii.)* Uitaţi-vă la hîrtiile astea. Patru foi întregi, scrise îndesat. Anexez şi scrisoarea. Dă-mi un ziar, ceva de învelit, Katrine. Aşa, dragă. Acuma pachetul, dă-l ăleia... Cum dracu o cheamă pe slujnica noastră? Spune-i să-l ducă imediat la frate-meu. *(Doamna Stockmann iese cu pachetul prin sufragerie.)*

PETRA Ce crezi că va spune unchiul Peter, tată?

DOCTORUL STOCKMANN Ce să spună? Se va bucura, desigur, că un adevăr atît de important a ieşit la iveală.

HOVSTAD Îmi daţi voie să scriu cîteva rînduri în gazeta noastră despre descoperirea dumneavoastră?

DOCTORUL STOCKMANN Da, şi chiar îţi mulţumesc.

HOVSTAD E de dorit ca opinia publică să fie informată cît mai curînd.

DOCTORUL STOCKMANN Sigur.

DOAMNA STOCKMANN *(întorcîndu-se)* Fata a plecat chiar acum.

BILLING Veţi fi omul zilei, domnule doctor, zău aşa!

DOCTORUL STOCKMANN *(plimbîndu-se mulţumit)* Eu, dragul meu, mi-am făcut pur şi simplu datoria. Am fost un om norocos. Asta-i tot. Şi totuşi...

BILLING Nu eşti de părere, Hovstad, că populaţia oraşului ar trebui să organizeze o manifestaţie în onoarea domnului doctor?

HOVSTAD Voi face, în orice caz, o propunere în acest sens.

BILLING Iar eu voi sta de vorbă cu Aslaksen.

DOCTORUL STOCKMANN Nu, dragii mei prieteni. Renunţaţi la ideea voastră. Nu vreau nici un fel de demonstraţie. Iar dacă administraţia băilor va lua hotărîrea să-mi mărească salariul, voi refuza categoric. Da, Katrine, să ştii: voi refuza categoric.

DOAMNA STOCKMANN Foarte bine vei face, Tomas.

PETRA *(ridicînd paharul)* Beau, tată, în sănătatea ta.

HOVSTAD și BILLING Noroc, domnule doctor!

HORSTER *(ciocnind cu doctorul)* Succes, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMNAN Mulțumesc, dragii mei prieteni. Sînt nespus de fericit. E mare lucru să știi că ai fost de folos orașului natal și concetățenilor tăi. Ura, Katrine!

(O cuprinde cu ambele mîini de gît și se învîrtește cu ea. Doamna Stockmann protestează și se împotrivește. Rîsete, aplauze și urale pentru doctor. Băieții își ițesc capetele pe ușă.)

Actul II

(Același decor. Ușa de la sufragerie e închisă. Înainte de prînz, a doua zi.)

DOAMNA STOCKMANN *(venind din sufragerie cu un plic sigilat, se duce la ușa de la cabinetul soțului, o deschide și se uită înăuntru)* Ești acasă, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN *(din cabinet)* Da, acum am sosit. Ai ceva pentru mine?

DOAMNA STOCKMANN O scrisoare de la fratele tău. *(I-o întinde.)*

DOCTORUL STOCKMANN Aha! Să vedem ce spune. *(Deschide plicul și citește.)* „Îți înapoiez manuscrisul." *(Citește mai departe, murmurînd.)* Hm!...

DOAMNA STOCKMANN Ce mai spune?

DOCTORUL STOCKMANN *(băgînd hîrtiile în buzunar)* Spune doar atît: că vine și el pe la amiază.

DOAMNA STOCKMANN Atunci fă așa fel să fii la timp acasă.

DOCTORUL STOCKMANN Da, da. Vizitele de dimineață, oricum, le-am făcut.

DOAMNA STOCKMANN Sînt foarte curioasă să văd ce-o să spună.

DOCTORUL STOCKMANN O să vezi ce-o să spună: nu-i vine la socoteală că descoperirea asta am făcut-o eu, nu el.

DOAMNA STOCKMANN Şi asta te supără?

DOCTORUL STOCKMANN De fel. S-ar putea întîmpla, în definitiv, să-i pară chiar bine. Grozav însă se teme Peter să nu facă altul ceva pentru binele oraşului.

DOAMNA STOCKMANN Ştii ce, Tomas? Eu zic că n-ai face rău să împarţi cu el onoarea descoperirii. La urma urmei, se poate spune că el te-a pus pe urmele ei.

DOCTORUL STOCKMANN Aş face-o, numai să ştiu că situaţia se poate îndrepta.

(Morten Kiil îşi arată capul pe uşa dinspre vestibul, se uită în toate părţile, zîmbeşte şi întreabă cu şiretenie.)

MORTEN KIIL E adevărat?

DOAMNA STOCKMANN *(ieşindu-i înainte)* Tu eşti, tată?

DOCTORUL STOCKMANN Bună dimineaţa, tată socrule.

DOAMNA STOCKMANN Hai, tată, intră.

MORTEN KIIL Dacă-i adevărat, intru; dacă nu, plec.

DOCTORUL STOCKMANN Ce să fie adevărat?

MORTEN KIIL Nebunia cu apa infectată. E adevărat?

DOCTORUL STOCKMANN Foarte adevărat. Cum ai aflat povestea?

MORTEN KIIL A dat Petra pe la mine, în drum spre şcoală.

DOCTORUL STOCKMANN Da?

MORTEN KIIL Ea mi-a spus toată povestea... La început, îmi venea să cred că fata îşi bate joc de mine. Petra însă nu face de-alde astea.

DOCTORUL STOCKMANN Ce te-a făcut să crezi să-şi bate joc de dumneata?

MORTEN KIIL În ziua de azi nu mai poţi fi sigur de nimic. Poate să-şi bată joc de tine cine vrea fără măcar să bagi de seamă. Va să zică, e adevărat?

DOCTORUL STOCKMANN Da, e adevărat. Ia loc, tată socrule. *(Îl sileşte să se aşeze pe divan.)* Spune şi dumneata: nu e un mare noroc pentru oraş?

MORTEN KIIL *(reţinîndu-şi rîsul)* Noroc pentru oraş?

DOCTORUL STOCKMANN Da, că am făcut descoperirea la timp!

MORTEN KIIL *(acelaşi joc)* Da, dar nu mi-aş fi închipuit niciodată că ai putea fi în stare să-ţi baţi joc de fratele tău.

DOCTORUL STOCKMANN Să-mi bat joc?

DOAMNA STOCKMANN Lasă, tată.

MORTEN KIIL *(sprijinindu-şi mîinile şi bărbia pe mînerul bastonului şi clipind cu şiretenie spre doctor)* Cum stau lucrurile? Va să zică, au pătruns nişte gîngănii în ţevile de apă?

DOCTORUL STOCKMANN Da, bacterii.

MORTEN KIIL O puzderie, spune Petra.

DOCTORUL STOCKMANN Da, sigur, sute de mii.

MORTEN KIIL Şi totuşi, nimeni nu le poate vedea. Aşa zice lumea.

DOCTORUL STOCKMANN De văzut, nu le poate vedea nimeni.

MORTEN KIIL *(rîzînd liniştit)* Dumnezeu să mă ierte, dar o asemenea bazaconie n-am mai auzit niciodată pînă acum din gura ta.

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui?

MORTEN KIIL Păi crezi că primarul o să creadă prostiile astea?

DOCTORUL STOCKMANN Om vedea.

MORTEN KIIL Atît de nebun n-o fi!

DOCTORUL STOCKMANN Eu zic că va înnebuni toată lumea din oraş.

MORTEN KIIL Toată lumea din oraş? Se poate. Aşa îi şi trebuie. Să se înveţe minte. Toţi se cred mai deştepţi decît noi, bătrînii. Din consiliul comunal m-au dat afară ca pe un cîine. Le-a venit acum rîndul şi lor. Joacă-le o festă, Tomas, să rămînă de pomină.

DOCTORUL STOCKMANN Da, tată socrule, însă...

MORTEN KIIL Da, da, joacă-le o festă zdravănă. Dacă-i pui cu botul pe labe pe primar şi pe prietenii lui, îţi făgăduiesc că fac o danie de o sută de coroane pentru săraci.

DOCTORUL STOCKMANN Frumos din partea dumitale...

MORTEN KIIL Bani de aruncat nu am, după cum ştii. Dacă reuşeşti însă, de Crăciun dau săracilor cincizeci de coroane.

(Din vestibul intră redactorul Hovstad.)

HOVSTAD Bună dimineața! *(Oprindu-se.)* Scuzați, vă rog.

DOCTORUL STOCKMANN Poftim, poftim! Intră.

MORTEN KIIL *(bodogănind)* Și dumnealui e amestecat în daravera asta?

HOVSTAD Ce vreți să spuneți?

DOCTORUL STOCKMANN Sigur că și dumnealui.

MORTEN KIIL Nu mi-aș fi închipuit niciodată. O să urle gazetele. Asta-i, Tomas! Gîndește-te bine. Am plecat.

DOCTORUL STOCKMANN Mai stai puțin, tată socrule.

MORTEN KIIL Nu, mă duc. Tu să-ți bați joc de toți, cît vei putea. N-o să fie fără folos! *(Iese, urmat de doamna Stockmann.)*

DOCTORUL STOCKMANN *(rîzînd)* Închipuie-ți! Bătrînul nu crede nimic din toată afacerea asta cu țevile de apă.

HOVSTAD Despre asta vorbeați?

DOCTORUL STOCKMANN Da, despre asta. Iar dumneata vii, desigur, să discuți cu mine aceeași problemă.

HOVSTAD Exact. Aveți o clipă de răgaz, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Chiar și mai multe, dragul meu.

HOVSTAD Ați primit vreo veste de la primar?

DOCTORUL STOCKMANN Încă nu. Vine și el îndată.

HOVSTAD M-am gîndit și eu puțin la problema de aseară.

DOCTORUL STOCKMANN Ei da, și?

HOVSTAD Pentru dumneavoastră, care sînteți medic și om de știință, chestiunea asta cu țevile de apă e un caz aparte. Vreau să spun că nu are nici o legătură cu alte lucruri.

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui? Să stăm puțin jos, dragul meu. Nu pe scaun; aici, pe divan. *(Hovstad se așază pe divan, iar doctorul într-un fotoliu în partea cealaltă a mesei.)* Care-i părerea dumitale?

HOVSTAD Spuneați ieri că din cauza murdăriilor din pămînt, s-a infectat apa.

DOCTORUL STOCKMANN Da, cu siguranță, din cauza mlaștinii otrăvite de sus, din Valea Morilor.

HOVSTAD Vă rog să mă scuzați, domnule doctor, însă convingerea mea este că fenomenul provine dintr-o cu totul altă mlaștină.

DOCTORUL STOCKMANN Din care alta?

HOVSTAD Din mlaştina în care trăieşte şi se descompune întreaga noastră viaţă comunală.

DOCTORUL STOCKMANN Drace! Ce vorbă mai e şi asta, domnule Hovstad?

HOVSTAD Vreau să spun că toate treburile comunei au încăput, încetul cu încetul, pe mîinile unei clici de funcţionari...

DOCTORUL STOCKMANN Nu sînt toţi funcţionari.

HOVSTAD E drept, însă cei care nu-s funcţionari, sînt prieteni şi acoliţi ai lor. Sînt toţi înstăriţii, toţi oamenii cu vază din oraş. Ei ne conduc.

DOCTORUL STOCKMANN Sînt, totuşi, oameni capabili şi inteligenţi.

HOVSTAD Puteţi spune că au fost capabili şi inteligenţi cînd au instalat ţevile acolo unde se află acum?

DOCTORUL STOCKMANN A fost, fireşte, o mare prostie din partea lor. Acum însă, lucrurile se vor îndrepta.

HOVSTAD Credeţi că o să meargă atît de uşor?

DOCTORUL STOCKMANN Uşor sau greu, va merge în orice caz.

HOVSTAD Ca să meargă, trebuie să vă sprijine şi presa.

DOCTORUL STOCKMANN Nu cred să fie nevoie. Sînt sigur că fratele meu...

HOVSTAD Vă cer iertare, domnule doctor, însă eu am de gînd să urmăresc problema de aproape.

DOCTORUL STOCKMANN În coloanele gazetei?

HOVSTAD Da. Cînd am preluat „Curierul poporului", intenţia mea a fost să sparg toată gaşca de bătrîni îndărătnici care ţineau puterea în mîinile lor.

DOCTORUL STOCKMANN Da, însă mi-ai povestit cum s-au sfîrşit lucrurile. Aproape că au desfiinţat gazeta.

HOVSTAD E drept că pentru moment am fost nevoiţi să coborîm tonul. Dacă i-am fi doborît pe bătrîni, băile ar fi fost ameninţate să nu mai ia fiinţă. Acum însă, ne putem lipsi de ei, fiindcă băile există.

DOCTORUL STOCKMANN De lipsit ne putem lipsi de ei, dar nu-i mai puţin adevărat că le datorăm multă recunoştinţă.

HOVSTAD Li se va recunoaşte tot ce merită să fie recunoscut. Dar un ziarist popular ca mine nu poate neglija un prilej ca ăsta. Am ajunge atunci la vechea credinţă că acei care ne conduc sînt fiinţe infailibile. Astăzi, o superstiţie ca asta nu mai poate găsi crezare.

DOCTORUL STOCKMANN De acord cu dumneata, domnule Hovstad. De superstiţii nu avem nevoie.

HOVSTAD Nu vreau să-l critic pe primar, pentru că e fratele dumneavoastră. Cred însă că sînteţi de aceeaşi părere cu mine, şi anume că adevărul are prioritate înaintea oricăror alte considerente.

DOCTORUL STOCKMANN Se-nţelege că sînt de aceeaşi părere. Numai că...

HOVSTAD Vă rog să nu luaţi în nume de rău ceea ce vă spun. Nu sînt nici egoist, nici mai dornic de putere decît majoritatea oamenilor.

DOCTORUL STOCKMANN Spune cineva asta?

HOVSTAD După cum ştiţi, eu mă trag din popor. Am avut destule ocazii să văd ce-i doare pe cei de jos. Dorinţa lor, domnule doctor, e să ia parte la conducerea treburilor publice. Ceea ce dezvoltă capacitatea şi lărgeşte cunoştinţele. Şi în acelaşi timp contribuie la creşterea respectului de sine.

DOCTORUL STOCKMANN Te înţeleg perfect, dragul meu.

HOVSTAD Ei bine, convingerea mea este că un ziarist îşi ia o mare răspundere cînd neglijează o ocazie care ar putea favoriza emanciparea celor mulţi şi mici, a celor asupriţi. Lucrul acesta, după cum ştiţi prea bine, în clica celor de sus se cheamă instigare, sau cam aşa ceva. N-au decît să-i spună cum poftesc. Eu însă vreau să am conştiinţa împăcată.

DOCTORUL STOCKMANN Da, da, aşa-i, dragul meu. Totuşi... Drace! *(Se aude o bătaie în uşă.)* Intră! *(În pragul uşii spre vestibul apare tipograful Aslaksen, îmbrăcat modest dar cuviincios, în haine negre, cu un fular alb cam mototolit, cu mănuşi şi cu jobenul în mînă.)*

ASLAKSEN *(cu o plecăciune)* Vă rog să mă iertaţi, domnule doctor, că am îndrăzneala...

DOCTORUL STOCKMANN *(ridicîndu-se)* O! Uite-l şi pe tipograful Aslaksen!

ASLAKSEN Eu sînt, domnule doctor.

HOVSTAD *(ridicîndu-se)* Cu mine ai treabă, Aslaksen?
ASLAKSEN Nu. Nici nu știam că sînteți aici. Cu domnul doctor aveam ceva de vorbit.
DOCTORUL STOCKMANN Cu ce te pot servi?
ASLAKSEN E adevărat ce mi-a spus domnul Billing, că aveți de gînd să ne faceți rost de o uzină de apă mai bună?
DOCTORUL STOCKMANN Da, pentru băile noastre.
ASLAKSEN Bine, am înțeles. Tocmai de aceea am venit, să vă spun că voi sprijini din toate puterile mele inițiativa dumneavoastră.
HOVSTAD *(către doctor)* Ei, vedeți?
DOCTORUL STOCKMANN Îți mulțumesc din suflet, însă...
ASLAKSEN E posibil să aveți nevoie și de ajutorul nostru, al micilor burghezi. Noi putem forma oarecum, aici, în oraș, o majoritate compactă, numai să vrem. Și e bine întotdeauna, domnule doctor, să aveți majoritatea de partea dumneavoastră.
DOCTORUL STOCKMANN Incontestabil. Nu cred însă că în cazul de față e nevoie de pregătiri speciale. E o chestiune atît de simplă!
ASLAKSEN Așa o fi, însă eu cunosc prea bine autoritățile locale. Cei care dețin puterea nu acceptă cu dragă inimă propuneri venite din altă parte. De aceea cred că n-ar strica să facem o mică demonstrație.
HOVSTAD Da, tocmai.
DOCTORUL STOCKMANN Demonstrație, zici? Și cum vrei să demonstrăm, de fapt?
ASLAKSEN Cu multă cumpătare, firește, domnule doctor. Eu sînt un om moderat, și cumpătarea, după mine, e prima virtute a unui cetățean.
DOCTORUL STOCKMANN Ești de altfel cunoscut în privința asta, domnule Aslaksen...
ASLAKSEN Așa zic și eu. Chestia asta cu uzina de apă are o însemnătate foarte mare pentru noi, mica burghezie. Băile sînt pentru orașul nostru un fel de mină de aur. Prin ele trăim cu toții — mai ales noi, proprietarii. Așa că, se înțelege, sîntem gata să sprijinim din răsputeri opera dumneavoastră. Eu fiind acum și președinte al Uniunii proprierarilor...
DOCTORUL STOCKMANN Da?

ASLAKSEN În afară de faptul că sînt şi agent al societăţii „Temperanţa"... Ştiţi, desigur, că lupt pentru temperanţă?

DOCTORUL STOCKMANN Da, da.

ASLAKSEN Aşa că vin în contact cu multă lume. Şi fiind cunoscut ca un cetăţean ponderat şi supus legilor, cum aţi zis şi dumneavoastră, domnule doctor, mă bucur în oraş de oarecare influenţă, de un anumit prestigiu, ca să zic aşa.

DOCTORUL STOCKMANN Asta o ştiu foarte bine, domnule Aslaksen.

ASLAKSEN Tocmai de aceea cred că ar fi uşor pentru mine să întocmesc o adresă...

DOCTORUL STOCKMANN O adresă!?

ASLAKSEN Da, o adresă din parea cetăţenilor oraşului, prin care să vi se aducă mulţumiri pentru descoperirea de mare folos social pe care aţi făcut-o. Bineînţeles, adresa va trebui redactată cu multă chibzuială, ca să nu supere autorităţile şi pe cei de la putere. Dacă avem tact şi măsură, nimeni nu poate lua gestul nostru în nume de rău.

HOVSTAD Şi, la urma urmelor, chiar dacă nu le-ar fi pe plac celor mari...

ASLAKSEN A, nu! Autorităţile nu trebuie să le jignim cîtuşi de puţin. De ce să facem opoziţie celor care ne conduc? Eu, unul, am făcut doar destulă opoziţie pe vremuri şi nu m-am ales cu nimic. Cu toate astea, un cetăţean care îşi spune sincer părerea nu poate jigni pe nimeni.

DOCTORUL STOCKMANN *(strîngîndu-i mîna)* Nu-ţi poţi închipui, dragă domnule Aslaksen, cît mă bucură ajutorul concetăţenilor mei. Mă bucură mult, zău! Şi acum, ştii ce? Hai să bem împreună un păhărel de Xeres!

ASLAKSEN Mulţumesc foarte mult, însă eu nu obişnuiesc băuturi spirtoase.

DOCTORUL STOCKMANN Nici măcar un pahar de bere?

ASLAKSEN Nici, domnule doctor. Nu beau nimic înainte de masă. Mă duc în oraş să stau de vorbă cu cîţiva proprietari şi să pregătesc atmosfera.

DOCTORUL STOCKMANN Eşti foarte binevoitor, domnule Aslaksen. Nu cred, totuşi, că e nevoie de o astfel de pregătire. Lucrurile pot să meargă foarte bine şi de la sine.

ASLAKSEN Autorităţile se urnesc cam greu, domnule doctor. Nu vreau să jignesc pe nimeni, păcatele mele! Asta nu!

HOVSTAD Las' că mîine îi scuturăm noi puţintel la gazetă, Aslaksen.

ASLAKSEN Bine, bine, dar cu multă măsură, domnule Hovstad. Altfel, nu ajungem la nici un rezultat. Ascultaţi ce vă spun eu. Sînt păţit. Vă las acum, domnule doctor. Ştiţi bine că noi, mica burghezie, stăm ca un zid în spatele dumneavoastră. Majoritatea compactă e de partea dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Îţi mulţumesc, dragă domnule Aslaksen. *(Îi strînge mîna.)* La revedere, la revedere!

ASLAKSEN *(către Hovstad)* Veniţi şi dumneavoastră la tipografie, domnule Hovstad?

HOVSTAD Vin ceva mai tîrziu. Mai am unele treburi.

ASLAKSEN Atunci, bine. *(Salută şi iese în vestibul, condus de către doctor.)*

HOVSTAD *(în timp ce doctorul se întoarce)* Ei, ce ziceţi, domnule doctor? Nu sînteţi de părere că a venit vremea să facem puţină curăţenie, să punem capăt slăbiciunii şi laşităţii?

DOCTORUL STOCKMANN E vorba de tipograful Aslaksen?

HOVSTAD Da. Şi el e unul dintre cei care putrezesc în mlaştină, oricît de cumsecade ar fi de altfel. La fel e şi majoritatea la noi: merge cînd la dreapta, cînd la stînga; de hotărît, însă, nu se hotărăşte niciodată într-un fel.

DOCTORUL STOCKMANN Mie, totuşi, Aslaksen mi-a făcut impresia unui om bineintenţionat.

HOVSTAD Pentru mine, are preţ omul de nădejde şi plin de încredere în puterile lui.

DOCTORUL STOCKMANN În privinţa asta, ai toată dreptatea, dragul meu.

HOVSTAD Tocmai de aceea vreau să profit de ocazie şi să-i fac pe cei cu gînduri bune să prindă curaj. Trebuie să stîrpim în oraşul nostru slugărnicia faţă de autorităţi. Greşeala asta de neiertat cu ţevile de apă trebuie să fie adusă la cunoştinţa tuturor cetăţenilor.

DOCTORUL STOCKMANN Bine! Dacă socoteşti că acest lucru e spre binele public, n-am nimic de zis. Te rog să aştepţi însă să stau mai întîi de vorbă cu fratele meu.

HOVSTAD Pînă una, alta, pregătesc un articol pentru gazetă. Iar dacă primarul nu e de partea noastră...

DOCTORUL STOCKMANN Şi crezi că nu va fi?

HOVSTAD Se prea poate. Şi atunci?

DOCTORUL STOCKMANN Atunci îţi promit... Da... Atunci vei putea publica articolul meu în întregime.

HOVSTAD Da? Îmi daţi cuvîntul?

DOCTORUL STOCKMANN *(întinzîndu-i manuscrisul)* Ia-l cu dumneata. Ar fi bine să-l citeşti de la un capăt la altul şi pe urmă poţi să mi-l dai înapoi.

HOVSTAD Perfect. Îl voi citi. Şi acum vă spun la revedere, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN La revedere! Să vezi ce bine o să meargă treaba, domnule Hovstad.

HOVSTAD Hm! Rămîne de văzut. *(Iese prin vestibul.)*

DOCTORUL STOCKMANN *(ducîndu-se să arunce o privire în sufragerie)* Katrine! Te-ai întors, Petra?

PETRA *(intrînd)* Da, chiar acum m-am întors de la şcoală.

DOAMNA STOCKMANN *(intrînd şi ea)* N-a venit încă Peter?

DOCTORUL STOCKMANN Nu, dar am discutat mult cu Hovstad. E foarte preocupat de descoperirea mea. Are, pe cît s-ar părea, o importanţă mult mai mare decît credeam la început. Aşa că Hovstad mi-a pus gazeta la dispoziţie, în cazul cînd voi avea nevoie de ea.

DOAMNA STOCKMANN Şi crezi că vei avea nevoie?

DOCTORUL STOCKMANN Nu cred, însă pentru mine e o mare mîndrie să am de partea mea presa liberă şi independentă. Afară de asta, să-ţi mai spun ceva: m-a vizitat şi preşedintele Uniunii proprietarilor.

DOAMNA STOCKMANN Serios? Şi ce vrea de la tine?

DOCTORUL STOCKMANN Vrea să mă sprijine şi el la nevoie. Toţi vor să mă sprijine. Ştii, Katrine, ce am alături de mine?

DOAMNA STOCKMANN Alături de tine? Ce poţi avea alături?

DOCTORUL STOCKMANN Am majoritatea compactă, draga mea.

DOAMNA STOCKMANN Aha! Şi asta e bine, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Cred şi eu că e bine! *(Îşi freacă mîinile, plimbîndu-se de colo pînă colo.)* O, Doamne!

Ce plăcut e să trăiască cineva în armonie frățească și neștirbită cu toți concetățenii!

PETRA Și să faci, tată, atîtea lucruri bune și folositoare!

DOCTORUL STOCKMANN Și, după toate, pentru orașul în care te-ai născut! Nu, draga mea?

DOAMNA STOCKMANN Ia! Sună.

DOCTORUL STOCKMANN El trebuie să fie! *(Se aude o bătaie în ușă.)* Intră!

PRIMARUL *(intrînd în vestibul)* Bună dimineața!

DOCTORUL STOCKMANN Bine-ai venit, Peter.

DOAMNA STOCKMANN Bună diminața, cumnate! Ce mai faci?

PRIMARUL Mulțumesc. Așa și așa. *(Către doctor.)* Ieri, după orele de birou, am primit manuscrisul tău cu privire la apa băilor noastre.

DOCTORUL STOCKMANN Și l-ai citit?

PRIMARUL Da.

DOCTORUL STOCKMANN Ei, ce zici?

PRIMARUL *(privindu-l pieziș)* Hm!

DOAMNA STOCKMANN Petra, noi haidem la treburile noastre. *(Se retrage cu fiica ei în încăperea din stînga.)*

PRIMARUL *(după o pauză)* Era într-adevăr nevoie să faci atîtea cercetări pe ascuns, fără știrea mea?

DOCTORUL STOCKMANN N-am avut încotro, cîtă vreme nu aveam siguranța deplină.

PRIMARUL Și crezi că acuma o ai?

DOCTORUL STOCKMANN Sper că te-ai convins și tu.

PRIMARUL Ai poate de gînd să prezinți acest document direcțiunii băilor, ca un raport oficial?

DOCTORUL STOCKMANN Se înțelege. Trebuie să se facă ceva. Și asta repede.

PRIMARUL În memoriul tău, te servești, ca de obicei, de cuvinte tari. Spui, între altele, că în permanență oferim otravă vizitatorilor veniți la băile noastre.

DOCTORUL STOCKMANN Puteam să spun altceva, dragă Peter? Gîndește-te și tu. Apa de băut, infectată; cea de băi, infectată. Oferim apa asta celor care vin la noi de bună-credință și ne plătesc bani grei ca să-și recapete sănătatea.

PRIMARUL Și ai ajuns, va să zică, la concluzia că avem de săpat o goapă în care să se scurgă toate așa-zisele murdă-

rii de sus, din Valea Morilor, şi să înlocuim toate conductele?

DOCTORUL STOCKMANN Tu vezi altă soluţie? Eu nu.

PRIMARUL Azi dimineaţă am căutat să stau de vorbă cu arhitectul oraşului. Mai mult în glumă decît în serios, am atins problema anumitor măsuri pe care ar urma să le luăm cîndva, în viitor.

DOCTORUL STOCKMANN Cîndva, în viitor?

PRIMARUL Arhitectul a zîmbit, fireşte, auzind părerea mea, după el extravagantă. Ţi-ai dat osteneala, Tomas, să te gîndeşti cît ne-ar costa schimbările pe care le ceri? După explicaţiile ce mi s-au dat, cheltuielile s-ar urca la cîteva sute de mii de coroane.

DOCTORUL STOCKMANN La o sumă atît de mare?

PRIMARUL Partea proastă e însă alta: lucrările ar dura cel puţin doi ani.

DOCTORUL STOCKMANN Doi ani, spui? Doi ani încheiaţi?

PRIMARUL Cel puţin. Şi pînă una, alta, ce facem cu băile? Le închidem? Sigur că asta ar trebui să facem. Ori poate crezi că ar mai veni cineva la noi, după ce s-ar răspîndi zvonul că apa de aici pune în primejdie sănătatea oamenilor?

DOCTORUL STOCKMANN De, Peter! Asta-i situaţia.

PRIMARUL Şi tocmai acum, cînd băile noastre au luat un avînt atît de puternic! Nu uita că şi unele oraşe vecine îndeplinesc condiţii spre a deveni staţiuni balneare. Nu crezi că s-ar putea pune toate pe lucru, să-i atragă ele pe vilegiaturişti? Nu încape nici o îndoială că aşa vor face. Vom distruge deci toată instalaţia care ne-a costat o groază de bani, iar tu îţi vei duce la ruină orăşelul natal.

DOCTORUL STOCKMANN Eu, să-l duc la ruină?

PRIMARUL Localitatea noastră poate avea un viitor frumos numai graţie băilor. De asta cred că îţi dai seama, ca şi mine.

DOCTORUL STOCKMANN Ce crezi atunci că putem face?

PRIMARUL Citind ce-ai scris, n-am ajuns la convingerea că situaţia băilor noastre, în ce priveşte apa, e chiar atît de gravă cum o prezinţi tu.

DOCTORUL STOCKMANN Din nefericire, e mult mai gravă. Ce? Vrei să aşteptăm pînă la vară, cînd încep căldurile cele mari?

PRIMARUL Eu ţi-am spus ce părere am, dragul meu. Tu prea exagerezi lucrurile. La urma urmei, chiar dacă ar exista unele neajunsuri, un doctor priceput poate lua la timp măsurile necesare ca să le evite.

DOCTORUL STOCKMANN Bine. Zi mai departe.

PRIMARUL Recunosc că alimentarea cu apă a băilor e o problemă de fapt, care trebuie tratată ca atare. Direcţiunea ar dori totuşi să ştie din timp dacă anumite renovări nu s-ar putea face cu sacrificii băneşti nu prea mari.

DOCTORUL STOCKMANN Cum îţi închipui că m-aş putea preta la o înşelăciune ca asta?

PRIMARUL Înşelăciune?

DOCTORUL STOCKMANN Da, ceea ce spui tu ar fi o înşelăciune, o minciună, o adevărată crimă împotriva societăţii!

PRIMARUL Îţi repet: n-am ajuns la convingerea că la mijloc e o primejdie atît de gravă.

DOCTORUL STOCKMANN Da, n-ai ajuns. Nici nu se putea altfel. Eu ştiu însă că raportul meu e cinstit şi întemeiat. Asta o ştii bine şi tu, deşi nu accepţi punctul meu de vedere. De ce nu recunoşti marea greşeală pe care-ai făcut-o tu însuţi, instalînd băile acolo unde se află acum? Eu, totuşi, citesc bine în sufletul tău.

PRIMARUL Chiar dacă-ar fi aşa... Dacă vreau să-mi apăr reputaţia, de care sînt mîndru, este numai în interesul oraşului. Fără autoritate morală, treburile comunei nu pot fi conduse cum se cuvine. De aceea, ca de altfel şi pentru alte motive, stărui ca raportul tău să nu ajungă la administraţia băilor. Chestiunea să rămînă deocamdată între noi, iar mai tîrziu o voi aduce în discuţie şi vom face fără mult zgomot cum va fi mai bine. Nu trebuie să ajungă însă nimic, nici măcar o vorbă, la cunoştinţa publică, din afacerea asta nenorocită.

DOCTORUL STOCKMANN Asta n-o putem împiedica, dragul meu Peter.

PRIMARUL Trebuie s-o împiedicăm şi o vom împiedica.

DOCTORUL STOCKMANN Şi eu îţi spun că nu se poate. Prea multă lume a aflat despre afacerea asta.

PRIMARUL Or fi ştiind poate domnii de la „Curierul poporului".

DOCTORUL STOCKMANN Da, ştiu şi ei. Presa liberă şi independentă va stărui să vă faceţi datoria.

PRIMARUL *(după o scurtă pauză)* Eşti un om din cale-afară de nechibzuit, Tomas. Nu te gîndeşti ce urmări pot rezulta, chiar pentru tine, din acest scandal?

DOCTORUL STOCKMANN Urmări? Pentru mine?

PRIMARUL Da, pentru tine şi-ai tăi.

DOCTORUL STOCKMANN Ce dracu vrei să spui?

PRIMARUL Cred că am fost întotdeauna un frate bun pentru tine, gata oricînd să-ţi sar în ajutor.

DOCTORUL STOCKMANN Da, recunosc, şi chiar îţi mulţumesc.

PRIMARUL Nu-i nevoie. De altfel, m-am purtat aşa, într-o anumită măsură, chiar în interesul meu. Am tras mereu nădejde să te ţin oarecum în frîu, cînd te-am ajutat să-ţi creezi o situaţie materială mai bună.

DOCTORUL STOCKMANN Aha! M-ai ajutat în interesul tău?

PRIMARUL Într-o anumită măsură, cum am spus. E foarte dureros pentru un funcţionar public să vadă că una dintre rudele lui cele mai apropiate se compromite mereu.

DOCTORUL STOCKMANN Şi ai credinţa că eu mă compromit?

PRIMARUL Da, din nefericire te compromiţi, fără să-ţi dai seama. Ai o fire neastîmpărată, arţăgoasă, rebelă. Asta şi explică pornirea ta funestă de a scrie şi publica vrute şi nevrute. Cum îţi intră o idee în cap, te şi repezi să ticluieşti un articol sau o broşură, ca s-o dezvolţi.

DOCTORUL STOCKMANN Datoria oricărui cetăţean e să pună societatea în curent cu toate ideile noi.

PRIMARUL Societatea nu are nevoie de idei noi. Îi sînt de ajuns cele vechi şi bune.

DOCTORUL STOCKMANN Mi-o spui fără înconjur?

PRIMARUL Da, trebuie să vorbesc o dată cu tine pe şleau. Pînă acum am tot evitat acest lucru, ştiind bine că-ţi sare ţandăra din senin. Dar acum sînt dator să-ţi spun adevărul, Tomas. Nu-ţi închipui cît rău îţi faci singur cu firea

ta nesocotită. Te plîngi împotriva autorităţilor locale, ba chiar şi împotriva guvernului, susţii că nu eşti luat în seamă şi că eşti persecutat. Dar se poate aştepta la altceva un om stînjenitor ca tine?

DOCTORUL STOCKMANN Ei, poftim! Sînt şi stînjenitor după alte toate?

PRIMARUL Da, Tomas, eşti un om prea incomod ca să lucreze cineva cu tine. Te-am pus doar la încercare. Prea te crezi grozav. Ai uitat pesemne că postul de medic al băilor mi-l datorezi mie.

DOCTORUL STOCKMANN Ba te rog să mă ierţi. Postul mi se cuvenea mie de drept. Mie şi numai mie! Mi-am dat cel dintîi seama că localitatea noastră poate deveni o staţiune balneară înfloritoare. Am fost singurul care am susţinut atunci acest lucru şi m-am luptat ani de zile în şir ca să-mi văd realizată ideea. Am scris mereu, am tot scris...

PRIMARUL Incontestabil. Atunci însă nu era momentul prielnic. Afară de asta, nu puteai judeca bine situaţia acolo, în fundul acela de ţară, unde trăiai. Cînd a venit însă momentul oportun, eu, împreună cu alţii, am adus chestiunea în discuţie...

DOCTORUL STOCKMANN Da, ca să încurcaţi toate planurile mele cele mai bune! Se şi vede azi cît de pricepuţi aţi fost.

PRIMARUL Ba se vede, după părerea mea, un singur lucru: că tu cauţi cu tot dinadinsul să dai drumul temperamentului tău belicos. Îţi duşmăneşti şefii! E vechiul tău obicei. Nu recunoşti nici o autoritate. Te uiţi chiorîş la oricine ocupă o funcţie superioară şi îndată găseşti că e bună orice armă de atac împotriva lui. Acum, însă, ţi-am atras atenţia ce interese sînt în joc pentru tot oraşul, deci şi pentru mine. De aceea te previn, Tomas, că rămîn inflexibil în tot ceea ce găsesc de cuviinţă să-ţi cer.

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să-mi ceri?

PRIMARUL Ai fost indiscret şi ai divulgat unor străini unele lucruri delicate, care ar fi trebuit privite ca un secret al direcţiei băilor, şi care acum fireşte, nu mai pot fi cocoloşite. Ba, mai mult, vor circula în curînd tot felul de zvonuri, iar răuvoitorii le vor alimenta cu tot felul de născociri, unele după altele. Aşa că va fi nevoie ca tot tu să le combaţi în mod public.

DOCTORUL STOCKMANN Eu? Cum? Nu înțeleg!

PRIMARUL Ar trebui să declari că ai făcut noi cercetări și ai ajuns la concluzia că primejdia nu e nici pe departe atît de mare, că situația nu e nici pe departe atît de gravă cum ai bănuit în primul moment.

DOCTORUL STOCKMANN Aha! Asta aștepți de la mine?

PRIMARUL Mai aștept să declari în mod public că ai deplină încredere în autorități și ești încredințat că se vor lua toate măsurile cuvenite pentru înlăturarea oricăror neajunsuri.

DOCTORUL STOCKMANN Pentru nimic în lume nu voi face asta, atîta vreme cît voi umblați cu minciuni și cîrpăceli. Da, Peter. Îți vorbesc cu toată convingerea.

PRIMARUL Ca slujbaș, nu-ți este îngăduit să ai o convingere individuală.

DOCTORUL STOCKMANN *(uimit)* Zici că nu-mi este îngăduit...

PRIMARUL Da, ca slujbaș. Ca persoană particulară, mă rog, e cu totul altceva, însă ca funcționar subaltern al băilor n-ai voie să exprimi o convingere în contradicție cu a șefilor tăi.

DOCTORUL STOCKMANN Asta, zău, prea e de tot! Să nu-mi fie permis ca medic și ca om de știință...

PRIMARUL Problema în discuție nu e de ordin strict științific. E mai mult de ordin tehnic și economic.

DOCTORUL STOCKMANN Indiferent de ce ordin ar fi, eu vreau să am libertatea de a mă pronunța în orice fel de probleme! Cîte există în lumea asta!

PRIMARUL N-ai decît! Dar nu în chestiunea băilor noastre! Asta ți-o interzicem categoric!

DOCTORUL STOCKMANN *(revoltat)* Mi-o interziceți? Cine? Voi, niște...

PRIMARUL Ți-o interzic eu, șeful tău direct. Și o dată ce-ți interzic un lucru, trebuie să te supui.

DOCTORUL STOCKMANN *(stăpînindu-se)* Peter! Dacă n-ai fi fratele meu...

(Petra întredeschide ușa.)

PETRA Nu trebuie să tolerezi, tată, așa ceva.

DOAMNA STOCKMANN *(alergînd după ea)* Petra! Petra!

PRIMARUL Bravo! Ați ascultat la ușă, hai?

DOAMNA STOCKMANN Vorbeați prea tare, ca să nu auzim...

PETRA Da, am stat la ușă și am ascultat.

PRIMARUL De fapt, pe mine mă bucură...

DOCTORUL STOCKMANN *(apropiindu-se de el)* Ai spus că-mi interzici și că trebuie să mă supun?

PRIMARUL M-ai silit să-ți vorbesc pe tonul ăsta.

DOCTORUL STOCKMANN Și pretinzi, nu-i așa, să reneg printr-o declarație publică tot ce-am scris?

PRIMARUL Trebuie.

DOCTORUL STOCKMANN Și dacă nu vreau?

PRIMARUL Atunci vom publica noi o declarație oficială, ca să liniștim spiritele.

DOCTORUL STOCKMANN Foarte bine. Voi scrie atunci împotriva voastră. Voi susține sus și tare punctul meu de vedere și voi dovedi că dreptatea e de partea mea. Vreau să văd ce veți face atunci...

PRIMARUL N-o să am încotro și voi cere eu însumi destituirea ta.

DOCTORUL STOCKMANN Ce?

PETRA Tata, destituit?

DOAMNA STOCKMANN Destituit?

PRIMARUL Din postul de medic al băilor. Voi cere să ți se dea preaviz și să nu ți se mai permită să te ocupi de interesele băilor.

DOCTORUL STOCKMANN Veți merge atît de departe cu îndrăzneala?

PRIMARUL Da, siliți de tine.

PETRA Cum poți să te porți în felul ăsta, unchiule, cu un om ca tata?

DOAMNA STOCKMANN Liniștește-te, Petra!

PRIMARUL *(uitîndu-se la Petra)* Halal să ne fie! Aici, fiecare găsește cu cale să-și dea părerea! Firește! *(Către cumnata lui.)* Dumneata, cumnată, ești fără îndoială ființa cea mai cu judecată din casa asta. Folosește influența pe care o ai și fă-l pe soțul dumitale să înțeleagă ce urmări ar decurge din toate astea, pentru el și familia lui...

DOCTORUL STOCKMANN Nu dau voie nimănui să poarte grija familiei mele.

PRIMARUL ...pentru familia lui şi pentru oraşul în care trăieşte!

DOCTORUL STOCKMANN Binele oraşului meu îl vreau cu adevărat numai eu. Trebuie să denunţ greşelile care şi aşa tot vor ieşi la iveală, mai curînd sau mai tîrziu. Voi dovedi că-mi iubesc oraşul natal.

PRIMARUL Tu, omul capabil, în orbirea lui, să-l lipsească de izvorul cel mai important din care îşi trage chiar existenţa...

DOCTORUL STOCKMANN Izvorul e otrăvit, omule! Eşti pesemne nebun. Nu vezi că trăim aici vînzînd pestilenţe, putreziciuni? Toată viaţa cea înfloritoare a societăţii noastre e hrănită cu minciuni.

PRIMARUL Sînt închipuirile tale bolnăvicioase! Cine face insinuări atît de perverse împotriva oraşului în care trăieşte, nu poate să fie decît un duşman al poporului.

DOCTORUL STOCKMANN *(ameninţător)* Ai curajul să spui şi una ca asta?...

DOAMNA STOCKMANN *(aruncîndu-se între ei)* Tomas!

PETRA *(apucîndu-şi tatăl de braţ)* Fii calm, tată!

PRIMARUL Nu vreau să mă expun la violenţe. Eu te-am avertizat. Gîndeşte-te la datoria pe care o ai faţă de tine şi faţă de ai tăi. Te las cu bine! *(Iese.)*

DOCTORUL STOCKMANN *(plimbîndu-se furios prin cameră)* Pot eu răbda să se poarte astfel cu mine? În casa mea, Katrine? Ce zici de întîmplarea asta?

DOAMNA STOCKMANN E o ruşine şi o batjocură, Tomas!

PETRA Ce i-aş face eu unchiului!

DOCTORUL STOCKMANN Vina e a mea! Trebuia să le arăt de mult colţii. Auzi vorbă! Să-mi spună mie că sînt un duşman al poporului! Eu! Nemaipomenit!

DOAMNA STOCKMANN Gîndeşte-te, totuşi, dragă Tomas, că Peter are puterea în mîinile lui.

DOCTORUL STOCKMANN O fi avînd-o, însă eu am dreptatea.

DOAMNA STOCKMANN O, da, dreptatea! Dar ce să faci cu ea, dacă-ţi lipseşte puterea?

PETRA Vai, mamă! Cum poţi spune una ca asta?

DOCTORUL STOCKMANN E posibil, într-o societate liberă, ca dreptatea să nu-ţi folosească la nimic? Zău că ai haz, Katrine! Afară de asta, nu am de partea mea presa liberă

și independentă? Nu am în spatele meu majoritatea compactă? Nu reprezintă toate astea o putere destul de mare?

DOAMNA STOCKMANN O, Doamne, Tomas! Nu cumva ai de gînd să...

DOCTORUL STOCKMANN Ce anume?

DOAMNA STOCKMANN Să te pui rău cu frate-tău?

DOCTORUL STOCKMANN Ce altceva vrei să fac, dacă țin la dreptate și la adevăr?

DOAMNA STOCKMANN Asta nu-ți poate fi de nici un folos. Dacă cei mari nu vor ceva, nu vor și pace!

DOCTORUL STOCKMANN Oho, Katrine! Așteaptă puțin și-ai să vezi ce război le declar!

DOAMNA STOCKMANN Da, îl declari — și pe urmă te vezi dat afară din slujbă.

DOCTORUL STOCKMANN În orice caz, îmi voi face datoria față de societate. Eu, care sînt numit un dușman al poporului!

DOAMNA STOCKMANN Dar familia ta, Tomas? Crezi tu că e spre binele nostru dacă-ți faci datoria față de societate?

PETRA Nu te gîndi mereu numai la noi, mamă.

DOAMNA STOCKMANN Ușor îți vine să vorbești așa. La nevoie, stai pe propriile tale picioare. Gîndește-te însă la băieți, Tomas. Gîndește-te puțin la tine însuți și la mine...

DOCTORUL STOCKMANN Pesemne că ți-ai pierdut mințile, femeia lui Dumnezeu! Dacă aș cădea în genunchi cu atîta jalnică lașitate în fața unui Peter și a clicii lui blestemate, aș mai avea eu o singură clipă tihnită în viața mea?

DOAMNA STOCKMANN Nu știu, însă ar fi vai și amar de noi dacă ai rămîne pe drumuri, fără pîinea cea de toate zilele, fără un venit statornic. Am tras destule necazuri în tinerețea noastră. Ia seama, Tomas. Gîndește-te bine.

DOCTORUL STOCKMANN *(se zbuciumă, încleștîndu-și pumnii)* Ce sînt în stare să facă niște birocrați afurisiți unui om liber și cinstit! E îngrozitor, Katrine!

DOAMNA STOCKMANN Purtarea lor față de tine e pur și simplu nedemnă. Cîte nedreptăți nu sîntem, totuși, siliți să tolerăm în lumea asta! E vorba însă de băieți, Tomas. Gîndește-te la ei. Ce vor ajunge în viața lor? O, nu! Nu-ți poți îngădui să... *(Intră Eilif și Morten, cu cărțile de școală în mînă.)*

DOCTORUL STOCKMANN Băieţii!... *(Se opreşte deodată, cu o hotărîre fermă.)* Nu! Dacă s-ar prăbuşi cerul şi pămîntul, capul nu mi-l plec sub un jug atît de ruşinos. *(Se îndreaptă spre cabinetul său.)*

DOAMNA STOCKMANN *(luîndu-se după el)* Ce vrei să faci, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN *(din pragul uşii)* Vreau să-mi păstrez dreptul de a privi cu seninătate în ochii copiilor mei, cînd vor creşte mari şi vor fi oameni liberi! *(Intră în cabinet.)*

DOAMNA STOCKMANN *(podidind-o lacrimile)* Dumnezeu să ne ajute şi să ne aibă în paza lui!

PETRA Tata e un erou. Nu cedează! *(Băieţii întreabă miraţi ce s-a întîmplat, dar Petra le face semn să tacă.)*

Actul III

(Redacţia gazetei „Curierul poporului". La stînga, în fund, uşa de intrare. La dreapta, altă uşă cu un geamlîc prin care se poate vedea tipografia. Tot la dreapta, altă uşă. La mijloc, o masă mare acoperită cu hîrtii, ziare şi cărţi. La stînga, în primul plan, o fereastră, lîngă care se află un pupitru cu un scaun înalt. În jurul mesei, cîteva fotolii, iar altele de-a lungul pereţilor. Încăperea e întunecoasă şi lipsită de orice confort. Mobilier vechi. Fotolii murdare şi deteriorate. În tipografie se văd lucrînd cîţiva zeţari. Ceva mai departe, o presă de mînă, în funcţiune. Hovstad scrie la pupitru. Billing intră apoi din partea stîngă, cu manuscrisul doctorului Stockmann în mînă.)

BILLING Ei, acum pot spune că...

HOVSTAD *(scriind)* Ai citit manuscrisul de la un capăt la altul?

BILLING *(punînd manuscrisul pe pupitru)* Da, l-am citit.

HOVSTAD Nu ţi se pare că doctorul e prea tăios?

BILLING Tăios? E chiar grozav de tăios. Fiecare cuvînt cade cu greutate, ca o lovitură de ciocan.

HOVSTAD Da, numai că nu cade nimeni, în ziua de azi, la prima lovitură de ciocan.

BILLING Adevărat, dar vom continua să ciocănim mereu pînă-i vom doborî pe cei mari. Citind articolul doctorului, am avut impresia că revoluţia nu mai e departe.

HOVSTAD *(întorcîndu-se)* Sst! Ai grijă să nu te audă Aslaksen.

BILLING Aslaksen e un laş, un om fără curaj. De astă dată îţi vei realiza scopul. Ce zici? Apare articolul doctorului?

HOVSTAD Da, apare, dacă primarul nu cedează.

BILLING Dracu ştie ce va face!

HOVSTAD Din fericire, poziţia noastră va fi utilă, orice s-ar întîmpla. Dacă primarul nu acceptă propunerile doctorului, va avea împotriva lui pe toţi micii burghezi, pe toţi proprietarii şi pe ceilalţi. Iar dacă le acceptă, atunci se pune rău cu mai toţi acţionarii băilor care pînă azi i-au fost cei mai buni susţinători.

BILLING Ei da, pentru că vor fi nevoiţi să cheltuiască o groază de bani...

HOVSTAD Fără doar şi poate. În felul ăsta, cercul se va rupe, iar noi vom putea lămuri lumea, de la o zi la alta, că primarul e un om incapabil din toate punctele de vedere şi vom cere ca toate posturile de încredere din oraş şi întreaga administraţie comunală să fie preluate de către poporul liber.

BILLING Foarte bine! Aşa văd şi eu lucrurile. Sîntem ca la începutul unei revoluţii. *(Se aude o bătaie în uşă.)*

HOVSTAD Sst! *(Cu glas tare.)* Intră! *(Pe uşa din stînga intră doctorul Stockmann; Hovstad îi iese înainte.)* O! Bine că aţi venit, domnule doctor! Ce noutate ne aduceţi?

DOCTORUL STOCKMANN Puteţi tipări, domnule Hovstad.

HOVSTAD Aşadar, e în regulă?

BILLING Ura!

DOCTORUL STOCKMANN Am zis că puteți tipări articolul meu. Rămîne așa cum e, însă îl puteți modifica pe ici, pe colo, dacă e nevoie. Vom avea război în oraș, domnule Billing.

BILLING Război la cuțite. Așa sper. Cuțitul la gît, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Articolul meu e doar un început. Am proiectate încă alte patru, chiar cinci. Unde e Aslaksen?

BILLING *(chemîndu-l din tipografie)* Aslaksen! Vino puțin.

HOVSTAD Ați spus că vreți să mai scrieți încă patru sau cinci articole? În aceeași problemă?

DOCTORUL STOCKMANN Nu, dragul meu. Despre cu totul altele... Toate, însă, în legătură cu apa de la băi și cu infecția de acolo. Toate se leagă, vezi dumneata... Ca la o clădire veche, cînd începe să se dărîme.

BILLING Adevărat. Niciodată nu poți spune că s-a isprăvit treaba, pînă nu vezi toată clădirea la pămînt.

ASLAKSEN *(din tipografie)* E vorba să se dărîme ceva? Nu cred că domnul doctor se gîndește să dărîme băile noastre.

HOVSTAD Nici pomeneală. Nici o grijă.

DOCTORUL STOCKMANN O, nu. E vorba de altceva. Ei, ce zici de articolul meu, domnule Hovstad?

HOVSTAD Nu pot spune decît că este o capodoperă.

DOCTORUL STOCKMANN Da? Mă bucur. Mă bucur mult.

HOVSTAD E atît de clar și de simplu! Nu-i nevoie să fie cineva specialist ca să-l înțeleagă. Sînt convins că toți oamenii luminați vă vor aproba.

ASLAKSEN Și toți oamenii chibzuiți.

BILLING Și cei chibzuiți și cei nechibzuiți. Tot orașul, ce mai!

ASLAKSEN Atunci putem tipări articolul.

DOCTORUL STOCKMANN Așa zic și eu.

HOVSTAD Mîine dimineață apare.

DOCTORUL STOCKMANN Da. Nu trebuie să pierdem nici o zi. Uite ce vreau să te rog, domnule Aslaksen: aș dori să te ocupi personal de manuscris.

ASLAKSEN Asta și am de gînd.

DOCTORUL STOCKMANN Să ai grijă de el ca de ochii din cap. Nici o greșeală de tipar. Fiecare cuvînt își are greu-

tatea lui. Mă întorc mai tîrziu. Aş vrea să văd puţin şpaltul. Abia aştept să apară articolul tipărit şi difuzat.

BILLING Da, difuzat cu iuţeala fulgerului.

DOCTORUL STOCKMANN Supus judecăţii tuturor concetăţenilor cunoscători în materie! O! Nu vă puteţi închipui ce neplăceri am avut astăzi. Am fost ameninţat cu una, cu alta, chiar şi cu răpirea celor mai elementare drepturi ale omului.

BILLING A drepturilor dumneavoastră de om? E posibil?

DOCTORUL STOCKMANN Au căutat să mă umilească, mi-au spus că sînt un ticălos, mi-au cerut să pun interesul personal mai presus de cele mai adînci şi sfinte convingeri...

BILLING Ce barbarie!

HOVSTAD Păi da, te poţi aştepta la orice din partea unor astfel de oameni.

DOCTORUL STOCKMANN Cu mine însă, nu le merge. Am să-i pun la locul lor cu dovezi zdrobitoare. În fiecare zi îi voi denunţa în coloanele „Curierului". Un articol exploziv după altul.

ASLAKSEN Da, însă vreau să vă spun un lucru...

BILLING Ura! Vom avea război.

DOCTORUL STOCKMANN Voi da cu ei de pămînt, îi voi strivi, le voi dărîma bastioanele în faţa tuturor oamenilor cinstiţi. Asta am de gînd să fac.

ASLAKSEN Numai că fiţi moderat, domnule doctor. Să atacaţi cu măsură.

BILLING Dimpotrivă. Să nu faceţi economie de dinamită.

DOCTORUL STOCKMANN *(continuînd imperturbabil)* Nu e vorba numai de apă, cu toate murdăriile ei. Toată societatea are nevoie de aerisire, de dezinfectare.

BILLING Aveţi perfectă dreptate.

DOCTORUL STOCKMANN Cîrpacii bătrîni trebuie înlăturaţi. În toate domeniile. Mi se deschid azi înainte orizonturi nesfîrşite. Încă nu le cunosc bine, dar le voi da de rost. Trebuie să ne căutăm stegari noi, dragii mei! Să rînduim comandanţi noi la toate avanposturile!

BILLING Da, da.

DOCTORUL STOCKMANN Dacă vom fi uniţi, lucrurile vor merge strună. Revoluţia va aluneca de pe şantier, ca un vapor. Nu credeţi?

HOVSTAD Eu, unul, cred că avem toate şansele să punem la locul ei toată administraţia comunală.

ASLAKSEN Iar eu sînt de părere că nu putem risca nimic, dacă procedăm cu tact şi măsură.

DOCTORUL STOCKMANN Cine dracu se mai gîndeşte dacă avem ceva de riscat ori nu? Eu fac ceea ce fac în numele adevărului şi la îndemnul conştiinţei mele.

HOVSTAD Sînteţi un om care meritaţi tot sprijinul, domnule doctor.

ASLAKSEN Da, nu încape nici o îndoială că doctorul e adevăratul prieten al oraşului. Un adevărat prieten al societăţii.

BILLING Doctorul Stockmann e prietenul poporului, dragă Aslaksen.

ASLAKSEN Sper că Uniunea proprietarilor va adopta în curînd acest calificativ ca o lozincă.

DOCTORUL STOCKMANN *(strîngînd mişcat mîinile celor de faţă)* Vă mulţumesc, dragii mei prieteni, prietenii mei credincioşi. Cu cîtă plăcere v-am ascultat pe voi! Celălalt domn, fratele meu, a spus despre mine cu totul altceva, dar i-o plătesc eu cu vîrf şi îndesat. Mă reped acum pînă la un biet bolnav, dar mă întorc, cum v-am spus. Ai grijă de manuscris, domnule Aslaksen. Să nu scoţi afară pentru nimic în lume nici măcar un semn de exclamaţie. Pune mai degrabă şi cîteva de la dumneata. Aşa, dragii mei. Vă zic la revedere.

(Salutări reciproce; doctorul iese, condus de toţi pînă la uşă.)

HOVSTAD Doctorul ne poate fi de mare folos.

ASLAKSEN Cu condiţia să se ocupe numai de băi. Dacă merge mai departe, nu e prudent să-l urmăm.

HOVSTAD Hm! Totul depinde de...

BILLING Dumneata, Aslaksen, eşti grozav de fricos.

ASLAKSEN Fricos? Da, sînt fricos, domnule Billing, cînd e vorba de grangurii oraşului nostru. Le-am gustat de atîtea ori papara. Cînd însă e vorba de politica mare şi de cei de la cîrma ţării, să ştiţi că nu mai sînt fricos.

BILLING Te cred, însă la dumneata se poate observa o contradicție.

ASLAKSEN Trebuie să știți că eu am conștiință. Dacă dă cineva cu barda în guvern, nu face nici un rău societății, fiindcă nimeni nu se sinchisește. Guvernul nu se clatină, nici nu cade pentru atîta lucru. Dar dacă sînt aruncate peste bord autoritățile locale, atunci ne putem pomeni că vin la cîrmă cei nepricepuți, spre dauna ireparabilă a proprietarilor și a tuturor celorlalți.

HOVSTAD Nu te gîndești că cetățenii pot fi educați să se conducă singuri?

ASLAKSEN Omul care are atîtea treburi de făcut nu se poate gîndi la toate, domnule Hovstad.

HOVSTAD Atunci mai bine să nu am nimic de făcut.

BILLING Cum așa?

ASLAKSEN *(zîmbind)* Hm! *(Face semn spre pupitru.)* Pe scaunul acela de redactor a stat înaintea dumneavoastră prefectul Stensgard.

BILLING *(scuipînd)* Ptiu! Transfugul ăla!

HOVSTAD Eu nu sînt și nu voi fi niciodată un om șovăitor.

ASLAKSEN Un om politic nu trebuie să se lepede niciodată de credința sa, domnule Hovstad. *(Către Billing.)* Iar dumneavoastră, domnule Billing, mi se pare că ați aruncat o plasă în apă, zilele astea, ca să pescuiți postul de secretar al primăriei.

BILLING Eu?

HOVSTAD Da, domnule Billing, dumneavoastră.

BILLING Ei da, am făcut-o ca să-i necăjesc pe domnii de la primărie.

ASLAKSEN Asta pe mine nu mă privește. Cînd mă acuză însă cineva de lașitate, cînd mă acuză cineva că mă contrazic în atitudinea mea, vreau să știe toată lumea un lucru: trecutul politic al tipografului Aslaksen e o carte deschisă pentru oricine. Singura schimbare care s-a petrecut în viața mea, vedeți dumneavoastră, e că am devenit mai moderat. Inima îmi este cu totul pentru popor. Sînt însă întrucîtva și pentru cei care dețin puterea — puterea locală, vreau să zic. *(Se duce în tipografie.)*

BILLING Nu ești de părere, Hovstad, că ar trebui să ne descotorosim de el?

HOVSTAD Cunoşti pe altul care ne-ar avansa bani pentru hîrtie şi tipar?

BILLING Păcat că n-avem capitalul necesar!

HOVSTAD *(aşezîndu-se la pupitru)* O! De l-am avea!

BILLING Ce-ar fi să vorbeşti cu doctorul Stockmann?

HOVSTAD *(răsfoind hîrtiile)* Nu mi-ar folosi la nimic. E om sărac.

BILLING O fi, dar are în spate un om bun, pe bătrînul Morten Kiil-Bursucul, cum i se zice.

HOVSTAD *(scriind)* Ştii sigur că ăla are ceva avere?

BILLING El să nu aibă? De altfel, o parte din averea lui va reveni familiei. Îi va înzestra pe copii, în orice caz.

HOVSTAD *(întorcîndu-se pe jumătate în scaun)* Te bizui pe asta?

BILLING Ba nu mă bizui pe nimic.

HOVSTAD Foarte bine faci. Nici pe postul de la primărie să nu te bizui. N-o să-l obţii.

BILLING Asta o ştiu de pe acum foarte bine. Chiar ţin mult să nu mi-l dea. O astfel de nedreptate nu face decît să-ţi mărească puterea de luptă. Într-un orăşel ca ăsta în care rareori găseşti un stimulent, e bine să fii întărîtat din cînd în cînd, văzîndu-te desconsiderat.

HOVSTAD *(scriind)* Da, da.

BILLING O să ai îndată ştiri de la mine. Mă duc să scriu proclamaţia pentru Uniunea proprietarilor. *(Iese în camera din dreapta.)*

HOVSTAD *(roade tocul cu dinţii, stînd la pupitru, şi răspunde încet)* Hm! Bine, bine. *(Bate cineva la uşă.)* Intră! *(Intră Petra pe uşa din stînga, din fund. Hovstad se ridică.)* Dumneata eşti? Ai venit aici?

PETRA Da. Te rog să mă scuzi.

HOVSTAD *(oferindu-i un fotoliu)* Nu vrei să iei loc?

PETRA Nu, mulţumesc. Plec îndată.

HOVSTAD Ai venit cu ceva din partea tatălui dumitale?

PETRA Nu, nu. Am venit din partea mea. *(Scoţînd o carte din buzunarul scurtei.)* Ţi-am adus nuvela.

HOVSTAD De ce mi-o dai înapoi?

PETRA Pentru că nu vreau s-o traduc.

HOVSTAD Mi-ai promis totuşi...

PETRA Da, însă atunci n-o citisem. Dumneata ai citit-o?

HOVSTAD Nu. Știi bine că nu cunosc engleza; însă...

PETRA Foarte bine. Chiar de aceea îți spun să cauți pe altcineva. *(Punînd cartea pe masă.)* Nu merge pentru „Curierul poporului".

HOVSTAD De ce nu?

PETRA Pentru că e în contradicție absolută cu propriile dumitale păreri.

HOVSTAD Numai pentru asta?

PETRA Nu mă înțelegi. E o nuvelă în care se povestește despre un regim supranatural, care are grijă de așa-zișii oameni buni, făcînd ca pînă la urmă totul să iasă bine pentru ei, în timp ce așa-zișii oameni răi sînt pedepsiți.

HOVSTAD Păi așa e și bine să fie! Asta vrea și poporul.

PETRA Vrei să fii cel care dă poporului ceva în genul ăsta? Dar nu crezi nici un cuvînt din toată povestea. Știi foarte bine că în realitate lucrurile se petrec altfel.

HOVSTAD Ai perfectă dreptate. Un redactor însă nu poate scrie numai despre ceea ce-i place lui. De multe ori trebuie să te pleci în fața voinței poporului, în lucruri mai puțin importante. Politica e doar lucrul de căpetenie în viață — pentru o gazetă, în orice caz. Și dacă vreau să am poporul de partea mea cînd e vorba de libertate și progres, nu trebuie să-l îndepărtez de mine. Dacă el găsește că o poveste ca asta e morală în gazetă, la subsol, va accepta cu-atît mai bucuros ceea ce tipărim în restul ziarului. Au mai multă încredere.

PETRA Ptiu! Întinzi curse cu atîta perfidie cititorilor dumitale. Doar nu ești un păianjen.

HOVSTAD *(zîmbind)* Îți mulțumesc că ai o părere așa de bună despre mine. Ideile exprimate de mine sînt însă numai ale lui Billing.

PETRA Ale lui Billing?

HOVSTAD Da, așa spunea el aici într-una din zilele astea. Billing e cel care ține morțiș să publice nuvela asta. Eu habar n-am de ea.

PETRA Unde vrea să ajungă Billing cu părerile lui liberale?...

HOVSTAD Păi să vezi, Billing e un om multilateral. Aud că umblă acum să obțină postul de secretar al primăriei.

PETRA Asta n-o cred, Hovstad. Cum s-ar împăca el cu un post ca acela?

HOVSTAD N-ai decît să-l întrebi.

PETRA Niciodată n-aş fi crezut asta despre Billing.

HOVSTAD *(privind-o mai stăruitor)* Nu? Ţi se pare un lucru atît de neaşteptat?

PETRA Da. Sau poate că nu. De fapt, nu ştiu...

HOVSTAD Nu-i mare lucru de capul nostru, al gazetarilor, domnişoară.

PETRA Vorbeşti serios?

HOVSTAD Aşa cred uneori.

PETRA Da, în vălmăşagul vieţii de toate zilele. Asta o mai înţeleg. Acum însă, cînd ţi-ai asumat o misiune atît de frumoasă...

HOVSTAD ...Vrei să spui cu privire la tatăl dumitale?

PETRA Da, tocmai. Acum, mi se pare că trebuie să te simţi mai presus decît majoritatea celorlalţi.

HOVSTAD Da, cam aşa mă simt astăzi.

PETRA Nu? Ţi-ai ales o misiune extraordinară! Vei deschide calea unor adevăruri necunoscute şi unor concepţii noi, curajoase. Chiar numai stînd aşa, fără teamă, şi luînd cuvîntul pentru a apăra un om nedreptăţit...

HOVSTAD Mai ales cînd acest om nedreptăţit este... hm!... Nu ştiu cum să mă exprim...

PETRA De o cinste desăvîrşită, voiai să spui.

HOVSTAD *(mai încet)* Mai ales cînd e tatăl dumitale, voiam să spun.

PETRA *(stupefiată)* Da? Asta voiai să spui?

HOVSTAD Da, Petra. Da, domnişoară Petra.

PETRA Asta e pentru dumneata lucrul cel mai de seamă? Nu problema în sine? Nu adevărul? Nu inima caldă şi generoasă a tatălui meu?

HOVSTAD Ba da, şi asta, fireşte.

PETRA Foarte-ţi mulţumesc. Te-a luat gura pe dinainte. Nu mai cred în dumneata, ori despre ce ar fi vorba.

HOVSTAD Poţi să-mi iei în nume de rău că tot ce fac e mai mult de dragul dumitale?

PETRA Sînt supărată că nu te-ai purtat corect cu tatăl meu. Ai vorbit cu el ca şi cum în primul rînd adevărul şi binele societăţii ţi-ar sta la inimă. Şi pe tata l-ai înşelat, şi pe mine. Nu eşti omul care pretinzi că eşti. Şi asta n-am să ţi-o iert niciodată. Niciodată!

HOVSTAD Nu trebuie să mi-o spui chiar atît de direct, domnişoară Petra. Cel puţin, nu acum.

PETRA De ce nu acum?

HOVSTAD Pentru că tatăl dumitale nu se poate lipsi de ajutorul meu.

PETRA *(privindu-l de sus)* Şi dumneata eşti un astfel de om? Ptiu!

HOVSTAD Nu, nu. Nu sînt ceea ce crezi dumneata. M-ai luat aşa, prin surprindere.

PETRA Ştiu ce trebuie să cred.

ASLAKSEN *(din tipografie, repede şi misterios)* Drace, domnule Hovstad! *(Văzînd-o pe Petra)* Nu-i a bună!

PETRA Cartea ţi-am adus-o, deci. Poţi s-o dai altcuiva. *(Se îndreaptă spre uşa de ieşire).*

HOVSTAD *(luîndu-se după ea)* O clipă, domnişoară...

PETRA Bună ziua... *(Iese).*

ASLAKSEN Să vă spun una bună, domnule Hovstad.

HOVSTAD Ce s-a întîmplat?

ASLAKSEN Primarul e în tipografie.

HOVSTAD Cum? Primarul?

ASLAKSEN Da, vrea să stea de vorbă cu dumneavoastră. A intrat pe uşa din dos, ca să nu fie văzut, pasămite!

HOVSTAD Ce poate să fie? Stai să văd eu. *(Se duce spre uşa tipografiei, o deschide, salută şi îl pofteşte pe primar să intre).* Bagă de seamă, Aslaksen. Să nu afle nimeni.

ASLAKSEN N-aveţi nici o grijă. *(Se duce în tipografie).*

PRIMARUL Nu te aşteptai să mă vezi aici, domnule Hovstad.

HOVSTAD Într-adevăr, nu mă aşteptam.

PRIMARUL *(uitîndu-se împrejur)* Te-ai instalat foarte bine. Îmi place.

HOVSTAD O!

PRIMARUL Uite, am venit aşa, pe nepusă masă, să-ţi răpesc timpul.

HOVSTAD Vă stau bucuros la dispoziţie, domnule primar. Dar daţi-mi voie să vă debarasez de... *(Îi ia şapca şi bastonul şi le aşază pe un scaun).* Sînteţi bun să luaţi loc?

PRIMARUL *(aşezîndu-se la masă)* Mulţumesc. *(Hovstad ia loc şi el la masă).* Am avut un... un mare necaz astăzi, domnule Hovstad.

HOVSTAD Da? Un primar are atîtea treburi pe cap...

PRIMARUL Necazul de azi mi l-a cauzat medicul băilor.

HOVSTAD Serios? Domnul doctor?

PRIMARUL A întocmit un fel de memoriu către Direcția băilor, cu privire la niște pretinse defecte ale instalației.

HOVSTAD A făcut el așa ceva?

PRIMARUL Ce? Nu ți-a spus nimic? Mi se pare că ți-a povestit...

HOVSTAD Da, adevărat, mi-a spus ceva...

ASLAKSEN *(din tipografie)* Am nevoie de manuscris...

HOVSTAD *(supărat)* Hm! E pe pupitru.

ASLAKSEN *(găsindu-l)* În regulă.

PRIMARUL Păi tocmai...

ASLAKSEN E articolul doctorului, domnule primar.

HOVSTAD La el v-ați referit?

PRIMARUL Chiar la el. Dumneata ce părere ai?

HOVSTAD Nu sînt om de specialitate și l-am citit cam în treacăt.

PRIMARUL Şi totuși, îl dai la tipar?

HOVSTAD Nu pot refuza pe un om cu renume.

ASLAKSEN Eu nu am nici un cuvînt la gazetă, domnule primar.

PRIMARUL Se înțelege.

ASLAKSEN Nu fac altceva decît să tipăresc ce mi se pune în mînă.

PRIMARUL E în perfectă regulă.

ASLAKSEN Așa că sînt nevoit să... *(Se îndreaptă spre tipografie.)*

PRIMARUL Stai o clipă, domnule Aslaksen. Cu voia dumitale, domnule Hovstad...

HOVSTAD Vă rog, domnule primar...

PRIMARUL Ești un om chibzuit și cuminte, domnule Aslaksen...

ASLAKSEN Mă bucur, domnule primar, că aveți despre mine o astfel de părere.

PRIMARUL ...și un om cu influență în cercuri largi.

ASLAKSEN Mai ales în rîndurile poporului de jos.

PRIMARUL Micii contribuabili sînt cei mai numeroși; aici, ca și pretutindeni.

ASLAKSEN Foarte adevărat.

PRIMARUL Şi cunoști, fără îndoială, sentimentele celor mai mulți dintre ei. Nu-i așa?

ASLAKSEN Pot spune că da, domnule primar.

PRIMARUL Mai ales cînd cetăţenii cu mijloace mai modeste manifestă o dispoziţie atît de lăudabilă de a face sacrificii...

ASLAKSEN Ce vreţi să spuneţi?

HOVSTAD Să facă sacrificii?

PRIMARUL E un semn frumos al spiritului de grup. Un semn foarte frumos. Aş putea spune că nici nu mă aşteptam. Dumneata însă cunoşti mai bine decît mine sentimentele celor mici.

ASLAKSEN Da, domnule primar, însă...

PRIMARUL Şi sacrificiile pe care trebuie să le facă oraşul nu sînt chiar atît de mici.

HOVSTAD Oraşul?

ASLAKSEN Nu înţeleg. Băile doar...

PRIMARUL După un deviz provizoriu care a fost întocmit, schimbările pe care medicul băilor le socoteşte necesare ar costa cîteva sute de mii de coroane.

ASLAKSEN O sumă enormă, dar...

PRIMARUL Va fi nevoie, fireşte, să contractăm un împrumut comunal.

HOVSTAD *(ridicîndu-se)* Asta ar însemna ca oraşul...

ASLAKSEN ...Să suporte cheltuiala! Ar însemna ca micii burghezi săraci să plătească din buzunarul lor!

PRIMARUL Da, onorate domnule Aslaksen. Altfel cum să procurăm fondurile?

ASLAKSEN Să le procure domnii proprietari ai băilor.

PRIMARUL Nu cred că s-ar putea întinde mai mult cureaua.

ASLAKSEN E sigur ceea ce spuneţi, domnule primar?

PRIMARUL M-am încredinţat de asta. Dacă e vorba să se facă aceste mari schimbări, oraşul trebuie să suporte cheltuiala.

ASLAKSEN Dumnezeu să mă ierte, domnule Hovstad, dar asta e cu totul altceva!

HOVSTAD Sigur că da.

PRIMARUL Nenorocirea este că vom fi siliţi să închidem băile timp de cîţiva ani.

HOVSTAD Să le închidem? De tot?

ASLAKSEN Pe doi ani?

PRIMARUL Da, lucrările vor dura cel puţin atît.

ASLAKSEN Nu vom tolera asta pentru nimic în lume, domnule primar. Din ce să trăim pînă atunci noi, proprietarii?

PRIMARUL Iată o întrebare la care, cu părere de rău, cu greu îți pot răspunde, domnule Aslaksen. Dar ce vrei să facem? Crezi dumneata că va mai veni vreun turist pe la noi cînd va ajunge să creadă că apa e infectată, că trăim într-un focar de infecție, că tot orașul...

ASLAKSEN Şi asta ziceți că e o simplă închipuire?

PRIMARUL Cu toată bunăvoința mea, nu m-am putut convinge că ar fi altceva.

ASLAKSEN În cazul acesta, doctorul Stockmann a comis o greşeală de neiertat. Vă rog să mă iertați, domnule primar, dar...

PRIMARUL Spui un adevăr regretabil, domnule Aslaksen. Fratele meu a fost întotdeauna, din păcate, un zvăpăiat.

ASLAKSEN Şi totuşi vreți să-l sprijiniți, domnule Hovstad?

HOVSTAD Cine şi-ar fi închipuit că...

PRIMARUL Am întocmit o scurtă dare de seamă asupra situației, aşa cum trebuie să fie concepută, judecînd la rece. În ea am arătat cum s-ar putea remedia eventualele neajunsuri, cu mijloacele de care dispune administrația băilor.

HOVSTAD O aveți la dumneavoastră, domnule primar?

PRIMARUL *(scotocindu-se în buzunar)* Da, am adus-o pentru cazul cînd...

ASLAKSEN *(repede)* Drace! El e!

PRIMARUL Cine? Frate-meu?

HOVSTAD Unde? Unde?

ASLAKSEN E în tipografie.

PRIMARUL Destul de prost! N-aş fi vrut să dau peste el aici; mai aveam de discutat unele chestiuni cu dumneavoastră.

HOVSTAD *(făcînd semn spre uşa din dreapta)* Pînă una, alta, intrați acolo.

PRIMARUL Bine, bine, dar?

HOVSTAD Îl găsiți numai pe Billing.

ASLAKSEN Repede, repede, domnule primar! Uite-l că vine încoace!

PRIMARUL Bine, însă căutați să-l expediați cît mai curînd. *(Iese pe ușa din dreapta, pe care Aslaksen o deschide și o închide.)*

HOVSTAD Caută-ți ceva de lucru, Aslaksen. *(Se așază la pupitru și scrie, în timp ce Aslaksen scormonește un vraf de ziare pe un scaun, la dreapta.)*

DOCTORUL STOCKMANN *(venind din tipografie)* Mi s-a spus că nu e încă nici o corectură.

ASLAKSEN *(fără să se întoarcă)* Păi cum ați fi crezut, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Înțelegeți, sînt nerăbdător. Nu am tihnă pînă ce nu-mi văd articolul cules.

HOVSTAD Hm! Asta va mai dura. Nu-i așa, Aslaksen?

ASLAKSEN Mă tem că da.

DOCTORUL STOCKMANN Bine, dragii mei prieteni. Mai vin odată. Vin și de două ori, dacă-i nevoie. O cauză atît de mare, binele întregului oraș... Nu trebuie să ne lăsăm pe tînjeală. *(Dă să plece, dar se oprește și se întoarce.)* Vreau să vă mai spun ceva.

HOVSTAD Scuzați, dar nu poate să rămînă pe altă dată?

DOCTORUL STOCKMANN Numai două cuvinte. Mă gîndeam ce va zice lumea cînd îmi va citi mîine dimineață articolul și va afla că toată iarna am lucrat în liniște pentru binele orașului...

HOVSTAD Da, domnule doctor, însă...

DOCTORUL STOCKMANN Știu ce vrei să spui. Credința dumitale e că mi-am îndeplinit o simplă datorie de cetățean. Asta o știu și eu. Concetățenii mei însă, care țin la mine atît de mult...

ASLAKSEN Da, domnule doctor, cetățenii au ținut mult la dumneavoastră, pînă azi.

DOCTORUL STOCKMANN Tocmai de asta mă tem. De aceea spun: cînd vor citi articolul meu, mai ales păturile sărace, asta va fi pentru ele un apel să ia interesele orașului în mîinile lor...

HOVSTAD *(ridicîndu-se)* Hm! Nu vreau să vă ascund un lucru, domnule doctor...

DOCTORUL STOCKMANN Aha! Bănuiam eu că aici se clocește ceva. Mă opun însă. Dacă se fac pregătiri...

HOVSTAD Pentru ce?

DOCTORUL STOCKMANN Pentru ceva, vreo demonstrație, vreun banchet sau o subscripție pentru un dar, te rog să-mi promiți solemn că te vei opune. Te rog și pe dumneata, domnule Aslaksen. M-ai auzit?

HOVSTAD Vă rog să mă iertați, domnule doctor. În primul rînd, nu vă putem spune adevărul curat.

(Pe ușa din fund, în stînga, intră doamna Stockmann cu pălărie și mantou.)

DOAMNA STOCKMANN *(văzîndu-l pe doctor)* Bravo!

HOVSTAD *(ieșindu-i înainte)* A venit și doamna?

DOCTORUL STOCKMANN Ce cauți aici, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Știi bine ce caut.

HOVSTAD Nu vreți să luați loc, doamnă? Sau poate că...

DOAMNA STOCKMANN Mulțumesc. Nu vă deranjați. Să nu credeți că am venit să-l caut pe Stockmann. Trebuie să știți însă că sînt mamă a trei copii.

DOCTORUL STOCKMANN Vorbe! Asta o știm și noi.

DOAMNA STOCKMANN Zău, parcă nu te-ai gîndi la soție și la copii! Vrei să ne nenorocești pe toți?

DOCTORUL STOCKMANN Ai înnebunit, Katrine? Cum adică, un om cu soție și copii nu are voie să proclame adevărul, să fie un cetățean folositor și activ, să-și slujească orașul?

DOAMNA STOCKMANN Toate cu măsură, Tomas!

ASLAKSEN Așa zic și eu. Măsură în toate.

DOAMNA STOCKMANN De-aia vă faceți păcate cu noi, domnule Hovstad, cînd îl ademeniți pe soțul meu să iasă din casă și-l scoateți din minți cu toate poveștile astea de-aici.

HOVSTAD Nu ademenesc și nu scot pe nimeni din minți.

DOCTORUL STOCKMANN Eu, scos din minți? Crezi că mă las scos din minți?

DOAMNA STOCKMANN Da, te lași. Știu că ești omul cel mai deștept din oraș, însă te lași prostit foarte ușor. *(Către Hovstad.)* Gîndiți-vă numai că și-ar pierde postul la băi. Doar pentru că tipăriți ce a scris.

ASLAKSEN Ei, aș!

HOVSTAD Da, însă trebuie să ştiţi, domnule doctor, că...

DOCTORUL STOCKMANN *(zîmbind)* Ha, ha! Să încercaţi numai... Ascultă, femeie! Ei se feresc. Eu însă am în spatele meu majoritatea compactă.

DOAMNA STOCKMANN Da, însă nenorocirea e tocmai că ai în spatele tău o astfel de grozăvie.

DOCTORUL STOCKMANN Vorbe goale, Katrine! Du-te mai bine şi ocupă-te de gospodăria ta, iar pe mine lasă-mă să mă ocup de societate. Cum îţi poate fi teamă, cînd eu sînt atît de sigur şi de optimist? *(Îşi freacă mîinile, plimbîndu-se în lung şi în lat.)* Poţi fi sigură că adevărul şi poporul vor cîştiga bătălia. Parcă văd toată burghezia liberală strîngîndu-se într-o oaste triumfătoare! *(Se opreşte lîngă un scaun.)* Ce dracu văd în faţa mea?

ASLAKSEN *(uitîndu-se într-acolo)* Aoleu!

HOVSTAD *(acelaşi joc)* Hm!

DOCTORUL STOCKMANN Aici e într-adevăr piscul autorităţii! *(Ia cu băgare de seamă chipiul primarului cu vîrful degetelor şi îl ţine în sus.)*

DOAMNA STOCKMANN Chipiul primarului!

DOCTORUL STOCKMANN Uite şi bastonul de comandant! Ce dracu înseamnă asta?

HOVSTAD Să vedeţi...

DOCTORUL STOCKMANN Da, înţeleg. A fost aici să vă descînte. A venit—şi cînd m-a văzut în tipografie... *(îl pufneşte rîsul)*... a şters-o, domnule Aslaksen?

ASLAKSEN *(repede)* A fugit, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN Şi-a lăsat şi bastonul, şi... Ţi-ai găsit! Peter nu-şi lasă lucrurile nicăieri. Dar ce dracu aţi făcut totuşi cu el? Aha! E acolo, înăuntru. Să vezi acum, Katrine!

DOAMNA STOCKMANN Tomas, te rog...

ASLAKSEN Fiţi prudent, domnule doctor! *(Doctorul şi-a pus în cap chipiul primarului şi i-a luat bastonul; apoi se duce spre uşa din dreapta, o deschide şi salută cu mîna la cozoroc. Primarul intră, mînios foc, urmat de Billing.)*

PRIMARUL Ce înseamnă gălăgia asta?

DOCTORUL STOCKMANN Respectele mele, dragă Peter! Eu sînt acum autoritatea în oraş. *(Se plimbă încoace şi încolo.)*

DOAMNA STOCKMANN *(aproape plîngînd)* Vai, Tomas!

PRIMARUL *(luîndu-se după doctor)* Dă-mi chipiul şi bastonul!

DOCTORUL STOCKMANN *(ca şi înainte)* Dacă tu eşti poliţai, eu sînt primar. Eu conduc oraşul, vezi?

PRIMARUL Scoate chipiul din cap! Bagă de seamă că e chipiul de uniformă reglementară!

DOCTORUL STOCKMANN Ei, aş! Crezi că poporul care se trezeşte se sperie de un chipiu de uniformă? O să vezi că mîine facem revoluţie în oraş. M-ai ameninţat că mă dai afară din postul meu. Acum însă te dau eu pe tine afară. Te dau afară din toate posturile de încredere pe care le ocupi. Crezi că nu sînt în stare? Bagă de seamă că am de partea mea forţele victorioase ale societăţii. Hovstad şi Billing vor tuna în „Curierul poporului", iar tipograful Aslaksen va merge în fruntea întregii Uniuni a proprietarilor...

ASLAKSEN Asta n-am s-o fac, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN Ba ai s-o faci!

PRIMARUL Aha! Iar domnul Hovstad va adera şi el la agitaţie?

HOVSTAD Nu, domnule primar.

ASLAKSEN Nu, domnul Hovstad nu e nebun să se distrugă, distrugînd şi gazeta, pentru o simplă închipuire.

DOCTORUL STOCKMANN *(privind împrejur)* Ce va să zică asta?

HOVSTAD Aţi expus cauza dumneavoastră într-o lumină falsă, domnule doctor. De aceea n-o pot sprijini.

BILLING În urma celor ce domnul primar a binevoit să-mi povestească în camera de alături...

DOCTORUL STOCKMANN Minciuni toate! Nu vă potriviţi! Tipăriţi-mi articolul şi voi şti eu să-l apăr.

HOVSTAD Nu-l tipăresc. Nu pot, nu vreau şi nu mă încumet să-l tipăresc.

DOCTORUL STOCKMANN Nu te încumeţi? Ce vorbă e asta? Eşti doar redactor şi cred că redactorii conduc presa.

ASLAKSEN Nu ei, domnule doctor, ci abonaţii.

PRIMARUL Da, ei din fericire.

ASLAKSEN Opinia publică, oamenii luminaţi, proprietarii şi toţi ceilalţi. Iată cine conduce gazetele!

DOCTORUL STOCKMANN *(calm)* Şi toate puterile astea sînt împotriva mea?

ASLAKSEN Da. Pentru burghezie ar fi o adevărată ruină să se publice articolul dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Am înţeles.

PRIMARUL Chipiul şi bastonul meu! *(Doctorul îşi scoate chipiul din cap şi îl pune pe masă lîngă baston.)* Funcţiunea ta de primar a luat sfîrşit.

DOCTORUL STOCKMANN Mai e pînă la sfîrşit. *(Către Hovstad.)* Va să zică, domnule Hovstad, articolul meu nu poate fi publicat în „Curierul poporului"?

HOVSTAD E absolut imposibil. Chiar şi din consideraţie pentru familia dumneavoastră.

DOAMNA STOCKMANN O! Nu trebuie să purtaţi de grijă familiei noastre, domnule Hovstad.

PRIMARUL *(scoţînd o hîrtie din buzunar)* Pentru orientarea publicului va fi de ajuns să se publice aceste rînduri. Ele sînt o declaraţie autentică. Vă rog.

HOVSTAD *(luînd hîrtia)* Bine. Vom publica-o cu toată grija.

DOCTORUL STOCKMANN Iar pe a mea, va să zică, nu. Să nu vă închipuiţi însă că mă veţi reduce la tăcere şi veţi înăbuşi adevărul! Nu merge treaba chiar atît de uşor cum credeţi voi. Domnule Aslaksen, te rog să-mi tipăreşti manuscrisul ca foaie volantă pe socoteala mea şi în editura mea. Am nevoie de patru sute de exemplare, adică de fapt, de cinci sau şase sute.

ASLAKSEN Nu, domnule doctor. Chiar dacă m-aţi plăti în aur, n-aş avea curajul să vă pun la dispoziţie tipografia pentru aşa ceva. M-aş teme de opinia publică. Nu puteţi tipări articolul dumneavoastră nicăieri, în tot oraşul.

DOCTORUL STOCKMANN Daţi-mi-l atunci înapoi.

HOVSTAD *(întinzîndu-i manuscrisul)* Poftim!

DOCTORUL STOCKMANN *(căutîndu-şi pălăria şi bastonul)* La lumină va ieşi oricum. Îl voi citi la o mare întrunire publică. Toţi concetăţenii mei vor auzi glasul adevărului.

PRIMARUL În acest scop, nimeni în tot oraşul nu-ţi va pune la dispoziţie un local.

ASLAKSEN Absolut nimeni. Asta o ştiu sigur.

BILLING Zadarnic veţi încerca, domnule doctor.

DOAMNA STOCKMANN Asta ar fi din cale-afară de ruşinos. De ce e toată lumea împotriva ta?

DOCTORUL STOCKMANN *(mînios)* Îţi spun eu de ce. Pentru că aici, în oraş, toţi sînt nişte laşi, ca tine. Toţi se gîndesc numai la familie, şi nu la binele societăţii.

DOAMNA STOCKMANN *(luîndu-l de braţ)* O să le arăt eu că şi un laş poate fi un om în toată puterea cuvîntului, măcar o dată în viaţa lui. Acum sînt de partea ta, Tomas!

DOCTORUL STOCKMANN Bravo, Katrine! Lumea va lua cunoştinţă de articolul meu. Dacă nu pot închiria un local, voi tocmi un toboşar să colinde cu mine oraşul şi-l voi citi la toate colţurile de stradă.

PRIMARUL Nu cred că eşti chiar atît de nebun!

DOCTORUL STOCKMANN Ba da, sînt!

ASLAKSEN Nu veţi găsi nici un singur om în tot oraşul să vă însoţească.

BILLING Sigur că nu!

DOAMNA STOCKMANN Nu te lăsa, Tomas. Voi ruga băieţii să meargă cu tine.

DOCTORUL STOCKMANN Luminată idee!

DOAMNA STOCKMANN Morten va fi bucuros, iar Eilif nu va zice nu!

DOCTORUL STOCKMANN Va merge şi Petra. Vei merge şi tu Katrine!

DOAMNA STOCKMANN Eu nu, însă te voi privi de la fereastră. Da, dragul meu.

DOCTORUL STOCKMANN *(o cuprinde cu braţele şi o sărută)* Îţi mulţumesc. Şi acum, domnilor, vom lupta. Vreau să văd dacă răutatea omenească are atîta putere să închidă gura unui patriot care vrea să facă un act de salubritate socială. *(Iese cu soţia pe uşa stîngă din fund.)*

PRIMARUL *(dînd din cap neliniştit)* A înnebunit-o acum şi pe ea!

Actul IV

(O sală mare de modă veche în casa căpitanului de marină Horster. În fund, o ușă mare cu două canaturi, deschisă spre o anticameră. Peretele lung din stînga are trei ferestre. La mijlocul peretelui opus e montată o estradă, iar pe aceasta e așezată o măsuță cu două lumînări, o sticlă cu apă, un pahar și un clopoțel. Sala e luminată de altfel cu sfeșnice fixate în pereți între ferestre. La stînga, în primul plan e o masă și un scaun pe care se află o lumînare aprinsă. La dreapta în față, o ușă, iar lîngă ea cîteva scaune.
O mare adunare a cetățenilor de toate clasele. În mulțime se văd cîteva femei simple și niște școlari. Lumea intră mereu prin fund pînă ce se umple sala.)

UN CETĂȚEAN *(vorbind către altul, de care se sprijină)* Ai venit și tu astă-seară aici, Lamstad?

CELĂLALT CETĂȚEAN Eu vin la toate întrunirile publice.

UN CETĂȚEAN DE ALĂTURI Ți-ai luat țignalul?

CELĂLALT CETĂȚEAN Da, l-am luat. Și dumneata ți l-ai luat?

AL TREILEA CETĂȚEAN Da, și eu. Căpitanul Evensen aud că a venit cu o trîmbiță mare.

CELĂLALT CETĂȚEAN Are haz, Evensen. *(Se apropie de grup.)*

AL PATRULEA CETĂȚEAN *(apropiindu-se)* Vreți să-mi spuneți și mie, oameni buni, ce o să fie astă-seară aici?

CELĂLALT CETĂȚEAN Se pare că doctorul Stockmann ține o conferință împotriva primarului.

NOUL VENIT Păi primarul e frate-său!

PRIMUL CETĂȚEAN Ce-are a face! Doctorul Stockmann nu e om fricos.

AL TREILEA CETĂȚEAN Nu are însă dreptate. Așa scrie în „Curierul poporului".

CELĂLALT CETĂŢEAN De data asta e sigur că nu are dreptate. Nici Uniunea proprietarilor, nici Clubul cetăţenilor n-au vrut să-i închirieze o sală.

PRIMUL CETĂŢEAN N-au vrut să-i dea nici măcar sala băilor.

CELĂLALT Ei, uite că nu!

UN OM *(în alt grup)* Şi cine o să-l susţină pe doctor, în toată afacerea asta?

ALT OM *(în acelaşi loc)* Cred că tipograful Aslaksen.

BILLING *(cu o servietă subsoară, îşi face drum prin mulţime)* Scuzaţi, domnilor. Îmi daţi voie să trec? Trebuie să fac reportajul pentru „Curierul poporului". Mulţumesc frumos! *(Se aşază la masa din stînga.)*

UN MUNCITOR Cine-o mai fi şi ăsta?

ALT MUNCITOR Nu-l cunoşti? E Billing, care lucrează la gazeta lui Aslaksen.

HORSTER *(conducînd pe doamna Stockmann şi pe Petra prin uşa din dreapta, în primul plan, urmaţi de Eilif şi Morten)* Aici cred că e bine să stea familia, ca să se poată retrage uşor, dacă se întîmplă ceva.

DOAMNA STOCKMANN Credeţi că va fi scandal?

HORSTER Nimeni nu poate şti, cînd e atîta lume. Staţi însă liniştită.

DOAMNA STOCKMANN *(aşezîndu-se)* Cît de amabil aţi fost, oferindu-i lui Stockmann sala.

HORSTER Dacă nu s-a găsit nimeni altcineva.

PETRA *(care s-a aşezat şi ea)* Aţi avut mare curaj, domnule căpitan.

HORSTER Cred că nu-i nevoie de prea mult curaj pentru atîta lucru.

(Hovstad şi tipograful Aslaksen sosesc în acelaşi timp, fiecare făcîndu-şi singur loc prin mulţime.)

ASLAKSEN *(apropiindu-se de Horster)* Domnul doctor nu a venit încă?

HORSTER Aşteaptă dincolo. *(Mişcare la uşa din fund.)*

HOVSTAD *(către Billing)* A venit şi primarul. Îl vezi?

BILLING Da, îl văd. Nu prea e bine dispus.

(Primarul îşi face drum încet prin adunare, salută politicos şi se opreşte lîngă peretele din stînga. Puţin

mai pe urmă intră doctorul pe ușa din dreapta, primul plan. E îmbrăcat în negru, cu pardesiu și fular alb la gît. Cîțiva aplaudă sfios, dar sînt întîmpinați de țistuieli. Se face liniște.)

DOCTORUL STOCKMANN *(cu jumătate de glas)* Cum te simți, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Mă simt bine. *(Mai încet.)* Caută de vorbește calm, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Las' că știu eu să mă stăpînesc. *(Se uită la ceasornic, se urcă pe estradă și se înclină.)* Am întîrziat un sfert de ceas, așa că voi începe. *(Scoate manuscrisul.)*

ASLAKSEN Trebuie să alegem mai întîi un președinte.

DOCTORUL STOCKMANN Nu-i nevoie.

CÎȚIVA DOMNI *(strigînd)* Ba da! Ba da!

PRIMARUL Și eu sînt de părere să fie ales un președinte.

DOCTORUL STOCKMANN Eu însă, Peter, am convocat întrunirea asta ca să țin o conferință.

PRIMARUL Conferința medicului băilor s-ar putea întîmpla să dea loc la divergențe de păreri.

MAI MULTE GLASURI DIN MULȚIME Un președinte! Un președinte!

HOVSTAD Voința tuturor cetățenilor este, după cum se pare, să fie ales un președinte.

DOCTORUL STOCKMANN *(stăpînindu-se)* Prea bine! Facă-se voia cetățenilor!

ASLAKSEN Nu vrea domnul primar să primească această sarcină?

TREI DOMNI *(aplaudînd)* Bravo! Bravo!

PRIMARUL Diferite motive ușor de înțeles mă obligă să refuz. Din fericire, avem însă în mijlocul nostru un om pe care cred că toți îl vor accepta. Mă refer la președintele Uniunii proprietarilor, la domnul tipograf Aslaksen.

DIFERITE GLASURI Da! da! Trăiască Aslaksen! Ura, Aslaksen!

(Doctorul își ia manuscrisul și coboară de pe estradă.)

ASLAKSEN Față de încrederea cu care mă onorează concetățenii mei, accept bucuros. *(Aplauze și urale. Aslaksen se urcă pe estradă.)*

BILLING *(scriind)* Aşadar, „domnul tipograf Aslaksen ales cu aclamaţii"...

ASLAKSEN Ocupîndu-mi locul de preşedinte al acestei adunări, cer îngăduinţa de a rosti cîteva cuvinte. Sînt un om liniştit şi paşnic, căruia îi place moderaţia chibzuită şi chibzuinţa moderată. Oricine mă cunoaşte ştie bine acest lucru.

DIFERITE GLASURI Da, da, Aslaksen!

ASLAKSEN Şcoala vieţii şi a experienţei m-au învăţat că moderaţia e virtutea care şade cel mai bine unui cetăţean...

PRIMARUL Just!

ASLAKSEN Că moderaţia şi chibzuinţa slujesc cel mai bine societatea. Propun deci onoratului concetăţean care a convocat această întrunire să-şi dea silinţa să nu depăşească limitele cumpătării.

UN OM *(în picioare la uşă)* Trăiască întrunirea cumpătării!

UN GLAS Dracu să mai înţeleagă!

DIFERITE GLASURI Linişte! Linişte!

ASLAKSEN Fără întreruperi, domnilor! E cineva care cere cuvîntul?

PRIMARUL Domnule preşedinte!

ASLAKSEN Domnul primar Stockmann are cuvîntul.

PRIMARUL Avînd în vedere înrudirea mea apropiată, cred că destul de binecunoscută, cu medicul băilor noastre, nu aş fi dorit să iau cuvîntul în seara asta. Situaţia pe care o ocup însă în administraţia băilor şi marile interese ale oraşului mă obligă să fac o propunere. Presupun că nici unul dintre cetăţenii aflaţi aici de faţă nu e de părere că e bine să se împrăştie în cercuri mai largi informaţii nesigure şi exagerate despre starea sanitară a băilor şi a oraşului.

DIFERITE GLASURI Nu, nu! Asta nu! Protestăm!

PRIMARUL Propun deci ca adunarea să nu permită medicului băilor să-şi citească ori să-şi rostească expunerea.

DOCTORUL STOCKMANN *(clocotind de mînie)* Să nu-mi permită... Ce înseamnă asta?

DOAMNA STOCKMANN *(tuşind)* Hm! Hm!

DOCTORUL STOCKMANN *(calmîndu-se)* Nu mi se permite aşadar...

PRIMARUL În darea de seamă pe care am publicat-o în „Curierul poporului" am adus la cunoştinţa publică fap-

tele esențiale, astfel incît oricare cetățean bine intenționat să poată judeca situația cu ușurință. Se va vedea că propunerea medicului băilor, pe lîngă faptul că constituie un vot de blam împotriva conducerii orașului, urmărește în fond să pună în sarcina contribuabililor orașului o cheltuială inutilă de cel puțin o sută de mii de coroane.

(Cîțiva își exprimă dezaprobarea servindu-se de țignale.)

ASLAKSEN *(sunînd clopoțelul)* *Silentium*, domnilor! Sprijin, cu voia dumneavoastră, propunerea domnului primar. Și eu sînt de părere că agitația pe care o provoacă domnul doctor ascunde ceva. Vorbește de băi, însă dumnealui urmărește o revoluție. Vrea să treacă în alte mîini conducerea orașului. Nimeni nu pune la îndoială intențiile cinstite ale domnului doctor. În privința asta nu poate exista nici un dubiu. Și eu sînt pentru conducerea autonomă a poporului, dar cu condiția să nu-i coste prea scump pe contribuabili. În cazul de față nu pot fi însă de partea domnului doctor. Poate cumpăra cineva și aur, plătindu-l prea scump. Asta e părerea mea. *(Aprobări puternice din toate părțile.)*

HOVSTAD Mă simt dator și eu să-mi exprim punctul de vedere. La început, agitația doctorului Stockmann se pare că n-a urmărit alt scop decît să cîștige adeziuni personale, iar eu l-am sprijinit cu toată nepărtinirea. Pe urmă însă ne-am dat seama că am fost induși în eroare cu o expunere falsă...

DOCTORUL STOCKMANN Falsă?...

HOVSTAD Nu prea exactă, dacă vreți. Darea de seamă a primarului a dovedit acest lucru. Sper că în orașul nostru nimeni nu pune la îndoială sentimentele mele liberale. Toată lumea cunoaște bine orientarea „Curierului poporului“ în marile probleme politice. De la oameni chibzuiți și cu experiență am învățat însă că în probleme pur locale o gazetă trebuie să procedeze cu o anumită prudență.

ASLAKSEN În cazul de față e însă neîndoielnic că doctorul Stockmann are opinia publică împotriva lui. Care e, totuși, domnilor, prima și cea mai de seamă datorie a unui ziarist? Nu e oare aceea de a lucra de comun acord cu cititorii săi? Nu a primit el oare un mandat tacit tocmai

pentru a promova cu stăruință și tenacitate tot ceea ce se face spre binele lor? Sau poate mă înșel în privința asta?

DIFERITE GLASURI Nu, nu! Domnul Hovstad are dreptate!

HOVSTAD Am dat o luptă grea pentru a reuși să mă despart de un om în casa căruia am fost adeseori oaspete în ultimul timp, de un om care pînă azi s-a bucurat de toată bunăvoința concetățenilor săi, de un om a cărui greșeală unică, sau în orice caz esențială, e că-și consultă mai mult inima decît capul.

CÎTEVA GLASURI ÎMPRĂȘTIATE Adevărat! Trăiască doctorul Stockmann!

HOVSTAD Datoria mea față de societate m-a obligat însă să rup orice legătură cu el. Și mai este un motiv care mă silește să lupt împotriva lui: acela de a-l opri, dacă va fi posibil, să meargă mai departe, pe drumul fatal pe care a pornit. E vorba de familia lui.

DOCTORUL STOCKMANN Mărginește-te la conducte și la apa murdară.

HOVSTAD Da, de soția lui și de copiii lui care vor rămîne pe drumuri.

MORTEN E vorba de noi, mamă?

DOAMNA STOCKMANN Sst!

ASLAKSEN Pun deci la vot propunerea domnului primar.

DOCTORUL STOCKMANN Nu e nevoie! În seara asta nu am de gînd să vorbesc despre toată murdăria de la băi. Veți auzi cu totul altceva.

PRIMARUL *(cu jumătate de glas)* Ce mai este?

UN BEȚIV *(în picioare, la ușa de intrare)* Plătesc impozit! E dreptul meu să-mi spun și eu părerea. Ei bine, părerea mea, pe care mi-o susțin pînă la moarte este că...

DIFERITE GLASURI Stai acolo, liniștit!

ALTE GLASURI E beat! Dați-l afară! *(Bețivul se așază în fața ușii.)*

DOCTORUL STOCKMANN Am cuvîntul?

ASLAKSEN *(sunînd clopoțelul)* Domnul doctor Stockmann are cuvîntul.

DOCTORUL STOCKMANN Sînt cîteva zile de cînd unii încearcă așa cum s-a văzut și aici în seara asta, să mă reducă la tăcere. Ar trebui să-mi apăr ca un leu drepturile mele

sfinte de om. Acum însă întîmple-se orice cu mine — îmi este indiferent, pentru că am de vorbit despre lucruri mult mai mari decît persoana mea. *(Lumea se îmbulzește tot mai strîns în jurul lui. În mijlocul ei apare și Morten Kiil.)* M-am gîndit și am cugetat mult în zilele astea, m-am gîndit în fel şi chip, și am ajuns în cele din urmă să simt că-mi plesneşte capul...

PRIMARUL *(tuşind)* Hm!

DOCTORUL STOCKMANN Pe urmă însă am început să mă dumiresc, să mă lămuresc, am început să fac legătura între idei. Iată de ce mă aflu astă-seară aici. Vreau să vă fac niște destăinuiri mari, dragi concetățeni. Vreau să vă comunic o descoperire mult mai importantă decît aceea că țevile de apă sînt infectate şi băile noastre sînt instalate pe un teren otrăvit.

DIFERITE GLASURI *(strigînd)* Nu vorbi de băi. Nu vrem să te ascultăm. Nimic despre băi.

DOCTORUL STOCKMANN Am spus că vreau să vorbesc despre marea descoperire pe care am făcut-o în ultimele zile, descoperirea că toate izvoarele vieții noastre spirituale sînt otrăvite și că toată societatea noastră este clădită pe terenul otrăvit al minciunii.

DIFERITE VOCI ULUITE *(cu jumătate de glas)* Ce vrea să spună?

PRIMARUL Insinuări, oameni buni!

ASLAKSEN *(cu mîna pe clopoțel)* Vorbitorul este invitat să se modereze.

DOCTORUL STOCKMANN Mi-am iubit orașul natal, așa cum își iubeşte oricine locul unde a copilărit. Nu eram bătrîn cînd am plecat de aici, iar depărtarea, lipsurile și amintirile parcă au dat o strălucire și mai mare orașului și oamenilor. *(Se aud cîteva aplauze și aclamații.)* Am trăit astfel mulți ani într-un bîrlog îngrozitor, departe, în nordul țării. Cînd mă întîlneam cu vreun om care trăia pe-acolo, printre stînci, mă gîndeam uneori că ar fi fost mai bine pentru acele sărmane ființe degerate să fi avut printre ele un veterinar, în locul unui om ca mine. *(Murmure în sală.)*

BILLING *(punînd tocul pe masă)* Asemenea vorbe n-am auzit de cînd sînt!

HOVSTAD Insulte aduse poporului cinstit, de jos!

DOCTORUL STOCKMANN Răbdare! Nu cred că e cineva care să spună că am dat uitării, acolo sus, orașul meu natal. Stăteam pe ouă ca o cloșcă și ce credeți că am clocit? Am clocit planul pentru băile noastre de aici. *(Aplauze și proteste.)* Iar cînd soarta s-a îndurat în sfîrșit de mine și m-a ajutat să mă întorc acasă, cred, dragi concetățeni, că nu am avut o dorință mai mare, da, decît dorința aprigă și arzătoare să lucrez pentru țară și pentru interesul general.

PRIMARUL *(privind în gol)* Modest om, hm!

DOCTORUL STOCKMANN Am venit astfel aici și am trăit cu multe iluzii. Ieri dimineață însă, mai bine zis alaltăieri seara, mi s-au deschis ochii într-o largă perspectivă și primul lucru pe care l-am văzut a fost prostia nemărginită a autorităților... *(Gălăgie, strigăte și rîsete. Doamna Stockmann tușește de zor.)*

PRIMARUL Domnule președinte!

ASLAKSEN *(sunînd clopoțelul)* În virtutea autorității mele...

DOCTORUL STOCKMANN E meschin să se agațe cineva de un cuvînt, domnule Aslaksen. Am vrut să spun numai că am văzut marea porcărie de care s-au făcut vinovați conducătorii, în această problemă a băilor. Pe conducători nu i-am putut suferi niciodată. M-am săturat de astfel de oameni, am avut timp să-i tot cunosc. Sînt ca țapii într-o livadă tînără. Fac stricăciuni peste tot. Stau în calea omului liber, se pun de-a curmezișul la tot pasul și tare-aș vrea să-i văd stîrpiți, ca pe oricare alte animale vătămătoare... *(Neliniște în sală.)*

PRIMARUL Domnule președinte, se pot îngădui astfel de expresii?

ASLAKSEN *(cu mîna pe clopoțel)* Domnule doctor!...

DOCTORUL STOCKMANN Nu-mi dau seama de ce abia acum i-am cunoscut bine pe acești domni, am avut doar, aproape zi de zi, în fața ochilor un exemplar atît de strălucit aici, în oraș, în persoana fratelui meu Peter, mocăit la treabă și tenace în prejudecății... *(Rîsete, gălăgie și fluierături. Doamna Stockmann tușește mereu. Aslaksen agită clopoțelul cu toată puterea.)*

BEȚIVUL *(care a intrat iarăși în sală)* De mine e vorba? Păi da, mă cheamă Pettersen. Ba nu, dracu să mă ia!

GLASURI MÎNIOASE Afară cu bețivul! Afară! Să iasă! *(Omul e scos din nou afară.)*

PRIMARUL Cine era persoana?

UN OM DIN APROPIERE Nu-l cunosc, domnule primar.

UN ALTUL Nu-i de la noi.

AL TREILEA O fi vreun negustor de lemne de prin alte părți... *(Restul nu se aude.)*

ASLAKSEN Era, se vede, amețit de bere. Continuați, domnule doctor, însă păstrați măsura.

DOCTORUL STOCKMANN Ei bine, dragi concetățeni! Nu mă voi ocupa mai îndeaproape de conducătorii noștri. Dacă-și închipuie cineva, ținînd seama de cele spuse adineauri, că vreau să mă răzbun astă-seară pe acești domni, se înșală amarnic. Am toată încrederea că aceste fosile ale unei lumi în dispariție nu au nevoie de nici un doctor care să le grăbească sfîrșitul. Și nu astfel de oameni constituie primejdia cea mai mare pentru societate. Și nu ei sînt cei mai capabili să infecteze izvoarele noastre de viață spirituală și terenul de sub noi. Nu ei sînt dușmanii cei mai periculoși ai adevărului și ai libertății în societatea noastră.

STRIGĂTE DIN TOATE PĂRȚILE Da' cine-s ăia? Cum îi cheamă?

DOCTORUL STOCKMANN Puteți fi siguri că le voi spune pe nume. Căci tocmai asta-i descoperirea cea mare pe care am făcut-o ieri. *(Ridicînd glasul.)* Cel mai periculos dușman al adevărului și al libertății din mijlocul nostru e majoritatea compactă. Da, blestemata majoritate, compactă și liberală. Ea este. Știți acum de cine e vorba.

(Gălăgie imensă în sală. Cei mai mulți strigă, bat din picioare și fluieră. Cîțiva domni mai în vîrstă schimbă priviri pe furiș și par a face haz. Doamna Stockmann se ridică neliniștită de pe scaun. Eilif și Morten se îndreaptă amenințători spre școlarii care fac gălăgie. Aslaksen agită clopoțelul și cheamă lumea la ordine. Hovstad și Billing spun ceva amîndoi, însă nu pot fi auziți. În cele din urmă, se face liniște.)

ASLAKSEN Președintele așteaptă ca vorbitorul să-și retragă cuvintele nechibzuite pe care le-a rostit.

DOCTORUL STOCKMANN Pentru nimic în lume, domnule Aslaksen. Marea majoritate a societății noastre e cea care-mi răpește libertatea și mă oprește să spun adevărul.

HOVSTAD Majoritatea are totdeauna dreptatea de partea ei.

BILLING Și adevărul. Ca să se știe!

DOCTORUL STOCKMANN Majoritatea nu are niciodată dreptate! Niciodată. E o minciună socială, care revoltă pe orice om liber și capabil să cugete. Din cine e alcătuită majoritatea populației într-o țară? Din oameni inteligenți sau din proști? Cred că toată lumea este de acord că proștii formează majoritatea covîrșitoare pe tot globul pămîntesc. Nu ar fi însă drept ca proștii să-i conducă pe cei inteligenți. *(Gălăgie și strigăte.)* Da, da, puteți striga mai tare decît mine, dar nu mă puteți dezminți. Puterea e din păcate în mîna majorității, însă dreptatea nu e de partea ei. Dreptate am eu. Dreptate au de asemeni oamenii simpli și puțini la număr. Minoritatea are totdeauna dreptate! *(Din nou gălăgie mare.)*

HOVSTAD Bravo, domnule doctor Stockmann! De alaltăieri ai devenit așadar aristocrat.

DOCTORUL STOCKMANN Am spus că nu vreau să stric nici o singură vorbă despre mica turmă de astmatici și rahitici din spatele meu. Ei nu mai au nimic comun cu marea mișcare a vieții. Mă gîndesc însă la cei puțini și simpli din rîndurile noastre, care și-au însușit toate adevărurile noi. Acești oameni se află în avangardă, destul de departe de majoritatea compactă pentru ca ea să-i poată ajunge. Ei apără acolo adevărurile prea proaspete pentru viața conștientă, pentru ca majoritatea să fi avut vreme să se grupeze în jurul lor.

HOVSTAD Iată-l pe doctor și revoluționar!

DOCTORUL STOCKMANN Da, domnule Hovstad! Vreau să răstorn această minciună că adevărul ar fi de partea majorității. Ce fel de adevăruri cultivă majoritatea? Pe cele care s-au învechit atît de mult, încît sînt pe cale să ajungă vetuste, caduce. Un adevăr care s-a învechit însă atît de mult, domnilor, e sortit să ajungă o minciună! *(Rîsete și ironii.)* Da, da, puteți să mă credeți. Adevărurile nu sînt niște matusalemi cum își închipuie lumea. Un adevăr de structură normală, să vă spun eu, trăiește 17, 18, cel mult 20

de ani; rareori mai multă vreme. Asemenea adevăruri vechi sînt însă de obicei îngrozitor de zdrenţuite. Şi cu toate acestea, majoritatea se ocupă abia atunci de ele, recomandîndu-le ca o hrană spirituală sănătoasă. Vă pot asigura, totuşi, că o astfel de hrană e lipsită de orice valoare nutritivă, lucru pe care eu, ca medic, îl înţeleg. Toate aceste adevăruri cultivate de majoritate seamănă cu conservele vechi, cu slănina rîncedă şi mucegăită. Asta e originea scorbutului moral care roade societatea.noastră.

ASLAKSEN Mi se pare că onoratul vorbitor s-a îndepărtat prea mult de la subiect.

PRIMARUL În esenţă, eu sînt de părerea domnului preşedinte.

DOCTORUL STOCKMANN Tu, Peter, pesemne că ai înnebunit! Eu mă ţin cît mai strîns de subiect. Ceea ce vreau să spun e tocmai că masa, majoritatea, blestemata asta de majoritate compactă, e cea care otrăveşte izvoarele vieţii noastre spirituale şi că infectează terenul de sub noi.

HOVSTAD Marea majoritate liberală a poporului face acest lucru tocmai fiindcă e destul de chibzuită ca să aibă încredere în adevărurile sigure şi recunoscute!

DOCTORUL STOCKMANN O, dragă domnule Hovstad! Nu-mi vorbi mie de adevăruri sigure. Adevărurile pe care masa şi mulţimea le aprobă sînt cele pe care le-au considerat sigure luptătorii de avangardă pe vremea strămoşilor noştri. Noi, luptătorii de avangardă de azi, nu le mai aprobăm. Şi eu cred că nu exită adevăr mai sigur decît acela că societatea nu poate trăi o viaţă sănătoasă, dacă se întemeiază pe astfel de adevăruri, vechi şi lipsite de vitalitate.

HOVSTAD Totuşi, în loc să vorbim aici vrute şi nevrute, ar fi poate mai interesant să aflăm care sînt adevărurile vechi şi lipsite de vitalitate cu care trăim noi. *(Aprobări din diferite părţi.)*

DOCTORUL STOCKMANN O! Multe-aş putea să enumăr! Deocamdată însă, mă limitez la un adevăr care de fapt e o minciună odioasă şi pe care se bazează viaţa domnului Hovstad, a „Curierului poporului“ şi a tuturor prozeliţilor acestei gazete.

HOVSTAD Care-i adevărul acela?

DOCTORUL STOCKMANN Doctrina pe care aţi moştenit-o de la părinţii voştri şi pe care o propovăduiţi cu neso-

cotință în lung și lat, doctrina că masa, mulțimea, reprezintă elita poporului și chiar poporul însuși, că omul de rînd, ignorant și necioplit, are același drept să condamne, să aprobe și să conducă pe care-l au indivizii superiori ai elitei intelectuale.

BILLING Mai auzii una!

HOVSTAD *(concomitent)* Țineți minte, cetățeni, vorbele astea!

CÎTEVA GLASURI IRITATE Aha! Nu noi, poporul! Numai cei „superiori" să conducă! „Elita"!

UN MUNCITOR Afară cu omul care trăncănește așa!

ALȚII Dați-l pe ușă afară!

UN CETĂȚEAN *(strigînd)* Sună din trîmbiță, Evensen!

(Se aud sunete puternice de trîmbiță. Fluierături și zgomot asurzitor în sală.)

DOCTORUL STOCKMANN *(după ce larma s-a potolit oarecum)* Fiți cuminți, oameni buni! Nu puteți asculta glasul adevărului măcar o singură dată? Nu pretind ca toți să vă declarați dintr-o dată de acord cu mine. Mă așteptam totuși ca domnul Hovstad să-mi dea dreptate după ce s-a recules puțin. Dumnealui pretinde că e liber-cugetător.

CÎTEVA ÎNTREBĂRI UIMITE ȘI DISCRETE Liber-cugetător a spus? Cum? Domnul redactor Hovstad—liber-cugetător?

HOVSTAD *(cu glas tare)* Dovedește acest lucru, domnule doctor Stockmann! Cînd și unde am scris eu așa ceva?

DOCTORUL STOCKMANN *(reflectînd puțin)* Da, da, aveți dreptate. Nu ați avut acest curaj. Nu vreau să vă pun în încurcătură, domnule Hovstad. Lăsați-mă pe mine să fiu liber-cugetător. Și acum vreau să vă spun tuturor că domnul Hovstad și „Curierul poporului" vă duc de nas în chip rușinos cînd susțin că voi, plebea, masa, mulțimea sînteți floarea națiunii. E o simplă minciună gazetărească, dacă vreți să știți! Plebea e materia primă din care evoluția va putea să creeze națiunea. *(Bombăneli, rîsete și neliniște în sală.)* Nu se întîmplă la fel în tot restul regnului animal? Care e deosebirea dintre o familie de animale cultivate și una de animale necultivate? Luați ca exemplu o găină de la țară. Ce valoare poate să aibă trupul ei pipernicit, ce valoare calitativ nutritivă are carnea ei. Prea mare, firește că

nu! Şi ce fel de ouă face? Oricare cioară sau femelă de corb, poate să le facă aproape la fel de bune. Dacă luaţi însă o găină de rasă spaniolă sau japoneză, un fazan sau un curcan, veţi vedea numaidecît deosebirea. Dacă vreţi hai să pomenesc şi de cîini, cu care noi, oamenii, avem legături atît de apropiate! Închipuiţi-vă deci un dulău miţos de la ţară, care vagabondează mereu pe uliţe şi murdăreşte zidurile caselor. Ei bine, aşezaţi-l pe acest dulău urîcios lîngă un pudel frumos care descinde după multe generaţii dintr-un neam de soi, e hrănit cu mîncăruri fine şi a avut ocazie să asculte nişte glasuri armonioase, ori o muzică aleasă. Nu credeţi că craniul acestui pudel s-a dezvoltat cu totul altfel decît cel al dulăului de la ţară? Puteţi fi siguri de aceasta. Sînt căţeluşi civilizaţi, pe care scamatorii îi dresează să facă tot felul de giumbuşlucuri. Un cîine de rînd nu va învăţa niciodată astfel de lucruri. *(În jur se aude larmă şi glume.)*

UN CETĂŢEAN *(strigînd)* Nu cumva vrei să ne faci şi pe noi cîini?

ALT OM Nu sîntem animale, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Ba animale sintem cu toţii, şi încă animale cît se poate de bune. Animale de soi nu se găsesc însă multe printre noi. O! E o diferenţă îngrozitor de mare între oamenii-pudeli şi oamenii-dulăi. Partea nostimă e că domnul redactor Hovstad e de acord pe deplin cu mine cînd e vorba de patrupezi...

HOVSTAD Lăsaţi patrupezii în pace.

DOCTORUL STOCKMANN Cînd e vorba însă de bipezi, domnul Hovstad se zborşeşte imediat. Nu mai are curajul să-şi urmărească şirul ideilor. Răstoarnă toată doctrina şi proclamă în coloanele „Curierului" că găina şi dulăul de la ţară sînt exemplarele cele mai frumoase ale menajeriei. Aşa se întîmplă însă totdeauna cînd omul nu a eliminat vulgaritatea din el, ca să ajungă la adevărata distincţie spirituală.

HOVSTAD Nu pretind că sînt distins. Mă trag din ţărani simpli şi sînt mîndru că rădăcina mea se înfige adînc în plebea care aici e luată în batjocură.

DIFERIŢI MUNCITORI Trăiască Hovstad! Ura! Ura!

DOCTORUL STOCKMANN Plebea de care vorbesc eu nu trebuie să fie căutată în straturi prea adînci. Ea mişună în

jurul nostru pînă la culmile scării sociale. Uitaţi-vă bunăoară la primarul nostru, elegant şi cochet. Primarul oraşului nostru! Fratele meu e doar şi el un om din popor ca oricare altul. *(Rîsete și ţistuieli.)*

PRIMARUL Protestez împotriva unor astfel de atacuri directe, la persoane...

DOCTORUL STOCKMANN *(netulburat)* Şi nu doar pentru motivul că se trage, ca şi mine, dintr-un fost pirat odios, din Pomerania sau din părţile acelea, lucru autentic...

PRIMARUL O legendă absurdă, împotriva căreia mă ridic!

DOCTORUL STOCKMANN E însă aşa cum e, deoarece gîndeşte întotdeauna la fel cum gîndesc superiorii lui, este totdeauna de părerea lor. Oricine se poartă aşa e plebeu din punct de vedere spiritual. Iată de ce frate-meu Peter e departe de a fi un om distins şi un spirit liberal.

PRIMARUL Domnule preşedinte!

HOVSTAD Va să zică numai oamenii distinşi sînt liberali în ţara noastră. Interesantă noutate! *(Rîsete în sală.)*

DOCTORUL STOCKMANN Şi asta face parte din noua mea descoperire. Şi încă ceva: liberalism şi moralitate sînt aproape exact acelaşi lucru. Iată de ce „Curierul poporului" comite o greşeală de neiertat cînd proclamă zi de zi doctrina falsă că masa şi mulţimea, majoritatea compactă, deţin monopolul moralităţii, în timp ce pătura intelectuală stîrneşte viciul, corupţia şi tot felul de murdării spirituale, aşa cum murdăriile de la tăbăcăriile de sus, din Valea Morii, contaminează apele noastre. *(Scandal și întreruperi. Tîrît de ideile sale, doctorul strigă netulburat.)* Ba încă aceeaşi foaie predică sus şi tare că masa şi mulţimea au dreptul la condiţii mai bune de viaţă. Dacă s-ar admite însă doctrina „Curierului", masa ar fi pur şi simplu cufundată în viciu şi corupţie. Din fericire, e vorba numai de o veche minciună populară. Nu cultura îl degradează pe individ, ci abrutizarea, sărăcia şi mizeria din casele care nu sînt aerisite şi măturate în fiecare zi. Soţia mea, Katrine, susţine că pînă şi podeaua trebuie spălată în fiecare zi. Cei care locuiesc în case neaerisite pierd facultatea de a gîndi şi trăi conform preceptelor morale. Lipsa de oxigen atrofiază conştiinţa şi se pare că e foarte mare lipsă de oxigen în multe case din oraşul nostru, fiindcă majoritatea compactă e destul de

inconştientă ca să tragă nădejde că oraşul va prospera prin minciună şi înşelăciune.

ASLAKSEN Nu se poate aduce întregii societăţi o acuzaţie atît de monstruoasă!

UN DOMN Propun domnului preşedinte să retragă cuvîntul vorbitorului.

CÎTEVA GLASURI IRITATE Da, da. Să i se retragă cuvîntul.

DOCTORUL STOCKMANN *(clocotind)* Voi proclama atunci adevărul la fiecare colţ de stradă. Voi scrie în gazetele din alte oraşe. Toată ţara va afla ce se petrece aici!

HOVSTAD Se pare că domnul doctor şi-a pus în gînd să distrugă oraşul.

DOCTORUL STOCKMANN Da, ţin atît de mult la oraşul meu natal, încît prefer să-l distrug decît să-l văd înflorind prin minciună.

ASLAKSEN Grele vorbe!

(Gălăgie şi fluierături. Doamna Stockmann tuşeşte zadarnic. Doctorul nu o mai aude.)

HOVSTAD *(strigînd în toiul gălăgiei)* Omul acesta e un duşman al cetăţenilor, vrea să distrugă toată societatea!

DOCTORUL STOCKMANN *(din ce în ce mai agitat)* Nici o putere din lume nu poate împiedica distrugerea unei societăţi bazate pe minciună! O atare societate trebuie rasă de pe faţa pămîntului! Cei ce trăiesc din minciună să fie stîrpiţi ca animalele vătămătoare! Veţi infecta pînă la urmă toată ţara. Veţi face totul ca să devină o necesitate distrugerea ei. Dacă e vorba să ajungă lucrurile atît de departe, ascultaţi ce vă spun eu, din adîncul sufletului: să fie distrusă toată ţara, iar poporul ei să fie stîrpit!

UN OM DIN MULŢIME Vorbeşte ca un adevărat duşman al poporului!

BILLING Pe legea mea! Se aude glasul poporului!

TOATĂ MULŢIMEA *(strigînd)* Da, da! E duşmanul poporului! Îşi urăşte ţara. Urăşte tot poporul!

ASLAKSEN Ca cetăţean şi ca om sînt indignat de tot ce am auzit spunîndu-se aici. Doctorul Stockmann şi-a dat arama pe faţă mai rău decît mi-aş fi putut închipui vreodată. Regret, dar mă văd nevoit să mă asociez la părerea exprimată adineauri de cîţiva cetăţeni onorabili, şi cred că

ar fi bine să sprijinim cu toții această părere printr-o moțiune. Eu propun formula următoare: „Adunarea se pronunță clar: îl consideră pe medicul băilor, doctorul Tomas Stockmann, dușman al poporului".

(Urale și aplauze furtunoase. Mulți îl impresoară pe doctor și îl huiduiesc. Doamna Stockmann și Petra s-au ridicat de la locurile lor. Morten și Eilif se iau la bătaie cu ceilalți școlari, care au huiduit și ei. Cîțiva inși îi despart.)

DOCTORUL STOCKMANN *(către cei care îl huiduiesc)* Ticăloșilor! Vă arăt eu vouă!

ASLAKSEN *(sunînd clopoțelul)* Domnul doctor nu mai are cuvîntul. Pun moțiunea la vot. Pentru evitarea oricăror motive personale, votul va fi în scris și nesemnat. Aveți hîrtie curată, domnule Billing?

BILLING Am și albastră, și albă.

ASLAKSEN *(coborînd de pe estradă)* Foarte bine. Așa o să meargă treaba mai repede. Tăiați hîrtia în bucățele. Da, așa. *(Către adunare.)* Albastrul înseamnă *nu*; albul înseamnă *da*. Voi trece personal pe la fiecare să strîng voturile.

(Primarul părăsește sala. Aslaksen și alți cîțiva cetățeni trec pe la cei din sală cu bucățelele de hîrtie în pălării.)

UN DOMN *(către Hovstad)* Ce e cu doctorul? Ce va zice lumea de afacerea asta?

HOVSTAD Lumea îl știe pe doctor ca pe un smintit.

ALT DOMN *(către Billing)* Dumneavoastră ați fost de multe ori în casa lui. Ați băgat de seamă că îi place băutura?

BILLING Nu știu, însă grogul nu lipsește niciodată de pe masa lui.

AL TREILEA DOMN Eu, unul, cred că e cam într-o ureche.

PRIMUL DOMN O fi, poate, vreo boală ereditară în familie?

BILLING N-ar fi exclus.

AL PATRULEA DOMN Nu trebuie să credem totul. Lumea e rea și scornește multe din răzbunare.

BILLING L-am auzit deunăzi vorbind de un spor de salariu, pe care însă nu l-a obținut.

TOȚI DOMNII ÎN COR Păi vedeți? Acum e ușor de înțeles.

BEȚIVUL *(în mulțime)* Dați-mi și mie o hîrtie albastră! Și una albă!

STRIGĂTE Iar a apărut bețivul! Afară cu el!

MORTEN KIIL *(apropiindu-se de doctor)* Ei, Stockmann! Vezi ce-a ieșit din trăncănelile tale?

DOCTORUL STOCKMANN Mi-am făcut pur și simplu datoria.

MORTEN KIIL Ce-ai spus despre tăbăcăriile din Valea Morilor?

DOCTORUL STOCKMANN Ai auzit doar. Am spus că toată murdăria se scurge de acolo.

MORTEN KIIL Și de la tăbăcăria mea?

DOCTORUL STOCKMANN Din păcate! A dumitale e cea mai rea dintre toate.

MORTEN KIIL Și vrei să publici asta la gazete?

DOCTORUL STOCKMANN Vreau să se facă lumină.

MORTEN KIIL O să te coste scump, Stockmann. *(Iese.)*

UN DOMN GRAS *(îndreptîndu-se spre Horster, fără a le saluta pe doamne)* Și zi așa, domnule căpitan, îți pui casa la dispoziția dușmanilor poporului?

HORSTER Cred că pot să fac ce vreau în proprietatea mea, domnule negustor.

NEGUSTORUL N-o să te superi atunci dacă voi face și eu la fel cu a mea?

HORSTER Ce vreți să spuneți?

NEGUSTORUL Vei afla mîine. *(Îi întoarce spatele și iese.)*

PETRA Nu era armatorul dumneavoastră, domnule căpitan?

HORSTER Da, angrosistul Vik.

ASLAKSEN *(cu buletinele de vot în mînă, se urcă pe estradă și agită clopoțelul)* Vreau să vă comunic rezultatul, domnilor! Toate voturile, minus unul...

UN DOMN TÎNĂR Al bețivului!

ASLAKSEN Cu toate voturile, minus unul singur, al unui bețiv, adunarea noastră cetățenească l-a declarat pe medicul băilor, doctorul Tomas Stockmann, dușman al poporului! *(Strigăte și aplauze.)* Trăiască vechea și onorabila noastră societate civilă! *(Aplauze.)* Trăiască vredni-

cul şi harnicul nostru primar care, cu atîta abnegaţie, şi-a înăbuşit glasul sîngelui! *(Urale.)* Ridic şedinţa. *(Coboară de pe estradă.)*

BILLING Trăiască preşedintele nostru!

TOATĂ MULŢIMEA Trăiască tipograful Aslaksen!

DOCTORUL STOCKMANN *(adresîndu-se fiicei sale)* Dă-mi pălăria şi pardesiul, Petra! Spune-mi, te rog, domnule căpitan: ai locuri pe vapor pentru Lumea Nouă?

HORSTER Pentru dumneata şi familia dumitale se vor găsi locuri, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN *(în timp ce Petra îl ajută să-şi pună pardesiul)* Bine! Hai, Katrine! Haideţi, băieţi! *(Îşi ia soţia de braţ.)*

DOAMNA STOCKMANN *(încet)* Să ieşim pe uşa din dos, dragă Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Nici nu vreau să aud de uşa din dos. *(Cu glasul ridicat, către mulţime.)* Nici nu-mi voi scutura bine praful de pe tălpi, şi veţi avea ştiri de la duşmanul poporului! Eu nu sînt om bun, cum e o anumită persoană. Nu spun: vă iert, căci nu ştiţi ce faceţi.

ASLAKSEN Comparaţia dumitale e o insultă, domnule doctor Stockmann!

BILLING Un om serios nu poate îngădui să i se vorbească astfel.

UN GLAS GROSOLAN Mai şi ameninţă, după toate!

GLASURI IRITATE Haidem să-i spargem geamurile! Să-l aruncăm în fiord!

UN OM DIN MULŢIME Sună din trîmbiţă, Evensen!

(Sunete de trîmbiţă, fluierături, strigăte sălbatice. Doctorul se îndreaptă cu ai săi spre ieşire. Horster le deschide drumul)

TOATĂ MULŢIMEA *(huiduindu-l pe doctor)* Duşmanul poporului! Duşmanul poporului! Duşmanul poporului!

BILLING *(punîndu-şi în ordine însemnările)* În seara asta ştiu bine că nu beau grog în casa lui Stockmann!

(Lumea se îmbulzeşte spre ieşire. Gălăgia continuă afară. Din stradă se aud strigătele: „Duşmanul poporului!“ „Duşmanul poporului!“)

Actul V

(Cabinetul de lucru al doctorului Stockmann. De-a lungul pereţilor, etajere şi dulapuri cu cărţi şi diferite piese anatomice. În fund, ieşirea spre vestibul. În faţă, la stînga, uşa spre salon. Pe peretele din dreapta se văd două ferestre cu geamurile sparte. La mijloc, biroul doctorului, cu diferite cărţi şi hîrtii. Camera e răvăşită. Înainte de amiază. Doctorul, în halat şi papuci, cu tichie pe cap, stă aplecat şi scotoceşte cu o umbrelă sub unul din dulapuri; în cele din urmă, scoate afară o piatră.)

DOCTORUL STOCKMANN *(vorbind prin uşa întredeschisă dinspre salon)* Katrine, am mai găsit una.

DOAMNA STOCKMANN Fii liniştit, o să mai găseşti şi altele.

DOCTORUL STOCKMANN *(aşezînd piatra pe masă lîngă o grămadă de alte pietre)* Am să păstrez pietrele astea ca pe nişte lucruri sfinte. Eilif şi Morten se vor uita la ele în fiecare zi, iar cînd vor creşte mari le vor moşteni de la mine. *(Scotocind iar pe sub etajeră.)* Fata aia — cum dracu o cheamă? — nu s-a dus încă după geamgiu?

DOAMNA STOCKMANN *(intrînd în cabinet)* Ba s-a dus, dar i-a spus că nu ştie dacă poate veni astăzi.

DOCTORUL STOCKMANN Eu cred că nu îndrăzneşte să vină.

DOAMNA STOCKMANN Şi Randine crede că nu îndrăzneşte, de teama vecinilor. *(Vorbind prin uşă, spre salon.)* Ce vrei, Randine? Aha! *(Iese şi se întoarce imediat.)* O scrisoare pentru tine, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN S-o văd! *(O deschide şi o citeşte.)* Da, da!

DOAMNA STOCKMANN De la cine e?

DOCTORUL STOCKMANN De la proprietar. Ne reziliază contractul.

DOAMNA STOCKMANN Adevărat? El, un om atît de bun?

DOCTORUL STOCKMANN *(uitîndu-se la scrisoare)* Zice că n-are încotro. Îi pare rău, dar e nevoit, din considerație pentru concetățeni și pentru opinia publică. Nu poate să treacă peste anumite persoane influente...

DOAMNA STOCKMANN Vezi, dragă Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Da, da, văd destul de bine. Toți sînt lași. Nimeni nu are curajul să facă ceva, de teama celorlalți. *(Aruncînd scrisoarea pe masă.)* Pentru noi, însă, e totuna, Katrine. Plecăm în Lumea Nouă și pe urmă...

DOAMNA STOCKMANN Da, Tomas. Nu știu însă dacă plecarea asta a noastră e chibzuită.

DOCTORUL STOCKMANN Vrei cumva să mai rămîn aici după ce m-au țintuit la stîlpul infamiei și mi-au spart toate geamurile? Stai, dragă, că încă n-ai văzut tot. Uite cum mi-au rupt pantalonii cei negri!

DOAMNA STOCKMANN Vai, Tomas! Cei mai buni pe care-i aveai!

DOCTORUL STOCKMANN Nimeni nu trebuie să poarte pantalonii cei mai buni cînd iese în stradă să lupte pentru libertate și adevăr. Puțin îmi pasă de pantaloni! O să mi-i cîrpești tu, cînd o să ai timp. Ceea ce nu pot tolera însă, e faptul că plebea și gloata își permit să se apropie de mine și să mă trateze pe picior de egalitate.

DOAMNA STOCKMANN Da, toți s-au purtat rău cu tine, dragă Tomas, dar ăsta nu-i motiv să ne părăsim țara.

DOCTORUL STOCKMANN Crezi poate că oamenii de rînd din alte orașe sînt mai puțin obraznici decît ăștia de-aici? Ce mi-s unii, ce mi-s alții! Dar javrele n-au decît să latre. Nu asta-i partea cea mai proastă. Partea proastă e că oamenii din toată țara sînt robii prejudecăților. Las' că nici în Occidentul liber nu stau lucrurile mai bine! Și acolo e cu majoritate compactă, cu opinie publică liberală și cu toate celelalte drăcii. Situația de acolo e însă cu totul alta. Lumea te ucide, dar nu te schingiuiește, iar la nevoie te dai la o parte. *(Plimbîndu-se în lung și în lat.)* O! Dacă aș ști unde se poate cumpăra cu bani puțini o pădure virgină sau o insuliță din mările meridionale!

DOAMNA STOCKMANN Și băieții, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN *(oprindu-se)* Ciudată mai ești, Katrine! Vrei poate ca băieții să crească într-o societate ca a noastră? Doar ai văzut aseară că jumătate din populație

e nebună de legat; iar dacă cealaltă jumătate nu şi-a pierdut minţile este numai pentru că nişte dulăi nu pot pierde ceea ce nici nu au.

DOAMNA STOCKMANN Fii prudent, dragă Tomas, şi controlează-ţi vorbele.

DOCTORUL STOCKMANN Ce? Nu-i adevărat ce spun? Mulţimea nu răstoarnă toate ideile? Nu amestecă ea tot ce e drept şi nu e drept în aceeaşi ciorbă? Nu spune ea că e minciună ceea ce eu susţin că e adevăr? Nebunia cea mare e însă că aici liberalii mişună pretutindeni, închipuindu-şi că sînt în adevăr liberali, atît ei, cît şi ceilalţi. S-a pomenit aşa ceva, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Da, da, o nebunie curată, însă...

(Intră Petra din salon.)

DOAMNA STOCKMANN Te-ai şi întors de la şcoală?

PETRA Da, am fost concediată.

DOAMNA STOCKMANN Concediată?

DOCTORUL STOCKMANN Şi tu?

PETRA Da, doamna Busk m-a concediat şi am plecat numaidecît.

DOCTORUL STOCKMANN Bine-ai făcut, draga mea!

DOAMNA STOCKMANN Cine şi-ar fi închipuit că doamna Busk e o femeie atît de rea?

PETRA Vai, mamă! Doamna Busk nu e cum spui. Am văzut bine cît de rău i-a părut. Dar nu avea încotro, aşa că am rămas concediată.

DOCTORUL STOCKMANN *(zîmbeşte, frecîndu-şi mîinile)* Nu avea nici ea încotro! Frumos!

DOAMNA STOCKMANN După spectacolul odios de aseară...

PETRA Nu-i numai asta. Să vezi, tată!

DOCTORUL STOCKMANN Spune, hai!

PETRA Doamna Busk mi-a arătat trei scrisori, nu ma puţine, pe care le-a primit azi-dimineaţă...

DOCTORUL STOCKMANN Anonime, de bună seamă.

PETRA Da.

DOCTORUL STOCKMANN Bineînţeles! Nimeni nu are curajul să semneze.

PETRA Iar în două dintre ele se scria că un domn care vine adeseori în casa noastră a spus aseară la club că eu am nişte păreri extrem de libere despre anumite lucruri...

DOCTORUL STOCKMANN Şi n-ai tăgăduit asta?

PETRA N-am tăgăduit. Şi doamna Busk are unele păreri libere, cînd stăm de vorbă între patru ochi. Dacă însă acum i s-a scris şi asta despre mine, nu mă mai putea reţine în şcoală.

DOAMNA STOCKMANN Băgaţi de seamă! E vorba de cineva care vine deseori la noi în casă. Vezi prin urmare, Tomas, ce ţi-a adus ospitalitatea ta?

DOCTORUL STOCKMANN Murdării în mijlocul cărora nu mai putem trăi. Fă bagajele cît mai repede, Katrine! Să plecăm cît mai degrabă.

DOAMNA STOCKMANN Mi se pare că e cineva în coridor. Du-te şi vezi, Petra.

PETRA *(deschide uşa)* O! Dumneavoastră eraţi, domnule căpitan Horster? Poftiţi, vă rog.

HORSTER *(din vestibul)* Bună ziua. Am venit să văd ce mai e nou.

DOCTORUL STOCKMANN *(strîngîndu-i mîna)* Mulţumesc! Cît sînteţi de amabil!

DOAMNA STOCKMANN Vă mulţumim şi pentru că aţi fost atît de bun să ne conduceţi pînă acasă.

PETRA Şi cum aţi ajuns pe urmă la dumneavoastră acasă?

HORSTER Foarte simplu. Am destulă putere în braţele mele, slavă Domnului! Aşa-i făcută lumea: să trăncănească.

DOCTORUL STOCKMANN Destul de ciudat, pentru cît e de laşă! Veniţi să vă arăt ceva, domnule căpitan! Aveţi aici toate pietrele pe care gloata le-a aruncat în geamurile casei noastre. Numai două din toată grămada sînt mai mari; restul doar nişte pietricele. Şi totuşi zbierau afară, în stradă, şi jurau că mă vor face una cu pămîntul! Vorbe! Cu fapte nu se poate lăuda nimeni în oraşul ăsta.

HORSTER Bine că a fost aşa, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Da, aveţi dreptate. Dacă ar fi vorba însă de o încăierare serioasă, opinia publică şi-ar lua tălpăşiţa, iar majoritatea compactă ar lua-o la fugă spre pădure, ca o turmă de oi. Destul de trist şi mă doare inima pentru toate astea. În definitiv, simple prostii. Dacă lumea a spus însă că sînt duşmanul poporului, voi fi, într-adevăr, duşmanul poporului.

DOAMNA STOCKMANN Nu vei fi niciodată duşmanul poporului, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Să nu spui vorbă mare, Katrine. Un cuvînt greu e ca o înţepătură de ac în plămîn. Şi cuvintele acelea grele nu pot să le uit. Mi s-au aşezat aici, în furca pieptului, unde mă ustură şi mă rod ca o zeamă acră. Şi nici sarea amară nu le vine de hac.

PETRA Lasă, tată. Tu bate-ţi joc de ei.

HORSTER Lumea se va întoarce odată şi odată la gînduri mai bune, domnule doctor.

DOAMNA STOCKMANN Da, Tomas, de asta poţi fi sigur ca de lumina zilei.

DOCTORUL STOCKMANN Va fi prea tîrziu. Se prea poate să se căiască amarnic, că au făcut — cu atîta inconştienţă — ca un patriot să se expatrieze. Cînd plecaţi, domnule căpitan?

HORSTER Hm! Tocmai de asta venisem să stau de vorbă cu dumneavoastră...

DOCTORUL STOCKMANN S-a întîmplat ceva cu vaporul?

HORSTER Nu s-a întîmplat nimic, însă nu mai pot pleca.

PETRA Aţi fost concediat poate şi dumneavoastră?

HORSTER *(zîmbind)* Exact!

PETRA Şi dumneavoastră!

DOAMNA STOCKMANN Ai văzut, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Pentru adevăr! O! Dacă mi-aş fi închipuit asta...

HORSTER Nu vă faceţi inimă rea. Îmi găsesc eu un alt post, la o companie de navigaţie din alt oraş.

DOCTORUL STOCKMANN Şi cînd mă gîndesc că angrosistul Vik e un om bogat, care nu depinde de nimeni! Ptiu, drace!

HORSTER De altfel, e un om foarte loial. Mi-a spus că m-ar reţine bucuros, dacă ar avea curajul să nu mă concedieze.

DOCTORUL STOCKMANN Păi asta-i, nu l-a avut! Se înţelege!

HORSTER Nu-i lucru atît de uşor, mi-a spus el, cînd faci parte dintr-o partidă.

DOCTORUL STOCKMANN E un om cinstit şi are multă dreptate. O partidă e ca o maşină de tocat carne. Macină

toate capetele pînă le face terci, și ale celor deștepți, și ale celor proști.

DOAMNA STOCKMANN Lasă asta, Tomas.

PETRA *(către Horster)* Dacă nu ne-ai fi condus acasă, poate că lucrurile n-ar fi ajuns pînă la concediere.

HORSTER Nu mă căiesc de loc că v-am condus.

PETRA *(întinzîndu-i mîna)* Vă mulțumesc.

HORSTER *(către doctor)* Asta voiam să vă spun: dacă sînteți hotărîți să plecați, m-am gîndit la altă soluție.

DOCTORUL STOCKMANN Foarte bine. Numai să putem pleca...

DOAMNA STOCKMANN Bate cineva la ușă.

PETRA E unchiul, cu siguranță.

DOCTORUL STOCKMANN Aha! *(Cu glas tare.)* Intră!

DOAMNA STOCKMANN Dragă Tomas, promite-mi, în sfîrșit... *(Din vestibul intră primarul.)*

PRIMARUL *(din prag)* Văd că ești ocupat. În cazul ăsta, prefer să...

DOCTORUL STOCKMANN Nu, nu. Intră.

PRIMARUL Aș dori totuși să stau de vorbă cu tine între patru ochi.

DOAMNA STOCKMANN Foarte bine. Noi ne retragem în salon.

HORSTER Iar eu mă întorc mai tîrziu.

DOCTORUL STOCKMANN Nu, domnule căpitan. Treceți și dumneavoastră în salon. Vreau să-mi dați și alte amănunte...

HORSTER Bine. Atunci aștept aici. *(Iese în salon în urma doamnei Stockmann și a Petrei.)*

DOCTORUL STOCKMANN E curent azi la mine, nu-i așa? Pune-ți chipiul pe cap.

PRIMARUL Îți mulțumesc, dacă-mi dai voie. *(Își pune chipiul pe cap.)* Mi se pare că am răcit ieri. Am tremurat de frig.

DOCTORUL STOCKMANN Da? Era, parcă, destul de cald.

PRIMARUL Regret că n-am putut împiedica excesele de aseară.

DOCTORUL Ai să-mi comunici ceva deosebit?

PRIMARUL *(scoțînd un plic mare din buzunar)* Da, ți-am adus această adresă din partea direcției băilor.

DOCTORUL STOCKMANN M-au concediat?

PRIMARUL Da, începînd de astăzi. *(Punînd plicul pe masă.)* Ne pare rău; însă, la drept vorbind, n-am avut încotro din cauza opiniei publice.

DOCTORUL STOCKMANN *(zîmbind)* N-ai avut încotro? Am mai auzit astăzi vorbele astea.

PRIMARUL Te rog să-ţi aranjezi situaţia. De azi înainte nu mai poţi practica medicina aici, în oraş.

DOCTORUL STOCKMANN S-o ia dracu de medicină. Dar de unde ştii că n-o mai pot practica?

PRIMARUL Uniunea proprietarilor a făcut ieri o listă care circulă din casă în casă. Toţi cetăţenii sînt invitaţi să nu se mai folosească de serviciile tale, iar eu rămîn răspunzător ca s-o semneze toţi capii de familie. N-avem încotro, pur şi simplu.

DOCTORUL STOCKMANN Nu mă îndoiesc. Mai departe?

PRIMARUL Dacă pot să-ţi dau un sfat, să părăseşti oraşul pentru cîtva timp.

DOCTORUL STOCKMANN Tocmai mă gîndesc să plec din localitate.

PRIMARUL Foarte bine. Şi dacă, după o jumătate de an de gîndire, după o matură chibzuinţă, te vei hotărî să aşterni pe hîrtie cîteva cuvinte prin care să-ţi recunoşti greşeala...

DOCTORUL STOCKMANN Vrei poate să spui că mi-aş recăpăta postul?

PRIMARUL Poate. Nu e imposibil.

DOCTORUL STOCKMANN Şi cum ar rămîne atunci cu opinia publică? Doar din cauza ei nu îndrăzniţi...

PRIMARUL Opinia este un lucru extrem de variabil. De altfel, la drept vorbind, pentru noi prezintă o deosebită importanţă să avem o asemenea declaraţie scrisă de mîna ta.

DOCTORUL STOCKMANN Puteţi să vă puneţi pofta în cui! Îţi aduci sper aminte ce ţi-am mai spus şi altădată despre aceste stratageme.

PRIMARUL Poziţia ta era atunci foarte favorabilă şi puteai presupune că ai tot oraşul de partea ta, pentru a te susţine.

DOCTORUL STOCKMANN În schimb, acum trebuie să-mi dau seama că am tot oraşul împotriva mea? *(Clocotind de mînie.)* Nu! Chiar dacă Satana şi tot neamul lui ar fi impo-

triva mea! Niciodată nu veți avea o asemenea declarație din partea mea. Niciodată! Mă înțelegi?

PRIMARUL Un tată de copii nu-și poate îngădui să se poarte ca tine. Nu-ți poți îngădui, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Nu pot? Un singur lucru nu-și poate îngădui un om liber în lumea asta. Știi care e?

PRIMARUL Nu.

DOCTORUL STOCKMANN Sigur că nu știi, dar ți-l spun eu. Un om liber nu se poate terfeli ca un golan. Nu se poate purta în așa fel, încît să aibă toate motivele să se scuipe singur în ochi.

PRIMARUL Argumentele tale par foarte plauzibile. Iar dacă încăpățînarea ta nu-și are altă explicație, atunci...

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui?

PRIMARUL Știi foarte bine ce vreau să spun. Ca frate și ca om chibzuit, nu te sfătuiesc să te bazezi prea mult pe speranțe și perspective care ar putea foarte lesne să dea greș.

DOCTORUL STOCKMANN Ce Dumnezeu vrei să mai spui cu vorbele astea?

PRIMARUL Cred că nu ignorezi dispozițiile testamentare pe care le-a luat tăbăcarul Kiil.

DOCTORUL STOCKMANN Atîta știu, că bruma de avere pe care o are va fi lăsată unui azil pentru meseriașii lipsiți de mijloace. Ce mă privește asta pe mine?

PRIMARUL În primul rînd, nu-i vorba de o bagatelă. Tăbăcarul Kiil e un om destul de bogat.

DOCTORUL STOCKMANN Niciodată n-am bănuit...

PRIMARUL Serios? N-ai bănuit așadar nici că o parte destul de importantă din averea lui va reveni copiilor tăi, și că prin urmare tu și soția ta veți putea beneficia toată viața de uzufructul acestei averi? Nu ți-a spus?

DOCTORUL STOCKMANN Zău că nu! Dimpotrivă, l-am auzit plîngîndu-se mereu că e supus la impozite prea grele. Știi însă sigur asta, Peter?

PRIMARUL Știu dintr-o sursă demnă de toată încrederea.

DOCTORUL STOCKMANN O, Doamne! Va să zică, soția mea și copiii sînt asigurați. Vreau să afle și ei noutatea *(Strigă.)* Katrine! Katrine!

PRIMARUL *(reținîndu-l)*. Sst! Nu le spune încă nici un cuvînt.

DOAMNA STOCKMANN *(deschizînd ușa)* Ce s-a întîmplat?

DOCTORUL STOCKMANN Nimic, dragă. Mai aşteaptă puţin. *(Doamna Stockmann închide uşa. Doctorul se plimbă prin cameră.)* Pe viaţă. Ce fericire, să fii asigurat!

PRIMARUL Da, însă vorba e tocmai că nu eşti asigurat. Tăbăcarul Kiil îşi poate anula testamentul în orice clipă.

DOCTORUL STOCKMANN Nu o va face, dragă Peter. Bursucul e prea bucuros că te-am dat de gol pe tine, şi pe anumiţi prieteni ai tăi.

PRIMARUL *(privindu-l mirat şi cu ochi scrutători)* Aha! Asta aruncă lumină asupra anumitor lucruri.

DOCTORUL STOCKMANN Asupra căror lucruri?

PRIMARUL Totul a fost aşadar o manevră combinată. Toate atentatele violente şi brutale pe care tu le-ai comis, în numele adevărului, împotriva conducătorilor oraşului...

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui?

PRIMARUL Nu au fost altceva decît recompensa pentru testamentul acestui bătrîn Morten Kiil, dornic de răzbunare.

DOCTORUL STOCKMANN *(aproape mut)* Peter, eşti omul cel mai odios pe care l-am cunoscut în viaţa mea.

PRIMARUL Între noi nu mai există nimic. Concedierea ta este irevocabilă. Avem însă acum o armă împotriva ta! *(Iese.)*

DOCTORUL STOCKMANN Ptiu! *(Strigă.)* Katrine! Pune să spele podeaua pe unde a călcat! Spune ăleia — cum dracu o cheamă? — aia care umblă mereu cu funinginea pe nas, să aducă un hîrdău de apă.

DOAMNA STOCKMANN *(din prag)* Taci, dragă Tomas! Taci!

PETRA *(tot din prag)* Tată, a venit bunicu şi întreabă dacă poate sta de vorbă numai cu tine.

DOCTORUL STOCKMANN Desigur *(La uşă)* Poftim, tată socrule! *(Intră Morten Kiil, iar doctorul închide uşa după el.)* Despre ce e vorba? Stai jos, te rog.

MORTEN KIIL Nu stau de loc. *(Se uită în jur.)* E frumos la voi astăzi, Stockmann.

DOCTORUL STOCKMANN Aşa ţi se pare?

MORTEN KIIL Foarte frumos. Aveţi şi aer proaspăt. Aveţi şi oxigenul despre care ai vorbit ieri. Cred că azi ai şi cugetul curat.

DOCTORUL STOCKMANN Da, îl am.

MORTEN KIIL Îmi închipui. *(Bătîndu-se în piept.)* Ştii însă ce am eu aici?

DOCTORUL STOCKMANN Sper că ai şi dumneata un cuget curat.

MORTEN KIIL Am ceva şi mai bun. *(Scoate de la piept un portofel gros, îl deschide şi arată nişte hîrtii.)*

DOCTORUL STOCKMANN *(privindu-l mirat)* Acţiuni ale stabilimentului balnear?

MORTEN KIIL N-a fost greu să pun mîna pe ele azi.

DOCTORUL STOCKMANN Ai fost în oraş să le cumperi?

MORTEN KIIL Cu toţi banii pe care i-am avut la mine.

DOCTORUL STOCKMANN Dar, dragă tată socrule, în situaţia desperată în care se află băile noastre...

MORTEN KIIL Dacă vei fi om chibzuit, ai să ştii să pui băile iar pe picioare.

DOCTORUL STOCKMANN Da, vezi bine că fac tot ce pot, însă lumea din oraşul ăsta a înnebunit.

MORTEN KIIL Ai spus ieri că toate murdăriile, toate porcăriile vin de la tăbăcăria mea. Dacă asta ar fi adevărat, înseamnă că bunicul şi tatăl meu, cum şi eu însumi, am otrăvit oraşul ani de zile în şir, ca nişte ucigaşi. Crezi că pot răbda o asemenea ruşine?

DOCTORUL STOCKMANN O rabzi, n-ai încotro!

MORTEN KIIL Asta s-o crezi tu. Eu ţin la numele meu şi la reputaţia mea. Am auzit că oamenii m-au poreclit „Bursucul". Un bursuc e un fel de porc şi eu nu vreau să-i dau nimănui dreptul să mă creadă un porc. Eu vreau să trăiesc şi să mor ca un om curat.

DOCTORUL STOCKMANN Şi cum vrei să ajungi la acest rezultat?

MORTEN KIIL Tu o să mă speli, Stockmann.

DOCTORUL STOCKMANN Eu?

MORTEN KIIL Ştii cîţi bani mă costă acţiunile astea? N-ai de unde să ştii. Îţi spun eu. Sînt banii pe care Katrine, Petra şi băieţii tăi îi vor moşteni de la mine.

DOCTORUL STOCKMANN *(clocotind de mînie)* Şi plasezi banii Katrinei în asemenea...

MORTEN KIIL Da, toţi banii sînt plasaţi acum în băi. Şi acum vreau să văd, Stockmann, dacă mai faci pe nebunul. Dacă mai susţii că toate murdăriile şi toate infecţiile provin de la tăbăcăria mea! Asta ar însemna să tai fîşie cu fîşie

carnea Katrinei, a Petrei şi a copiilor tăi, şi cred că un tată nu poate face una ca asta decît dacă e nebun în toată puterea cuvîntului.

DOCTORUL STOCKMANN *(plimbîndu-se agitat de colo pînă colo)* Ei da, sînt nebun! Sînt nebun!

MORTEN KIIL Nu poţi fi atît de nebun, cînd e vorba de soţia şi de copiii tăi.

DOCTORUL STOCKMANN *(oprindu-se în faţa lui)* De ce n-ai venit să stai de vorbă cu mine înainte de a cumpăra hîrţoagele astea?

MORTEN KIIL Ce s-a făcut rămîne bun făcut.

DOCTORUL STOCKMANN *(plimbîndu-se neliniştit)* Dacă n-aş fi atît de sigur de mine! Dar sînt convins că am dreptate.

MORTEN KIIL *(cîntărind portofelul în mînă)* Dacă stărui în nebunia ta, să ştii, hîrtiile astea nu mai au nici o valoare. *(Bagă portofelul în buzunar.)*

DOCTORUL STOCKMANN Ştiinţa însă — ce dracu! — cred că trebuie să găsească un mijloc preventiv, într-un fel sau altul.

MORTEN KIIL Te gîndeşti tu la un mijloc de stîrpire a microbilor?

DOCTORUL STOCKMANN Da, sau de a-i face inofensivi.

MORTEN KIIL Nu ai putea încerca să-i stîrpeşti cu o otravă? Cu şoricioaică, de pildă!

DOCTORUL STOCKMANN Auzi, ce idee! Toată lumea susţine de altfel că e vorba de o simplă închipuire. Auzi dumneata, închipuire! Nu are decît să creadă fiecare ce vrea! Nu m-au declarat oare ignoranţii duşman al poporului, nu erau gata să-mi sfîşie hainele de pe mine?

MORTEN KIIL Unde mai pui geamurile pe care ţi le-au spart?

DOCTORUL STOCKMANN Iar alţii îmi vorbesc de datoriile pe care le am faţă de familie. Am să vorbesc cu soţia mea, ea e foarte scrupuloasă în astfel de chestiuni.

MORTEN KIIL Foarte bine. Ascultă şi tu o dată sfatul unei soţii înţelepte.

DOCTORUL STOCKMANN *(răstindu-se la el)* Nu mă aşteptam din partea dumitale să procedezi cu atita nesocotinţă, să rişti banii Katrinei, ca să mă pui acum pe mine într-o situaţie îngrozitoare! Cînd mă uit la dumneata, parcă văd pe Necuratul!...

MORTEN KIIL Atunci mai bine plec. Dar pînă la ora două vreau să am un răspuns din partea ta: da sau nu. Dacă răspunsul va fi *nu*, acțiunile vor fi date azilului, și asta chiar astăzi.

DOCTORUL STOCKMANN Și Katrine cu ce se va alege?

MORTEN KIIL Cu absolut nimic. *(Ușa de la vestibul se deschide. Redactorul Hovstad și tipograful Aslaksen își fac apariția.)* Uite-i pe amîndoi!

DOCTORUL STOCKMANN *(privindu-i țintă)* Ce înseamnă asta? Mai aveți curajul să intrați în casa mea?

HOVSTAD Uite că-l avem!

ASLAKSEN Vorba e că avem ceva de discutat cu dumneavoastră.

MORTEN KIIL *(în șoaptă)* Da sau nu, pînă la ora două.

ASLAKSEN *(aruncînd o privire spre Hovstad)* Aha!

DOCTORUL STOCKMANN Hai, spuneți, ce aveți! cu mine? Vă rog însă, fără multă vorbărie.

HOVSTAD Îmi dau seama prea bine că sînteți supărat din cauza atitudinii noastre la adunarea de ieri.

DOCTORUL STOCKMANN Atitudine, zici? Frumoasă atitudine! Atitudine de lași! Ptiu!

HOVSTAD Spuneți-i cum vreți, dar n-am avut încotro.

DOCTORUL STOCKMANN Adică n-ați avut curajul să faceți altfel. Nu-i așa?

HOVSTAD Cum vreți dumneavoastră.

ASLAKSEN De ce nu ne-ați prevenit măcar cu un cuvînt? Să ne fi făcut barem un semn cît de mic, mie sau domnului Hovstad.

DOCTORUL STOCKMANN Un semn? Despre ce?

ASLAKSEN Despre cele ce se petreceau în culise.

DOCTORUL STOCKMANN Nu înțeleg ce vreți să spuneți.

ASLAKSEN *(dînd din cap semnificativ)* Ba înțelegeți foarte bine, domnule doctor.

HOVSTAD Nu mai poate fi vorba de un secret.

DOCTORUL STOCKMANN *(uitîndu-se cînd la unul, cînd la altul)* Ce dracu mai e la mijloc?

ASLAKSEN Dați-mi voie să vă pun o întrebare. E adevărat că socrul dumneavoastră colindă orașul și cumpără toate acțiunile societății balneare?

DOCTORUL STOCKMANN Da, a cumpărat niște acțiuni astăzi, însă...

ASLAKSEN Ar fi fost mai prudent să încredinţaţi o astfel de misiune altcuiva, unei persoane care să nu aibă legături atît de apropiate cu dumneavoastră.

HOVSTAD În felul acesta, nu v-aţi fi descoperit. Nu trebuia să ştie nimeni că atacul împotriva staţiunii balneare a pornit din iniţiativa dumneavoastră. Trebuia să vă consultaţi cu mine, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN *(uitîndu-se drept în faţa lui; ca şi cînd l-ar fi orbit brusc o lumină, spune uluit)* E de închipuit aşa ceva? Se poate face aşa ceva?

ASLAKSEN *(zîmbind)* Fireşte că se poate face, însă trebuia să se facă mai fin. Asta-i!

HOVSTAD Şi s-o facă mai mulţi, nu unul singur. Răspunderea e mai mică dacă-i ai şi pe alţii de partea ta.

DOCTORUL STOCKMANN *(resemnat)* Pe scurt, domnii mei, ce vreţi de la mine?

ASLAKSEN Să vă spună domnul Hovstad.

HOVSTAD. Ba nu. Spune dumneata, Aslaksen.

ASLAKSEN Chestiunea e următoarea: acum, acum cînd ştim cum stau lucrurile, credem că putem pune „Curierul poporului" la dispoziţia dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Aveţi acum curajul să faceţi acest lucru? Dar cum rămîne cu opinia publică? Nu vă temeţi că se va stîrni o furtună împotriva noastră?

HOVSTAD Vom căuta s-o abatem.

ASLAKSEN Imediat ce atacul dumneavoastră îşi va produce efectul.

DOCTORUL STOCKMANN Cu alte cuvinte, vreţi să spuneţi că de vreme ce eu şi cu socrul meu am pus mîna pe acţiuni la un preţ ieftin...

HOVSTAD De fapt, numai interese ştiinţifice vă determină să aspiraţi la conducerea băilor.

DOCTORUL STOCKMANN Se înţelege. Numai interese ştiinţifice m-au determinat să-l iau pe bătrînul bursuc în combinaţia asta. Vom cîrpăci conductele pe ici, pe colo, vom scormoni puţin plaja, şi astfel oraşul nu va avea de cheltuit mai nimic. Nu credeţi că merge şi aşa? Ce ziceţi?

HOVSTAD Cred că da, dacă aveţi „Curierul poporului" de partea dumneavoastră.

ASLAKSEN Într-o societate liberă, presa e o forţă, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN Desigur. Ca şi opinia publică. Şi dumneavoastră, domnule Aslaksen, dacă luaţi pe răspunderea dumneavoastră Uniunea proprietarilor.

ASLAKSEN Şi Uniunea proprietarilor şi pe membrii Societăţii „Temperanţa". Fiţi sigur de acest lucru.

DOCTORUL STOCKMANN Dar, domnii mei... Mi-e şi ruşine să vă întreb... Ce-mi cereţi în schimb?

HOVSTAD Am prefera să vă putem ajuta în mod dezinteresat. „Curierul poporului" merge însă prost. Greu l-am mai putea pune pe picioare. Şi să opresc gazeta tocmai acum, cînd sînt atîtea de făcut în materie de politică, vorbesc de politica mare, nu mi-ar veni de loc bine la socoteală.

DOCTORUL STOCKMANN Se înţelege. Ar fi greu pentru un prieten al poporului ca dumneata. *(Clocotind.)* Eu sînt însă duşmanul poporului! *(Plimbîndu-se agitat.)* Unde mi-e bastonul? Unde dracu l-am pus?

HOVSTAD Ce vreţi să spuneţi?

ASLAKSEN Nu vreţi, aşadar, nicidecum?...

DOCTORUL STOCKMANN *(oprindu-se)* Şi dacă nu v-aş da nici o lăscaie din toate acţiunile mele? Trebuie să ştiţi că noi, bogătaşii, nu ne despărţim atît de uşor de banii noştri.

HOVSTAD Însă dumneavoastră trebuie să ştiţi că afacerea cu acţiunile poate fi prezentată în două feluri.

DOCTORUL STOCKMANN Da, la asta vă pricepeţi bine. Dacă nu vin în ajutorul „Curierului poporului", n-o să vă convină de loc. Şi atunci o să mă urmăriţi, o să căutaţi să mă sugrumaţi cum sugrumă cîinele de vînătoare iepurele.

HOVSTAD Legea naturii: fiecare animal vrea să se hrănească.

ASLAKSEN Iei hrana de unde o găseşti.

DOCTORUL STOCKMANN Aveţi grijă să căutaţi ceva în hazna, *(plimbîndu-se agitat)* fiindcă acum se va vedea care din noi trei e animalul cel mai puternic. *(Găseşte umbrela şi o învîrteşte în aer.)* Haide!

HOVSTAD Vreţi să ne atacaţi?

ASLAKSEN Luaţi seama la umbrelă!

DOCTORUL STOCKMANN Ieşi pe fereastră, domnule Hovstad.

HOVSTAD *(lîngă uşa de la vestibul)* Aţi înnebunit?

DOCTORUL STOCKMANN Ieşi pe fereastră, domnule Aslaksen! Sări pe fereastră! Mai bine primul decît ultimul.

ASLAKSEN *(alergînd în jurul biroului)* Potoliţi-vă, domnule doctor. Sînt un om debil. Nu am voie să fac nici un efort. *(Strigă.)* Ajutor! Ajutor!

(Intră din salon doamna Stockmann, Petra şi Horster.)

DOAMNA STOCKMANN O, Doamne, Tomas! Ce s-a întîmplat?

DOCTORUL STOCKMANN *(agitînd umbrela)* Săriţi pe fereastră, vă spun încă o dată! Jos, în hazna!

HOVSTAD Atac împotriva unor oameni nevinovaţi! Vă iau ca martor, domnule căpitan Horster! *(Se grăbeşte să iasă pe uşa dinspre vestibul.)*

ASLAKSEN *(nehotărît)* Dacă aş cunoaşte cel puţin situaţia locului. *(Se strecoară prin salon.)*

DOAMNA STOCKMANN *(oprindu-l pe doctor)* Vai, Tomas, stăpîneşte-te!

DOCTORUL STOCKMANN *(aruncînd umbrela)* Vezi dacă au plecat, draga mea! Descotoroseşte-te de ei cît mai repede.

DOAMNA STOCKMANN Ce voiau de la tine?

DOCTORUL STOCKMANN Îţi spun eu. Acum am alte lucruri la care să mă gîndesc. *(Se duce la masă şi scrie ceva pe o carte de vizită.)* Uită-te bine, Katrine! Ce am scris aici?

DOAMNA STOCKMANN Trei „nu“ cît roata carului de mari. Ce înseamnă asta?

DOCTORUL STOCKMANN O să afli îndată. *(Întinde Petrei cartea de vizită.)* Ascultă, Petra: du-te la... la — cum dracu o cheamă? — aia cu funingine pe nas şi spune-i să alerge imediat cu asta la Bursucu. Hai, fugi! *(Petra iese cu cartea de vizită, prin vestibul.)* Da, azi m-au vizitat toţi emisarii diavolului, dar acum îmi voi ascuţi condeiul! Voi scrie cu suliţa împotriva lor, nu cu peniţa! Voi muia-o în venin şi în fiere şi le voi arunca în scăfîrlie călimara.

DOAMNA STOCKMANN Bine, bine, Tomas, dar noi plecăm. *(Petra se întoarce)*

DOCTORUL STOCKMANN Gata?

PETRA Da, s-a dus.

DOCTORUL STOCKMANN Bine. *(Către soţie.)* Ai zis că plecăm? Nu vom pleca, draga mea. Rămînem unde sîntem.

PETRA Rămînem!

DOAMNA STOCKMANN Aici în oraş?

DOCTORUL STOCKMANN Da, chiar aici. Aici e cîmpul de luptă. Aici se va desfăşura bătălia. Aici vreau să înving! Dacă îmi coşi pantalonii, ies în oraş să caut casă. Pînă la iarnă trebuie să avem căminul nostru.

HORSTER Îl veţi avea la mine.

DOCTORUL STOCKMANN Da?

HORSTER Fireşte. Am loc destul, mai ales că sînt mai mult plecat.

DOAMNA STOCKMANN Cît de amabil sînteţi, domnule căpitan!

PETRA Vă mulţumim din suflet.

DOCTORUL STOCKMANN *(strîngîndu-i mîna)* Mulţumesc, domnule căpitan. Am scăpat de o grijă. Aşa că mă pun serios pe treabă, începînd chiar de azi. Sînt o mulţime de lucruri de făcut, Katrine. Bine barem că am acum tot timpul la dispoziţie, fiindcă trebuie să ştiţi: Direcţia băilor m-a concediat.

DOAMNA STOCKMANN *(oftînd)* O! Mă aşteptam la asta.

DOCTORUL STOCKMANN Nici medicina nu mai am voie s-o practic. Nu-i nimic. Bolnavii săraci, care nu plătesc nimic, pe ăştia îi păstrez. De altfel, ei se îmbulzesc mai mult la mine. Vor avea voie să mă asculte. Voi predica pentru ei mereu, aşa cum scrie undeva.

DOAMNA STOCKMANN Ai văzut însă, dragul meu, cît de puţine foloase îţi aduce predica?

DOCTORUL STOCKMANN Zău că ai haz, Katrine! Vrei să mă dau bătut de „opinia publică“ de „majoritatea compactă“ şi de toate drăciile astea? Foarte-ţi mulţumesc! Ceea ce vreau eu e simplu şi uşor. Vreau să le intre în cap neghiobilor că liberalii sînt duşmanii cei mai perfizi ai oamenilor liberi, că programele partidelor noastre sucesc gîtul tuturor adevărurilor tinere şi viabile, că toate considerentele de utilitate răstoarnă morala şi dreptatea, şi toate astea la un loc fac pînă la urmă ca viaţa să fie un chin. Nu sînteţi de părere, domnule căpitan, că trebuie să mă străduiesc ca poporul să înţeleagă aceste adevăruri?

HORSTER Ba da, numai că eu nu mă prea pricep la de-alde astea.

DOCTORUL STOCKMANN Stați să vă spun eu! Trebuie să fie distruşi politicienii aşa-zişi liberali. Un politician „liberal" e ca un lup lacom. Are nevoie de un anumit număr de oi pe an, ca să poată trăi. Uitați-vă numai la Hovstad şi la Aslaksen. Cîte oi nu dau ei gata! Sau le mutilează, le ciopîrțesc, ca să nu fie decît proprietari şi abonați la „Curierul poporului". *(Se aşază pe un colț de masă.)* Vino încoace, Katrine, să vezi ce frumos luminează soarele astăzi. Ce aer proaspăt de primăvară am tras în piept! Binecuvîntată fie primăvara!

DOAMNA STOCKMANN Nu putem trăi, dragă Tomas, numai cu lumina soarelui şi cu aerul de primăvară.

DOCTORUL STOCKMANN Tu eşti femeie econoamă şi mai pui un ban deoparte. De asta n-am eu grijă. Ce mă doare pe mine e că nu cunosc un om liber şi evoluat care să-mi continue opera.

PETRA Nu te gîndi la asta, tată. Ai destulă vreme înaintea ta. Pe urmă, băieții.

(Eilif şi Morten vin din salon.)

DOAMNA STOCKMANN V-au dat drumul de la şcoală?

MORTEN Nu, dar ne-am bătut cu băieții în recreație.

EILIF Nu-i adevărat. Băieții s-au bătut cu noi.

MORTEN Da, şi atunci domnul Rørlund a spus că e mai bine să stăm cîteva zile acasă.

DOCTORUL STOCKMANN *(sare de pe masă, plesnind din degete)* Ce bine-mi pare! Ce bine-mi pare! De azi înainte n-o să vă mai calce piciorul la şcoală.

BĂIEȚII Nu ne mai ducem la şcoală?

DOAMNA STOCKMANN Stai, dragă Tomas...

DOCTORUL STOCKMANN Niciodată! Am spus şi aşa rămîne! Vă voi învăța eu carte! Vreau să spun că n-o să mai învățați lucruri de prisos.

MORTEN Ura!

DOCTORUL STOCKMANN Vreau să fac din voi oameni liberi şi evoluați. O să mă ajuți şi tu, Petra, nu-i aşa?

PETRA Da, tată, fii sigur.

DOCTORUL STOCKMANN Iar cursurile noastre vor fi ținute în sala în care am fost declarat duşman al poporului. Dar am nevoie de mai mulți elevi. Cel puțin doisprezece la început.

DOAMNA STOCKMANN E greu să-i găseşti aici, în oraş.

DOCTORUL STOCKMANN Vom vedea. *(Adresîndu-se băieților.)* Nu cunoașteți voi cîteva haimanale, cîțiva golani?

MORTEN Cunoaștem destui, tată.

DOCTORUL STOCKMANN Bine. Să-mi aduceți aici cîțiva. Vreau să fac o experiență cu ei. Se găsesc uneori printre ei și specimene de calitate.

MORTEN Ce vom face noi însă, cînd vom fi oameni liberi și evoluați?

DOCTORUL STOCKMANN Îi veți goni pe toți lupii la capătul lumii, băieți! *(Eilif rămîne dus pe gînduri; Morten sare și strigă „Ura!")*

DOAMNA STOCKMANN O! Barem de n-ar rămîne aici lupii care te gonesc pe tine!

DOCTORUL STOCKMANN Nu vorbi prostii, Katrine! Să mă gonească pe mine? Acum, cînd sînt omul cel mai puternic din orașul ăsta?

DOAMNA STOCKMANN Cel mai puternic, acum?

DOCTORUL STOCKMANN Da, am curajul să spun un adevăr atît de mare: sînt acum unul dintre cei mai puternici oameni din lume.

MORTEN Ei, cum?

DOCTORUL STOCKMANN *(mai încet)* Sst! Nu vreau să vă spun încă nimic, dar am făcut o mare descoperire.

DOAMNA STOCKMANN Încă una?

DOCTORUL STOCKMANN Firește! *(Îi adună pe toți în jurul său și îi privește cu drag.)* Adevărul e acesta: că omul cel mai puternic din lume e cel care e mai mult singur.

DOAMNA STOCKMANN *(dă din cap, zîmbind)* O, Tomas!...

PETRA *(apucîndu-l de mîini, plină de încredere)* Tată!

Cuprinsul volumului II